

29. lista 1956

29. lista 1956

1188

KNIHOVNA
TĚL. JEDNOTY „SOKOL“
— v BYSTRCI. —

STARÁ BÁJE

KNIHOVNA
TĚL. JEDNOTY „SOKOL“
v BYSTRCI.

Stovárň. Dějiny

POVĚST —
Z IX. STOLETÍ.

NAPSAL
JOS. IG. KRASZEWSKI.

Z POLŠTINY PŘELOŽIL
JOSEF KONĚRZA.

ILLUSTROVAL
E. ANDRIOLLI.

V PRAZE
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA
1903.

2113772

Konzelewan

16740 2022

KNIHOVNA
TĚL JEDNOTY „SOKOL”
— v BYSTRCI. —

Doman ji uchopil v pŭli, pozvedl a přese všecek její křik a vo'ání o pomoc běžel s ni přímo k svému člunu. (Str. 348.)

I.

Jarní jitro svítalo nad černou, obzor kolkolem otáčející spoustou lesův. V povětří bylo cítiti vůni listů a mladých bylin, za několik takových jiter svěží rosou omýtých, jakož i z nalitých a rozvítých pupenův. U potoků skvěly se zlaté pryskyřníky jako bohaté vyšívání na zeleném koberci. Východ slunce předcházel velebné, slavnostní ticho, jen ptactvo počínalo se ve větvích probouzeti a opouštělo své noclehy... Již zaznívalo švitoření, štěbetání a volání drobné družiny. Vysoko pod mraky vznášel se sivý orel, vyhlížeje si na zemi potrayu. Chvílemi stanul v povětří nepohnutě, pak opět vesloval majestátně dále. V boru cosi zašelestilo a ztišilo se. Stádo srnek vyhlédlo z houští na palouk, porozhlédlo se černýma očima a prchlo. Za nimi zadupalo — znova ticho.

S druhé strany zaprašťely haluze, parohatý los vyhlédl, pozvedl hlavu, nabral do nozder vzduchu, zamyslíl se, potřel se parohy po hřbetě a pomalu se vracel do lesa. A zase bylo slyšeti lámání větví a těžkou chůzi.

Zpod hustého křoví zasvítilo dvě oči, vlk se zvědavě rozhlížel po okolí — zrovna za ním pak zděšený zajíc položiv uši dal se na útěk, několikrát skočil a dupl si.

Bylo ticho, jen z dále zaznívala jitrní hudba lesův. Dotýkala se jich perův jarního vánku a větve hlaholily. Každý strom hudl jinou, a ucho obyvatele hvozdů mohlo rozeznati šelest mladolísté břízy, bázlívé chvění osiky, skřípot suchých dubův, šumot sosen a žalostivý šustot jedlí.

Větrík pokračoval po vrcholcích hvozdův, bory mu odpovídaly hlasitěji a hlasitěji, a hudba hlaholila jitrní písní stále blíž a silněji.

Nad lesy plynuly zaruměněné mráčky jako dívky, jež procitnuvše ze spánku vstaly, a slyšice, že cizí pán přichází, na útěk se daly. Nebe s počátku šedé nahoře se modralo a při zpodu zaskvívalo se zlatem; po blankytě rozvíval větrík obláčky, bílé jako pavučnicková záclonka lůžková. Slunce vyslalo paprsky do výše, noc utíkala. Bylo viděti zbytky stínův a tmy, kterak se v záři denní rozplývaly. Nad potoky a luhy počaly se vznášeti jako obětní kouře průzračné páry, vzlétající pomalu k nebi a mizející v povětří. Šikmé paprsky sluneční nahlížely zvědavě v ústraní a hlubiny lesní pátrající, kde co přes noc vyrostlo, zazelenalo se a vykvetlo.

Lesnímu šumu přizvukoval i sbor ptačí — nastal veliký hluk, v denním světle oživily luhy, chrastiny, hvozdy i dráhy povětrné — život se vracel.

V paprscích vířily, kroužily a točily se okřídlené děti povětří sobě, mrakům a lesům o čemsi štěbetající. V dáli ozvaly se zezulky, datlové již provozovali kovářství kujíce stromy.

Byl den.

Na pokraji lesa, u plouživé řeky, která jím probíhala, uprostřed hustého stromoví, kde dosud panoval stín, bylo viděti hromádku větví, podobající se tak asi na spěch zřízené salaši; několik do země zaražených kolův a na nich nasekané chvoji.

Zrovna vedle bylo vyhaslé ohnisko, záležející z trochy popelu a z několika nedohořelých hlavni. — Opodál v bujně, zeleně trávě pásli se dva ke kolům přivázaní malí, neúhlední, hustou a ještě zimní, zježenou srstí pokrytí koně.

Patrně je postrašil nějaký šramot v lese, poznali nepřítel, stříhali ušima, roztáhli chřípě, počali nepokojně hrabati nohami, jeden z nich zaržál, a ozvěna roznesla po lese jeho divoký hlas, který se rozlehl a slaběji opakoval za luhem.

Ze salaše vykoukla hlava, dlouhými vlasy pokrytá a — rudě zarostlá; dvě tmavých očí zamířilo nejprve ke koním, potom k obloze; pod haluzemi povstal šramot. Rozhrnuv je vystoupil z nich muž slušného vzrůstu, statný a ramenatý. Protáhl si údy, dlouhým ležením a spaním zdřevěnělé, zív, otfásl se, pohleděl na nebe, potom na koně, a tito spatřivše jej počali se pomalu blížit k němu. Nastavil pozorně uši, ale — nebylo slyšeti pranic, kromě

lesního šumu, ptačího zpěvu, šplounání a bubláni vody. Člověk ten hleděl divoce, bujně, zchumlané vlasy splývaly mu kadeřavě na ramena a zakrývaly mu nízké čelo tak, že oči vyhlížely hned pod nimi. Ostatek obličeje též byl zarostlý, a jen část spánkem a zimou zčervenalých tváří vynikala mezi spoustou vousů, ve kterých nebylo úst ani skoro znáti. Soukený, vlněný, hrubý oděv hnědé barvy pokrýval mu ramena, jsa pod krkem sepjat velikým knoflíkem na poutko. Nohy měl též otočeny sukнем a koží, chodidla pak mimo to opásána i provázky. Z krátkých rukávů čouhaly mu silné, chlupaté a osmahlé ruce. Tvář jeho měla výraz prohnany, podlý, polo zvířecí, polo člověčí, drzý, ale zároveň opatrný, oči mu živě těkaly. Obratné a mocné pohyby těla znesnadňovaly odhad věku jeho, ačkoli mladost už měl zajisté za sebou. Muž postáv chvíli vrátil se k salaši a nepromluviv ani slova kopl silně nohou do její stěny. Za haluzím se něco zčerstva pohnulo, a hned po té vylezl z vnitřku chlapec, vyhrabal se z listí — a vzchopil se čile na nohy. Byl to výrostek asi patnáctiletý, tuhý a trochu podobný starému. Obličej mu ještě nezarůstal, vlasy měl zkrátka ostřížené, oblek jeho, skládající se ze sukna a z plátna, byl hrubý a ošumělý. Stanuv na nohou protřel si pěstmi oči, a sotva že si zapudil s vícek zbytek ospalosti, již starší podivnou cizí řečí, které v zemi té mimo ně dva nikdo jiný nerozuměl, chraplavým hlasem zvolal: „Gerdo! — Ke koním! Slunce vyšlo.“ Chlapec uslyšev tento rozkaz a pobídnut jsa lehkým postrkem do zad běžel ke koním, odvázal provazy, skočil jednomu na hřbet a dovedl je opodál na písečný suchý břeh, kudy se mohlo k vodě. Na písku bylo též viděti stopy koní, kteří tam již dříve byli nápoje hledali. Koně dali se žádostivě do pití. Hoch, na jednom z nich sedící, zíval a pohlížel úkosem na starého, který bruče si cosi šoulal se okolo salaše.

Byla to snad modlitba ranní?

Napojení koně pozvedli posléze hlavy a jako zamyšlení naslouchali šumu lesův, až je hoch popohnal provazem k salaši. Tam již ležely přichystané vaky, sukнем a koží obtočené, které jal se starší na koně nakládati a přivazovati. Výrostek mu mlčky pomáhal. Na hřbety pověsili koním hrubé sukno a kožešiny.

Když bylo vše pohotově, vlezl starý ještě jednou do salaše a po chvíli vyšel z ní v plné zbroji. Za pasem trčela mu jako mlat hrubá sekerka, v kožené pochvě měl krátký nůž, na plecích luk, přes druhé rameno mu visel prak a před sebou na koni upevnil si krátkou,

dřevěnou a křemením natlučenou palici. Chlapec také sebral se země svou zbraň, nuž si zastrčil za pás, sekerku vzal do ruky a vyšvihl se koni na hřbet. Starší se ještě ohlédl na noclehoviště, zdali tam co nezapomněl, ohmatal vaky na hřbetě uvázané a doved svého koně ke kládě ruče naň se vyhoupl.

Již byli na odjezdě a starší se ohlížel po cestě, kudy by se asi dali, když proti nim v lískovém a kalinovém houští, tiše a nepozorovaně rozhrnovaném, vztyčila se hlava lidská.

Dvě jasných očí pozorovalo zvědavě a s počátku jaksí bázlivě oba pocestné. Mezi větvemi bylo viděti pouze plavé vlasy kolem těch očí, mladý, sotva chmýřím pokrytý obličej a bílé zuby v ústech, podivem zpola otevřených.

Pocestný zatím vzhlížel ke slunci a na tok říční.

Na březích řeky té nebylo po nějaké cestě ani stopy. Zdálo se, jako by se chtěl ustanoviti na tom, má-li řeku přebřísti, či pustiti se po ní, nebo proti ní.

Netrpělivi koně lomcovali sebou, jsouce obráceni k východu, — starší se zamyslíl, změřil očima luh, slatiny a les, a po té se obrátil k písčitému nábřeží, kde byl prve koně napájel. Stanuv tam uvažoval asi, nalezne-li brod, neboť upřel zraky na vodu, jako by měřil její hloubku. Nyní byl by mohl zpozorovati též onu hlavu, kteráž ho ze křoví sledovala, tato se však opatrně schovala, jen větvičky se zachvěly a opadly. Koně vešli pomalu do vody, která tam nebyla ani bahnitá, ani hluboká, ponořili se po břicha, i zdálo se, jako by hodlali plouti, ale hned přišli na mělčinu a záhy dostihli břehu druhého — — — Oba pocestní zmočivše si sotva nohy šťastně se přepravili. Druhý tento břeh byl poněkud vyšší a sušší, pročež byla po něm cesta pohodlnější, ačkoli tam zrovna v houští proti nim cosi podivně zašramotilo. — Poplašená zvěř — myslil si pocestný.

Kromě noclehoviska nedostřehlo oko vůkol ani stopy lidské; všude samý les, jak jej Bůh stvořil, vypínal se mohutnými, jako sloupy přímými, u zpodu uschlých větví pozbavenými a nahoře zelenými věnci ozdobenými kmeny bujně k nebesům. Leckde ležela bouří shrocená, poloshnilá a bezkorá kláda, někde zase víchrem zohýbané mlázi a jinde sešlostí uschlí a mechem jako kožíškem ve stáří oděni velikánové.

Jeli. — Nedaleko na pahorku něco se běhalo. Pod dubem tam ležel mísovitě vyhloubený kámen a nad ním stál kámen jiný, hrubý

a neukleďný — Neměla' ruka vřechala na z něm
jaky'si šťastný' lidský' obličej s čápkou nahole. Starší' spa-
tív' u cestě' takové' znamení' postavil se u něho, ohlédl se
nepokojně' vokol a posléz' opouštěje místo pohřada ve plod.
V tom z houštiny' oni rasvístelo, a na prsou ve hrubém kabátě
staršího utkvěla dřevco se štěp, kámu sotva pocítiv o
nevěda ještě' měli se brávití, či na útěch se dáti, obracel hlavu
právě, když' hoch vykřikl. Duka, štěla utkvěla mu v nose.

Z lesa pak ozval se smích jaký'si divoňý', šťastný' smích,
poodobný' svržením vyjí' a zároveň i křikem lidského. Za-
šechotalo, posléz' se a umlko. Praka, sedící' na dřevci po
kamene porvedumosi kůdla kůdla smiču pňávkujíc a smíta-
la sebou, jako by těz' vyhořovala.

Kone' pohřbů'k těmi hlasy' vybledli kroky, ale po nepříteli již
nebylo ani stopy, ani vidu. Nad lesy' panoval tichý' klid jako by
těz' stromy' velebně' šuměly.

Starší' muž' pobežej' hově' do štěchu skusal napřed, a hoch' jenž
si šíp' z nosy' vyfáhl, schylen' jse nad šíp' svého koně' popřichal
za ním. Tak' šíp'ili několik' koní' a o' konečně' něco' nesty-
če a proná' stědovatelí' navzdouce povoluli kroky.

Prve' kd' ohlédl se starší' lépe' na chlapce, jíž' se sbledlou
bvaří, se patah' mi išt' a sypčestím' mi očima nahl' bal se ke koni.
Ani neměl čas' slyti se štěp, v prsou mu křiví'. Prorazila pkuo a pa-
bně' vřázla v těle, neboť' (at) ač' se ve smrkém' běhu skloumlo, přice
se ještě' držela. Tam na palouce' prve' pazeřel starší' koni' podíval se
na šíp' a zručie jíž' uchopíš', ač' bolesti' rasohl, vzdolh' jíž' obě
pohlédal a oškeil do kořene' torby' na pá'decl.

Štěla, měla' kuka', a bílé' kosti' uoblené' ostří', na pňáto' hrotě

bylo viděti kopyhu brve.

"Hromy a blesky do nich!", zvolal pyšavec bučivě. "Někdo nás a housky' zabil a pomstil se za modlu. Ji panen o nohy Gerdo?"

Choť s pomatkyma jistě očima a se zleštěním ukázel mlčky na poraněnou nohu. Jeho pána byla klučička, poněvadž plátnový oblek jeho šifru nezadržel.

"Jnu, - o to nic! Pro jeden polanský šif!" zabučel starý. - "Tři jich nehalí. Obávil jsem se, aby jich tam nebylo více. Jeden šif je uenit' arci šťastný. Praktiv' nas obrojine' neodvažil se, ale mohl by přivolati jiných a nadělati kluku, proč, musíme odtud postoupiti."

Pohlédna shůry.

"Dě se koně a pust ho za mnou. Trže si populiti; aly nás, pokud nedojedeme snámych, v tomto lesu nezaskoiti. Poledníal budeme na místě."

Choť mlčel, starší jistě, což bučel, pohlížel k obloze, pakáhl se ošez, a já létěti houšinou obráče se stále bříhu, bez cestý - řeka jim znamenala silnici.

Pustino byla pořá'd divoká, medzidlena, mrtvá. Jednou zdálo se jim, jakoby byli s dátky pastvěli ve vodě liolskou blánu stma- vjimi pílilými plav, a vedle ni dvě veslující káňky. Ale jakmile se osval houšný dypot, zamířelo, a na porochu vody bylo viděti pouze čerici se plav. Šimuli ji znovu rozpoznala stěně, černé její plavky byly opleteny pýš, kýřuchovým vláknem a očima šelaly pa- mimi. T' něco stále malíčky' čůněch se vplížil jako káčel, ma- si se kosi' kóvi' a byli jenma se chvěly pouze vřičky. Vypláseu tam několik hachen, které' pouytály brzy, řadou nekam odletěly,

napřesahaly hůdy a zapadly. Doesthu' jiti neustále po boku, hned
rychleji, hned zase pomaleji - doakrát, na papíru marně honě,
a vždy zase jeli bez oddechu dále; - Slunce pak vstoupelo až
a už se a bíalo víc a více. Hč v lese bylo přestro a chladno, od lu-
hů a lesů savtal vřelý odech.

Krajina se nezměnila, podél říhy pořád, sítě byry. Šechde
na písčité lesklo, se mezi pahrbky jízirko, voda se poslivala
sítě, jinde se zase nátila v nátabi. Měnily se house, stromy, osmy a
jedle, potom zelenolisté (v. u) břísi, lipy, osiky a duby, jako pěstě
spic a pesny nedbajcí.

Kde prostřala se pítava' pída písčena', jinde zase čítaly
na bubelě stáky, které jim bylo objízdeh. Zvěř přelaha před nimi
a dalka, cela štádo lomů a jleuiviti' kála s hubi, senonce pek
lesu, na jehož okraji se rastavovala, svědave se pěstě odližela a m'řejel
jim poci uhaněla dále.

Tekota lomoz poplasynek, štádo devít koně, tak, se chlipivě pěstě
pěditi, se byli. Qrdo si štále ohmatával potaninou nohu, c'kil,
se mu teklo krev jako nejáhý' k chodidlu, setáhuonci' teplý
šminek a nabíralo se v kosení obvi, odkudě v červeny'ch m'ra-
rami prosakovala.

Šle nesměl si stěšovati, ani pány obložit hubkou, nebo listem aby
krev zastavil, - nešťot, na to koly. Škarsimmi se bíz objevilo kóšku
krev mezi prsty u puky, on však nedbaje toho okřel si je o kouškon
hivru. Štále se posklázel prokoli, od dřevějcha pakně mu poví-
domim jakoly hledal místa k odpočinku. Šle keprve radra-
houn p'hliti zvolnil j'radu.

Reka p'p'nnie tam porajmi n'řinonmi poslévala se pěstě prostřed mo-
čálie pokrýjčch p'čiči' p'eteni. Šholičo ná'čiči' na němá štáti, bylo p'č

děti luh a slatiny a mezi nimiž mnohé mračly a jírko, olemovaná
háji. Několik potoků sbíhalo se tam a lesa k píce. Les, uprostřed ně-
hoh se oceli byl u velké prostori spalen a vyschlý. — Hlavětin, jíž
podrůstavši, šhorěl docista, i bylo tedy be poukrount okem da-
leho v jeho hlubín, a postředuoti, v něm nepíttele.

Tam (to) tedy Starší skoni sleal, odesíl od něho ani man (p nepo-
kl' dnuo a štraje si oběma rukama knižeje seila lehl si na tep-
lém písku. Dyl, unaven, jusa se mu dunilo, poněveď si se byl krovajni
jasy, dotkl obličje, mel i jej všech zahrvačený: "Hoč, přeřev to,
ulehl se a vytrábl.

Co to Gerda? To jímuz? Co pak se prax, matka toz, amyl' lila,
že ti nedala sukne? Kapka krve a bílk, strachuse na řku!"

Hoč mu poukřáral teprve vyjni na plastni jeho tráz.

"O prax je se nestračkují žekl, ačholi ji mám plně škoru, vyf-
"ně o vař mi bít. Máteť otci tráz zahrvačenou.

Starší si pohledl na puce, usmál se a neodpověděl.

Gerda ratim seotumo si na semi seaul se španěně, nohy
obiv a jal se jí čistiti, potom si utřel rāna a oblořil jí hubkou. Starj ně to
choťejně pohlíšel.

To k' vyznati mlčly, s pahie pušene maso a plachy, které Starší rozlo-
řil na semi. Nejprve se jěl mnyř a nabrat si do jíst vody dloni,
Gerda, jeho přitřlledni, následuje, oboblehl se také k' vodě, a pak usel-
li mlčly k' pídla. Toně, na hubene trave se lenivě prasli.

Z lesa vyletěla štraha, ravěnila se na suché halusi nad kla-
vom šareho, nash' lila, se k' němu a k' učela. Šdala, se k' h' pochnevána,
připetala hřídla, nadlé tala bliz a bliz, k' učela, posí jého by
unloune přivolávala jiné. Na pomoc přitřlledni druhá h' h' i, e tak
všecky se všikotem hned přitřlledly, hned opodál useda' valy.

Starý jenž si hodlal pomínouti; porýžl křivivosti a naffar leh sk
řel. Neporamit řádně, s kůkem seletly do ožji, zahrnuily v pově-
ti a vřítly se skřikotal nad nimi prava. Jerda podpírse přešnou
klavn rukama hliadal koně. Les mlčel, nebo bylo čisto, jen kůny, vy-
volany pluncem k pivotu, kučel e, pnašil, se kromadvě v fo-
věti. Po kra thém odpocínku vedli pase na koně Starý se obra-
til k chlapei.

"Ušijech, o hvo, o mičem tam ani slova. Mjilp uděláš m-
mluvě pranic a tože se nemým. Tm nás kž Němci nazývají o-
koti, my jipch řeči posumime. Poslouchej dobře, co budou povídat;
hodi se to vřít, - ale dělej, jako by ti jipch řeč byla pisi. Lěpe jist
mlčeti."

Polldl na Jerdu, řehaji od něho písověděl' odpovědi očima
jeli dal a dále. Plunce pčínalo se pč skláněti k pspadu. Pozřevj
řičm' bích stále se ničil, veduch, vřkol, nich stěval se dlecm ob-
hém, leoni ohraji raclánel stín, kóže v dále nad houbkami se
objevl moovraj' l' sloup houac.

Starý, spatřiv jej, shubl sebm radost; ři obavj - hoch kč upiel
naš oči, i svolniti houim bčl.

Kolholem porhla'oval se starý, vyzohj, husj'les, a leh při řec, řčným
korykem plynouacim, se ňil. - Vpravo se dypřila prohranná louka,
obhččěná' řáčhami poháčenyjch s hovnív. Za ni' a jáhy kšji sala-
šj, chalup se ořeva a črašm, obklopenjch vyzohjmi ohradami,
vzšupoval sin sloup dymu. Tm vřec se budane blčili, tm lěpe se po-
ana'oval. Starý u pouřičho břihu řehy, jouse se vřel stran pravou kěni
a řčně naavřeny. Vě louky byj odděleny kmeny ohradami na špy, ana-
para řčnýmmi kóže. Ne jednom kole hověle ravěšná bílá, dčšt vřpřčkaria
a sluncem svápaněle koroška tčpha. Škčly byj pohryžj dřívěnicemi, tčhím

a kaluzim, stěny upleteny sloupovité a prouti. Jen uprostřed stála ška-
lupka, mroubná, s ohromnýjeh klád, byl to dvůr k němuž přiléhaly kolleodem
kdež tvořice svým obvod uprostřed vlož bylo malé nádvouí.

Nudy počestný olojizoteje boni podučil, přin a pátal očima, adeli toho
spatři. Nešlo vidět ani živé duše. Jste byl na vahačch, jek by dal o sobě
asi vědět, když u křtu rky na ohromném, před velký tam rabladiivim bal-
vaně spatřil sedícího starce, který z toho byl já o lámo neporocovaně
prováděl očima.

Byl oblečen bíle, nemaje na sobě nic kromě pláštěného hrubého oděvu. No-
hy měl bosí sedivou hlavu nepokrytou. Prsa mu sahalaovala ohromně,
pro pás dlouhá hada. Čuče držel hlavou vysokou hůl. Nářek plazenou a pro
koleno sahajícího šošili, šakoval červený pás. Pštakie neměl ani ozdoby, ani
stroji práva omé. U nohou mu leželi dva plhím, podobní a k semi
přiléhli, při sledující kvařyma očima počestné. Škubali sebou ležíce a
čchající brzoli nan vřada.

(Starce) Ho Starce obličej byl hluboký, vážný, osmalý a jako popukavý, oči
přysřelý, neboť tak hustou síť vrásoch, a se hřbí byla kůže jeho pokryta.
Nad sedymia očima křečly mu dva spící ne křivky, krajny jak obočí. Susedě křalo
jeho obnažené pod hošili a jako obličej porrylé a snědý, ozřilij moobré,
pod kózi nappjate, řili jako hladové.

V tu chvíli když počestný starce p hleďt tento páre obřitel broselné
psy, uharuji jim rukou do radu, se sebe a pvedaje hůl. Pocestný pvedové
se poslizující stamuli. „Klaníme se vám starý šin“, řekl počestný, ne-
sesťupuje skone a jen hlavou naklaňuje, „Klaníme se vám“. Poru-
te prym pořim, aby odesli do státha, nic by náspasřhati, my však jsme
stari prami a obřti přátelé, ac nejsme doumci, nepřítelé také ne-
jme.“ Starší pveděl slova te pomalu nechrabanou řeči polabstýjeh
šhři, ana se se naly ti postavy a vzeřemí upřimného.

Starce hleděl, na ně nic neodpovídal. Nejprve křehl horšičně na psy, aby odesli, ukazuje jim dům, poněvadž vrátili a cenili (ry) svůj, pro-
blížěji se na púchore, a stále se pro jim měl pápali. Nechtěli odejít. - Dos-
porož houkl do ellaně. Po tomto jeho hlasu se objevila hlava parodka,
který pororuncěv jeho rachasu psy zavolal, reknal doobvodu a zav-
řel se nimi vrata. Bylo slyšet, křeral, v kolnici sčekali a vyli.

"Kifamtké Hengu! Po pak to znamená, že jste se zase do našich
kouřů daleko podívali?" řekl hospodář. Vyjávce sestoupil poma-
lu skouč dav jejich chor; jiní přistali, ve svém seděti, jini stopil svol-
no he starci:

"Ha! člověk se tak potlouká po světě, touž spatřit jak se lidé k dě-
maji počal mluvit, a při tom se povídá tak nějaká jména. Děje
v polozi ymčiovat, to, čeho mají, jedni mají nadbytek, jiní pak ne-
dostatek, neati přepadati, s obhroponou jukou a ydirati se rovení
se živokem. Je jsem - to říká - člověk pokojný, a opatruji každé-
mu, čeho koto potřebuje, jen abych se mčirit." - Starce se jaksi
razoplil. "U nás není mnoho na yjměnu. Kosi a porěmín máte ra-
jistě i y oboma hojnost, jantaru pak, u nás mnoho není. Amy také
nejsmo věcem, které y sebar vaite, púliš, púhli, nejraději se obcház-
me se yjm... Jette, v osti vije pravi tak dobře jako pčezná."

Starce pohlédl k semi a znovu se padumal. "Ale, co je roem, pra-
se se, no něco bodi," řekl pomalu Hengu. "Vákuad pak byjste malivši-
cho to, so se delá skoum, kdyžyhom vám toho podobávali? -
Do Kinedy je daleko -"

Což pak není snad dosti rolu, kosi a kamene? "vovčitel starj
"Něs radychaje. "Byl čas, že se lidé obesli jen s tím a dobře jim
tak bylo. Jakmile však jste vy a jim porěstni, počali k namu jiv-
řeti, své obškaré křelky, akačti jstě nám řevy; řá'dajit si na brato

leshly jak kulička, hravý jak jehlička a kvaplivě a všeckými hráček, bez nichž
nemůžeme ani nekroci. Oto však, nic, "pokračoval kledě, všecké po-
mi, nešli na příchodku kupce, "jenže proučivoše cestě, nám, vy-
šite odtud naše tajemství a jako k nám přišete tak špitivá tak had-
lo, takže, mūsu při jít i to hád."

Hengo směl přelajmu rychle, v bleskem svůj oči starého křivě a
rozsmál se. "Totéž plyněná obava, vše, "o vpadl někdo ani nemysli.
"Ja nejadim svého šoumat myli směřovat své. Když jsme přel
pauze, nejsem u starého křivě pově. "Jsem váš přítel, měl jsem man-
sélku s vaší krví, dceru prvokou a spí tohoto člověka, jenž, až
vaši přeci, nemá, přece, něco s one krví, o sobě má."

"Kš, jenž usedl na kámen a Hengovi ubíral na druhý, ne-
proti leuči, ráhýval toliko hlavou. "Měl jste se, manšou křivě s Poláci
řehl, "jít jste mne o tom povídal. Ale kterak jste ji, naly? Hě?
Zajisté někdy s vité jít."

Hengo se rozsmál. "Jste starý, odpověděl, ani třeba vám o tom poví-
dat. Tole pak se ptají na světě, ať se jít? Kde berou se, ať
nešli s brojnou rukou? Tak jest u vás, u nás a na celém světě, po-
něvadí, řemý, vité, pravě, nemáj. "Ne, všude, "přelost, starý.
"Mladší nepovolují, ale starý, řehl, "jin, náš, vaří. Ačkoli se jim porum
"upíra, přece, mluví, jimi, buchové, a oni vědí, více, než my, omý, jsou
našimi, věštamí. "Dotá se, hlavou, řehl, "mlčíli."

Prosím, váš, se, nočel, řehl, Hengo, "Co mám, sbou, v, nekli,
ukáři, vám, buket-li, přiči, přiči, dobře, a, ne, otum, urine-li, se,
proto, se, tahé, pes, a, tu, v, a, ne. "O, přelost, ke, nou, nekli, ba, vám, prosí, h,
pvolal, kš, v, a, v, a, je, "neboť, kolokoli, jánou, pod, našim, borem,
ně, spal, ten, jít, opráven, v, a, pod, mým, přelost, mouti. Rádi,
v, a, tu, v, a, v, a, je. "Některý, kolokoli, přelost, se, se, přelost, mouti,

(28)

řensko' jiz' vati' večeri. Pojďte se mnou."

Či'st' ostal skamene a veda jej samit k právu.

II.

Zatím co starce sedl na kameni promlouval, spícelozim se raně, již narymali semí, němých, říciť jejích, meanajících, se ploty a chodami počelo se ukazovat, množství a vědomých hlasů.

Bylo to zjevem neobyčejným, ať se cizinec odvážil vstoupit tak hluboko do lesů a do vnitř hořdův.

Když se tedy objevili neznámí lidé a koně, a porobek počal sávirati jíz, cokoli jim ve státku puto, všechno běželo alespoň na ně se podívat. Bylo vidět bílé pleny provolány, žl. žen, diví vlasů se selnýmivěnci, mužské hlasy, s dlouhými vlasů, ostríhané vlasů porobků, a uprostřed hustých kuců, jimiž se čela děkují, ushasně jejích oči.

Někde zstávaly a mřely, ukazovaly se a srbaly. Starci, čeny, trésoce se, podlížely od plotu a pánvačti, se cizince bály, trhal, trám a kraj hlinae hod sejtce ji do větu, i plivaly před sebe, aby jim nějak nenačaroval. Stará Višová, jménem Jaga, spatřivši, ať se spýšavým loskem vedou ke právu, zohylna, s jinou a z jinou a z jinou, vstie bynou, mu usilovně, aby s ní promluvil o samotě, již byli, shoro, ppe myžeb, vat, která jim hodlati, kvitě, když jim zastoupila cestu. Proč sem vedete cizince, k čemu? řaděptala, padekama. Kdo, u, jich, což pínováti? Jak nám nezarovat, mizáe?"

Totéž Hengo a Polabí, cok nám posava' ohrdi, jikli se a nože, mřijí se, nám od něho jistě nic zlehu nestalo. Nechta se bati, neboť kolo se štámi a pidi' po ristu, ten, rajistě' nemo' mysl na čary."

"Kde pravda, myli' starouši," odpovědila líšová, "tito lidé jsou horší než ti, kteří přepadají' svou a kříži. Ne dělej' nijak, plečeč, jsi hospodář, což mě do toho."

Bruče pak o ra sebe se již neohlížejíc rychle odstoupila a do státku vni'ti ohrady. A poněvadž ostatním, po koutcích, o ná'dvoří vni'ti ohrady. A poněvadž ostatním, po koutcích, o ná'dvoří posecha vávaným záměrem pokynula, utekly všechny skry'vapíe, hole která' mohla. Zůstali tam jen někteří parobci a dva synové hospodářovi.

Hengo vešel starostlivě se ohlížejíc, ačkoli se točil velmi štěně. Flok jeho, skouše neslézajíc vjel s ním do ná'dvoří. Tam stál veskorem lid patříc na ně svedavě a vespolek bruče. Křís vedl jej do světnice. Prostřed ná'dvoří stála, všech postatkůch tuolo v yši chata, sbudovaná na mech a ve srub, stará již, a k ní vedly dveře s vysokým prahem, ale po starodávném obyčejí bezě všelikého řemku, poněvadž jíck, nikohy nezavřali. Kleso od níe byla, velika' jába. Podlaha v ni' byla hladce upřichovaná, čerstvými hlinami pokoušena, a v radu stál krb s kamení, na němž oheň nikdy nehasl. Kouš, unikal od koutků, skulinami ve štěse. Stěny trámy, a všechno pouze očásemo lesklo se posemí. Kolem stěn byl, na špalcích, upravený lavice. V houte' stál, veliký' stůl a po něm díže na míse, chléb, přikrytá bílým plátnem. Nad mímí, uskle, věnce a bytky, s paelizny' jed bylin. Na stole, vyřevným ubrusem pokrytém, ležel též, namožený, chléb a vedle něho malá, mísa. Na lavici u dveří stál stáber, s doborou a s nabí' radkem. V radu v koutě bylo viděti, moly, kermor a, několika pleny, ruky byjel truchel. Neveliké okno, již se posmít, resonvalo okem, i' bylo dle pravi' otevřeno, v pouštěj' s tolik, svělla, co bylo, v jástě patřobí. Když křís s Hengem překročili prák, staric' podal hosp' rukou

a poklonil se mu iko i paroveň uharuje; Zde jist chléb, o-
dla, a zde oken i lavice; jete, pijte, ohřejte se, odpočívte se,
a dobří duchové necht jsou s vámi.

Hengo se neohrabavě uklonil, Budiz porohován dím-
tentu! "Kéž rozpravě." Budiz, uchráněna nemoci a pásmut-
ku. "To povědlo usedl na lavici, a vši ukropio slzy' oba chlé-
ba poklonil ji v polovici a podav jednu hosti drahou mědl,
což učinil i cizince.

Trvalo to chvíli, konečně byl již host stavnostně vřítán a
nabyl tím jistjel práv. Ženská se neubazovaly, ale je ne cizince
štrae, skuliny nakukovaly, o tom svědčily, pěty a smích, a s kuořim
jeho salé tající. "Muzi" oval se Hengo po chvíli, když již jstku
pohostině přijali, uhaři vám jstka, a pětla denního, co seba, ova.
"H oči spakti, že tu není i s' dulo podvodu a jst, se take, než podivak."

Starý hospodář nerekh nic, i šel ká; jeden čeledín ho dovedl do
kolny, kde již koně s chochem stáli. Qrda, usednuv si na lada
odpočívval, svědčové se porhlíželi a poslouchal. Váky, ležky, ni
ho na semi. Hengo vzal dva a přihodil si je na paženu a
tak obratně jako by se vyhy' bal, cizí pomoci, nebo jako by snad
chtěl osvědčiti svou obratnost. Moa si pias náčivoi, řadil se těs, uny-
slně hračiči tak lehce a klrti, jako by na sobě ani páduého
břemene neměl. "Ké dveričk ponekud se sh, buuo vešel do
světnice, kde u okenh a před širokou lavici počal roz-
pravovat: prováčky.

Domáci hoři jf svědčové obklopili. Němce velmi důmgot-
ně a pručně otevřel váky, obvilku se zamyslił a ohlédnuv
se ke starému porval jik sobě. "Ale co to? Já vy sám? jstkl.
H pěnshym mým nedovolíte snad ani, ab svědči potěšily?
Já již nejsem mláď, mně (trěba) uheba se sh, dětjaniž vana

se snad báti."

Vštrochu otálel, potom pokynul rukou a sám šel ke dveřím
vedlejší komory. Tam stála na dřevě stará žaga pokrácující sebou
dveře, ale jakmile dal starý hospodář svobodu, všechny její kroky
a zřetelné pranic nespomněly, a šemíř díloby šimuly se homocně
do světnice. Zvědavost je pudila, Maek zase pokrčoval, a ledva
se uškubni dveřmi do jich vedraly, hned se zase porutika
ly na zpět. První, jež se s očima hvězdo křemce šle tla vyškub
la a utekla; ostatní pak jako plaché stačto upířily za
ní. Směl, šepot a jasniny nedáloby ozvaly se za rokem.

Hengo zatím klče u lavice stále vyndával z kapsy
něco nového a pokližel uhradkem ke dveřím. Věi jeho
těhavě pobíhalo semo, tamo, ačkoli se tvářil, jakoby byl
ranjat jen svým zbožím.

Děvčata bojíce se a přejíce si podívati se, zápasíce se strachem a zvědavostí, postupovala hned jako jezerní voda do světnice, hned zase náhle couvala, jako by chtěla utéci nazpět do komory. Němec, jehož bystré oči nejvíce bázně působily, ohlížel se zdánlivě míň a méně na vše, co se za ním dělo, jako by o tom ani nevěděl a jako by se nezabýval ničím jiným, jen zbožím, které na lavici rozkládal.

A bylo ho hojnost, lesklo se a vábilo zraky. Především ležely tam dlouhé jehlice na spínání šátkův, uměle se zavírající a z lesklého kovu tak upletené, jako kdyby byly utkány ze lnu nebo z vlny. Některé měly lesklé knoflíky, jiné byly upleteny jako lodyhy svadlých květin. Výběr byl hojný. Mimo to byla tam i skvostná ohrdlí, ověšená plíšky, kroužky a zvonečky.

Hengo si je příkládal na krk nic nemluvě a ukazuje, jak na sukně skvostně a krásně slušela.

Některá ohrdlí byla spletena jako dívčí vrkoče, jiná byla hladká, ze silného kovu, tak že mohla chrániti šíje před ranou i stělou.

Na dlouhém provázku měl asi kopu jako preclíky navěšených kovových obručí, jaká se nosila na rukou. Byla větší i menší, i taková, že mohla hadovitě opásati ženskou paži až po loket. Jiná, hrubší a silnější, byla pro mužské. I prstenů měl Hengo na výběr mnoho, a to kovaných i pletených, uměle a vkusně vyřezaných.

Mužské vábily více sekerky, dlouhé nože s pochvami, dláta a klíny, kruhy na ramena, jichž ani meč, ani šíp nemohl proraziti.

Jakmile je počal vykládati na lavici, parobci hnali se hned žádostivě po nich, až se jim oči zaleskly a ruce zatřásly.

I starý Viš přistoupil, a Hengo vytáhnuv z kožené pochvy lesklý mečík, podal mu jej.

Byl vykrojen jako kosatcový list a opatřen pěknou rukojetí. Hospodář vzav jej do pravice radostně se usmál a prohlížel si na slunci se lesknoucí čepel.

„To je lepší,“ zvolal Hengo se smíchem, „nežli vaše staré kosti a kameny; více vydrží, lépe brání a může posloužit i vnukům vašim. Jen silné paže potřebí, a dostačí na člověka i na divokou zvěř; a kdo s tím umí zacházeti, pořídí s tím i doma mnoho.“

Co tak mluvil a ukazoval parobkům mužské náčiní, ženské tlačíce jedna druhou přiblížily se pomalu tak, že strkaly již hlavy až k samé lavici, hltajíce očima sponky, prsteny, ohrdlí a náramky.

Hengo k nim obrátil obezřele oči. Všecky byly oděny bíle; mezi nimi bylo však přece prostřed čeledi a služebnictva rozeznati

dvě ladné žínky hospodářovy, jakož i dvě jeho dcery v zelených věncích a s dlouhými rulíky. Čeládka, oblečená v hrubší plátno, stála v pozadí.

Z obou dívek ta, co stála nejbliže, byla tak krásná, že i mezi nejčarovnějšími byla by mohla býti první. Měla též bělejší a méně osmahlé líce; sedala asi více za tkacím stávkem a méně pobíhala venku. Jsouc bílá, ruměnná a růžových rtův upírala veliké safírové oči hned na prsteny, hned na cizince, hned zase jimi tékala po sestřích a bratřích.

Zraky její neplály však po oněch blýskotkách. Ruce měla na prsou složeny a rozhlížela se směleji než družky její. Na bílé říze visela jí šňůrka neúhledných úlomků jantarových, promíchaných blankytnými a červenými zrnky. Na hlavě se jí vesele zelenal svěží routový věneček. Obličej ostatních se dětinsky smály, její tvář požírala smutně a vážně. Mezi všemi zdála se býti paní.

Hengo na ni několikrát pohlédl. Zapýřená dívka poodstoupila, ale nabyvši hned opět smělosti vrátila se na dřívější místo. Němec vzal s lavice nepozorovaně jeden prsten a podržev jej proti slunci na prstě podával ho dívce.

„Budíž to mým darem za pohostěnou,“ pravil podávaje ho krásné dceři Višově, která zmateně a hrdě pohlížejíc ucouvla a zavrtěla hlavou.

„Přijmětež jej, přinese vám štěstí,“ řekl Němec.

Dívka bez řeči a ruky nevztahujíc pomalu poodstoupila. Když otec na ni pohlédl, zavrtěla hlavou a skryla se za jiné. Hengo jej tedy nabídl druhé sestře, která velmi se zarděvši natáhla ruku, zástěrkou přikrytou, a dárek s radostí přijala. Bratruše a služky skupily se hned okolo ní chtěje div ten spatřiti. Honem s ním běžely do komory k matce. Bylo slyšeti dlouhé, jako hněvivé šeptání, a po chvíli vyšla obdařená nesouc v cípě zástěrky zavinitý kousek tmavého jantaru. Pohlédla na otce, jenž přikývl hlavou, a nepromluvivši položila jej před Němce na lavici.

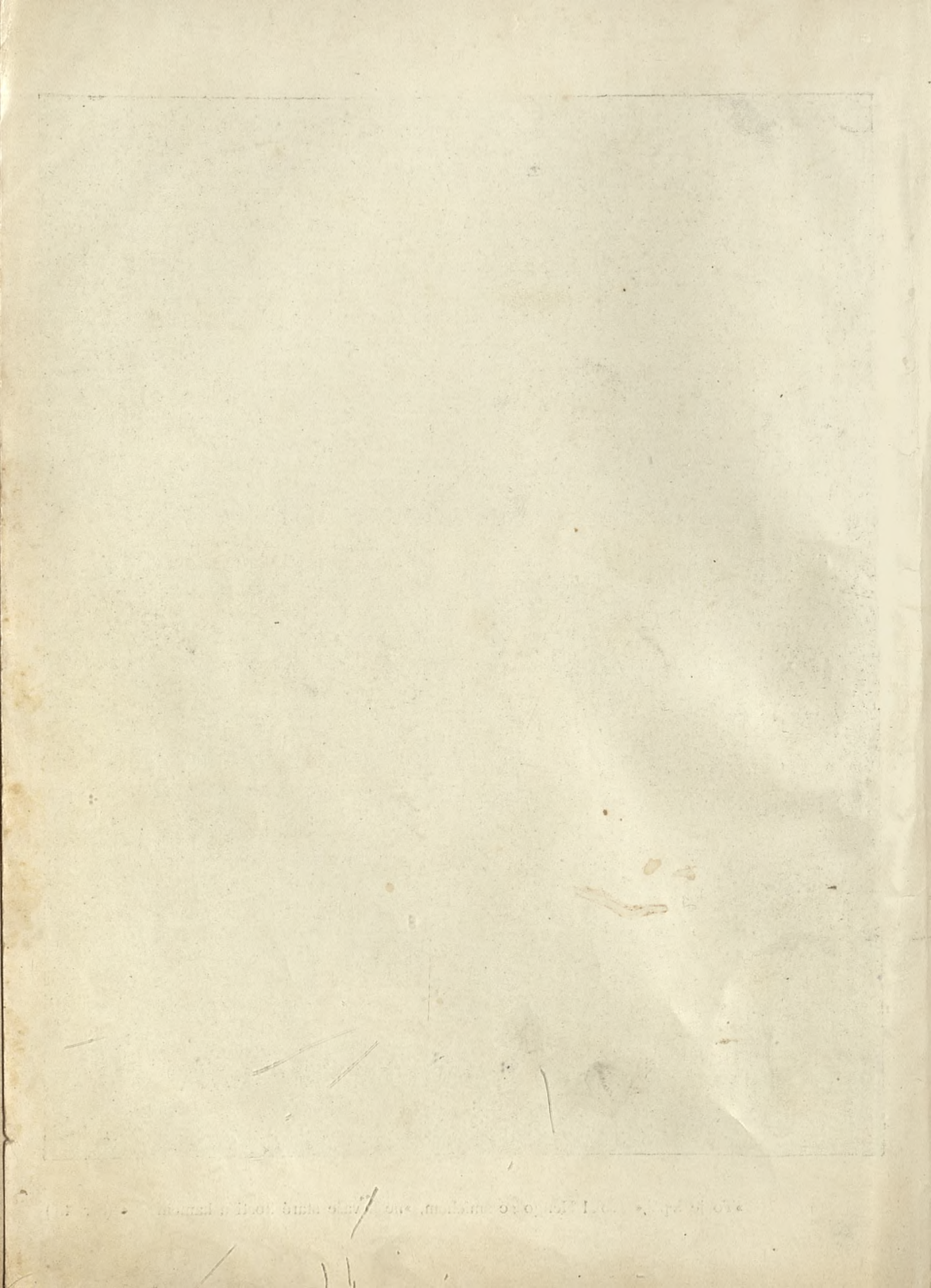
„Vezmi si to!“ pravil Viš. „Nám nesluší bráti dárků za pohostěnou.“

Hengo shrábl s úsměvem jantar, prohlédl si jej a vpustil do míšku, který měl pod kabátem. Nežli to však učinil, dříve naň nepozorovaně plivl, aby zapudil čáry.

Viš opřev se o hůl stál zamyšleně, prohlédnuv si nůž položil jej a zasmušile mlčel. Hoši si vespolek šeptali berouce sekerky

»To je lepší,« zvolal Hengo se smíchem, »nežli vaše staré kosti a kamení — « (Str. 15.)

a nože opatrně s lavice a zas je tam s lítostí skládající. V jejich očích bylo čísti, kterak po těch pokladech toužili, ale hospodář ještě nepromluvil, a bez něho nedělo se nic. Onť byl hlavou a pánem v domě. Nikdo tam neměl své vlastní vůle, leč snad ten, komu on jí popřál. Hengo co měl s sebou, vše rozloživ, pohlížel vítězně na okolostojící.

Ženské se vrátily, parobkové stáli, v jizbě panovalo ticho; v tom utkvěly starcovy oči na čemsi uprostřed ostatních okras na lavici ležícím, čeho patrně jakživ neviděl. Byl to lesklý kříž s ouškem k nošení na krku. Tak se jaksi leskl a třpytil, že oči všech obrátil na sebe. „A — co je tohle?“ otázal se hospodář ukazujíc naň. Zdálo se, jako by byl Hengo teprve nyní postfěhl, že jej vyndal, i honem jej uchopil.

„A! To je,“ zvolal pomateně, „to je znamení... pro lidi jiné víry, nežli jest vaše, víry, která jim přináší štěstí.“

„A nám by snad štěstí nepřinesl?“ otázal se Viš.

Hengo se zamlčel a schoval křížek do míšku. — Znova nastalo tiché mlčení. — Ono tajemné znamení, tak chvatně schované, vzbuzovalo zvědavost, ale Němec již se s ním nevytasil. „Těžko se opírat,“ řekl hospodář, „když co přijde samo do domu a může v životí prospěti. Za starodávna bylo cos takového sotva u knížat a županů viděti, nyní však musíme se toho odvážit i my, zemané. Dívka nejde z domu, aby kromě věna nedostala také obručí a jehlic.“

Pokynul staršímu synovi, pošeptal mu něco do ucha, a dva hned odešli zároveň z jizby. Viš sedl na lavici a počal odkládati jedno po druhém, cokoli si chtěl pro sebe a pro své lidi podržeti; vybral si krásný meč jako list, několik sekerek, mlatů, nůžky, několik prstenů, dvě ohrdlí s přívěsky — přemýšlel a počítal, bude-li toho dosti.

V tom Hengo vzal s lavice dva chřestící náramky a zvedl je. „Tohle by bylo něco pro starého Više,“ zvolal, „a slušelo by mu to...“

„Nač?“ řekl hospodář. „Leda, že by mi to synové vložili do hrobu. Na vojnu již jíti nemíním, na to jsou dorostlí chlapci, a doma — co s tím?“

„Řekl jstě, že do hrobu,“ odvětil Hengo, „nechat vás bohové zachovají na dlouhá léta, avšak ani do hrobu to neškodí vzít, vždyť jest u vás obyčejem, že tak bohatý kmet obléká a zbrojí se na hranici, jak sluší.“

Starý mávl rukou v povětrí.

„Kdož se o to stará?“ řekl. „Chtít a brát je snadno — ale co za to dáme? Nejsme příliš zásobeni.“

„Nu, jantar a kůže máte zajisté, neboť odtud nemáte k moři daleko, a v zemi své jej také kopáte.“

Viš pohlížel na dvěře čekaie, až se synové vrátí. Záhy se též oba objevili; jeden táhl veliký pytel a druhý nesl na zádech objemný svazek rozličných za pysky spoutaných koží. Položili to na zemi, a Němec se počal žádostivě hrabati v pytli, až se mu oči leskly. Vyndával po jednom prstí a hlinou pokryté a leckde na úlomcích světle pobleskující kusy. Zdálo se, jako by se v nich leskla jakási uzavřená tekutina, která byla ztuhla a na kámen zmrzla. Kůže zvířat v zimě zabítených také se třpytily lesklou srstí, a když jich Němec pokusil prsty, nezůstalo mu v nich pranic z ní. Nyní teprve nastalo tiché, nemluvné vyměňování. Hengo odkládal, co chtěl, starý potřásal hlavou a odhazoval. Tak několikrát počítali kůže a co leželo na stole, vážili v rukou jantar, ubírali kusův a zase přidávali. Hned Viš, hned zase Němec pokyvoval hlavou.

Hned slevoval ten, hned onen, tu přidával jeden, tu zase druhý. Šlo to pomalu, někdy trvaly dlouhé přestávky, za kterých již se zdálo, jako by smlouva byla zrušena. Hengo již již hodlal své zboží složití, hoši chápali se svých koží. Ale odkládali s tím, až konečně Hengo natáhl ruku a stařec mu plácl. Domluvili se. Viš shrábl nabytý statek počítaje ho, a hned jej také počal za všeobecné radosti rozdělovati. Objímali mu kolena. — Celý dvůr se rozléhal jáсотem a pokřikováním. Němec svazoval kůže a schovával kusy jantaru. Pot se mu řinul s čela, napil se vody a sedl si na lavici.

„Hleďtež,“ pravil k němu hospodář, „mnoho-li jsme musili dáti vám, a co jsme toho dostali od vás. Je toho přeřstlí. Proč pak má býti vaše tak draho a naše tak lacino?“

Hengo se pousmál.

„Především proto,“ odušil, „že já veza vám zboží sem do dvora odvážil jsem se skoro života. Prodirání skrze lesy není příliš zdrávo. A mimo to: co vozím, toho země nerodí, ani lidé nerobí, nýbrž dělají to duchové, obývající v jeskyních a mající postavu malých lidiček. Oni se musejí pro tento kov prodírat až do lůna země. Člověku jako já třeba mnoho světa přejeti, než se k nim dostane a něco od nich vyprosí. Ne den, ani dva, ale měsíce a leta třeba putovati, než k nim člověk dostihne. Život třeba nasaditi

každodenně jak před divokou zvěří, tak i před cizími lidmi, kteří pocestného rádi oloupí. Ačkoliv člověk zná řeky, hory i doly, přece často zabloudí, zmírá potom hladu, nevyspí se a jest rád, odnese-li celou kůži. Ký tedy div, že jest nám žádati mnoho. Jíti do lesa na zvěř, které jest u vás hojnost, to jest vám hračkou, a jantar též vyvrhuje moře, nebo jej země rodí.“

Viš mlčky poslouchal. Parobci a synové se rozstoupili kolem krbu a rozešli se po světlici chválice, co každý dostal. Ženské šeptajíc skrývaly se v komoře, a jediná dcera hospodářova, sličná Diva, vyhlížela zvědavě z pootevřených dveří.

Kdežto pomalu rozprávěli, ostatní je zase bedlivě poslouchali.

„A proč tedy cestujete, když to tak těžko a nebezpečno pro vás?“ řekl hospodář. „Máte svou chatu a pole?“

Hengo svažtil obočí.

„Proč pak vy chodíte na lovy, ačkoli se naskytá divoká, dravá zvěř? Člověk se pro svůj život zrodí a změnití ho již nemůže. Ani se nepídí tak po bohatství, jako spíše za osudem, jenž ho vyhání do světa. Kdysi hruuli se celí národové od východu, ze starých sídel do nových, a nedostávalo se jim tam snad půdy? Tak i mně duch můj káže, abych se toulal.“

„Sjezdil jste již mnoho světa?“ otázal se Viš.

Hengo se usmál.

„Tolik, že již ani nepamatují, z kolika řek jsem vodu pil, kolik horských vrcholů jsem přelezl; viděl jsem dvě moře, a rozmanitých jazyků, které jsem slýchal, ani nespočtu, a lidí rozličných.“

„Ale ze všech národů jest nás asi nejvíce?“ řekl stařec. „My Polané můžeme se domluvit i s oněmi, kteří obývají v Poodří a v Polabí, i s Pomořany a Rany na Ostrově i se Srby, Chorvaty a Moravany, a až k Dunaji a dále. Ale kdož je sečte, je nás jako hvězd na nebi.“

„Hm!“ zabručel Hengo. „Však nás také není málo.“

„A půdy jest přece pro všechny dosti,“ skončil Viš svou. „Každý má svůj domov, má čeho potřebí; matičku zemi pod nohama, slunce nad hlavou, vodu v pramenech a chléb v rukou.“

Hengo poslouchal mlčky.

„Ovšem,“ řekl, „a přece jedni přepadají druhé, z hladu i z lakoty, a někdy i pro nevolníka, nedostává-li se ho.“

„Tak jest u vás,“ přerušil ho stařec, „my však po vojně nebažíme, ani si jí nelibujeme. Bohové naši jsou mírumilovní, jako my.“

Němec se ušklíbl.

„Kdo vám tu co udělá?“ bručel. „Země je širá, samé pustiny, do ní může se každý snadno dostat, ale z ní těžko.“

„Od vás,“ řekl Viš, „naučili jsme se také brániti se a válčiti, neboť prvé jsme toho neuměli. Ovšem, že vaši duchové tamo na západě kují lepší zbraň, ale náš starodávný kámen a palice též hany nezaslouží.“

„My jsme již na kámen zapomněli,“ odvětil Hengo, „staré mlaty pohřbili jsme v mohylách, a již jich neviděti. Nyní, když již o kov není nouze a naši ludkové snášejí ho v jeskyních víc a více, kámen se tak nehodí.“

„Nám se ho též dostává po moři i po suchu, přivázejí nám ho z rozličných stran,“ pokračoval Viš, „ale přece učíme své děti, aby si kamene vážily, neboť bohové první ukázali našim praotcům, kterak jej třeba zpracovati. A každému vkládáme do hrobu mlát, pěknou kamennou sekeru, aby se mohl u bohů svých osvědčiti, kdo jest a odkud přichází. A tak bude na věky věkův i u našich vnukův.“

Hengo zvědavě poslouchal. V tom povstal stařec s lavice a sáhl rukou na polici, nad chlebovou díží, kde ležely řadem kamenné mlaty a sekery, do dřeva sazazené a pevně uvázané. Vzal jich několik do ruky ukazuje je Němci.

„Zdědili jsme je od dědův a pradědův,“ pravil, „bily oběti bohům, lebky nepřítelům a rohy zvířatům. Nebýti kamene, nebylo by člověka, ni života. Z kamene člověk povstal a kamenem žil. Z něho vyšel první oheň, kámen mele žito na mouku a jest požehnán. Váš kov sežírá voda, hlína i vzduch, ale nesmrtelného kamene nic nerozruší.“

Pověděv to položil své mlaty s úctou na polici.

Za řečí těch točily se služby kolem ohniska rozdělávající oheň. Jaga k nim otevřenými dveřmi od komory dozírala. S nimi pracovaly i žínky a dcery, jen Diva s věncem majíc ruce založené pozorovala vše z povzdálí. Byla v domě nejmladší, nejspanilejší a nejoblíbenější a zpívala písně nejkrásnější. Matka ji učila nejzajímavějším báchorkám, otec ji krmil nejstaršími pověstmi. Všem bylo dobře známo, že ji navštěvovali duchové šeptající jí ve snách o tom, o čem nikdo, ani otec, ani matka, ani sestry nic nevěděly.

Kdokoli si přál věděti budoucí věci, tázal se vždy toliko jí, zamyslíla se, podívala se a pověděla. A písně se u ní rodily, tak jako na jaře kvítka u potoka. Když se na rozcestích neb u posvátných pramenů konaly oběti, ona bývala při všem hlavní osobou, všichni ji ctíli a žádný mladík neosmělil se na ni drze pohlédnouti. Všichni si byli vědomi, že duchové si jí zvolili za svého miláčka. Proto také, kdežto ostatní sestry a bratruše bály se jíti samotny do lesa, všude tam, kde létají duchové vznášejíce se nad prameny, jezery, horami a roklemi, Divá šla směle vědouc, že se jí nic zlého nestane, že neviditelná ruka zvěř i vlkodlaka zažene a saně ani hada k ní nepřipustí.

U krbu se vařila a pekla večeře, a poněvadž byl host v domě, hojnější než obyčejně. Kozlí čtvrtka se otáčela u ohně a ve velikém hrnci vařilo se maso s krupami. Jaga též poručila záhy natočiti do dřevěného džberu piva, jeden hoch přinesl medoviny, které dávali pouze hostem. Bylo viděti v domě dostatek, neboť nescházelo ani smetany, ani zvěřiny, ani koláčův, ani chleba. Všecko to snesli na stůl a Viš pozval hostě pokynem k jídlu; sám si sedl na rohu, kdež bylo jeho místo. Dále si sedli na lavicích synové, a ještě opodál parobci. Dívky a ženy nesmějíce si k mužům přisednouti posluhovaly. Mlčky se dali do masa trahající prsty, jen Hengo vyňal nůž, na řeménku zavěšený, a počal si pro sebe krájet. Na tento cizí obyčej pohlíželi udiveně, neboť kromě pecnů vše ostatní se bralo a jedlo jen prsty. Před stolující postavili hrnčičky a nádoby s vodou, pivem a medovinou. Viš ulil kapku na zemi. Hladový pocestný jedl chutě a popíjel hojně, i ani si hned nevzpomněl, že hladové děcko zanechal u koní v kolně. Až pak přece cosi pošeptal starému Višovi, a tento přikývl hlavou.

„Jen jezte bez starosti,“ řekl, „však oni na něj nezapomenou, u nás je obyčej, starati se nejen o pána, nýbrž i o sluhy, a kdybyste s sebou měl psy, ani ti by hladu nedoznali. Bohové sice zvířatům odňali rozum, ale kdož ví, co v nich vězí? Řeči naší zajisté rozumějí, nás pak ostříhají a po smrti želí.“

Pravil to hledě právě na psy své vlastní, kteří vymknuvše se z vězení a zvětřivše večeři vetřeli se do světnice a pod stůl, kdež ohryzovali házené jim kosti. Slunce již bylo na západě, když se najedli a napili; Viš vstal a za ním všickni ostatní. I Hengo se zvedl uprazdňuje místo ženským, a po té vyšli v nádvoří.

Stařec opíraje se o hůl vedl Němce zase k řece poručiv, poněvadž se tento chystal na druhý den k další cestě, váky jeho složití v kolně. Znova usedli na oněch kamenech u vody. Ve křovinách pěli slavíci, nad bažinami kroužily křiklavé a nepokojné čejky, v lese zezulka po jedné něco počítala, a kukač na močálech jako hlídač na stráži zdaleka houkal. Opodál nich dva čáповé, jejichž hnízdo bylo viděti na kolně, konali večerní procházku zobajíce poděšené žabky ...

III.

Viš pomlčev ohlédl se na Němce.

„Sem iste se dostal šťastně, ale dále? Kam máte namířeno?“

„Kam?“ opáčil Hengo pomalu nechtě svého záměru prozraditi.

„Kam? To ani sám nevím. Vy tu se svými přebýváte a jste pánem sám na velikém prostranství. Já zabloudiv sem již jednou přitoulal jsem se k vám i nyní. Dále jest pustina, a by i člověk podle řeky putoval, snadno může zbloudit a naraziti na kupu zlých lidí, kteří života nedarují. Potloukati se v lesích po leciakých chalupách nehodlám, z toho jest málo užitku, ale vždyť tu nedaleko sídlí také kněz váš? Kdyby nebylo do jeho hradu nad jezerem příliš daleko, tam bych se pustil.“

Viš pohnul šedivým obočím a mlčky ukázal rukou na pravo.

„Ovšemť, že je tu kněz na hradě nad jezerem, a za necelý den možno k němu doraziti. Kněz! kněz!“ opakoval úsměšně.

„Kněz ten osvojuje si již práva na všecku naši půdu, loví všude, kdekoli se mu zachce, a se svým ozbrojeným lidem dělá si, cokoli se mu zráčí. Krutý to člověk, kdo mu padne do tlamy, s tím je konec, jako kdyby ho vyhladovělý vlk uchvátil, ale vždyť i vlků lze se zbýti.“

Němec mlčel.

„Vždyť váš knez není přece cizinec,“ řekl po chvíli, „vždyť je třeba, aby měl národ hlavu a vůdce, co by si počal, kdyby ho přepadl nepřítel?“

„Toho nás uchovejtež bohové,“ pravil stařec. „Vímef, že pokud máme mír, dotud se můžeme těšiti svobodě. Jakmile vypukne vojna, přijde s ní i nevolnictví. A kdo vojnu vykořistí? My nikoliv, ale náš kněz a jeho sluhové. Nepřítel nám vypálí chýže, zajme dobytek, oni pak si vezmou pro sebe nevolníka a naberou lupu. My z toho budeme míti jen tolik, že nám děti zhynou; a kdo padne na vojně, tomu ani mohly nenasypou, nýbrž krkavci roznesou tělo jeho.“

Vzdychl.

„Jest mocný pán, co na hradě sídlí?“ zeptal se Hengo.

„Bohové jsou mocnější, než on,“ bručel Viš, „a hromada také bývá silná. Více já nevím, daň mu dávám, jakou poroučí, a nechci ho znát; ani jeho, ani všeho toho plemene Leškův.“

„Doma jste svým pánem,“ doložil Hengo pochlebně.

„Zajisté,“ řekl Viš. „Kdybych jím tu býti neměl, vždyť jsou ještě prázdné krajiny, šel bych, jak chodívali otcové, se svými někam jinam, kam vojna a nevolnictví nesahá. Černými voly oral bych novou mez a usadil bych se znova.“

Němci mhl se po ústech jakýs úšklebný úsměšek i doložil:

„Nu, což! Kdybyste mi ke Goplu a ke knížecímu Sloupu ukázal a pověděl cestu, kdo ví? Snad bych se i tam ještě vydal, abych i kus toho světa spatřil.“

Hospodář se zamyslíl.

„Proč ne? Zkuste štěstí,“ řekl. „Býval tam od vás už ne jeden, snad tam i nejednoho naleznete. Kněz má chof z německého rodu a rád by nám vládl po německu.“

Stařec povstal s kamene.

„Slunce ještě nezašlo, máte dobré nohy?“ otázal se. „Půjdeme za les, na kopec, odkud jest viděti nemalý kus světa. Odtamtud vám ukáži cestu snadno. Chcete se mnou jíti?“

Němec zanechav svůj luk i prak ve dvoře a isa téměř odzbrojen poněkud otálel.

„Takto? S holýma rukama?“ tázal se.

„Vždyť já jsem zde na své půdě,“ odvětil starý lhostejně, „mne tu i zvěř šetří. Mimo tuto zbraň,“ řekl vytáhnuv ze záňadří roh, „jiné mi netřeba. Jakmile se jeho hlas rozlehne po lese, hned mu porozumějí.“

Šli tedy spolu. Od říčky lázovitě vystupující luh vedl je k lesům. Stařec vynašel mezi záseky přechod a stezku. Záhy

byli již uprostřed tmavé houštiny, ale Viš, ačkoliv tam nebylo po nějaké cestě nikdež ani stopy, aniž se ohlížel, počínal si jako doma. Hengo se drápal za ním, oba šli mlčky. Nevysoký, lesem pokrytý pahrbek vystupoval ponenáhu a nepozorovaně. Množství ptactva slétalo v porostlinách s větví, na kterých se již uvelebovalo k odpočinku. Zdálo se býti rozmrzelým na starého hospodáře, že porušil klid jeho. Mimo ně se mihla modravá křídla sojčí, straka v bílé spodničce reptajíc vyvstala, popolétala, přisedala a prchala před nimi, lajíc jim a stále je doprovázejíc. Lišák pod stromem, u něhož číhal, mávl žlutým ohonem, obrátil se hbitě a vklouznuv do doupěte zmizel. Po větvích skotačily sotva viditelné veverky, které švižně upalovaly vršek od vršku. Stařec pozvedal oči cestou k brtím, kterých tam bylo plno ve stromech; opozdivší se včely vracely se z luhův nesouce kořist a tlačíce se do brtí před rosou, aby se jim nestížila křídla. Takto šli do lesa hlouběji a hlouběji, a Němec, pěší cestě nezvyklý, sotva starci stačil. V tom se les rozsvětlil a téměř pahorku bylo pokryto paloukem, zarostlým bujnou travou. Prostřed velké ploché prostory zvedala se nasýpaná mohyla, s níž byl rozsáhlý pohled na okolí, kamkoliv oko dosíci mohlo. Byl to rozhled spanilý a veliký. Viš stanuv tam a rozhlížeje se po své krajině mohl se cítiti pánem. Hengo pohlédnuv na nesmírné prostranství, pod nohama jeho se rozkládající, stanul s podivem a s patrným potěšením. Dolina, jež se pod nimi rozprostírala, byla většinou pokryta lesy. Zapadající slunce vylévalo na ni ohnivou záři, paprsky se zachycovaly vrcholků stromových, leckde pohrávaly ve zlatých, odleskujících jezerech i ve stuhách řek, mezi stromovím a luhy prozirájících.

Patře na krajinu s návrší každý by byl řekl, že nejen ji, ale celý svět zarůstal jediný hvozd, jako moře šířý a jako mořské hladiny v dálce se modrající. Vršky bližších stromů také jako vlny se kolísaly. Prostřed tmavé zeleni jedlí a sosen prokmitala zeleň mladistvých, zlatých lip, bříz a květnových luhův. Dále již stromová houšť nepřipouštěla pohledu kromě vrcholků, nad nimiž již toliko nemnoho starších stromů vyčnívalo. Ucho pochycovalo sotva temný šumot. Pouze na dvou místech vznášely se sloupy modravého dýmu, nejsouce žádným závěvem větru posehnuty. Večerní mlhy ukládaly se na obzoru dlouhými pruhy na odpočinek.

Viš ukázal Němci na pravo.

„Tamhle dorazíte se svými koňmi na večer snadno. Řiďte se stále dle řeky a pomínouce jejích přítoků vyhledejte brod a přejděte na druhou stranu.“

Chtěl ještě něco říci, ale v tom dolétlo cosi z dálky jeho ucha, které bylo zvyklé, každý sebe nepatrnější šustot pojímati a také mu rozuměti. Zdržel se, svěsil hlavu a naslouchal. I Hengo pochytíl jakýsi vzdálený, temný dupot, který se zdál z doliny k nim se blížit. Viš se zasmušil, ukázal rukou směr a otázal se:

„Rozumíte? Nyní však pojďme,“ doložil, „bojím se, zdali jsme z lesa nevyvolali vlka. Slyším dupot. Jede-li kdo, je to zajisté čeled knězova, vyděračská zběř, která nikdy s prázdnou neodejde. Jsou to jeho smrdové a posli. Proč asi? To vědí jen oni jediní. Kam? Nikam jinam, nežli k Višovi, u něhož stojí stará medovina.“

Starý se skoró mladicky hbitě obrátil, a na Němce již ani se bezmála neohlížeje, dal se touž cestou, kterou byli přišli nahoru, nazpět. Nyní však běžel kvapněji, a když prošli lesem, za posledními stromy záhy spatřili zelený luh a na něm po břehu řeky pět jezdců, na kteréž obrátil Hengo zvědavě oči.

Napřed jel vůdce, za ním čtyři ostatní po dvou; v prvním bylo snadno poznati staršího, jeho kůň byl statnější, oděv úhlednější; vše svědčilo kněžskému sluhovi. Byl to ramenatý chlap s dlouhými vlasy, které mu zakrývaly silnou šiji. Na hlavě měl čepici s bílým pérem. Oblek jeho byl ze světlého sukna, červeně vyšit; po boku tkvěl mu v pochvě meč, na zádech se mu zvedal nad hlavou luk a visel limbový toul na šipy.

Jezdci jej následující jsouce též ozbrojeni luky a praký, ověšení torbami, drželi v rukou sekerky. Viš uzřev je zamračil se jako noc, vyňal roh ze zářadří a rychle třikrát po sobě zatroubil ohlašuje domácím příjíždějící.

Jakmile se zvuk ten okolím rozlehl, jezdci se hnuli na koních rychleji, a první z nich se ohlédl, hledaje původce, i mohl již od břehu řeky, po němžto jeli, spatřiti Više, jenž také neotáleje pospíchal horem pádem naproti nevídaným hostem.

„I! Zmije proklaté!“ bručel cestou. „Nenasytní draci! Panský smerda, aby jim oběma blesky kůži sedřely!“ Obrátil se k Němci. „Vám to bude vhod, neboť zajisté vás i vaky vaše rádi s sebou seberou, ale mně!“ Hengo nejevnil tváří nikterak, zdali jej setkání to těšilo či netěšilo.

„Ale vždyť, kdyby mi něco zlého hrozilo,“ řekl, „práva pohostinství velí mne přece bránit.“

„Jenom obráním-li já sám sebe před nimi,“ zabručel Viš. „Ovšem, že je jich toliko pět, není z nich tak mnoho strachu, moji hoši by je na pokyn spoutali, ale u Sloupa bude jich hned desetkrát tolik pohotově, kdyby se chtěli mstít.“

Kvapili ke dvoru.

Kněžský smerda, jedoucí napřed, poznav starého, nebo tuše v něm snad hospodáře, zastavil koně. Ale jak on, tak i druhové jeho všímali si více Němce nežli Više. Tušiliť v něm cizince, a cizinec jim poskytoval vždy dobré kořisti. Když se přiblížili, starý se smerdovi poklonil, ačkoli tento ho pozdraviti nemínil. I Hengo se uklonil, ale tvář mu zbledla, neboť cítil, že oči všech byly žádostivě upřeny na něho.

„Koho to s sebou vedete, starý?“ volal smerda. „Je cizí? Odkud?“

Čtyři jezdci jej ihned obklopili.

„Jsem z Polabí, překupník, pokojný člověk, ne cizí,“ řekl Hengo nabývaje trochu odvahy. „Nejsem cizí, býval jsem tu již nejednou se zbožím, všude mi býval průchod volný.“

„Známe ty pokojné lidičky, známe!“ vzkřikl smerda se smíchem. „Známe je! Kdo ví, nač zkoumáte cesty v zemi, vyhledáváte brody v řekách a nasekáváte znamení po stromech, abyste potom přivedli...“

„Je to člověk pokojný,“ řekl Viš pomalu, „nechejte ho s pokojem, lžmal jsem s ním chléb.“

„A co mi do toho?“ zvolal rozzlobený smerda. „Kněz zakazuje přísně, aby se cizí lidé po zemi netoulali. Půjde s námi.“

„Já s vámi pojedu dobrovolně, milostivý pane,“ řekl Hengo rychle, „a padna před knězem na tvář získám si milosti u něho, neboť jest pán spravedlivý. Jsem tu sám se svým jediným chlapcem, co pak zlého mohl bych tu spáchat?“

„Svažte mu ruce,“ křikl smerda, „však uvidíme!“

Po těchto slovech seskočili dva pochopové s koní, aby jeho rozkaz vykonali. Smerda zamířil ke dvoru. Tam již stáli synové a parobci, ve dveřích stála i stará Jaga s rovněž starou služkou, z mladších žen nebylo viděti žádné.

Bylyť se všechny na znamení, otcem dané, uschovaly po koutech a utekly do lesa, nechťce se s drzými cizími lidmi setkati.

Višův obličej se hned povyjasnil, když v nádvoří ani dcer ani nevěst nespátřil. Smerda slezl u vrat s koně, lidé jeho též, a dva z nich Hengovi se posmívající, jej postrkující a bijíce vedli ho s sebou. Ruce již měl svázané na zad provazem, jehož konec držel jeden z pacholkův. Koně šli do kolny a lidé vkročili přímo do přibytku. Jaga vítajíc je poklonami zvala je dále. Starý Viš kráčel zamyšlen a zachmuřen. Jakmile vstoupili cizí lidé do světnice, hned tam nastal hluk a hřmot. Smerda padl na lavici zaujímaje nejpřednější místo za stolem, hospodáři vyhrazené. A hned volali o pivo a medovinu, čehož jim brzo také přinesli, aby si hrdla zalili. Hospodář zaujal mlčky místo opodál na lavici.

„Nuže — starý hospodáři,“ promluvil smerda, „víte již asi sám, proč jsme přijeli. Knězi náleží daň.“

„Je tomu již tak dávno, co jste ji vzali?“ zabručel stařec.

„Míníte snad s námi účtovat? Kmet s knězem?“ rozchechtal se smerda.

„Kmet s knězem, na této půdě jsem přece knězem já sám,“ vece Viš. „Pod zástěrou obrany dřete s nás kůži.“

Smerda se chtěl zasmáti, ale pohlédnuv na starce hned pozbyl chuti do smíchu a poněkud se zmínil.

„Pijte a služij vám ke zdraví tak, jak vám toho přeji,“ doložil stařec, „potom si teprv o věci promluvíme.“

Kněžský sluha zamysliv se stal se vlídnějším a nabrav si ze džberu naběračkou piva počal je žádostivě chlemtati. Druhé jeho jali se též nabíratí hrnečky, aby uhasili žízeň. Svázaný Hengo stál u prahu. Mlčení to, přerušované hltáním nápoje, trvalo chvíli. Smerda si pak utřel vousy a obrátil se k Němci.

„Kde máš koně a vaky své?“

„Zítřa budou zároveň se mnou před knězem,“ odpověděl Hengo, „prosím vás, nechejtež mne s pokojem.“

„Já si s tebou udělám, jak chci!“ vzkřikl smerda.

Viš hodlal cizince brániti, ale Hengo táhna provaz za sebou přistoupil se spoutanýma rukama rychle ku smerdovi, na lavici sedícímu, nachýlil se k uchu jeho a spěšně i dlouho mu něco šeptal. Tvář jeho bázňe nejevila. Obličej kněžského sluhy se za jeho řeči pomalu měnil, mračil a potom se vyjasnil. Pohlédl úkosem na Němce, pokýval hlavou a řekl svým lidem:

„Rozvažte mů ruce, zítřa pojedě s námi, na hradě se s ním vypořádám.“

Hengo vyproštěn jsa tak zázračně z provazů, které mu poutaly ruce, sedl si s hlavou svěšenou do kouta. Smerda maje již na mysli cos jiného obrátil se ke staré Jaze.

„Stará matko!“ zvolal. „Kde pak máte své dcery a nevěsty? Rádi bychom se na ně podívali, mají-li ladné tvářičky.“

„A proto vám jich neukáži,“ podotkl hospodář. „Co jest vám do nich?“

A Jaga doložila:

„Od rána nejsou doma. Všecky odešly do lesa na houby, na ryzce, snad se již ani na noc nevrátí.“

„Do lesa!“ zasmál se smerda, jemuž počal přizvukovati smích druhův pivem rozjařených. „Oj! Škoda, přeškoda, že jsme se s nimi cestou nesetkali. Byli bychom se měli s kým pobaviti, třebaš až do rána.“

Viš pohlédl šourem na mluvícího, jemuž ihned zamrzl smích na rtech.

„Kdyby vás při takové zábavě zastal otec a bratří,“ pravil Viš, „mohlo by se státi, že byste zůstali v lese na věky a nevrátili se z něho již nikdy. Jen vlci a krkavci by o vás věděli.“

Slova ta promluvil tiše a zasmušile. Smerda je zaslechl a zachmuřil se. Ostatní zase již obšlapovali kolem štoudve s pivem, on pak též se k ní mlčky vrátil. Synové Višovi sestoupili se zatím na dané znamení k rozmluvě, k nim se přidala i Jaga, a Viš nejprve šel ke krbu, potom ke dveřím, kde se napil vody z vědra. Tam seděl opodál rozvázaný Hengo, hospodář mu pokynul, a zároveň odešli do síně.

Stařec nic nemluvě ukázal Němci rukou na dvěře a na vrata, dávaje mu tím na srozuměnou, aby utekl, ale Němec — ohlédnuv se kolem pošeptal mu do ucha:

„Já se jich nebojím, mně nic neudělají, dostanu se s nimi ke knězi. Ale všecko zboží s sebou nevezimu, abych se s takovým břemenem nadarmo nevozil.“

Viš naň udiveně pohlédl.

„Proč nechceš utéci? Nač tě má pod mou střechou potkati neštěstí?“

Hengo potřásaje hlavou chytrácky se usmál.

„Nebojím se, nic mi neudělají; vykoupím se jim, buďte beze strachu, jen jeden vak si tu nechám.“

Hospodář na to mlčky přistoupil a Němec vyklouzl ihned ke kůlně, odkud vynesl po chvíli parobek vak, jež uschovali v komoře. Hengo poděkovav hospodáři vrátil se do světnice a znovu si sedl do kouta, aniž byl kdo postřehl, že ho tam před tím nebylo.

Ve světnici byl hluk a smích. Smerda se též po pivě rozjařil páchaje žerty se starou bábou, a druhové mu hlasitým smíchem přizvukovali. Trvalo to až do noci, potom přinesli suchých loučí a zastrkující třísky mezi kameny zapalovali je, aby osvětlovaly jizbu.

Smerda spatřiv světlo teprve se ohlédl po hospodáři.

„Kde je hospodář?“ zvolal.

Viš stál u prahu, Jaga ho pošouchla, i dovlekl se s nechutí do vnitř. Patrně mu onen lid nebyl vhod. Smerda shlednuv starce vstal, jda k němu pokynul mu a vyvedl ho na nádvoří.

„Jedu od kněze k vám i k ostatním kmetům a županům,“ řekl, „kněz vás upřímně pozdravuje.“

Stařec sklonil hlavu a rozpačité si sáhl svraštělou dlaní po šedivých vlasech. — „Pozdrav jest milostivý, ale to není ještě bezpochyby všecko?“ řekl. „Přeje-li zdraví, zajisté něčeho žádá, neboť jinak by si na kmeta ani nevzpomněl.“

Smerda škulb obočím.

„Potřebujeme velice lidí, velice,“ řekl, „jednoho ze svých musíte dáti do kněžské družiny. Vždyť hájí vás i země.“

„Co, co? Snad nepomýšlíte na vojnu?“ otázal se Viš.

„My ji nikomu nevypouíme, ale na hradě musí býti lid přichystán — k obraně,“ odušil smerda. „Dva nám umřeli nákazou, jednoho roztrhala v lese zvěř, a kněz též jednoho zabil, potřebujeme lidí. U nás není zle. Hladu nemají, jedí zároveň se psy kněžskými, a po všechny dni jen se povalují na bříše. Ani pivem se pro ně neskrblí. A naskytně-li se nějaká výprava, také z kořisti se jim dostane.“

„Anebo se dostanou v porobu,“ doložil Viš.

„Nedáte-li dva, jednoho dáti musíte,“ skončil smerda.

„A nedám-li žádného?“ zeptal se Viš.

Smerda se zamyslíl.

„Tedy vás povleku na hrad po provaze,“ vyhrklo z něho posléze.

„Přes to přese všecko, že jsem kmet svobodný?“ otázal se hospodář klidně.

„Co mi do toho! Kněz tak rozkázal.“

„Tak! — tak!“ zvolal zamyšlený Viš hledě do země. „To se již u nás stalo zvykem. Jen se hleďte, aby kmeti, až se jim to zpříkří, netáhli někdy vás na postrancích.“

Posel se zamlčel.

„Neprotivte se,“ zašeptal tiše. „Kněz jest nyní velmi zlý, zdřímne-li si někdy v předsíni, skřípává ze sna zuby a rve sebou jako vlk. Kmetům strašně vyhrožuje. Místo dvou mi dejte alespoň jednoho pacholka — a kůži na kožich, neboť můj dobrý se mi již na posluhách sedral.“

Hospodář stál dlouho zamyšleně v nádvoří, potom pokynul smerdovi, aby šel s ním, a oba se vrátili do chalupy. Stařec dav si hůl mezi nohy, sedl na lavici, opřel se o hůl rukama a rozhlížel se po svých junácích, jako by hledal oběti.

„Hej! — Sambore!“ promluvil k jednomu chasníkovi, stojícímu v zadu za skupením a chechtajícím se společně s dvorským lidem. „Sambore, pojď sem!“

Parobek, oním jménem vyzvaný, vzpřimil se a šel.

„Ty tuze rád v poli nepracuješ a kolem domu také tě zaměstnání příliš netěší,“ řekl mu hospodář, „více ležíš a zpíváš, nežli pracuješ. — Ty bys se hodil na lehký chléb, připásav si mečík popoháněl bys jiné, a zastrčiv si péro za čapku pyšnil bys se svou krásou. Ty půjdeš zajisté rád na knížecí dvůr?“

Náhle oslovený parobek, ač se mu tvář nedávno usmívala, pojednou zasmutněl. Nepokojnými očima se ohlédl vůkol, a když uzřel, jak zvědavě si ho smerda prohlížel, pojal jej strach, i padl před starým hospodářem na kolena. „Aj, aj! Pane otče! — Proč pak mne chcete dáti v porobu otrockou?“ zvolal úzkostně.

„Jaká poroba?“ zakřikl ho smerda. „Budeš vojákem. U kněze jest lépe než zde, a zavděčíš-li se pánu, kdo ví, co z tebe nebude.“ Viš ho pohládl po nachýlené hlavě rukou.

„Jeden musí jíti za všecky,“ řekl, „nyní došlo na tebe, Sambore.“

Opodál stojící stará Jaga zalomila rukama, neboť ač pacholek nebyl její syn, přece byl v domě vychován a jako vlastní dítě milován... Ostatní parobci, tím prohlášením zaražení, ustoupili na zad a veselost je opustila. Smerda pak ihned položil Samborovi širokou ruku na rameno, jako by jej přijímal ve své vlastnictví.

„Půjdeš s námi,“ řekl.

Parobek pozvednuv oči setkal se s pohledem Višovým, k němu obráceným, jenž mu cosi pravil, a to cosi, čemu jen oni dva rozuměli. Sambor se uspokojil a vstal smuten sice, ale tich a na svůj osud již nenaříkaje.

Kdo by byl poslechl hlasy, které se po odchodě Jagy rukama lomící vnitř domu ozvaly, byl by se domyslíl, že tam počaly ženské bédovati pro Sambora. Nikdo se však nesměl ozvati hlasitěji, aby cizinci ženských hlasů neuslyšeli a nevyslídili, že se před nimi uschovaly. Smerdovi a jeho lidem dostalo se posily jídlem, a když se i pivo ze štoudví vyčerpalo, všichni odešli na odpočinek. Viš je doprovodil do prostranné kolny na seno. Vedle ní stáli němečtí koně, Němce též pustili, hrubě oň se nestarajíce, i šel na nocleh s nimi.

Hospodář se Samborem zůstali v nádvoří samotni. Pacholek hodlal právě počíti hovor, ale stařec mu pokynul, aby s ním šel za vrata, a vyvedl jej k řece. Měsíc nad lesy vycházel. Stařec usedl a dlouho mlčel. Jen slavici se ozývali. —

„Neplač a nenaříkej,“ počal Viš potichu mluvit, „nikdo neví, co ho kde čeká. Chtěli si vzít jednoho z vás, a já bych jim dal i syna, neboť musím, a nejen já, nýbrž i jiní.“

„A proč já jdu?“ otázal se nesměle Sambor.

„Poněvadž jsi moudřejší než ostatní,“ vece stařec, „neboť máš oči a jazyk, neboť nás miluješ více než druzí, proto že v tebe důvěřuji a mám tě rád. Jsi cizí, ale mám tě za syna. Poslal bych syna některého, oni jsou však oba zemané, rolníci, myslivci a brtníci, a ty, zpíváš, ale myslití umíš.“ Pozastavil se, naslouchal večernímu tichu, a potom sníženým hlasem pokračoval.

„Poslyš, Sambore, neposílám tě na záhubu, nýbrž z pouhé potřeby. Chystajíť se u nás veliké věci, kněži nás chtějí připravit o hlavy, postříhati nás za otroky a nadělati z nás Němcův. Bratříčkují se s Němci. To se nám už znechutilo. Nevíme však pranic o tom, co tam dělají, až nám pouta spadnou na šíji. Jdi tedy, hleď, poslouvej, nastav uši. Musíme věděti, co se u nich děje. Proto tě tam posílám. Ústa zavři, oči pak otevři, dobře poslouvej, hluboce se klaň, ale na nás nezapomínej. Časem tam někdo přijde s dvojčaty, s darem, pak mu povíte, co uslyšíte. Jest už na čase, buďto Leškové spoutají nás, anebo my vyženeme a zdávíme je. Ale — pst! pst!“

Stařec položil prsty na ústa. Sambor přistoupil k němu a objal jeho kolena.

„Ach! Krušný to osud, vás opustiti a do ciziny jíti! Myslil jsem si — s vámi se můj život počal a s vámi se také skončí.“

Viš ho přerušil.

„Vždyť tam nejdeš na věky,“ řekl tiše, „až přijde čas, dáme ti znamení a vrátíš se. Mnohému se tam naučíš, mnoho uvidíš a se dovíš, neboť před tebou se nebudou pranic ostýchati. Na Kupalo a na Koledu dovolí tě ke mně, a ode Sloupa k nám není tak hrozně daleko!“ I pohladil ho po hlavě, ale Samborovi bylo přese všechny sliby krušno na mysli.

„Milý otče,“ šeptal smutně, „co poroučíš, toho musím uposlechnouti. Ale zde jsem byl tak, jako na svobodě, tam však jdu vstříc poutům a hrůze. U vás jsme všickni dětmi, tam jsou všickni otroky. Hořký to chléb, ježž nutno jísti v poutech.“

Viš jako by těch steskův ani slyšeti nechtěl, neodpověděl.

„Hleď dobře a uč se, všechno si dobře pamatuj. Nám všem chystá se odtamtud otroctví, nepomyslíme-li sami na sebe. Kdo pak z nás může věděti, co se tam v onom vlčím dole praží a smaží? Žádný kmet tam svého člověka nemá. Posílám tam tedy tvé oči místo svých. Kníže jest krutý netvor, ale miluje poklony, dvoř se mu tedy, čímž nabudeš lásky, tak že se nebudou před tebou s ničím ani tajiti. Rádi si zavdají, v nachmelenosti pak povědí všechno, co mají za střízliva na mysli.“

Stařec šeptal pořád tišeji, klepaje hochovi leckdy na rameno; tento stál se svěšenou hlavou zasmušen, a měsíc už se byl vznesl vysoko a svítil, obrážeje se v řece, když se po dlouhém hovoru rozešli. Sambor opřen o vrata zůstal v nádvoří jako do země zaražen. Psové přišli se mu lísat k ruce, pohladil je. Poslouchal klokot slavičí a skřehot žabí, jakož i houkání bukačovo na bařině, jako by si chtěl v paměť vštípit tu noční hudbu pustiny, které si netušil zase brzo uslyšeti.

Spánek ho nepojímal; sedl na kládu a přiseděl tak celou noc až do rána.

Ženské se již počínaly ve dvoře hýbatí, když parobek obcházeje stavení šel k zadním vratům, jako by tam doufal někoho potkati.

Nejprve vyšla Jaga a pospíšila k němu.

„Můj drahý Samborku, neboj a nermuť se, vždyť se zase vrátíš.“ Ale sama si utřela slzy zástěrou. V tom se v pootevřených dveřích

objevila Diva, jež držíc v rukou vlasy zadumaně je splétala. Pohledla na mladíka a smutně se usmála.

„Proč stojíš tak zasmušile?“ řekla klidným a zpěvavě táhlým hlasem. „Co je ti? Nestydíš se za svůj strach? A za slzy v očích též? Každému není dáno seděti doma a odpočívati, lidské osudy jsou rozličné. Buď dobré mysl! Já někdy vidím daleko, předaleko jasně vidím, někdy odhádnu i zítřek!... Netruchli, Sambore; nic zlého se ti nestane.“

„Nerad vás opouštím,“ řekl mladík, „a bude mně smutno.“

„A nám také po vás!“ řekla Jaga.

„Nám po vás!“ opakovala Diva, „ale opět se k nám vrátíte.“

„Kdy pak?“ otázal se Sambor.

Diva vypustila vlasy z rukou, oči ponořila v zemi, celá její postava nabyla slavnostního vzezření, a nehledíc na mladíka počala pomalu mluvit: „Vrátíte se, vrátíte, až nad Goplem vzejde záře, mrtví vzplnou na jezeře... Starý kněz vyjde z lesa, přijde nové panování, vítr rozvěje popely, až se krkavci nasytí, brtník podeběře včely. Tehda postaví srub nový nad Lednicí u jezera... Vrátíte se zdraví, celí... s jasným mečem, s jasným čelem...“

Mluvic tišeji a tišeji posléze umkla, pozvedla oči na Sambora před ní stojícího, a posílajíc mu oběma rukama s úsměvem pozhennání, náhle jako by se byla vzpamatovala, chopila se rozpuštěných vrkočů, vběhla do domu a bouchla za sebou dveřmi.

IV.

Stáje i kolny počaly oživovati, všecko již procitovalo; parobci vyháněli stáda, děvčata vážila u studní vodu. Smerda s lidem svým vstával pobízeje na cestu, Hengo poslal chlapce k napajedlu, staré služky pak rozněcovaly na krbu oheň. Viš maje lehký spánek vyšel o holi, s halenou na ramenou, poohlednout se nejprve, jaký den jitro věštilo.

Obloha byla z rána pokryta šedými, toliko na východě se ruměnicími mráčky, a ačkoli na zemi větru cítiti nebylo, ve výši pádily oblaky kvapně se předhánějíce a choulíce. Nad bažinami stály husté páry, polybovaly se a brzo bledly, brzo šedly. Bílé rosné krůpěje pokrývaly byliny a leskly se průhledně na mladistvém zeleném listí. Ve stáji bylo slyšeti bečící ovce, na pastviskách řehtající koně, u břehu šumně hrčící řeku a dosud neúnavně kloko-tajícího slavíka. Dva havrani letíce pomalu od západu pozdrželi se nad chalupou a letěli pak lenivě dále. Starý se za nimi ohlédl a potřásl hlavou.

Služky nesly ze stáje čerstvě nadojené kobyli mléko. V jizbě stál již zase džber piva a placky pro hosti, aby neodjeli ze dvora hladovi. Záhy také položil Viš na lavici medvědí kůži, které mu bylo sice líto, ale kterou musil smerdovi dátí, aby se nehoršil a pá-novi si nestěžoval.

Sambor si již vázal poslušně svůj uzlík na cestu, obouval škorně a pevně si je kolem nohou ovazoval řeménky. Vzal prak a luk, po

hoku si zavěšil sekerku. Byl smuten. Přece však se těšil jakožto mladík tím, že na bílém světě mnoho spatří, více za jediný den, než ve dvorci za celý život.

Bylo mu také všech líto, ohlížel se k domu, ale kromě staré Jagy, která mu přinesla koláč do torby, nespátřil již nikoho. Jen parobci jej objímali kolem krku. Smerdovi druhové, on sám, a mimo to i Hengo a starý hospodář shromáždili se vůkol ohniska. Všichni měli na spěch, neboť se obávali brzkého lijáku, poněvadž nízce po obloze táhly hrozné chmury, avšak klidný Viš ubezpečoval, že se vyjasní. Němec nezdál se míti nijaké obavy ani strachu proto, že ho chtěli odvésti na kněžský hrad; dělal, jako by šel z dobré vůle, ačkoliv oči smerdových druhův obracely se na jeho vaky velmi žádostivě. Mlčící Gerda byl rozpačtitější, nikdo se od něho nedoptal ani slova.

Všickni se mu posmívali ukazující na něho prsty: „Němý!“ Za hodnou pak chvíli, po hojném jídle a pití, odebrali se všickni ke koním. Sambor padl starému hospodáři k nohám, ale tento pouze pokynuv odbyl ho suše. Koně mu z domu nedali, musil tedy za ostatními pěšky. Předem dal se smerda, za ním jeho čtyři druhové, vedle nich kráčel se svěšenou hlavou získaný nováček, a dále Hengo s hochem. Tak vytrhli za vrata a řídíce se během řeky zmizeli záhy v porostlinách starému Viši s oči. Sambor ohlédnuv se neuzřel již nic, než sloup kouře, pnoucí se vzhůru nade dvorem.

Jak starý předvídal, tak se i stalo: toliko drobný deštěk jako rosa pokropil krajinu, po něm zavoněly břízy a ze šedých mraků počalo probleskovati jasné nebe. — Celá spousta mraků srazila se na západě, nad hlavami pocestných se vyjasnilo, a bledé slunce vyhlédlo z průsvitných záclon jako milenka, vstávající z lůžka.

Pocestní jeli mlčky. Koně jejich razili si cestu skoro sami, ačkoli po ní nebylo ani stopy. Smerda cestou dřímá, i jeho druhové, ač se často probouzeli, spali na koních, jen Hengo a Sambor bděli. Jedouce brzo po samém břehu řeky, brzo do vrchu stranou, střídavě po luzích a houštinami, které koně, chňapajíce listí, lámali, pokračovali mlčky dál a dále. Zrovna v pravo stály tmavé, podrostlé lesy s větvemi široce rozprostřenými. Leckde prodíral se z hlubin hvozdu bahnitý, travou a mechem obrostlý potok, který bublaje tekl úzkým korytem k řece.

Tak již jeli čtvrt dne, když uzřeli na pahorku stojící veliký kámen a kolem něho jiné, menší, obstarané jako na stráži. Některé

již byly zapadlé do země, jiné obrústal šedivý mech. Kolem kamene procházel se starý, shrbený člověk, s bílou holí v ruce. Bylo to prastaré úročiště, kde před časy přinášivali oběti. Stařec stanuv u kamene vztáhl ruce, bručel cosi a házel naň jakési býlí. Ale brzo jim zmizel s očí.

Dále stála na pobřeží vysoká, nasypaná mohyla, všeska porostlá drnem a dole poházená zelenými větvemi. Tam každý z nich ulomiv cestou ratolest hodil ji jda mimo na mohylu, jen Hengo, ačkoli na to velmi zvědavě pohlížel, oběti té se zdržel.

„Jaká je to mohyla?“ tázal se Sambora.

„Sluje Leškovou,“ odvětil mladík. „Starý kněz bráně zde přechodu před nepřítelem byl raněn střelou a padl. Vojsko se na útočníka vrhlo, porazilo jej a házejíc po hrsti hlíny nasypalo svému pánovi mohylu. Pod mohylou prý jsou veliké poklady, kterých střejou duchové. Jednou za rok, o Kupale, mohyla se otvírá, a kdokoli chce, může tam vejíti a nabrat si pokladů, kolik chce; třeba si však odtamtud pospíšiti, neboť jakmile kury zapějí, mohyla se zavře, a ne jeden již tam zůstal.“

Samborovi přišla ze smutku báchorka na mysl, i vyprávěl, kterak jistý pokladů čtivý parobek přikradl se za kupalové noci k mohyle, jak do ní vešel, našel tam veliké síně, čarovné, zlata plné pokoje, a kterak zacházeje dál a dále zapomněl na návrat, až teprve když zapěli kohouti. A po celý rok byl tentam. Teprve když se mohyla otevřela znova, vyšel z ní, ale němý, poněvadž mu duchové zavřeli ústa, aby jejich tajemství neprozradil.

Dále bylo viděti krajinu poněkud lidnatější, v pravo i v levo kouřilo se po hájích z chýží, u řeky se hustě vyskytala vyhaslá ohniska a stopy koňských kopyt. Leckde ležely bílé kosti.

O polednách dorazili do zelené doubravy, kde byla i hojná pastva i voda pro koně na blízku; tam stanuli k odpočinku. Seskočivše s koní všichni se uvelebili do stínu a každý snědl, co měl. Sambor vyndal bílý koláč od Jagy, pohlédl naň a schoval jej, raději chtěl trpěti hlad, nežli pozbaviti se koláče toho, poněvadž byl z domova!

Slunce pražilo zase jako včera, ani nejmenší vánek žáru jeho neochlazoval. Vůkol nebylo viděti nic jiného, než samé lesy a houštiny, luhy a močály. Leckde v kotlině odpočívalo jasné, jako oko lesklé jezero, které se zdálo pohlížeti na krajinu; nad ním jako řasy čnely třtiny a jako obočí je lemovaly lesy.

V poledne utichlo i všecko ptactvo, jen kobylinky cechtaly a střechové poletovali; velebné ticho ukolébávalo ke spánku. Smerda dřímá, a Hengo stáhnuv obočí zdál se cosi počítati, když Sambor zaslechl v dálce lidský hlas.

Viděti nebylo nikoho, k uším však dolétal zdlouhavý, stále se blížící zpěv. Byla to píseň tichá a tlumená, jen pro sebe třesoucím se hlasem pění, k ní pak zdál se družiti zvuk jako dotýkaných strun. — Slov nemohlo dosud ucho postihnouti, ale nápěv byl žalostný, pohřební, smutný.

Všickni zvědavě obrátili zraky ku břehu řeky, odkud se zdál zpěv zalétati. Dolem po písčitém pobřeží kráčel slepý stařec, kterého vedl malý chlapec. Vlekl se pomalu drže v rukou húsle, po jejichž strunách třesoucí se rukou přebíhal. Smerda, jenž procitl, spatřiv ho volal shora: „Počkej, starý!“

Slepec se pozastavil, pozvedl pomalu hlavu a bílé, krvavými víčky objaté oči.

„Počkej zde, pojď si odpočinout, starče,“ opakoval smerda, „rozdělíme se s tebou o placky a poslechneme píseň.“ Pěvec počal prsty probíratí struny, ale píseň jeho se přetrhla. Stanul, rozmýšlel se, potom pokynul hochovi holí a dali se k návrší.

„Kam ideš, starče?“ tázal se smerda.

„Což pak já vím? — Jdu světem,“ řekl osleplý, „jdu s písněmi, dům od domu.“

To pověděv počal holí ohmatávati místo, na kterém právě stál, a opatrně složil údy své na zemi. Položiv húsle na kolena dumal. Pomlčev chvílku počal si tiše, nesrozumitelně popěvovati, jako by jeho život musil býti písní, jako by tato z prsou se mu neřinouc v nich překypovala, jako by byla jeho dechem, bez kterého žiti nemohl.

Všickni mlčeli. Jeden z pacholků vytáhl z torby placku a položil ji na ruce starci, jenž ji pozvedl pomalu k ústům a jal se jísti. Hoch jej vodící šel s hrnččkem k řece pro vodu.

Sambor si přisedl k němu.

„Starý Slované,“ řekl jemú, „na noc jděte do Višova dvora, tam vás rádi pohostí.“

„Na noc? Do Višova dvora? Mé nohy mi toho nedovolí,“ řekl stařec, „jsou už staré a slabé. Chodím jen pomaličku, plazím se jako hlemýžď. A jak ujdu kousek cesty, musím usednouti, nechtějí nésti. A tam k Viši, ke starému, je daleko, . . . ba, daleko.“

„Ale přece tam zajděte,“ naléhal Sambor, „a stanuv u vrat pozdravte je od toho, který se s nimi dnes rozloučil.“

„Vy jste ze statku Višova?“ otázal se slepec. „A kdo pak to s vámi, a mnoho lidí cítím okolo? Ač oči nevidí...“

V tom ozval se také smerda.

„Kněžská čeleď, hej! Jedeme na hrad, do Sloupa. A on také s námi. Byl jste na hradě?“

„Dávno... předávno!“ odušil stařec. „Nyní tam nemám proč choditi. Tam zpívají meče a hraje železo. Písni není kdy poslouchati.“

Vzdychl.

„Nač pak potřebuje kněz písni?“ zvolal smerda. „To jsou babské věci.“

„A vojna... vojna,“ řekl slepý Slovan, jako sám k sobě, „vojna je zaměstnání divoké zvěře. Pokud na Polany nezavanul duch cizí, otcové orali, zpívali a velebili bohy v pokoji; zbraně nepotřebovali, leč na zvěř.“

Smerda se zasmál.

„Eh — e!“ řekl. „Kdež jsou ty časy!“

„Již není oněch svatých časů, které bývaly,“ pokračoval slepý pěvec, „již není oněch časů, za kterých u nás bývalo více hůslí nežli železa a více zpěvu než pláče. Dnes pje slepý hůslař toliko lesům, jiných posluchačů nemá. Nechať se učí lesy, kterak žili ti, co spí v kamenných mohylách. Jakmile však pomrou staří, píseň s nimi zajde do země, synové pak nebudou ani vědět o dílech otcovských — mohyly umlknou. Starý svět upadne v temnotu.“

Mluvil velmi pomalu, jeho řeč měnila se napozorovaně ve zpěv, a skoro ani neznamenal, že již opět začínal pěti. Ano i ruce jeho pustivše chléb samy počaly přebíhati po strunách, které se jaly žalostně lkáti.

„Já jsem asi pěvcem posledním,“ prohodil Slovan, „oči mi ve mládí vyrvali, aby duše má hleděla ve svět jiný. Prošel jsem všecy země, ale neviděl jsem žádné, od Dunaje hučícího do Bílého moře, od temen Chorbatých hor až k lesům polabským. Ne oči, nohy mne nesly, bez cesty, kam mne vedl osud, kde se lidí sešla hromada. Sedal jsem na zemi, stávali kolkol nade mnou, ženské tleskaly do dlaní, staří plakali po otcích. Chodil jsem od úročiště k úročišti, od mohyly k mohyle, od pramene ku prameni, až tam, tam, kde jest konec řeči lidské.“

Zamlčel se. Smerda napolo poslouchal, zpola dřímal. Když ustal ve zpěvu, vybídl ho zase:

„Zpívej dále, pěvče.“

„O čem bych vám pěl?“ bručel slepec jako sám k sobě. „Vám jest potřeba jiné písně, vy staré nerozumíte. O čem pěti? O praotcích z Podunají, o praotcích od východu, o bratrech od Labe a Dněpru? Vy jich neznáte; o bílých a černých bozích, o Višnovi a Samovile?“

Hlas mu klesal, hlava se mu třásla.

„Jindy bývalo jinak! Zástupy pěvce vítaly, stařešinstvo jej vedlo k posvátnému dubu, k posvátnému prameni, na sněmovní hradiště, na žalníky mohylné. Staří i mladí stávali vůkol, poslouchali, před slepcem stál med a pivo, na skráně mu kladli věnce. Kněz sázel jej na hradě na pokrytou lavici, na čestné místo; dnes pějeme pastuchům na příhoně... o hladu a vodě.“

„Jen pěj, starče, pěj!“ řekl smerda.

„Pěj nám!“ opakovali po něm ostatní.

Slovan udeřil ve struny.

„Hej! hej! poslyšte starou píseň z Podunají.“

Vůkol nastalo ticho, i pěl slabým hlasem:

„Od řek sedmi, od hor sedmi, od Dunaje píseň letí. Dunajský král strachuje se; Čitaj s velkým lidem táhne. Scházelo mu doma země; role všem, dobytku pastvy; i k bohu Višnovi volá: Lid umírá, dej mi země. — Bůh se smiloval i vece: Tam za Dunaj se zástupy jdi na pustý, na široké. A ty, králi na Dunaji, ty mu nestav čelo v odpor. Král zoufale lomí ruce! Čitaj opanuje země, Čitaj ovládne mou říši! Státí pokojně, či vojně? Či mu klásti odpor zbrojně? Dívčí vůle, raď mi, děvo... Kamjana mu radí: Králi, postav vojsko u Dunaje. Neporazíš vojska tvého. Čitaj jde, a voje za ním; a kam přijde, lid sebírá, jíti káže. Dívky pláčí, on jim vece: Neplačte, neb vedu vás v zelené země, kde divocí lidé žijí, role orat neumějí. Budeme učiti a panovati. Dívám oschly slzy, i jdou. Jdou, jdou, ale bílý Dunaj stál jim v cestě, s vodou vzdmutou. Jeho ledy roztály se. Dunajský král střeže břehu. Vojsko velké, jak přes vodu? Jak přemoci vojska sílu? Čitaj myslí, myslí, volá: Na kolena, ku modlitbě! Modlete se k bohu svému, ku Koladě, Samovile, ať rozpustí pouta větrům, které drží, a nechť káže, aby Dunaj zledovatěl. Přejdeme jej suchou nohou. Padli na tvář před Koladou, modlí se i k Samovile. Větry přišly, Dunaj spjaly, vojska jdou již

Vůkol' zavládlo ticho, i pěl slabým hlasem . . . (Str. 40.)

suchou nohou. Král Dunajský dbal porady. Sebral vojsko, stojí v poli, položil se u Dunaje. Samovíla šlehá větrem, i na Dunaj věje mrazem a horoucně pálí vojsko. Přešli Dunaj, a kde vojsko stálo, kostmi zbělelo vše. Kamjana hledí a pláče. Čitaj hned zaujme zemi, pluhy jdou na žirná pole, stáda bučí, domy stojí, lidé sít se učí zrní. Ó, Kamjano! Marná rada! Proti bohům snahy marné! A Kamjana letí bledá, v bílý Dunaj hlavou padá. O tom pěji lidem píseň. Přeji vám od boha zdraví, ale píseň budiž se mnou.“

Pěvec dokončil, panovalo ticho.

„Ještě jednu,“ zvolal smerda, „neskrbli, starý, vůči nám s pěním!“

Slepec udeřil znova ve struny.

„Delší to zpěv, od Chorbatských hor,“ vece, „jest mladší, snad se vám spíše zalíbí.“

Pojal i jiný, čerstvější a ohnivější nápěv, i slova mu plynula rychleji, a bílé oči se mu při tom strašně blýskaly.

„Vislo bílá, matko bílá, proč máš rmutné vody svoje? Kterak nebyly by rmutny, když padají do nich slzy? U břehu lid ruce lomí, ruce lomí, pomoc volá, pomoci však nikde není. Drak v jeskyni sedí, v hoře, co uvidí, to pohltí, co pochytí, to sežere. A když hladem vztekne ryčí, rykem otřásá se hora. Když pak sytý v jámě dýše, jeho dech povětří kazí. Dnem ni nocí klidu není; pole pustá, lid utíká, z bázně honí zvěř do lesa. Stáda vyhubil i lidi, dáví ženy, děti, nikdy však se nenasytí, stále dýše, stále ryčí. Čím zahladit hada, draka? Meč mu kůži neprorazí, palice lbi neroztříští, pěsti hrdla nezadáví, perun též ho nezabije, ani voda nepohltní, ani země nezasype. Krok na hradě sedí smutně, sedí, myslí, bradu kroutí, podepřený hledí v zemi. Jak bych toho draka potřel, jak bych potvoru tu zmořil? Myslí měsíc, myslí druhý, a drak řádí, myslí třetí, a drak ryčí. Kde vzít radu?! Pláče a rukama lomí: Jak bych toho draka potřel, jak bych potvoru tu zhubil? Sedmkrátě měsíc roste, sedmkrátě roztápí se, až Krok Skubu přivést káže. Učiň, Skubo, co ti velím: zabij vola, zabij ovci, vyhoď útroby do vody, horoucí pak vezmi smůly, nabeř i planoucí síry, k tomu řeřavého uhlí. Vycpej mrchu sirou, smolou, pod dračí ji podhoď jámu, jakmile drak hladem zařve. Když drak pohltí ten oheň, vnitřnosti ať propálí mu, až surový netvor pukne. Skuba šel a udělal tak, jak mu moudrý král přikázal. Zabil vola, zabil ovci, naděl sirou, uhlím, smolou, a vše přitáhl k jeskyni.

A drak vyje vztekle hlady, otvírá hladovou tlamu. Tu máš stravu, hadě, draku! Strašná tlama vše to shtá, zařve, až se hora třese a hrad se sloupy se chvěje. Drakovy útroby hoří, oheň vyžírá mu střeva. I vystrčí hlavu z jámy, letí k Visle chlemtat vody. Chlemtá, až se celý nadme, řve, rozpukne se a zdechne.

Krok se hradu přijde s mečem, utne hlavu strašné saní, na vysokou žerď ji vetkne. Tuto viz, můj lide milý, že se skončily tvé trýzně! Ptáci zvěst veselou nesou, větry po polích ji šíří, nechať vyjde rolník s pluhem, nechať pastýř žene stádo, na luka ať jdou si dítky, neboť v zemi draka není. Na hoře nad dračí jámou kamenný se hrad vypíná, tam panuje Krok pokojný, pozírá ve čtyři strany, přemohlť národy čtyři. Šedivá mu brada roste a již zakrývá mu prsa, již až kolen dosahá mu. Až pak se mu dotkne země, král ví, že mu čas umřítí. Není vesel, ani smuten, že své království opustí, máť už po boku dvě synů, má i jednu dceru, Vandu. Brada již dorostla země. Hodina má nastala již; rozdělte království ve dvě. Sestře buď královské věno, žijte v bratrské svornosti. Plač, národe, po svém otci! Národ zaplakal, a tělo nese na horu Lassotu; vsadili ho na hranici, tryznu s obětí konali, popel Krokův posbírali, každý vzal po hrsti hlíny, šli a sypali, dokavad mohyla nevzrostla v horu.

Bratři zemi rozpůlili, Krok a Lech počali vlásti. Krok má polovici země, Lech má též svou polovici. Lech na bratra patří s bázní, že mu nohou zhněte šíji. Pojedme do lesa na lov, bratře, na zvěř, na divokou, jedme spolu v tmavé hvozdy, budeme jeleny lovit, medvědy budeme bítí. Sedli na kůň; sestra s věže prosí: Nejezděte na lov, ráno krákali havrani, měla jsem dnes sen krvavý. Vezměte si s sebou čeleď, zvěř jest lita, lesy černy. Ale Krok se směje, vece: Zvěř, ni les nás nezastraší. Až když vjeli ve hvozď tmavý, mladší bratr stanuv vece: Zde ti, bratře, jest umřítí, já zaujmu celou říši. Dě! a mlatem skrání mu rozbil, až červená krev vytryskla, a Krok na zemi se svalil. Co si počítí s tělem bratra? V zemi vyhrabou je vlci, lidé mrtvolu poznají. Ihned rozčtvrtí ji mečem, rozseká na malé drobtý, na rozcestích pochová ji. Bílým pískem přísypá je, nohou udupuje půdu. Měsíc, hvězdy viděly to, tmavé hvozdy viděly je; měsíc, hvězdy nezradily, hlasů hvozďův neslycháno.

Na hrad jede Lech a pláče, roucho strhal, lomí ruce. Ach, běda mi! — Zvěř divoká udávila bratra v lese. Vizte, krev zde na mém rouše, bránilť jsem ho zcela marně. Lech se ujal celé

země, na hradě sám zůstal pánem. Na rozcestích, tam kde tělo bílým pískem přisýpané, vyrostly lilie jasné, kvetou, s větrem sklánějí se, větrům žalně vyprávějí: Zde mohyla Krokova, zabila ho páž bratrova. I jdou lidé v noci cestou, slyší s bázní divné hlasy, vítr zívá tělo Kroka. Lidé nesou tělo na hrad, starosti se shromažďují. Nechť vrah vlastního bratra jde ze země, pryč kraj světa, kudy jej povedou oči.

Zůstala jediná Vanda, co se bohům zaslíbila. Ona budiž nám královnou. — Kterak vám budu královnou, zaslíbivši svým se bohům, že nebudu muže mítí? Vanda moře, Vanda země, Vanda povětrí královna! národ jása, prozpěvuje. — Ať panuje dci Krokova.

Na hranicích, na pomezí, sedí Němec — liška v jámě, rychlá zvěst dobíhá k němu, děvka sedí na stoličce, místo koruny má věnec a vřetenem místo meče, muže nechce, pána nemá!

Rytgar sbírá hluky zbrojné na bezbrannou zemi k vojně. A když stanul na hranicích, posílá hned k děvce posly: Vando, chci tvým mužem býti, sic tvé kraje ohněm, mečem vypálíme, vysekáme. Vojsko již zalévá nivy a les oštěpů se ježí, štíty září, zbraně chřestí. Přišli posli, Vanda vstane: Slíbila jsem věrnost bohům, muže nechci nikdy mítí. Chcete se mnou vojnu vésti? Bitva krvavá rozhodne. Poslové šli, voje plynou, pole, hory obsadily. Vanda ověněná s mečem jede předem, září lícem. Pohleď, Němče, změř svou sílu. Rytgar pozřel na své voje, po nich ani vída, slechu, rozprchly se v lesy, hory. Zůstal sám surový Rytgar. Proklíná svůj osud, bohy, dobyl meč, proklál svá prsa: Kraluj si zde, Vando šťastná. Královna se vrací slavně a svůj národ volá na hrad. Vyšla s věnečkem na čele, v bílém rouše, s kvítkem v ruce.

Vítám vás, otcové čestní. Hodina má nastala již, bohům život slíbila jsem, dám jim jej pojednou celý, než by se o ruku bili lidé země žádostiví. Dovedte mne k břehu Visly, nad hlubinu, nad vír velký. Řekla, v tůň Visly se vrhla. Národ lká o svou královnu, všecek sebíhá se k tělu, paní nasypá mohyly, pjeje o ni píseň věčnou.

Přeji vám od boha zdraví, ale píseň budiž se mnou.“

Když zapěl stařec o Rytgarovi, opodál sedící Hengo počal dýchat a supati tak, že ho slepec ucítil. Sotva dopěv, hned také počal opírat se holí o zemi a vstávat. Sambor a pacholci mu pomohli.

„Co je ti?“ otázal se smerda.

„Ucítíl jsem cizince,“ řekl Slovan třesoucím se hlasem, „pěl jsem před cizincem, a totě tolik, jako bych lil medovinu do louže.“

A bruče nevrle vydal se hned se zachmuřeným obočím na další cestu, poháněje chlapce holí před sebou. Nikdo se neosmělil zdržovati jej. Několikrát obrátil hněvivě hlavu nazpět a rychle se vzdálil, sevřev dlaní struny tak, aby nemohly zazvučeti, a zafav rty, aby z nich nevyšlo ani hlasu.

V.

Rovněž vchopil se všecek zástup ke koním, neboť již byl čas na další cestu. Právě tam jim bylo přebrodit řeku, a Gerda vzal Sambora s sebou na koně. Na protějším břehu bylo viděti malé oseté a zásekou ohrazené políčko, které však medvědi v noci spustošili. Les tam byl prořídlý, čněly v něm opálené kmeny. Opodál se páslo koňské stádo, nad kterým bděl ozbrojený člověk s rohem u pasu a natlučeným obuškem v ruce. Zase přešli háj, a potom teprve se před nimi otevřelo širší polní prostranství. Nedaleko bylo již viděti veliké jezero, v němž se shlíželo zapadající slunce. Nad jeho povrchem vznášelo se v hejnech ptactvo, u břehů stály čluny a jiné se míhaly v dálce.

Hengo a Sambor pozvednuvše oči spatřili v dáli vysokou, šedou, vyvýšenou věž, totiž hradní sloup, panující nad celým okolím. Stál na samém kraji pobřeží, byl jakýsi nevládný a děsný, a kolem něho dole stály těsně pohromadě budovy ostatní, stály i domy.

„Hoj! Kněžský hrad!“ zvolal pyšně smerda obraceje se k Němci a ukazuje mu v dáli sloup. „Dorazíme ještě v čas, než usnou.“

Druhům zazářily oči, Sambor pohlédl zachmuřeně v před, koni počali pobádati důtklivěji, tak že jich bylo parobkovi během doháněti. Němec se z podobočí bedlivě rozhlížel.

Čím více se ke hradu blížili, tím se jim stával zřetelnějším. Ze šedých kamenů vyzděná věž vůčihledě rostla; u paty její rozezná-

vali olíčený dvorec, chalupy, kolny, stáje a jiné budovy, pozaclo-něné náspem. Ke sloupové zdi přiléhaly rozsáhlé, ze dřeva zbu-dované příbytky o střechách, urobených ze štípů, jimiž právě leckde pronikal kouř. Kolem hradu bylo viděti hromady lidí a stáda koní. Parobkové napájeli u břehu dobytek. Po náspech přecházeli zbroj-noši se železným očelím na hlavách a s kopím v ruce.

Násep a hluboký příkop oddělovaly hradisko od okolní pla-niny, přes příkop vedl spouštěcí, ochranný most, a přes jezero haf. Jelí dlouho, až konečně přitrhli k úzkým vratům; smerda byl hned poznán a vpuštěn; zvědavci pak uzřevše za ním jedoucího Henga počali se tlačiti a vyptávatí.

Němec nejevil ani teď pražádné bázně, slezl s koně, vzal uzdu do ruky a kráčel klidně za svým průvodcem. Přejevše po hati a po mostě octli se v rozsáhlém nádvoří, v jehož jednom konci čněla sloupovitá věž, nemající dole žádného vchodu, poněvadž se do ní vstupovalo jen po žebřících. K ní přiléhaly kněžské jizby a komory, a před těmito se táhla dlouhá, na dřevěných sloupech spoléhající předsíň. Uprostřed dvorce, jehož stěny a sloupy byly bílé, žluté a červeně nalíčeny, pozvedal se vchod širší a na mohutnějších, uměleji vyřezaných podpěrách spočívající. Tam stály kolkolem široké lavice, a s toho místa bylo viděti celé nádvoří, všechny bu-dovy, náspy, jezero i bránu.

Právě když smerda vjížděl se svým lidem do nádvoří, kdež se hemžilo hojně čeledi, stál u vchodu v kalpaku s kožešinovou obšívku a s bílým pérem muž prostředního vzrostu, zavalité po-stavy a vynikající mimo to červenou tváří, černými, dlouhými vlasy, řídkými vousy a divokým, pronikavým pohledem. Zdálo se, jako by odtamtud pozoroval, co se na hradě dalo. Již sám oblek jeho nasvědčoval pánu, obličej pak tím více. Jeho kabát byl téhož kroje, jako jiných, měltě široké rukávy a byl spjat pasem, vyzdo-beným mosaznými a stříbrnými okrasami; krk měl obnažený a na nohou škorně, opásané červenými vlněnými motouzkou. Onen kabát byl však z jemné látky, bohatě olemován; za pasem vězel mu meč skvostné úpravy a na řetízku visel takovýtěž nůž.

Měl obě ruce založeny za pás, čapku posunutou na oči, obočí svraštěné a vzezření strašné. Smerda sotva ho z daleka shlednuv ihned ztkrotl a zeskromněl, skočil s koně, smekl čapku a šel s na-

chýlenou hlavou k němu. Přiblíživ se k svému pánovi sehnul šiji ještě hlouběji vřeše ruce až k jeho nohám.

„Koho pak jsi to na cestě sebral?“ ozval se drsný a chraplavý hlas. „Tenť není náš?“

„Němec z Polabí, překupník,“ počal smerda tlumeným hlasem podávati zprávy. „Nepotlouká se po zdejších kraji asi poprvé. Nalezl jsem jej u kmeta Više, kdož ví, na jakých poradách? Proto jsem mu poručil, aby jel se mnou. Ale neprotivil se mi pranic, ano ručil se mi, že prý byl k Vaší Milosti poslán a přál si pokloniti se jí čelem.“

Kněz pohlédl mlčky na mluvícího a na Henga, jenž stál opodál, jako by čekal. S počátku neodpovídal a po dlouhém rozmyšlení odbyl smerdu lhostejně:

„Zatím si ho vezměte na starost, já mám dnes hosti, nemám kdy, ať netrpí hladu, dejte mu jísti a píti, zítra ráno pak ho přiveďte ke mně.“

Smerda se podruhé hluboce poklonil.

„Od kmeta Više jsem vzal pacholka, je zdráv a silen, bude nositi oštěp a kopí. Máme málo lidu, milostivý pane. Starý had ovšem syčel, ale dáti ho musil.“

„Oni všichni syčí,“ zabručel kněz, „až já jim ústa zacpu a naučím je mlčeti i poslouchati. Známe je, jim zní pořád v kotrbách stará vlčí svoboda. Slepí dědové o ní pěji a pobuňují lid. Třeba tu sběr spoutati.“

Smerda se již neosmělil odpovídati, stál se schýlenou hlavou a se svěšenýma rukama.

„Viš! Viš!“ pokračoval kněz procházeje se po chodbě, „znám ho: tam v pustině mní se býti knězem a pánem, o mně však ani věděti nechce.“

„A jest bohat!“ zašeptal smerda. „Tam je všeho hojnost! Co je tam lidu, stád, dobytka, piva a medoviny! Kdož ví, snad i kovu, stříbra a zlata! Tak je to, milostivý pane, se všemi kmety!“

„Do času!“ zavrčel kněz a sedl na lavici.

Smerda šel vyplnit rozkazův. Hengo též jich očekával neodcházeje od svého vaku, na nějž bylo upřeno mnoho žádostivých očí.

„Milostivý pán připustí vás k sobě až zítra,“ řekl mu smerda potichu, „máte kdy k odpočinku a můžete si zatím nachystati jazyk. Zakázal mi, abych vás hlady nemořil; však u nás také nikdo ještě hladem nezemřel, leda v jámě pod věží,“ doložil s úšklebkem.

„Dnes,“ šeptal Němci, „dnes má Jeho Milost zamračené čelo a krvavé oči, lépe, že vás odkázal na zítřek.“ A nachýlil se ještě blíže k uchu Hengovu. „Není divu, že jest poněkud mrzut, slyšel jsem, že mu včera přivedli synovce, kterýž utekl a bratříčkoval se s kmety. Aby se stal neškodným, bylo mu třeba vyloupati oči a vsaditi jej do vězení. Je to přece krev vlastní, a Lešek.“ Smerda pokrčil ramenoma. „Mimo to i dva jeho lidé byli oběšeni. Škoda jich, mohli z nich býti statní vojáci, byliť zdraví muži, ale vlci nebezpeční.“

Buď že měl chuť do řeči, buď že se chtěl Němci zavděčiti, smerda pokračoval:

„Panovati zde není snadno, zdejší lid je zlý. S kmety jsou neustálé spory, ale kněz je pomalu vytřebí, sytí a napájí je, vytahuje z nich a konečně...“

Divoce se rozesmál a pohlédl k příbytku.

Hengo měl dost času ohlédnouti se po nádvoří, a poněvadž už shledl odjakživa mnoho světa i hradů, proto ho tam snad nic příliš nepřekvapovalo, ani neděšilo, ačkoli byl divokými tvářemi obklopen a lid se zdál čekat jen pokynu, aby se na něj vrhl. Obcházel a prohlížel si jej, i slyšel, kterak si vůkol opakovali:

„Němý, němý!“

Stoje tak, jako by na něco čekal, spatřil pachole nešvarně oděné, s dlouhými vlasy na ramenou, které pokynuvši naň hlavou dalo mu znamení, aby šel s ním.

Poslušný Hengo odevzdav koně na péči Gerdovi následoval ihned průvodčího. Širokou branou ve dvorské zdi vešli spolu do druhého nádvoří hradního. Tam vypadalo vše trochu jinak a ne tak po vojensku. Předsíně byly olíčeny světle a obráceny ke slunci, v nich pak viselo na provázcích schnoucí ženské prádlo a šatstvo. Uprostřed rostlo několik starých stromův. V pozadí bylo viděti pobíhající ženy a v písku si hrající děti. Pachole, položivši si prst na rty, vedlo Henga pomalu ke dveřím vedlejšího dvorce, a když se tyto otevřely, ocitl se v krásné jizbě, jejíž okenice poskytovala širého rozhledu na jezero. Večerní červánky vlévaly se dovnitř. — Na úpravě příbytku bylo patrně znáti, že oň pečovaly ruce ženské. Naplňovala jej vůně jakýchsi bylin, jako by nedávno teprve pouvadlých. Na dřevěné, poduškou přikryté židli, naproti krbu, na němž planul oheň, seděla žena ve vlněném, řasnatém rouše, v bílém závoji, který jí otáčel obličej a hlavu, na jejíchž lících byly patrný

Když se jí příchozí ponížně k samé zemi klaněl, hleděla zvědavě na něho . . . (Str. 49.)

zbytky veliké bývalé krásy. Zbylo z ní jen dvě černých, ohnivých očí. Vedle na malé lavičce stály drobné hrněčky, misky a číšky, a ležely otěpky nasbíraných bylin.

Když se jí přichozí poníženě k samé zemi klaněl, hleděla zvědavě na něho, usmála se a promluvila jazykem Durynských lesův, což Henga velmi radostně překvapilo.

„Odkud jsi?“

„Milostivá paní,“ řekl Němec, ohlížeje se po světnici, ve které pobíhaly zvědavé ženštiny, „jsem z Polabí, ale mám zvyk toulati se po světě, tak že málo kdy přijdu domů. Umím trošičku zdejší řeč a tedy jim vozím od západu zboží, které s nimi vyměňuji.“

„Vyměňuješ? A zač?“ otázala se žena. „Co pak lze z té divočiny a bídy vzítí? Zlata, stříbra a žádného kovu nemají, bydlí po lesích jako zvířata. Měst nemají, ba ani vesnic, a lidé...“

Vzdychla. Hengo hleděl zpytavě na sedící ženu, sáhnul nepozorovaně do kapsy, vyňal z ní prsten s drahokamem a z podání jej ukázal. Žena spatřivši jej vzchopila se, pokynula zvědavým ženským k odchodu, pachole poslala za dvěře a rychle přistoupila k Němci. Tento poklekl na koleno.

„Neseš mi poselství od mého otce?“ zvolal.

„Těž od vašich synův, milostivá paní,“ doložil Němec povstávaje.

„Od synův!“ opáčila lomíc radostně rukama a zvedajíc je nad hlavou. „Vypravuj, vypravuj mi o nich mnoho.“ Sedla si opět na židli, opřela se rukou a pohlížela hned na Henga a hned zase na oheň, u něhož se smažily jakési byliny, naplňující světnici pronikavým zápachem.

„Starý otec Vaši Milost pozdravuje,“ řekl posel. „Na znamení, aby mi byla dána víra, dal mi tento prsten.“

Popošel o krok blíže k ní a snížil poněkud hlas.

„Došly tam rozličné zprávy; otec Vaši Milosti měl veliké obavy. Kdyby hrozilo nějaké nebezpečství, jest pohotově přijíti se svým lidem ku pomoci. S takovou mne poslal.“

Žena stáhla obočí a pozvedla bílou ruku na znamení, jak málo se nebezpečství léká.

„Kněz vám poví sám, jestli mu toho potřebí,“ pravila, „avšak i bez pomoci se strýci, synovci a kmety si poradíme. Na to máme všeliké prostředky.“

To díc pohlédla jako mimovolně na oheň a na byliny.

„Kmeti se již dávno bouří, ale mnozí z nich již jsou také ti tam. Ubývá jich každodenně. Nebojím se ani jich, ani žádného, hrad jest pevný, lidu mnoho, a můj milostivý pán umí s nimi zatočiti. Pověz mi něco o dětech. Viděl jsi je oba?“

„Na své vlastní oči,“ řekl Němec, „krásnějších jinochů není na celém světě, ani těch, kteří by uměli s koněm a se zbraní zacházeti lépe. Všichni se jim obdivují.“

Ženě se vyjasnil obličej.

„Mohli by se již vrátiti domů,“ doložil Hengo, „aby stanuli po boku milostivého pána.“

„Ne, ne!“ vložila se do řeči Hengovy paní. „Na to ještě není příhodný čas. Nechci, aby hleděli na to, co se tu musí díti, nechci, aby tak záhy vcházeli v boj s vlastní krví. Brzo nastane pokoj, a potom je teprve povoláme nazpět. Ach! Tak dávno jsem jich neviděla,“ doložila, „vzali mi je z příčiny vojenského řemesla, aby se mu u děda a u našich naučili. Tolik let! tolik let! Viděl jsi je oba?“ opakovala.

„Nejednou!“ řekl Hengo. „Kníže Lech, ačkoli jest o několik let starší, vypadá jako by byl stejného s bratrem věku. Oba jsou silní a zdraví. Metají oštěpy tak, že se jim v tom nikdo nevyrovná, z luků střelí ptáky a dosedají koní nejdivočejších.“

Matčiny oči zářily.

„Jsou krásni?“

„Nad ně krásnějších ani nemůže býti!“ odušil Hengo. „Jsou štíhlé postavy, světlých tváří, modrých očí a světlých vlasů.“

Na ústech poslouchající paní zahrál úsměv, ale po bledých lících skanuly jí zároveň dvě slzy jako perly.

Počal tišší, dlouhý hovor, a otázky jen se sypaly. Již se stnívalo, jen záře plápolajícího ohně osvětlovala jizbu, a Němec pořád ještě stál a nemohl mateřské zvědavosti ukojiti; posléze jej propustila řkouc: „Až ráno.“

Sambora pustili volně po nádvořích, i mohl si je prohlédnouti. Při vchodu do hradu zachytil jej pacholek Kos, dávný jeho známý, a dovedl ho do komory, ve které byla umístěna družina. V tu chvíli jí tam nebylo, neboť někteří byli na náspech, jiní na posluze ve dvoře, a celý zástup nikoli bez účelu ozbrojený postavil kníže zálohou do vedlejší světnice. Měl u sebe kmety na hostině. Kos nenáviděl knížete, jemuž sloužiti byl donucen, právě tak, jako vět

šina jeho dvorské, násilím z lesů sebrané čeledi. Se Samborem se na první pohled srozuměli.

„I tebe sem do té vlčí jámy vtáhli,“ zašeptal pacholek.

„Mocí, násilím,“ odpověděl Sambor.

„A víš-li pak, jaký je tu život?“ otázal se Kos.

„Tuším asi,“ řekl Sambor.

„Otroctví! otroctví!“ počal pacholek bédovati. „Robotují námi jako voly a nakládají s námi jako se psy. Kněžští psi se mají věru lépe.“

I počali vzdychati oba, a poněvadž v komoře bylo horko, vyšli spolu na náspy pod věží. Kos ukázal na malou díru ve zdi, která vycházela na zemi.

„Včera tam spustili synovce,“ šeptal, „vyloupali mu oči. Krev tekla jako slzy; ani nekřičel, ani neprosil o milost, neboť věděl dobře, že by se mu jí zde nedostalo. Potom jej uchopili v půli, spustili po provaze do vězení a tam mu dávají vody a chleba, pokud nepojde. Na dvoře vyhrožují, že prý se tak i jiným stane.“

„Děje-li se tak synovci, čeho pak se mohou naši kmeti nadíti?“ řekl Sambor.

Kos pokrčil ramenoma.

„Téhož, anebo ještě něčeho horšího,“ řekl, „nenabudou-li totiž v čas rozumu.“

Ze dvorce rozléhala se tlumená vřava, smích a křik.

„Kněz se veselí,“ pravil pacholek, „neboť tak to bývá s počátku vždy u něho, dokud na besedě nedojde k hádce a k nožům. Však i dnes jinak se to sotva skončí. Ale dříve dá se jim nachmeliti, neboť potom je dílo snadnější. Tak stahují kmety po několika na hrad, hostí je milostivě, ale málo kdo odejde zdráv. Něco jich vyhladí, ostatní pak budou nuceni chovati se pokojně.“

Pohlédl pátravě na Sambora.

„Co pak tomu vaši říkají?“ tázal se.

„Nevím,“ odpověděl opatrný nováček, „zajisté by rádi něco dělali, ale nemohou, nebo čekají.“

„Jsou baby!“ zvolal Kos.

„Hrad je pevný,“ odtušil příchozí.

„Pevný,“ řekl Kos, „ale i kameny se svalí. Čím déle však bude státi, tím bude pevnějším, neboť bude mít základy z lebek lidských.“

„Družina jest hojná.“

Pacholek se usmál.

„Hromady v obcích jsou ještě hojnější,“ řekl tiše, „jenom kdyby měly rozum. Zde u nás je všecko po německu. Milostivá paní kněžna jest Němka rodem, a také se tu nejeden Němec potlouká. Mladší ženy a souložnice jsou také ze Zálabí. Zvyky jsou zde též zálabské, neboť kněz nechce o svobodách obcí a hromad ani slyšeti, o vících též ne. Německé děvky praví, že ho slyšely řkoucího, nepomůže-li si sám, že si přivede na pomoc Němce.“

Kos přilehl k zemi, a poněvadž byli blízko okna od žaláře, když utichli, zaslechli nárek oním oknem pronikající. Zdálo se, jako by z podzemí vycházelo temné lidské sténání.

„Co zavínil?“ tázal se Sambor.

„Hlavní příčinou všeho jest, že je to táž krev, on pak své krve zde míti nechce, neboť se jí obává. Kdož ví? Podezřívají a nařkli ho, že se přátelil s kmety a slíboval jim dávnou svobodu.“

Oba se odmlčeli. Za nimi vypukl v nádvořích leckdy smích vřavy, a po něm opět nastávalo ticho, nebo polohlasitě prozpěvované písně. Na druhém konci zámku vyli časem jaksi žalostně psi, a každý hlučnější smích zbouzel podivné to skomlení znova. Nad jezerem se vznášel měsíc tak červený, jako by byl omyt krví. Šedý mrak ovazoval mu jako šátek napolo čelo. V povětří panoval jakýsi smutek a hrůza. Parobek, jenž včera poslouchal u řeky slavíka, zažíval dnes vytí psův a krákor havraní. Černé hejno lítalo nad věží.

Sambor pohlédl nahoru.

„I! To jsou naši každodenní hosté,“ řekl Kos se smíchem, „nebo třebaš i druhové, neboť nikdy s věže neodlétají. Vždycky tu číhají na mrtvolu, a zřídka se stane, aby jí neměli. K večeru nepokojně krouží, neboť jest na čase, aby se jim hodila potrava. Uvidíte, že ani dnes nebudou krákorati nadarmo.“

VI.

Dlouho se nerozhlížeje vyšel Hengo z jizby paní kněžny a vrátil se do předního nádvoří. Tam zastal čekajícího smerdu, který jej odvedl do tmavé jizby, ve které dostávala čeleď stravu. Okno její, jako všecka, zastrkované zevnitř dřevěnou závorou, hledělo k nádvoří; a poněvadž naproti byly kněžské pokoje, mohli slyšeti a někdy poněkud i viděti, jak se tam besedovalo.

Byl teplý večer, ve světnicích dusno, pročež okna vesměs otevřena; ve světlých, loučím u krbu osvětlených jizbách hlomozila bujná a hlučná společnost.

Kněz miloval patrně veselou mysl a starý medenec, neboť beseda počavši hlasitým šumotem zahučela brzo zpěvem a křikem. Chvillemi zdálo se veselí přecházeti ve svárlivý spor a hádku, ozývaly se řvoucí hlasy, jiné je ohlušovaly, po té nastávalo ticho a po něm zase výbuchy, zuřivější a zuřivější. Ač nebylo lze ani slova odtamtud pochytiti, přece sám ráz hřmotu dával na jevo, že se z veselí zrodila divá vzteklost. Lid však, jsa takovým kvasům na hradě zvyklý, poslouchal ten řev a hluk zcela pokojně. Jen Hengo se bázlivě ohlížel, a smerda postřehnuv to řekl s úsměvem:

„To všecko páchají kmeti, župani, stařešinové. Kněz je napájí, a tudíž vyhrkne z nich po medovině ledacos opovážlivého, a on, milostivý náš pán, také bývá netrpěliv. Dostanou-li se někdy do sebe, což jiného? Zaškrtní, kterého uchvátí, a jest alespoň o jednoho méně. Stává se také, že se sami do sebe dají, vrhnou se na sebe s pěstmi a vzájemně se zabíjejí, ale co nám do toho?“

Okny pronikající zpěv podobal se časem ryku, smích vytí a vztek vrčení psův, kteří se již na sebe sápají, aby se co nejdříve do sebe zakousli, ale hned zase vše utichalo, a bylo slyšení jen radostné, vítězné hlasy, pokud znova nevzkypěla a neschystala se vášnivá sváda, ve které se již ozýval i břinkot mečův. Hengovi se zdálo, jako by poznával hlas kněze, který hřměl jako Perun uprostřed bouřné vřavy. Po něm nastávalo znova mlčení, ticho.

Již se připozdívalo, nad jezerem se vznášel měsíc, a poněvaď venku panovalo úplné ticho, bylo vřavu kněžského kvasu tím lépe slyšení. Na Henga šlo po cestě spaní, ale smerda ho zdržoval na lavici, ke které jej mimo to poutala i zvědavost.

V kněžských světnicích nastalo po oněch výbuších poněkud ticho. Z podálí bylo viděti ruce pozvednuté s čísemi, ze kterých pili medovinu, hlasy chraptěly.

Po dlouhém mlčení a temném šumu promluvil kněz znova, mluvil něco se smíchem a se žerty; sotva však dokončil, opět se počala zvyšovati vřava, o níž se již zdálo, jako by byla knězem zažehnána. Již ani onen velitelský a smíchem ustavičně přerušovaný hlas nemohl jí přitlumiti. Kněz se smál, ba ryčel smíchem, kdežto druzí na sebe kydali hany a potupy. Bylo slyšeti tlukot náčiní, potom se s velikým praskotem řítily lavice a stoly, světlo zacláněly jakési zběsile se zmítající stíny s pozvednutými pažemi, a v síních i v nádvoří rozlehl se ukrutný povyk.

Zděšená čeleď se vzbopila. V kněžských jizbách zuřila bouře, v divou vřavu mísilo se bouchání, tlukot, praskot, výkřiky, volání o pomoc, které se zdálo jako nátlakem a sevřením rukou slábnouti, a nade vším tím zazníval pronikavě ustavičný smích.

Hengovy vyhlédnuv z okna spatřil náhle ve dveřích předsíně černou, měsícem osvětlenou spoustu. Byla to hromada lidí, rukama svázaných, nohami spletených a zuby se držících, která se rdousila a vraždila, až pak se jako jakýs násep překotila na chodbu, odkud se po několika schodech sřítla v nádvoří, na zemi. Všecka ta spadnuvší spousta, vespolek spletená, smýkajíc se v písku rdousila se, rvala a vraždila. Bylo viděti lesknoucí se meče, hledající hrdel, i ruce, které škrtily ležící. Jediný kněz podepřen jsa v boky stál v předsíni a smál se. Ona pohyblivá spousta lidských těl, nemohouc se rozpadnouti, plazila se po nádvoří, jen někde zůstala nehybně ležeti rozsekaná a potlučená mrtvola.

Bledý měsíc vzhlížel se na zemi v červených kalužích krve. Na živě pozůstali vlekouce se ke schodům naříkali, někteří namáhali se vstáti a svalili se znova pozbyvše od ran a opojení všech sil. Z hrdel umírajících dobýval se zlověstný chrapot. Málo kdo z toho bojiště povstal, a po chvíli nasvědčovalo jen křečovitě škuobání těl tomu, že v nich ještě tkvěl zbytek života.

Když pak vše konečně utichlo, tleskl kněz v široké dlaně. Na znamení to smerda pokynuv čeledi pospíchal i s ní do nádvoří.

„Do jezera s těmi mrchami!“ zvolal kněz. „Očistěte nádvoří! Pryč s tím hnusem! Pryč s tím hnojem!“

To pověděv dopil medovinu z číše, kterou postavil na lavici, na níž i sám si zmalátněle usednul.

Ač měsíc jasně svítil, roznítli smolnaté louče, a milostivý pán mohl se s vyvýšeného místa svého dívatí na druhy svého kvasu, kteří následkem vraždy a medoviny dohasínali.

Někteří jsouce ještě napolo živi, stojíce opírali se o sloupy, třísnilo půdu krví, dýchali ještě silně se vztekem, s kterým vespolek byli zápasili, a dupali nohama mrtvol. Jiní zmítající sebou na zemi skonávali v krvi. Dole u schodů ležel stařec s bílými, krví zbrcenými vlasy, skonával a klnul. —

„Kéž zhyneš bídne, Chvoste proklatý, ty, i tvá krev, i potomstvo, i rod, i jméno. Kéž zhyneš a propadneš se do země!“

Kněz smál se i jemu, ač kletbami vzýval duchy.

Skrze vrata bylo viděti z druhého nádvoří zvědavě vyhlížejíci ženské hlavy, kterak zděšenými zraky na strašnou tu řež patřily.

Čeď se smerdou v čele hleděla si zatím očišťování nádvoří z mrtvol, i strhovali s nich kvapně oděv, škuobali meče a pochvy nožův, stahovali obuv, a potom bez ohledu na to, že mnohé tělo oživoval ještě zbytek dechu, odnášeli odřená těla na náspy, odkudž je metali do jezera. Bylo slyšeti, kterak padala pleskající do vody, jakož i smích, který každý takový pohřeb sprovázal, neboť čeledi bylo takové vrhání mrtvol do jezera vyražením. Havraní a krkavci vzchopivše se s věže přiletěli nad vodu a kroužili nad ní dělajíce nesmírný křik a povyk.

Hengo seděl na lavici jako zkamenělý, ani se neodvážil sebou hnouti, vida všecko to užasl hrůzou, pojal ho snad i strach o život vlastní. Neuměl si vysvětliti, co se stalo, kdo ti lidé byli, ani proč kněz místo lítosti nebo zlosti jevil na rtech pouze smích.

Nepokoj, který se ho zmocnil, nedal mu déle v tmavé jizbě seděti, i vyšel si v nádvoří, osvětlené měsícem a na zemi dohořívajícími loučemi. Stanul opodál, ale v tom právě kníže vstal s lavice a třesa se počal přecházeti po předsíni a zpívati něco veselého. Bystré oko jeho postřehlo ve stínu Němce.

„Pojď sem! ty!“ zvolal. „Sem pojď!“

A jako psovi ukázal mu ke svým nohám. Hengo postoupil bázlivě v před. Dle chůze, řeči a pohybů milostivého pána mohl se snadno domyslit, že byl opilý.

„To byla dobrá večeře!“ zavolal na něho. „Viděl jsi, Němče, jak se vesele bavili? Bylo jim horko, šli se vykoupat do jezera! Psi psovští! Všecko se to samo dalo do sebe a zřezalo se. Sami, zcela sami se seprali, mého lidu při tom ani nebylo. Nač pak by byla medovina, nač rozum? Nač pak? Oj! vy proklatí Sasíci a Frankové! Jste vy chytří, he? A kdo z vás dovedl by tak havičti té se zbaviti?“

Kněz se smál, až se v boky popadal.

„Pro lid po nich zůstane hojnost oděvu, a pro mne zase koní a pozemkův. Dobrá to večeře, a není na ni medoviny škoda!“ Znova se rozesmál. „A ty se také napij medoviny, rudá tlamo!“ zavřískl náhle.

Hengo se nízce klaněl děkuje a zdráhaje se, avšak pranic mu to nepomohlo; pachole mu přineslo převeliký korbek, a když se ostýchal, poručil mu jej kněz vlíti do hrdla mocí. Dva se ho chopili, a chlapec nalil mu do úst prsty rozevřených se smíchem medoviny. Poděkovav za takovou úctu již se měl k odchodu, poněvadž se strachoval o svou hlavu, ale kněz sednuv si na lavici pozval ho k sobě. Musil jíti ke schodům a stanouti u nich.

„Co's tu viděl, o tom pověz starému hraběti,“ počal zpola spíci, „jak jsem začal, tak dokončím, ty nadutě pyšné hlavy mi neujdou, a synům zůstavím v domě pokoj. Kmeti byli příliš bujni, bylo je třeba zkrotiti. Rci mu, že se jich nebojím, že se obejdu i bez pomoci, že jsem těch zmiřij a slepáků již vyhladil dosti a vyvraždím všechny do posledního.“

Jako by si byl na něco vzpomněl, pokynul rukou, aby Hengo k němu ještě blíže přistoupil. Nachýlil k němu přes lenoch lavice hlavu.

„Viděl jsi mé hochy? Vyrostli?“ počal nedada mu ani času k odpovědi. „Zajisté jsou již statní? a silní? Podobají se matce či otci? Nelenoší-li tam? Byli snad již na nějaké výpravě?“

Hengo šeptal odpověď, která byla s to, aby hrůzoděsného milostivého pána potěšila, tento však dřímál, oči se mu zavíraly. Mluvil jako k samu sobě.

„Já vám udělám pořádek, já vám zavedu Lado, dám vás oběsiti u cesty za brady. Zde jsem jediným pánem a knězem já, zde já poroučím, a ne vy. Pryč s tou mršinou, pryč!“

Otevřev oči spatřil stojícího Henga, vzpomněl si na něho a posmál se. — „Viděl jsi ten lov?“ opakoval. „Dobrý lov, zvěřina tučná, moji havrani budou mítí hojnost potravy.“

Počal něco pěti a znova zdříml.

„Bratrovec jest bez očí, zůstali ještě dva, ale i ty mi přivedou, již se proti mně zapřísáhlí. O život jsem ho nepřipravil, ať hnie ve vězení.“

Počal počítati na prsty. „Vojtos, Žiruň, Gěžlo, Kurda, Mstivoj, pět statkův. Zítřa dám zbabělce vyhnati, a stáda...“

Smál se, bručel, a tak podřimoval. Hengo si ani netroufal hnouti se bez dovolení. Sambor též vyšed pomalu z pozadí sloupu, poněvadž na spaní neměl pomyšlení, příkradl se, chtěl milostivého pána spatřiti, i slyšel brukot a smích, a snad i některé slovo jeho uší doletělo, pohlédl naň nepozorovaně a hrozebně, zatřásl hlavou a vrátil se do obydlí.

Kněz svěsiv hlavu přes lenoch lavice usnul zatím tvrdým spánkem; bylo slyšeti těžký chrapot, a tímto hlasem přivolána ve dveřích se objevila ženština v šátku se dvěma pacholaty. Přese všecken odpor opilého vzali jej pod pažďi a vedli, ba spíše odtáhli do ložnice. Dvěře za ním bouchly.

Hengo cítě již medovinu v hlavě, všecek postrašen a drže se zdi vzdálil se ke svým koním a sotva položivý lehl tam na slámu.

Světa v nádvoří pohasla, a jen měsíc osvětloval černé kaluže krve a několik u předsině ještě úpících raněných, ze kterých se také řinula krev, kteří však opojeni jsouce medovinou ani necítili, kterak jim utíkal život. Čeleď a dvořané smějíce se ukazovali si na ně prsty.

„Tak se stane všem, kmetům, županům a vladykům, kteří kněži vzdorují.“

Nechali jich pomalu skonávati. Smerda obcházel všecky nádvorní kouty, zbytky opozdilé dvorské čeledi vlekly se k pozdnímu spánku. Po besední vřavě nastoupilo na hradě ticho, jenom psi ucítivše krév a mrtvolu vyli, a havrani krákající létali hned nad jezerem, hned se vraceli na věž, kde měli svá hnízda.

Když ráno Hengo procitl, byl již bílý den, u něho pak stál Gerda tahaje usilovně za kabát, neboť Němce volali ke knězi. Když umyv se k němu přichvátal, zastal jej samotna, an sedě dole ve světnici na stole před sebou měl na míse pečené maso a v korbelích pivo a medovinu. Tvář měl zamračenou, oči naběhlé krví, a než otevřel ústa, dlouho pohlížel na Němce.

„Vím, s jakou tě sem poslali,“ řekl hrdě, „vyříd jim ode mne, že jim děkuji. Jejich pomoci nebude mi potřebí, a kdyby na to přece došlo, potom je povolám sám. Obejdu se raději bez nich, neboť zdarma by nešli, a nasytiti je není snadnou věcí. Známe je. Vrať se bez průtahu, pozdrav je od nás, ať učí mladíky bojovati, nechať rostou, až poručím, tehdy se navrátí domů, nyní ještě není na čase. Musím tu ještě čistiti, a hned se té žouzele ještě nezbudu. Ať je starý hrabě bez starosti,“ doložil, „neb ačkoli je zdejší lid divoký a svobodě zvyklý, já mu ji dovedu zkrátiti.“

Napil se z korbele, podepřel a zamyslíl se a potom skoro pohrdavě Němce odbyl.

Sotva odtamtud vyšel, už ho zase totéž pachole co včera zvalo k paní kněžně se zbožím. Sebrav svůj uzel táhl se do druhého nádvoří, kde naň jako včera čekala bledá paní jsouc obklopena ženským dvořanstvem. Byly to smutné tváře, nedávno snad ještě ladné, nyní však již svadlé a bledé právě tak, jako kněžna sama. Hengo věděl dobře, s čím se kde sluší vytasiti. V domě Višově neukázal jiného kovu, leč špatnější žlutý a červený, zde však vyňal stříbrné prsteny, ano i z tenkých plíškův urobené lístky a kvítka, kterými si tehda rádi pošivali roucha. Ženské spatřivše třpytivé šperky a skvosty zarděly se, počaly k nim přiklekovati, bráti je do rukou a klásti je na tmavá roucha svá, jak by jim svědčily. Než se Hengo nadál, skoro všecko jeho zboží bylo rozebráno, nalézajíc se v přemnohých rukou. I stál nesměle ani se neozývaje, když otevřelo pachole dvéře, a jimi vešel dovnitř milostivý pán, maje čapku pošinutu na čelo. Pohlédl s prahu na ženské, mladším věnoval ohnivé pohledy a pousmál se na ně. Podíval se i na zboží, ale pohrdavě, a když se paní kněžna vyslovila, že by se to vše ho-

dilo pro dívky její, poručil Němci se smíchem, aby vše, co s sebou přinesl, tam zanechal.

Kupec se ani neopovážil zmíniti se o nějaké výměně nebo náhradě, ale zdálo se také, jako by na něco takového ani kněz nepomýšlel. Když posléze, chtě zachránit alespoň zbytek svého zboží, počal vak svazovati, řekl mu kněz prudce:

„Řcete hraběti, že to přijímáme od něho darem pro Brunhildu, ať vám to zaplatí. A dlouho zde nestůjíte, nemáte zde pranic na práci. Klidte se mi odtud co nejdříve, a za sebou se ani neohlížejte.“

Němec nečekaje pak již na opětování rady té odešel zasmušile, a byl již za dveřmi, když paní kněžna, patrně se nad ním slitovavši, poslala za ním dívku se vzkazem, aby se nermoutil, že mu sama odebrané zboží nahradí. Pozdržel se tedy v síni čekaje na starou ženu, která mlčky vyšla a vedla jej s sebou do blízké komory. Visely tam svazky koží a ležely hromady statku všelikého. Dali mu na vybranou, a Hengo raduje se, že nebude odřen úplně, obdařil komornou ještě stříbrným řetízkem a nabrav si do vůle na záda koží pospíchal nazpět ke koním.

Jakýsi rozruch na hradě, křik a volání u vrat ho varovaly, aby neprodlévaje se životem a majetkem svým odtamtud upláchl. V prvním nádvoří bylo slyšeti za náspy hromadně se ozývající hlasy ještě zřetelněji.

Vrata byla zavřena, u mostu pak i u hati stěhla dvorská čeleď vchodu.

Hengo vyšed ze dvorce knížecího spatřil, že zástupy pěších, jezdcův, ano i žen naléhaly na to, aby byly puštěny na hrad.

Smerda s pochopy nepouštějíce jich odporovali jejich nátlaku biči a oštěpy. — Víkol ozýval se pláč, nářek, proklínání a hrozby, . . . Byly to rodiny včera na hradě hodovavších kmetův a vladyk, neboť již se jim zvěst o vražedném onom kvase byla donesla. Zapřítí ho nebylo možno, poněvadž odřené mrtvoly plynuly u samé hati, a vlny vynesly některé z nich až ku břehu. Ženy vztahovaly k nim se slzavým nářkem ruce, klečely na písku a rvaly si vlasy s hlavy. Ony mrtvoly — byly jejich otcové a muži . . . Stáli na koních i bratři a synové skřípající zuby a vysílající na Chvostka kletby.

Vzrůstající vřava došla bezpochyby uší kněze, jenž se objevil v předsíni u vchodu; stanul, podepřel se v boky a hleděl za-

mračně na svou čeleď, s množstvím oněch příchozích na hati u mostu vzdorně zápasící.

Tlum se množil ustavičně. Na knížete napřáhovali sevřené pěsti, on však se malomocnému tomu vzteku jen smál.

Trvalo drahnou chvílí, než smerda vpustil dva nebo tři zvolence pěšky do nádvoří. Šli plačky s obnaženými hlavami něco si povídajíce a veliký zármutek jevíce, stanuvše pak u vchodu, kde kněz stál na vyvýšeném místě, hodlali jej osloviti, on však je předešel.

„Proč mi klnete?“ zvolal. „Vy psi neposlušní! Čím jsem vám ublížil? ... Já jsem se jich ani rukou nedotkl, já jsem nikoho neporučil zabítí, ačkoli jsem to mohl udělati, ačkoli zasluhovali, aby jim hlavy pospadaly ... Proč se rozvášnil a rozzuřili sami? Zakrváceli mi světnici, pováleli nádvoří a porušili pokoj. Sami se do sebe zakousli jako psi a také se ukousali.“ Pozvedl pěsti. „Dobře jim tak! Pořád vám vězí v kotrbách sny o starodávné slovanské libovůli! Tak se stane všem, kteří se zvůle dovolávají. Mrtvoľy si na jezeře ulovte, toho vám nezabraňuji, ale potom domů, pokud máte hlavy na ramenou. Já jsem jejich smrti nezavinil.“

An takto mluvil, pod oplotím, kde rostly husté lopuchy, kopřivy a křoví, něco sebou hnulo, povstalo a zvedlo se jako zsinalá mrtvola, na polámaných nohách se chvějící. Člověk ten měl obličej umazaný přischlou krví, jedno oko vyražené, a z tohoto mu kanul speklý hnis. Vstal, pozvedl ruku, a jako by hmatal po hlase šel tam, kde stály děti kmetův, i počal volati chraplavým hlasem:

„On že nezavinil! ... Dal nám do medu rulíku a potměchuti, pošťoval bratra na bratra, jitřil a ponoukal nás, až nám oči naběhly krví a paměť nás opustila. On že nezavinil! on! on!“ opakoval blíž a blíže se vleka zmrzačený hodovník, jenž celou noc přebědoval ve chraští pod plotem. „On ... on! On sám ... pes! Němec ... at bídně zhyne!“

Spatřiv pak u nohou ležící kámen, na kterém bylo ještě viděti známky včerejší přischlé krve, shýbl se a sebrav jej mršťil jím vši silou na stojícího kněze. Přes to přese všecko, že byl oslaben, zmítal jím tak mocný vztek, že kámen vletěv oknem do světnice rozbil tam nějaké nářadí. Ale v témž okamžiku vrhla se již na starce kněžská čeleď a hodila mu na krk smyčkou opatřený provaz; zavrával, sklesl, z hrdla vyrazil chrapot, a pochopové táhli již mrtvolu po zemi k náspům.

V tom vrhla se na starce kněžská čeleď a hodila mu na krk provaz smyčkou opatřený ... (Str. 60.)

Stojící tam kmeti spatřivše u svých nohou tělo s hrozebným reptáním ustoupili a odešli, nejsouce nikým zdržováni, nazpět k mostu, kde jich očekával jejich lid i koně, a záhy potom všechno množství s pokřikem odtáhlo. Jen několik žen zůstalo u mostu, aby sesbíraly těla zavražděných.

Potom vyhrnula se čeleď ze hradu na hať, ale ne snad jim ku pomoci, nýbrž aby si vyhlédla mladší. Dvě nebo tři z nich přese všecek nárek odvěkli na hrad, a kníže dívaje se na prostopášnou družinu jen se usmíval.

Brzo vše utichlo. Jen dole bylo viděti, kterak starší ženy odnášely těla, která jezero vyvrhlo na břeh, a kterak jiné zase pluly na člunech k mrtvolám z daleka viditelným.

Hengo přivazoval zbytky svého zboží a majetku rychle ke koním, aby měl co nejdříve hrad za sebou. Jak on, tak i ještě zděšenější Gerda, oba kvapili, aby ještě do poledne náspy překročili.

Tam se setkali s čekajícím na ně Samborem. Smuten a starostliv přistoupil k Němci. Nejprve se však ohlédnul, zdali jich někdo z čeledi neposlouchá.

„Dobrý muži,“ vece, „zdá se mi, že zlý nejsi; pojeděš nazpět vedle Višova dvora?“

Hengo snad se boje či nechtě mluvit, přisvědčil k otázce té pokynem hlavy.

„Pozdravte je tam ode mne,“ doložil Sambor. „Stýská se mi po nich, ačkoli nám tu zábavy neschází, na zámku jest dobře u kněze, čeho více lze si přát, smíchu hojnost! Jen jim povězte, co jste tu viděl, a jak my zde hodujeme! Budou tomu rádi, že mne sem dali. Možná, že bych utekl domů, ani zeď, ani voda, ani kláda by mne nezdržela, kdyby nebylo toho, že je zde tak veselo. Povězte jim,“ opakoval, „co jste viděl.“

Hengo se ohléžel hned na něho, hned na zámek, a brzo zase na své koně, kterým poopravoval vaky, a měl velmi na spěch; obával se vlastního hlasu svého, i přikývl jen mlčky hlavou.

„Povězte jim tam,“ doložil Sambor konečně, „že včera ubylo mnoho kmetův, a jaký krásný pohřeb jim pořídili. Slibují nám, že takové radovánky budou co den. V jámě pod věží kromě synovce s vyloupnutýma očima je také několik kmetů, na jiné teprve pomalu dojde.“

Hengo potřásaje stále hlavou a ohlížeje se pořád starostlivěji vůkol pokynul posléze mladíkovi, aby ustoupil. Nebylo času nazbyt;

Němec i synek jeho vsedli na koně. Kněz hleděl na ně při odjezdě ze dveří, ale neřekl jim ničehož. Teprve za vraty a hatí poněkud Hengovi ulevilo. Již mu byly milejší hvozdy, než takové pohostinství.

Pobízeli kvapně koní touž cestou, kterou byli včera jeli na hrad a která byla zase právě tak pusta, jako minule. Pokud bylo viděti šedou věž a nad ní lítající havrany, ohlížel se Němec bázlivě za sebou, jako by se ještě obával, aby ho nevrátili nazpět.

Gerda všecek strachy se třesa ani se neosmělil k otci promluvit. Záhy se octli v lese, a tam teprve se pocítili v bezpečnosti. Cesta, kterou byli se smerdou jeli, byla Hengovi toulkám uvyklému dobře povědoma; ale přece se jí bál, aby nepotkal druhů strašnějších, než byli slepí húslaři; kvapil rozhlížeje se vůkol a přemýšleje záhy, kde bude noclehovati, poněvadž téhož dne si již dvora dostihnouti netušil. Nyní směřovali směleji ke známému již brodu, hodlajíce přejíti na druhý břeh. Nepotkávali nikoho. Jen z dálky viděli prchající srny a vodní ptactvo, jež s pokřikem vzlévalo nad vodou, ženouc se plaše na močály vzdálenější.

Již se schylovalo k večeru, když uzał Němec na pahorku kruhem balvanův obklíčený kámen, na který se upamatoval od včerejška. Tam ustoupivše od řeky poněkud hlouběji v les, vyhledali si zelený luh, na kterém by měli koně hojnost pastvy, a roznítili oheň pro zapuzení zvěři. Potom urobili z haluzí boudu a ulehli na odpočinek.

Májová noc rychle uplynula, a přede dnem již je z noclehu vypudila s hromobitím a lijákem příkvačivší bouře. Hengo pužen obavami pospíchal též, nežli však vsedli na koně, chopil Gerdu za rameno.

„Viděl a slyšel jsi,“ pravil, „co se na hradě dalo, poručil jsem ti, abys mlčel a s jazykem své matky se neprozrazoval! Mlč i teď, buď němým.“

Starý pohrozil, hoch naň pohlédl unylýma očima, vsedli na koně a vydali se na rychlou cestu do dvora Višova. Déšť se ještě líl, koně klouzali, i bylo jim zvolnit kroky; bylo již poledne, když uzał kouř a záseky a na louce se hřibaty se pasoucí klisny, které ženské dojily. — Viš stál na vyvýšeném břehu a rozhlížel se, psi seděli u něho na stráži. Němec ho z dálky pozdravil, a starý se pustil hned jemu naproti. Strážcové již běželi vrhnout se na cizince, ale Viš je odvolal a přinutil hrozbami k mlčení.

Šli poslušně za ním.

V očích starcových byla patrna zvědavost; zdálo se, jako by se divil tomu, že Němec vyvázl z hradu bez úrazu, hleděl na něj, na vaky i na koně.

„Ó! Jaksi brzo jste se z hradu vrátil,“ řekl s úsměvem, „jak jste se tam měl?“

„E! Co bych na tom hradě dlouho dělal?“ odtušil Hengo. „A mám také z této neznámé končiny na spěch.“

To pověděl a ujistiv se, že ho psi nesežerou, odevzdal Hengo koně hochovi a sám šel s hospodářem. Když osaměli, kmet na něj pohlédl, jako by mu chtěl čísti z očí.

„Co jest na hradě slyšeti?“ tázal se. Hengo mlčel.

„Ani jsem se tuze neřival, ani jsem příliš neposlouchal,“ řekl po delší rozvaze. „Váš parobek vás vzkázal pozdraviti, má se tam dobře.“

„Mladý se má všude dobře,“ odpověděl hospodář a vzdychl.

Z Němcovy odpovědi bylo zřejmo, že mu není tuze do řeči. Viš prohodil několik opatrných otázek, ale byv odbyt úsečnými odpověďmi umkl.

Chlapce uvítali parobci jako starého známého a doprovodili ho s koni do stáje. Gerda třásl se ještě od včerejšího strachu a dnešního studeného deště, jako by jím lomcovala zimnice. Smílovali se nad ním. Jeden z pacholků nevěda, že jejich řeči rozumí, vzal ho za ruku a skoro násilím dovedl jej do světnice, kdež od rána plápolal jasný oheň.

Ženské právě zadělávaly na chléb, přesívaly mouku, a služky zpívající otáčely žernovy.

Byloť málo prací na poli a v domě, při kterých by se bylo za tehdejších zvyků všeslovanských nezpívalo. Zpěv provázal práci každou, zvláště ženskou. Dívky pěly jako ptáci, jejich mladost byla skoro samý zpěv, písním se učily zároveň s mluvou. Při vyhánění stád na pastvu zpívalo se Honile, zpívalo se na pastvě i na cestě s pole, zpívalo se u vřeten, u žernovův, u matky díže, u stavů, ze smutku i z radosti, se slzami i s lkáním, o svatbách i o pohřbech. Byly mnohé písně prastaré, kterým se naučily dcery od matek, aby jich zanechaly svým dětem, písně posvěcené věky, ze kterých — jak znělo pořekadlo — neslušelo vynehati ani slova; byly však i jiné, které se řinuly přímo ze srdce, a kdo je zapěl první, ani sám nevěděl, jak a odkud mu přišly a kterak povstaly.

Jiný je uslyšel, něco k nim přidal, třetí je pozměnil, a tak se rodily z mnoha neznámých otců, putovaly jako groš, hozený neviditelnou rukou do pokladny, rozmnožující všeobecný blahobyť.

Když malý Gerda všecek jsa rozzloben a mokrý vešel do světnice a zaslechl s prahu ony písně, jaké rodná matka jeho kdysi ve smutné cizině potichu sobě zpívávala, srdce jeho sebou hnulo, vzkypělo v prsou, a z očí mu vyhrkly slzy. Zapomněl, že se s řečí svou nesměl prozraditi, že měl poručeno dělati němého a hluchého, a mimovolně mu vyletělo z úst:

„Ach, matko!“

Poblíž prahu stála Diva hledíc, poslouchajíc a zpívajíc; jediné jejích uší došel vzdech chlapce, který se hned zarděl, pohleděl na ni zděšeně a skryl se v tmavý kout. Diva popošla k němu, položila mu ruku na rameno a cítila, kterak se třásl.

„Neboj se,“ pravila, „já tě neprozradím!“

Šla, nabrala do hrnku piva, přistavila jej na chvílku k ohni a vzavši jej se zástěrkou do ruky, donesla pivo Gerdovi, jenž dychtivě se ho chopiv, pozvedl k ní slzavé oči.

Tímto dětským, vzpomínkou na matku zlahodněným pohledem pohnul srdce její. Vzala ho za ruku a vyvedla jej do síně, neboť ve světnici se rozléhal ustavičný zpěv. Gerda uchopil její ruku a jako by stál před matkou, poceloval ji. Na ruce utkvěla slza.

„Já mám zakázáno mluvit,“ zašeptal. „Otec by mne zabil, kdyby se o tom dověděl. Ach! nepovězte to! Já nejsem němý, matka moje mluvila vaší řečí a byla i z vaší krve.“

Diva jej pohladila po mokrých vlasech.

„Mluv a neboj se,“ řekla tiše, „co jsi viděl na hradě?“

„Ach! Strašné a hrozné věci, nad kterými vlasy vstávají a mráz kosti projímá. Ach! Viděl jsem krev, kaluže krve, celou noc jsem slyšel nářky a smích, podobný hlasu sovímu.“

Bázlivě se ohlížeje umlkl.

„Jen mluv, chlapče,“ vece Diva, „jako by ti vlastní matka poroučela.“ Líbezně přívětivý její hlas dotýkal se srdce jeho. „Jest nám tvého slova potřebí,“ doložila hladíc ho po tváři.

I nachýlila se mu k uchu, on pak jí počal plačtivě vyprávěti vše, co se včera na hradě dalo, jaká tam byla vřava, krvavý kvas, jak se opilí kmeti v nádvoří rvali, jak rychle házeli jejích mrtvolý do jezera, jak se kněz chechtal, havrani krákali a psi vyli z radosti či ze žalu. Povídal, kterak hladová psi láje knězova běžela potom

chlemtat teplou krev z louží, kterak ženy ráno lkaly a hořekovaly, a kterak snášely mrtvolu a metaly hrozby.

Vyprávěl pořád, a Diva bledla, její klidná panenská postava měnila se v postavu rytířskou, oči její zdály se šlehati zpod víček ohněm, bílé ruce se jí svíraly, jako by v nich držela meč, a čelo se jí pozvedalo výš a výše, pokrývající se brzo krví, brzo bledostí.

Gerda skončil své vypravování právě v tu chvíli, když Viš a Hengo přišli; boje se prozrazení žvatlavosti své sotva uspěl proklouznouti vedle chrástových stěn kolních ke koním, a dokvapiv tam schoulil se pod kusem sukna, které na sebe stáhl. Diva stála dlouho na místě jako omámená, a když mimojdoucí Viš na ni pohlédl, mohl dle její tváře seznati, že jí v duši padla nějaká řeřavina, kterou se roznítala. Dala jen víčky otci znamení, aby šel a neptal se.

Jakmile vstoupil Hengo na práh světnice, všechny ženské hlasy náhle umlkly, toliko smích přelétl jako vítr po listí jízbou, a bylo slyšeti jen skřípající žernovy, syčící oheň, vroucí vodu a zbytky deště, splývající se střech na kamení u náspí.

Host byl uvítán upřímně. Zamračený Němec však usedl za stůl, ústa se mu nechtěla ani otevřít, na čele jako by měl kámen, který mu nedal ani otevřít oči, ani jasně pohlédnouti. Viš se marně poptával, stará Jaga přinesši mísu s jídlem nadarmo o Samborovi vyzvídala — pranic nevěděl. Nebe se po bouři vyjasnilo. Černá chmura, co ji přinesla, stála ještě v dáli nad lesy, po jejím tmavém rouše šlehalo blesky jako hadové, ale nade dvorem se usmívalo blankytné nebe a zářilo slunce. Ptáci otřepávali si zmoklá křídla a švitořice batolili se kolem obydlí. Vlaštovky již nosily bláto na hnízda a vrabci se svářili tvrdošijně o nalezené leckde zrní. Čáp na hnízdě se chystal na cestu, stoje na vysokých nohou protřásal křídla a zvednuv zobák klekotal.

Němec ledva něco pojed vstal už zase a loučil se s hospodářem, jako by ho tam už všecko pátilo. Sebral své vaky, naložil na koně, a sednuv s hochem na ně vjel záhy do lesa a zmizel hospodáři s očí.

Viš stoje ve vratech pohlížel za ním, když k němu přišla Diva. Starý se k ní obrátil a přívětivě se na ni usmál. Kdykoli na tu krásu a radost domu popatřil, vždy jeho tvář ozářil jasný paprslek. Obvyčejně mu odpovídal její úsměv, ale dnes tu stála zamýšlena a smutná. Pokynula otci a vedla jej k řece.

„Nic vám Němec nepověděl?“ otázala se.

„Mlčel jako hrob,“ odvětil stařec.

„Ale já jsem měla větší štěstí, neboť mně osud popřál vylouditi z němého chlapce řeč,“ počala Diva. „Syn Hengův mi vyprávěl o strašných věcech. Třeba ti, otče, o nich věděti, od hradu na nás vějí větry hrozivější a hrozivější, poslyš! Chlapec mne neklamal, ještě se strachy celý třásl a plakal.“

Diva počala tiše vypravovati. Viš opřen o hůl poslouchal s hlavou svěšenou. Nedal na sobě znáti pranic, byl na pohled chladný jako kámen a dovolil dceři mluvit, aniž podotkl slova. Již umkla, on však se ještě zdál poslouchati.

Teprve po chvíli pozvedl hlavu a těžce si ze staré hrudi od-
dychl.

„Jest již na čase,“ řekl, „co má býti, stane se. Třeba svolati více, již dávno jí nebylo, a lidé chodíce vesměs různě roztříštili se. Potřebí se poraditi se svými, poslati na všechny strany ratolesti a svolati bratří. Chtí-li si starou hlavu vzít, ať si ji vezmou; čeho jest pro naši hromadu a obec potřebí, to učiním, ty však, Divo mlč!“

Dcera přistoupila k němu a políbila mu ruku.

„Kolada pomůže!“ zašeptala.

VII.

Neminuta ani hodina a starý Viš objevil se znova na prahu, ale tak změněný, že bys ho nepoznal. Doma chodil bos a v obleku plátěném, nyní se však oděl jako na cestu a nabyl jiného vzezření. Byl oděn novou, hnědou a modrými lemy obšitou halenou, na nohou měl nové krbce, jejichž šňůry byly červeně nabarveny, na hlavě mu seděl kožešinový kalpak s pérem. U pasu mu visel lesklý meč a prak, na plecích lučičště a šípy. Kráčel zpřímá s povznesenou hlavou — jako starý voják, — a v přestrojení tom skoro omládl.

U vrat čekali naň tři přichystaní, suknem přikrytí koně, které drželi dva čistě odění a zbraní zaopatření pacholci, jsouce pohotově na cestu s hospodářem. Kde která živá duše byla v domě, všecko se běželo s otcem rozloučit a tlačilo se k ruce. Šla i znepokojená Jaga utírajíc si zástěrou oči, neboť tušila, že v tom vězelo něco nebezpečného, když muž její, ode dvora dávno již ani se nehnuvší, a leda k brtím a do lesa docházející, musil nyní tak náhle, nepověděv nikomu ani kam a proč, sám jeti. Ona i Diva šly za ním až k sivákovi, který hrabaje nohou klidně stál; obrátil hlavu k pánovi, zaržál a čekal, až naň sedne. Jeden z pacholků chtěl Višovi pomoci, ale stařec, jako by mu bylo pojednou přibylo sil, vyskočil hbitě na hřbet sivákův, pozdravil svých hlavou, ukázal rukou na cestu k lesu — a mlčky odjeli. Dlouho jeli podél řeky. V jednom místě stálo u vody několik chudobných chatrčí, na kolicích visely sítě, a na písčitém břehu leželo několik převrácených člunův. Chatrče vypadaly bídňe jako bobří budky, jsouce zbudovány polo

nad zemí, polo pod ní, a ještě bidněji a nuzněji vypadali tamější lidé, ze kterých dva polonahé Višův hlas vyvolal. Byla to osada, skládající se z potulných lidí, nazvaná Rybáře a nedávno teprve na kmetově půdě povstavší. Několik nahých dítek, od kouře začazená žena, hrbatá a stará, spatřivše pána prchly, pouze dva rybáři zabručeli na otázky jakous odpověď skrze zuby. Jejich pohledy na Više byly kosé, nedůvěřivé a bázlivé.

Opodál v lese stálo opět několik chýží, druhá podobná osada, Bečváře, jako by byla zcela opuštěna. Jen dužiny a hoblovačky, rozsypané nádoby svědčily o zaměstnání obyvatelův. V tu dobu tam nebylo ani človíčka; ženy odešly s dětmi do lesa na houby, a mužům bylo hledati dříví na dužiny. Ale dvěře všech domků byly nezavřené, neboť takový obyčej panoval po celé zemi, a žádný pocestný nikdy té poctivé pohostinnosti nezneužil. V každé chýži ležel chléb a nůž a stála voda. Špižirny a vědra byly každému přístupny.

Jeden z Višových parobků šel se napít a hned se zase vrátil ke koni. Odtamtud již zahrnuli v levo na lesy a jeli houštinou, bez cesty, ale řídíce se tak bezpečně a jistě, jako by měli před sebou širokou silnici. Jakožto lovcům byla jim známa každá hranice, každé úročiště, svalená kláda, dolina v lese i potok.

Tak jeli mlčky do tmavé noci, hvězdy již svítily na nebi předcházejíce měsíc, když se rozhodli k noclehu. Hoši zrobili okamžitě pro starého boudu, jeden z nich hlídal a pásal puštěné koně, druhý zůstal u Više.

Noc uplynula pokojně, na úsvitě byli již všichni pohotově na cestu, starý Viš vstal nejdříve. Vsedli na koně, a Viš ukazoval sám, kudy dále jeti, neboť kolkol ve své dědině a v okrscích okolních znal každou hrudku země. Rozmýšletí se nepotřeboval, puď loveckých národů působil v něm ještě veškerou mocí, cítitě les a byl by si uměl poradit i v cizím. Někdy vdechoval do sebe povětří, a toto mu věštilo, byla-li na blízku doubrava či louka, močály nebo role. Tráva pod jeho nohama, schýlené větve, mech obrůstající stromy, jakož i les podrůstající křoví, všecko to k němu mluvilo srozumitelně. Nabýval poučení z ptačího letu, všímal si poplašené zvěři, ba i směru, kterým tato utíkala.

K poledni dojeli již na široký luh, kterým protékal potok. Opodál na povýšeném břehu bylo viděti rozsáhlý dvůr s ohradou a nad ním se vznášející kouř.

Stařec uzřev obydlí vyňal roh a zatroubil jednou, dvakrát a potřetí. Zatím jeli blíže se ke dvoru, kolem něhož se hemžilo mnoho lidu. Jeden z nich uchvátiv z luhu koně bez uzdy vskočil naň a poháněje ho rukama po obou stranách šije a drže se ho za hřívu vyjel naproti starému, pohleděl na Više a rychle pádil nazpět.

Bylo patrno, že i tam býval host řídkým zjevem, neboť u vrat se tlačila zvědavá čeleď a za ohradou bylo viděti bělající se šátky ženských. Ani ještě nedojeli dvorce, když se již ve vratech objevil statný, po domácku oděný muž s košilí navrch a v lehké, přes ramena přehozené přiodívce. Husté, světlé vlasy splývaly mu na šiji, a mladý vous mu řídce zarůstal ruměnný obličej, směřící se velikýma, modrýma očima. Z daleka již vítal rukama přichozího maje z hostě potěšení, a stařec taktéž mu posílal pozdrav a nedojev ani ke vratům zadržel koně i seskočil.

„Buďte mi vítán v tuto šťastnou chvíli, rozmilý pane,“ volal mladý hospodář. „Hostě jako starý Viš nikdy se můj dům ani nenadál!“

To pověděv přistoupil ke starci uctivě jako k otci svému a chtěl mu políbiti ruku.

„Vidím vás u sebe rád jako slunce!“ pokračoval vesele. „Ale rmoutím se také, vždyť kdybys byl, otče, nechtě svých starých kostí cestou ke mladému Domanovi trmáčetí, jemu vzkázal, byl by se k prahu tvému bez prodlení dostavil.“

„Inu, zachtělo se i starému do světa se podívati a shlednouti, zdali se v něm něco nezměnilo,“ odušil Viš.

Objali se, a Doman ujav starce pod paždí vedl jej do světnice. I zde byl dvůr zároveň s kolnami a chlévy obehnán ohradou. Svědčil však o mladém hospodáři, který si přeje, aby se naň obydlí všude usmívalo, neboť stěny byly čistě obíleny a chodba měla sloupky řemeslně zpracované. Na nich leckde visely kytky vonných bylin, mateří doušky, divizny a máty. Ženských nebylo viděti, poněvadž se před cizincem uschovaly. Jizba, do které vešli, byla taktéž úpravná a švarná, ženské však patrně v ní nehospodařily, neboť uprostřed ní ohnisko z kamení sestavené bylo vyhaslé. V koutě bylo viděti lůžko vlčinou postlané, na stěnách visely luky, meče, praky, parohy a čerstvé kožešiny. Bílý chléb ležel na stole, rozlomili spolu skývku, a Doman posadil nejprve starce stoje sám před ním. Sotva ho přemluvil, aby si přisedl k němu. V očích veselého hospodáře obrazy se zvědavost, ale přes to přese vše

s otázkou nekvapil. — Viš také hovořil s počátku jen o lese a hospodářství. Hoch přinesl medovinu, a hospodář připil hosti na zdraví.

Byli ve světnici toliko sami dva.

„Zajisté jste se již domyslíl,“ vece konečně starý, „že jsem pro nic za nic nepřišel, a já vám ještě také povím, že s novinou nedobrou. Je s námi zle, a děje se nám ustavičně hůř a hůře.“

„Dělejmež tedy tak, aby nám bylo lépe,“ odpověděl Doman.

„Brzo již dědin, vící, ani nás kmetův a starých mravů nestane,“ děl Viš pomalu, „všickni uvázneme v poutech. Lidé říkávají, že se nářky líhnou ve starých hlavách jako kvas ve starých nádobách, ale suďte sám, zdali se to vylíhlo jen tak zhola bez vejce. Kněz a všickni Leškové již nás nepokládají za svobodné lidi. Kmeti a vladkové, v této zemi se zrodívší, jsou jim otroky stejně jako luza. Hodlají nás porobiti. Hrozí a hubí nás jako včely, jako by chtěli vyčistiti úl až do dna a hledali v nás plísň. Chvostek páše nad Gopem svévole. Přede dvěma dni pozval si na hody kmety a dal jim nějakého jedu, snad rulíku, do nápoje, který tam Němka k naší záhubě připravuje. Uprostřed hostiny počali se vespolek hrýzt a bít, a skoro všickni se povražдили. Chvostek dal jejich mrtvoly jako nějaké zdechliny vrci do jezera. Samonovi vzali násilně slíčnou dívku, a paní kněžna ji dala choti svému pro zábavu. Po dvorcích se potloukají jeho smerdové a dopouštějí se násilí, berou lid a znepokojují ženy. Nikdo není jist a bezpečen ani svým domovem, ani polem, ani komorou, ani dětmi. Je-liž nám třeba a sluší-li nám všecko to snášeti, jako baby naříkati a ruče spínati? Rci, Domane?“

Domanovi obličej planul, rty se mu chvěly, zdržoval se, mlčel, a když stařec domluvil, řekl:

„Hoj, hoj! Již dávno slušelo ono vosí hnízdo přepadnouti a rozdupati je.“

„Slovo se, milý Domane, snadno řekne,“ zvolal starý, „ale ruče tak brzo něco nepořídí. To ke sloupu přilepené hnízdo sedí pevně.“

„Ale vždyť ani Sloupu snad nestavěli z kamene duchové, nýbrž lidé, a tedy budou také lidské paže s to, aby jej zase vyvrátily,“ odvětil Doman.

„Nemluv tak,“ napomínal ho Viš, „o počátku Sloupa nikdo neví. Stáلتě již za našich praotcův. Ale tolik jisto, že lidé jej stavěvší nebyli našinci a že z této země zmizeli.“

Doman umlkl.

„O tom nám dvěma rozsuzovati nesluší,“ doložil stařec, „jestiž nám něco vespolečně začítí a spasiti děti.“ Pohlédl na mladého hospodáře, jenž taktéž bádal oči jeho. „Třebať rozeslati po kmetech a vladykách ratolesti a svolati valný sněm starostův. Nechať se naše obce a oblasti shromáždí, začneme, a potom ostatní půjdou také.“

„Vaše slovo bude rozkazem,“ řekl Doman, „nechať roznášejí ratolesti, ale dovoltež mi také slovíčko. Koho volati a kam? Víte dobře, že Chvostek má i mezi kmety své přívržence, že se Leškové rozplodili a sňatky namnoze spřiznili, a jest jich přemnoho, my pak samotní. Třeba tedy opatrně a bez hluku napřed vše prohlédnouti, vyzkoumati, nejprve snad jen vyslechnout a rozpočítati, nežli vystoupíme se svou hrstkou zjevně, sice by nás zhnětli.“

„Vždyť ani já jsem jinak nemínil,“ odušil Viš. „Vímť dobře, že Chvostkovi neschází druhův a že i mezi našinci jsou s ním mnozí spřáteleni; ale vím i to, Domane, že ani jeho všecek rod, Leškové sami, nebudou s ním. Strýce potlačil a proměnil ve kmety, synovcům vyloupal oči, ostatní pak ani se neopovázjí vytáhnouti z hradišť paty. Ti budou státi k nám.“

„Na víci se to lépe uradí,“ řekl Doman, „svolejme víci.“

„Nežli rozešleme ratolesti,“ ujal se zase řeči starý, „pojeďme po dvorech neříkajíce ničehož, abychom vyzvěděli smýšlení, jeďme, Domane, společně i po kmetech i ku Leškům.“

„Jeďme, otče Viši,“ přisvědčil Doman, „já jsem pohotově. Odpočiňte si u mne, a potom pojedou s vámi.“

„Co myslíte? Kam asi?“ otázal se stařec.

„Z kmetů nejprve k Piastovi na poradu, je sice chudý člověk, ale má rozum, mlčí, ale ví více, než ti, co mluví.“

Viš přikývl hlavou. „A potom?“

„Z Lešků třebať k Miloši,“ řekl Doman.

„Jeho synovi vyloupal oči.“

Tak počítali dvory, host kladl prst na rty: „Mimo nás dva at o tom nikdo neví. Pojedeme na lov.“

„Jeďme na lov, lidí svých zanechejte u mne, pustíme se jen dva, tak bude lépe.“

„Lépe,“ přisvědčil Viš.

„Jen kam sněm svoláme, dojde-li na to, aby se sešel; dávno již ho nebylo,“ vece Doman.

„Kam? Tam, kde býval od pradávna, nového místa hledati nebudeme, ani bychom ho nenalezli. Na zmijím úročišti, nedaleko posvátného dubu a zřídla, mezi náspem na hradišti, kdež se shromažďovali naši otcové, dědové i pradědové. Tam jest i nám všem stanout a raditi se.“

Pohlédli si do očí.

„Úročiště to jest uvnitř lesův, jsouc bezpečno a kolkolem obklíčeno mlakami. Tam jest místo nejpříhodnější. Kdyby se shromáždilo stařešinstvo u mého neb u vašeho dvora, mohl by se kněz mstít a vypáliti nás — tam — kdo ví? Možná, že o tom ani nedoslechne.“

„Že nedoslechne?“ Doman se rozesmál. „On má všude své lidi, jen kdybychom se hnuli, hned mu to donesou; ale je-liž nám proto báti se a civěti v děrách? Scházeliť se lidé od jakživa na více, proč by tak nemohli dělat i nyní? Co nejdříve ratolestmi obešleme.“

„Ano,“ řekl Viš, „pošleme dva muže po dvorech, stacích a chatách, aby starostové přišli, ale dříve musíme věděti, koho sluší povolati a kdo bude s námi. Bylo by záhodno vzíti přísahu na oheň a vodu.“

Počali se raditi potichu. Ustanovili se na tom, že je sněmu nezbytná potřeba, a lidé že se mu protiviti nebudou, i pomýšleli již předem o tom, jak by jej bylo lze zcela nepozorovaně svolati, a poněvadž o Kupale se scházely hromady i jinak na úročištích, hodlali pro sněm určití den před Kupalem.

O věci té se Viš s Domanem záhy dohodli. Na ratolesti bylo času dosti, a do Kupala též nebylo tak daleko, aby se tím věc protáhla.

Rokovali dlouho, radili se potichu ve světnici až do soumraku. Na stole byla medovina, ale ani se jí skoro nedotkli. I veselému Domanovi se zachmuřilo čelo a zasmušily oči. Konečně již vyčerpali rady a slova, podali si ruce, a hospodář vyvedl starce za statek pod lípu, stojící na kopečku. Sotva se tam ukázali, vyskočila ze dvora celá smečka psů za pánem, neboť byl náruživý myslivec. Obsedli je kolkolem. I mlád, čeleď a všecek dvůr stanul opodál, jako by na něco čekali. Doman hleděl na ně, oni zase na něho.

„Rád bych vás pobavil a pohostil,“ řekl hospodář, „ale starému nejsou mladé písně po chuti, jsouť špatné. Ale přece bychom vás

rádi poctili a vám ukázali, že nepuchneme od spaní, aniž dřímáme u ohně.“

„Hej, Ctibore!“ křikl Doman kyná rukou. „Pojď sem!“

Na zavolanou dostavil se hřmotný chlap, jehož oči sálaly ohněm.

„Lepšího dne na našeho vlka mítí nebudeme,“ řekl Doman. „Komuž jinému bychom se mohli pochlubiti, ne-li starému Viši. Dejte ho sem ze dvora, ukážeme, že se divoké zvěře nebojíme.“

Ctibor hbitě vyskočil, a za ním zavzněly radostné hlasy. Psy hned zahnali do dvora, jen několik jich tam nechali na šňůrách. Viš a Doman se vzchopili od lípy, jdouce ke vratům, u kterých se již mladíci shromažďovali. Hospodář poručil, aby si vzali oštěpy, a počal rozestavovati lid kolem. Sám si také vzal kopí se železcem a zaujal stanovisko opodál. Parobci drželi psy na provazích, a tito cítíce, že jich nadarmo nevíží, škubali sebou. Pán zatleskl v ruce, a vrata se s vrzotem otevřela.

Několik dní zajetí zakusivší vlk byl ohlušen a vyděšen, pročež hned ani ze svobody netěžil. Křičeli naň, tloukli holemi do stěn nádvorních, on však jsa schoulen a cvakaje pouze zuby nechtěl se ani hnouti. Přece však jej ožehy zahnali do vrat, ve kterých se objevila jeho hlava, vlk pak obezřele se hned ohlédnuv skočil a zastavil se. Čihající naň tiše přisedli, jen psi počali výtí, vlčisko se pustilo s počátku krokem nejistým, ale potom rychleji a rychleji v běh, hledíc toliko, kudy by upláchlo do lesa.

Útěk byl nesnadný, neboť mu lidé se všech stran nadbíhali. Doman hodil naň první běže úprkem, aby se ho neminul. Když se zvíře jen lenivě loudalo, pošťvali na ně psy, kteří se hned na ně vrhli. A nyní se počal hon do opravdy.

Ten i onen mladík nadběhl vlkovi s oštěpem odvázněji, některý po něm praštil z povzdálí a zasáhl ho jen slabě po hřbetě, až ho psi chytili za stehno a počali ho rváti. Tehdy Doman používaje příhodné chvíle přikvapil a vrazil mu kopí v otevřenou tlamu tak zručně, že na místě padl.

Za tohoto pro zábavu konaného lovu rozléhal se po dvoře křik, smích a tleskot; dívky vylezše na ploty podněcovaly a pobádaly, děti mávaly holemi. I starý Viš nemoha se zdržeti chopil se několikrát mečiku. A když vlčisko třísnic půdu krví padlo, a psi je počali sápati, tu teprve se všichni sběhli prohlížeje si zabitě zvíře z blízka.

Kdosi z Domanových lidí chytil vlka před několika dny v lese omráčiv jej ranou do hlavy, tak že jej polozabitého svázali a přivezli do dvora, kdežto se vylízal a ožil, aby nyní posloužil k zábavě.

Po té zabitého vlka stáhli a počali zase zkoušeti luky a praky. Doman byl ze všech nejzručnější, ačkoliv ostatní také se činili, seč byli, aby se mu vyrovnali. Viš se jen díval a vzdychal ze žalosti, že se mu staré ruce již třásly. Druhdy si též on uměl takto počínati.

Když se setmělo a ve světnici rozžehli louče, zasedli ještě znova na poradu a dlouho spolu o samotě šeptali, až Doman ustoupiv své lože starci a sám si dav ustlati v téže jizbě nové, posléze vyběhl na odpočinek.

Jakmile se rozednilo, již byli na nohou; koně byli obstaráni od včerejška, a lid, ač si velice přál s pány jeti, musil zůstatí ve dvoře.

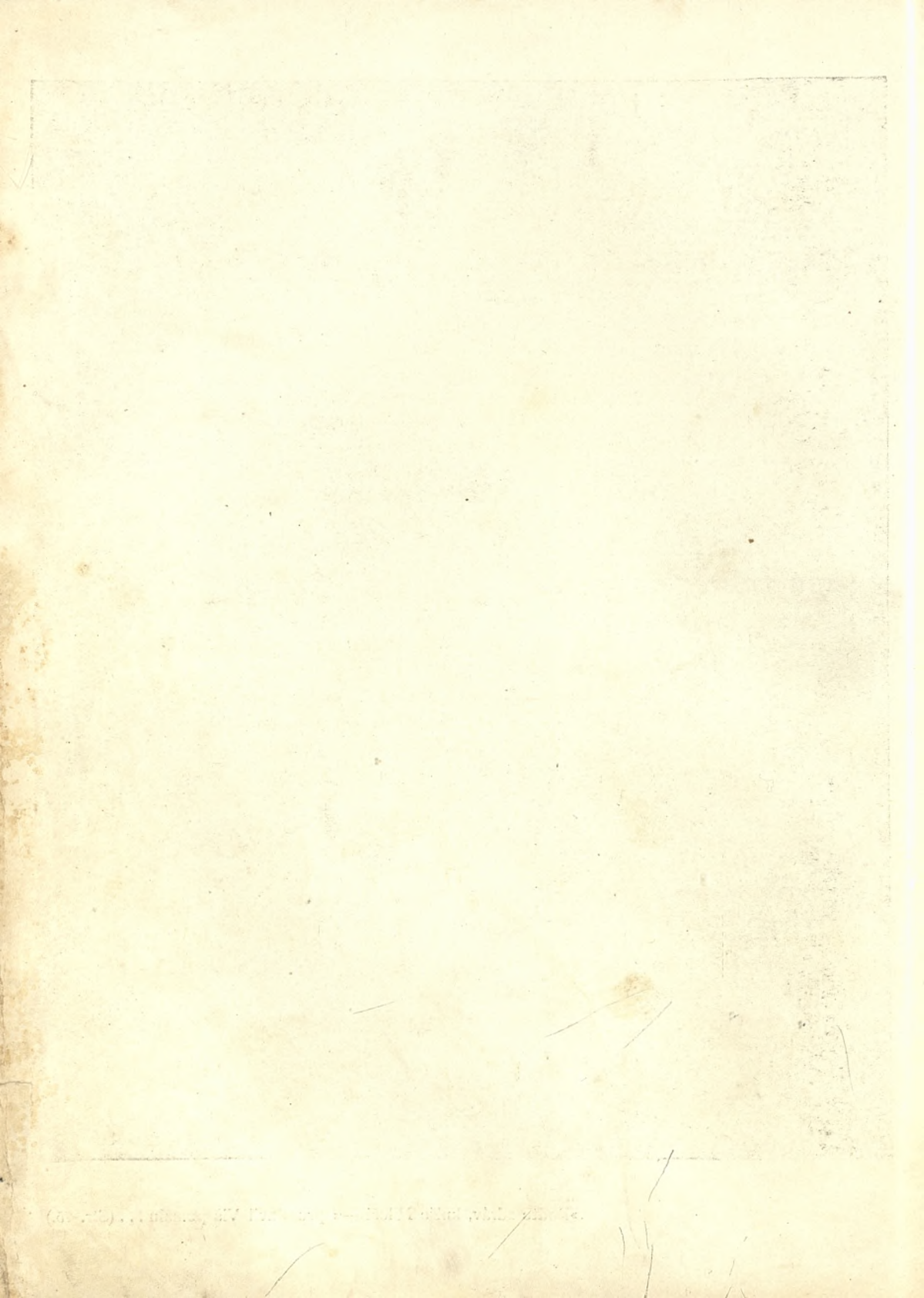
Do dvora Leška Miloše byl skrze lesy skoro den cesty. V torbách na plecích měli stravu, ve dřevěných, smolou vylitých lahvích po kapce medoviny, a koně isouce slatinám a lesům zvyklí cesty se nebáli. Doman jel napřed. Ze spěchu zvolili si cestu kratší, vedoucí přes bažiny a neproniknutelné houštiny. Leckde vadily přechodu ohromné kupy větrem zvyvracených, poloshnilých, bujným býlím porostlých a haluzemi i kořáním spletených stromův, i musili je objížděti; jinde zase stěží přecházeli koně bahnitě říčky s kluzkými břehy.

V oněch zákoutích, která vídala člověka jen pořídce, nebyla zvěř tak bázliva, pročež vyskakovala často jezdcům zpod samých nohou, na stromech svítily ohnivé oči divokých koček, pod křovisky mručeli medvědi, a stáda losův i jelenů prchala s ohromným praskotem před nimi. Ba i husté vrcholky stromů byly plny ptactva a hnízd a nad hlavami jim šustících veverek.

Tajemné, tmavé a strašné nitro hvozdu sotva sluneční paprsky propouštělo, a když vyjeli k večeru z těch odlehlých a zapadlých houštin na sušší luh, oba si oddechli. Zde si setřásli a smetli listí, housenky, mech a lišejníky, kterými je hvozd pokrýl.

V dáli již bylo viděti dým. Na lysém návrší spatřili převysoký, zeleným drnem pokrytý násep z hlíny, za kterým vyčnívala toliko houšť stromoví. Ze středu houšti té vznášel se modravým pruhem kouř, známka lidského přibytku a života. Hradiště obkličující násep byl tak vysoký, že za ním nebylo pražádných budov viděti.

Přiblíživše se spatřili mezi hliněnými okopy úzký průsmyk, zahrazený vysokým ostrokolím. Venku nebylo ani známky života. Vrata byla zavřena. Dojeli až k nim, ale nikdo se neukázal, ačkoli na výšinách náspu postřehli několik lidských postav. Viš zatroubil. Stáli však dlouho, než se za vysokým plotem objevila lidská hlava, pokrytá koží z vlčí lebky.

Starý žádal za vpuštění, ale pacholek odbroukl, že kníže Miloš nikoho k sobě nepřipouští. Bylo jim zakusiti tvrdošijnosti a vyvolávatí stráže několikrát, než je konečně vpustili. Vrata se rozevřela, prošli tmavou chodbou skrze mohutný okop, hradiště obhánějící, až se pak octli v nádvoří, zarostlém starými stromy. Lípy a duby obrovských kmenův a široce rozložených větví zacláněly skoro celé prostranství. Za nimi se rozkládalo ve stíně nízké, tmavé dřevěné stavení se širokým podloubím a s vysokou střechou.

Tu a tam se potulovaly ponuré, kožemi oděné postavy. Ohromní, kostnatí a vychudlí psi přišli zavrčet na příchozí a očichovali je. Za drahnou chvíli objevil se také shrbený a zakuklený stařec nízké postavy s holí v ruce. Dorozuměti se a promluvit s ním nebylo však ani možno.

Bruče nevrle vedl je s sebou. Večerní soumrak a stín stromů velice již v nízkém stavení s malými okénky očím překážely.

Když byli puštěni do světnice, stáli nejprve dlouho, než se jejich oči tmě přizpůsobily a než mohli něco rozeznati. Na ohnisku dohořívala polena. V pozadí ležel na kožích obrovský stařec s předlouhými vousy, které jsouce jako tráva přímý a nestočeny dosahovaly mu skoro až po kolena. Svěšené obrví mu zakrývalo oči, hlavu měl úplně lysou. Právě si ji podpíral kostnatou rukou. Nohy jeho spoléhaly na čemsi černém, co se lenivě hýbalo. Ne hned poznal Viš zdomácnělého medvěda, který mruče sloužil pánu svému za podnoží. Dvě straky skotačily po podlaze.

Při povolném jejich vstoupení do jizby ani se kníže Miloš nehnul, jen k nim obrátil oči, upjal na ně zraky a zdál se čekati, až oni sami promluví. Straky zatím utekly do kouta, medvěd obrátil ke stěně odvrácenou hlavu, zívł široce a znova ji položil na předešlé místo. Ve světnici bylo nesnesitelné dusno, a starý kníže se třásl zimou.

„Buďte zdráv, knězi Miloši,“ oslovil ho Viš pomalu.

„Kdo jsi?“ otázal se hrubý a temný hlas, který se zdál vycházeti z hlubokých tůní.

„Jsem kmet Viš se sousedem Domanem.“

Kněz mlčel.

„Dovolíte-liž nám promluvíti s vámi?“

„Promluvíti se mnou?“ děl týž divoký hlas. „Mně není pranic do lidí a lidem do mne! Co chcete?“

„Dobrou radu,“ vece Viš.

„Já jsem jí nenalezl ani pro sebe, tím méně jí dám jiným, jděte ji hledat někam jinam,“ odušil kněz.

„Děje se u nás a nám zle,“ pokračoval starý zvolna nedbaje odmrštění; „vás i náš nepřítel hněte nás pořád ukrutněji.“

„Kdo?“

„Chvostek,“ odpověděl stařec, používaje té přezdívky.

Ležící Miloš divoce se rozesmál.

„Mně již nic více neudělá; zbavil mne dětí, a byť i život mně vzal, na tom už mi pranic nezáleží. Jděte si hledat rady a pomoci jinam.“

„Ani pomsty si nežadáte?“ otázal se Viš. „Vždyť vám náleží právem za děti. Jeden byl zabit, druhý oslepen, na stará kolena vám nezůstalo žádné potěchy, a to by mohlo zůstatí bez trestu?“

Kněz dlouho mlčel, ale pak se zlostně vzchopil.

„Pryč odtud! Sic na vás pustím Maruchu!“ zvolal. „Chvost vás ke mně poslal, abyste mne prozkoumali, vy psí plémě... Pryč odtud!“

„Knězi Miloši,“ ozval se klidně Doman, „já jsem syn onoho, jenž vám zachoval život, a Viš nehradil nikdy nikoho. Jsme kmeti a nikoliv otroci.“

Na loži cosi zavrčelo tak, že nebylo snadno rozeznati, zdali se to ozval medvěd nebo pán, a potom bylo slyšeti supání a sténání.

„Jděte si pro radu tam, kde mají rozum, já ho nemám. Ve mně hořem a bolem všecko vyschlo, já pozbyl síly, paměti i pomstychtivosti. Jděte, pomstěte se za mne, a vyrvouce mu srdce přineste mi je, já je pozru a zemru... Již mi dávno slušelo zemřítí, volám o smrt, nic více! Nic více! Mé děti! Mé květy! Moji synové! Čím jest můj život bez nich?“

Zakryl si tvář rukama a zamlčel se. Viši se sklíčilo úzkostí a soustrastí srdce při pohledu na ten bol, stáli jako němí. Stařec lkal. Teprve po chvíli pozvedl oči a vlídnějším hlasem řekl:

„Odejďtež ode mne, ubozí lidé, čeho zde pohledáváte? Já již nemám nic, pranic! — A byť i svět shořel, moře jej pohltilo, lidé

vymřeli, mně již nebude hůř, ani lépe. Mé květy! Moji synové! Mé děti!“

A znova složil hlavu do dlaní a plakal. Oni pak stáli nevědouce, mají-li ještě posečkati nebo odejít, aby ho nadarmo netrýznili. Miloš silně zasténav povstal a sedl, i počal si rukama mnouti obličej a čelo. Tleskl ve dlaně. Z vedlejší světnice otevřevši dvěře vyšla žena právě tak obrovské postavy jako stařec, vyzáblá a žlutá, mající hlavu ovitou šátký tak, že jí bylo viděti sotva oči. Tmavý plášť zahaloval její bílý oděv. Pohlédla ze dveří na cizince a pozarazila se. Nesla v rukou džbánček a korbílek. Stařec již k ní a po nápoji vztahoval třesoucí se ruce. Mlčky nalila a podala mu. Dal se žíznivě do pití. Teprve když se občerstvil, pohlédl na Više i na Domana a ženu pokynem odbyl.

„Povězte mi, co chcete začítí?“ řekl. „Co? Svoláte sněm, abyste se na něm pohádali a rozvášnili? Budete se raditi, jezdití, bručeti, a on vás po jednom vychytá provazem? Pozve vás na hody a poštvé vás yzájemně na sebe! Co pak vy mu uděláte? On se nebojí ani vaší více, ani vás, ani vašich hrozeb.“

Rozchechtal se.

„Polovice vás bude při něm a polovice proti němu! Vaši půdu rozdá potom těm, kteří mu na vás pomohou! Neuděláte mu pranic. Bude-li se nedostávati lidu, přijdou na pomoc Němci, spustoší zemi a odvedou zpurníky do otroctví.“

A znova se vrhl na lože.

„Víme, že je to věc obtížná, milý knězi,“ řekl Viš, „ale Chvostka se zbýti musíme. Zhyne nás mnoho, mnoho, mnozí se dopustí zrady, mnozí padnou, ale konečně ani jeho nebude. Přišli jsme se vás optat, knězi Miloši, kdyby sněm ustanovil na hrad udeřiti, zdali byste nám dal své lidi? Budete-li při nás?“

Stařec mlčel dlouho.

„Nikoliv,“ řekl, „kdybych mohl sám, srdce bych mu vyrval, vyrvete-li mu je vy, potěší mne to, ale s vámi na něj nepůjdu. To jest kmetská záležitost, — já jsem kněz! Já jsem Lech!! A nezapomínejte také na to, že přemůžete-li jej, má ještě dva syny za Labem. Těm se nestane nic, přijdou pak s Němci a pomstí se na vás. Marné vaše nářky, marné. Ne-li on, jeho děti vás porobí; a ne-li on, naučil bych vás já, co jest kmet a co kněz! Já bych nebyl o nic lepším.“ Bručel nesrozumitelně. Viš pohlédl na Domana.

„Jakéž tu další řeči?“ zvolal. „Však mu zajisté ohlásíte i to, co jste dnes od nás uslyšel!“

Kněz se rozesmál a medvěd zamumlal.

„Mezi ním a mnou nemůže býti ani řeči, ni návodu, ni hovoru; on jest nepřítelem mým, a já jeho,“ zvolal Miloš. „Povědí-li mu jiní o tom, dá vás oběsiti na dubech. Ať věší! Mých dítek již není! Mých synů již není! Mých květů již není! Nechaf svět zhyne!“

Zaúpěl a ponořil hlavu do lůžka. — Viš pokynul a odešli ze světnice. Za nimi bylo slyšeti pláč, mručení a křik obou strak, jež nabyvše odchodem cizinců smělosti počaly se svářiti.

Na chodbě v předsíni čekal na ně shrbený stařec. Vyšli zároveň s ním pod staré duby na nádvoří.

„Je-liž váš kněz vždy tak naladěn?“ otázal se Viš.

„Kdykoli spatří cizí lidi,“ zašeptal starý sluha s povzdechem, „někdy ho také mučívají duchové v noci tak, že se vytrhuje ze spánku a křičí přehrozně, až všecko, co kde na zámku žije, vyburcuje. — Ubožák!“

Přes to přese všecko, že již byl večer, chtěli smutné hradisko Milošovo opustiti, než i zde byl svatý řád pohostinství zachován. Stařeček je pozval do zvláštní světnice, kde jim připravili večeři a přichystali ustlání. On sám šel s nimi, ale nemohli z něho vyloučiti ani slova. Vše bylo v tom truchlivém dvoře mlčelivo a přítlu-
meno, jako by očekávalo jen smrt a — konec.

VIII.

Nedaleko jezero Gopla, na pokraji lesů byl dvůr Piastuna, kterého též nazývali krátce Piastem. Starý Viš a mladý Doman opustivše na úsvitě smutné hradisko Milošovo ubírali se k němu. Stařec už ztrávil na koni několik dní a cítil se bezmála statnějším a čerstvějším, než když doma sedával u řeky na kameně přihlížeje z povzdálí k hospodářství.

Piastun byl ze všech kmetův oné krajiny nejméně zámožný, ale od bratří nejvíce vážený. Rod jeho seděl od prastarých dob na témže místě, děd i praděd jeho hospodařili v sousedních lesích zabývajíce se nejvíce hlídáním brtí a myslivostí. Obdělaného pole měli po skrovnu, a to osévali jen proto, aby neměli nouze o chléb. Byloť jejich zvykem, že se o hojnost majetku nikdy nestarali. Také jim ho nepřibývalo. Chudá, stará chata byla svým slovanským pohostinstvím všeobecně známa, dům byl otevřen a přístupen každému, a každý do něho vcházel jako do hospody, živil se a bral si na cestu, čeho potřeboval.

Dům, z celých a jen málo otesaných kmenů sroubený, byl nízký a starý. Střecha i stěny byly od kouře začerněny, předsíň byla úzká a sloupky její vyřezány jen zhruba a zprosta. Piastun, jeho žena Řepice a malý synáček tvořili celou rodinu. Čeledi bylo hojnost, avšak i tato se mohla skoro počítati k rodině, neboť s ní nakládali tak po starodávnu, jako by příslušela ke krvi a rodu.

Nové mravy, které se od německých krajín do země vtíraly, byly tam ještě zcela neznámy. A snad i právě proto si tak Piastuna vážili a s ním se radili, že se pod jeho chudičkým krovem přecho-

vávalo pečlivě starobylé podání o víře, zvycích a mravech otcovských. Húslaři a pěvci bývali tam často pohostinu, a kdykoli tam některý zavítal, všickni jej obsedli, v zimě u ohniska, v létě pod starými lipami na nádvoří, poslouchali a učili se od něho minulosti. O svatebních obřadech, postřižinách, na pohřbech a za každé slavnosti řídíval vše Piastun, věda nejlépe, jaké písně které chvíli slušely, jaké oběti bylo kdy třeba, a co vůbec kdy činiti náleželo. I na soudech, přihodila-li se v čas míru v dědině nebo v okolí vražda, uměl jen on nejlépe starých zákonů používat. A jakmile on něco řekl, pak už bylo konec sporům i hádkám.

Malý tento člověk vážil mezi bohatými kmety více, než nejzámožnější z nich. Lidé chodili k Piastunovi z daleka, a nenalezše ho doma, poněvadž prohlížel často své brti v lese, čekali na něj den a dva dni, pokud nepřišel, nesedl a nevyslechl jich, a měl zvyk, že mluvil málo a nerad, že vyzvídal nejprve, myslel dlouho, ale když konečně za všeobecného mlčení promluvil, tehda již svého výroku nezměnil. Lidé to věděli tak dobře, že jakmile své slovo vyřkl, již se ani neosmělili jemu odporovati.

Tato vážnost, které se těšil Piastun, poblíže hradu sice žijící, nikdy se však knězi nedvořící, ani se k němu nevťirající, zjednala mu na panském dvoře nenávisť. Ale nedotýkali se ho nikterak, obávající se jeho vlivu na jiné. Také se nedal ničím získati, ani lichocením, kterého nechtěl ani slyšeti. Nazývali jej i hrdým, jakým snad opravdu byl, ačkoli se vůči malým nikdy takovým nejevil.

Byl muž za oněch dob prostředního věku, počítal si něco přes čtyřicet let; byl vzrostu nevysokého, při tom silný a na pohled nijak nevynikající. Kdokoli mu však pohlédl do očí, uznal snadno, že za nimi sídlí rozum klidný a veliký. Kdežto jiní bývali zvyklí buditi postrach svým vztekem, zuřením a jevití zlosti a hněvu snad více, než ho skutečně v sobě měli, Piastun se nedal nikým rozzlobiti a rozvášnit. Byl přísný, mlčelivý, na oko chladný a zdržlivý. Byl však znám i tím, že bylo-li třeba pro výstrahu použití moci a potrestati, vykonal bez milosrdenství, co si umínil. Odíval se jako prostý člověk, a v pracovní dni bylo skoro nemožno rozeznati jej od pacholka; blýskotek a třpytivých trétek, po kterých se jiní dychtivě pídili, nemiloval, a hlavně nestrpal nikterak, aby se něco ze starých obyčejů v obleku a domě změnilo. Kdežto jiní mívali nezřídka několik žen, poněvadž obyčej toho nezabraňoval, Piastun žil toliko s jedinou, a té nedržel v tak otrocké porobě, jako

jiní dělali. Také se spolu ve všem shodovali, tak že lidé lepších manželův ani neznali.

Pracovalo se tam od rána do noci, on sám sedával doma jen velmi zřídka, a stalo-li se kdy tak přece, bylo to znamením, že měl nějakou práci při roli nedaleko dvora.

Když Doman a Viš prodravše se skrze hvozdy, kudy jeli nechtíce býti zpozorováni, druhého dne tam dorazili, našli hospodáře, jdoucího již s lýkovým košíkem na zádech k lesu a k brtím. I zastavili jej na cestě. Viš sestoupil s koně a pozdravil jej.

„Jedeme k vám,“ řekl.

„Vraťme se tedy domů,“ odpověděl Piastun.

„Aneb si raději sedněme někde pod stromy, stranou, neboť váš dvůr jest na ráně, bývá v něm často mnoho cizích, a nám je třeba poraditi se v tichosti.“

Piastun pohlédl naň s údivem, ale neprotivě se poukázal rukou na blízký palouk mezi lesy, kde byla salaš na seno, taková, jaké druhy ve slovanských zemích nazývali odryny. Právě byla otevřena a poloprůhledné její stěny z chraští poskytovaly rozhled kolkolem, kdyby se byl snad někdo blížil. Uvnitř leželo několik sosnových klad u vrat, jako by je tam byl někdo schválně položil, aby si bylo kam sednouti.

Koně pustili na palouk, aby se pásli, a sami si sedli pod střechou v odryni, kde neobtěžovalo horko. Piast otevřel nejprve mlčky košík, jež nesl na zádech, a vyňav z něho chléb a sýr položil obě před hosti, tito se však pokrmu ani nedotkli. Viš ujal se tedy první řeči.

„Přebýváte pod samým hradem a v sousedství Chvostkově,“ vece, „není vám tedy potřebí povídati o tom, co se u nás a s námi děje. Proto jsme se přišli k tobě poradit. Třeba svolati více.“

Viš se odmlčel, hospodář poslouchal, až ohnivější Doman doložil:

„Neporadíme-li se v čas, vyhubí nás do posledního; musíme se brániti. Dle starodávného zvyku nesluší nic jiného, než svolati stařešiny.“

Stařec jen poslouchal, i počal Viš obšírně hovořiti o tom, kterak bývalo v obcích jindy a co se dělo nyní, kterak se chtěli kněží z vojevůdců státi po německu pány, co se rozplemeněným kněžátkům trpělo, a kterak jest potřebí rychlé a bezodkladné nápravy. Piastun nechal jej vymluviti, nepřerušuje ho ani slovem; Viš pak

a Doman všecko zevrubně vyloživše posléze umkli čekající odpovědi Piastunovy.

Tento maje hlavu sklopenou přemýšlel, až konečně promluvil:

„Povím vám něco o prastarých časech. Slyšeli jste od svých otcův a tito zase od otců svých, že se naše řeč jindy prostírala daleko za Labe, až k Dunaji, ba i za Dunaj až po siné moře, a na západ až po Černé Hory. Byla to tehdy blažená doba, když jsme byli na nesmírném prostranství sami jediní, kdežto sousedé měli dosti práce doma. Tehdy jsme chodili bez mečův, ale s húslemi, vzdělávali jsme roli, žili jsme v domech otevřených a hospodařili jsme v obcích beze všelikých kněží. Dávne jsou to časy. Jedni vpadli od moře, jiní na nás počali útočiti od hor; porobený a kázní vedený to lid, byli jsme přinuceni k obraně. Naše štěstí, zpěv a spokojenost byly ty tam. Musili jsme povolati zámořské vůdce, zdíti sloupy, budovati hradiska a bojovati. Ale na starou svobodu jsme pamatovali ustavičně; kněz byl naším nepřítelem, a co potom? Hle, Němci ponenáhlu naše plemeno vytiskují, již je z dávných jeho sídel vytlačili a nám ubývá pod nohama půdy neustále.“

Piastun umkl a po chvíli doložil:

„Kněží se shostíme a Němci nám vlezou na krk.“

Viš sebou trhl.

„Shostiti se jich nechceme,“ odvětil, „nýbrž jen toho Chvostka bychom se rádi sprostili a za jiného jej vyměnili. Víte dobře, že on první s Němci drží; všecek jeho rod tam srdcem lne, najdeme si jiného. Již se vylilo dosti naší krve. Třeba sněmu.“

Hospodář se odmlčel znova.

„Sněmu i změny jest potřebí,“ řekl, „ale ani sněm, ani změna nebude snadna. Dotýkáte se věru těžké věci, jako byste strkali rukou do úlu. Někteří na Chvostka nařikají, druzí zase stojí k němu; nebude žádné svornosti, zatím pak se Němec o tom doví, a mezi tím, co my se budeme vespolek svářiti, nás přepadne. Sněmu potřebujeme ovšem, ale svorného a takového, jaký býval jindy, když otcové rokovali. Svolejte sněm.“

I počali, pokud ovšem sami tři mohli a uměli, počítati, koho mohl míti Chvostek při sobě a koho proti sobě; ukázalo pak se jim, že ačkoli byl ukrutník a pro nikoho neměl srdce, přece mu mohl stanouti po boku počet kmetův nemalý.

Tichý hovor se prodlel až do večera. Potom šli společně do chalupy a zasedli podruhé kolem ohně. Ledva tu rozlomili chléb,

objevil se na prahu nenadále malý, zavalitý človíček s hlavou krátce ostříhanou a s kočičíma očima, maje na sobě těsnou halenku. Shlednuvše jej hned všichni umkli; byltě to starý knězův sluha, trávící celý svůj život na ustavičných posilkách. Byla před ním na hradě i v okolí obava, neboť všude vyzvídal, uměl se podkrásti, naslechnouti, a cokoli pochytil, donéstí pánovi. Oku jeho nic neušlo. Bylo-li ho někde potřebí, ale tak, aby zůstal nepozorovaným, sedával jako divoká kočka na stromech, vkrádal se do liščích doupat, zahrabával se do kup sena, přiléhal do rákosí a do sítí. Pro malou postavu a špatný vzrůst nazývali jej Znoskem. Ať se objevil kdekoliv, nikdy to neznamenal nic dobrého. Zlomyslná zmije ta nevracela se nikdy na hrad bez lupu, a lupem jejím byly pomluvy a obžaloby, které donášel k uchu Chvostkovu. —

Na prahu smála se široká huba s bílými zuby. Znosek stál a rozhlížel se po světnici. Pozdravil Piastuna, přisedl mlčky na lavici, odkud pozoroval velmi bedlivě hosti. Ve světnici panovalo ticho, jen Řepice si hleděla ohně a bojíc se jako ženská Znoska více než Piastun, dala mu korbílek piva. Ošklivý pídimužik podivně jej vzal, pohlédl na hospodáře a na hosti, a jako by se smál samu sobě, počal se potichu řehtati.

„Matko Řepice,“ ozval se chraplavým hlasem, „ty máš lepší srdce, než ostatní. Vy jste se nade mnou alespoň smilovala, jinému mně není líto, naopak všickni mne nenávidějí! A čím jsem se provinil? Co jsem komu udělal? Jsem-liž opravdu snad tak zlý, jak o mně povídají? Nikomu jsem nevyloupal oči, nikomu jsem neučaroval, sloužím každému, poslouchám všech. A přece mne kopají nohama, plivají na mne, a každý by mne zničil, kdyby mohl.“

Škaredý Znosek popijeje z korbílku šeredně se chechtal.

„Odkud to víš, že ti tak lidé nepřejí?“ otázal se Piast.

„Kouká jim to z očí! Oho!“ řekl trpaslík. „Já mám psí čenich, Piastune.“

Pomlčev chvílku počal znova: „Víte-li pak, co nového?“

„Co pak nového?“ otázal se hospodář.

„Na hradě u milostivého pána chystají se veliké hody a radovánky. Již se nám ty boje a sváry zprotivily. Kněz se chce se svými dohodnouti, toho, co mu vyloupali oči, pustí prý, aby šel po svých. A kdož ví, možná, že mu oči narostou znova? Kněz pozve strýce a bratrance do Sloupa, a budeme píti na věčnou svornost!“

Všichni mlčky poslouchali.

„Z toho můžete mít radost,“ pokračoval Znosek, „jakmile si všichni kněži podají ruce, potom teprve bude u nás pořádek! Nyní sejdou se ledajací župánci a derou se na hrad, a vyhrožují nám pěstěmi pod nosem, vědí, že jsou kněži mezi sebou na štíru. Pak už toho nespatříme!“

Zamžoural očima a rozesmál se. Ostatní mlčeli, a v tom ozval se z nádvoří jakýsi hlas. Všichni obrátili oči ke dveřím. — Na prahu stál člověk, oděný černou halenou a v černé čapce, s holí v ruce, pohlížel pomatenýma očima do vnitř domu a počítal jimi ty, co tam byli. Pohled jeho utkvěl na Znoskovi, a jeho již již se otvírající ústa hned se zavřela. Ani nepozdraviv obrátil se na prahu, odešel a sedl na náspí.

„Hle, sotva mne spatřil,“ rozesmál se trpaslík, „hned ho přešla chuť pohostinství i řeči.“

To řka dopil pivo, postavil korbelík, vstal, postavil se do prostřed světnice, a podepřev si boky řekl:

„Viš a Doman! Viš a Doman!“

„Znáte mne?“ otázal se starý Viš.

„Já?“ odušil zakrsálek. „Vždyť znám všechny kolkolem na deset dní cesty; znám i jména všech dvorských psův, a kmetů bych snad neznal? Teď, co se vrátil s prahu, je starý Zěmba, ne? Ale nejen to, vím i s jakou přišel, a proč mu sklaplo. Jeho synovi stala se na hradě zvláštní nehoda. O hodech se dal se Slavojem do sebe a zřezali se. Pustili jsme ho potom do jezera, aby se vzkřísil, ale on se napil příliš vody a zdechl.“

Po té řeči se Znosek rozesmál, poklonil a zahalil se, vyskočil a zmizel.

Po odchodě jeho bylo v domě ještě dlouho ticho, jako z obavy, aby se ještě nevrátil. Na náspí sedící Zěmba také nešel; čekal, až nezdara otáhne. Teprve po hodné chvíli se objevil na prahu. Když překročil práh, šel ho Piastun přivítat.

„Přišel jsem vám ohlásit své siroby,“ vece stařec. „Na hradě mi zabili syna. Sotva že jsme našli tělo, abychom je mohli spálit počestně na hranici. Rcetež, drazí bratři, jsme-li pak lidé nebo nějaká divoká zvíř, jest dovoleno kláti bez pomsty?“

Založil ruce a stál zamyšleně.

„Ještě mám dva syny,“ řekl po chvíli, „alespoň ty bych rád zachránil. Kam se s nimi skrýti? Kterak hlav jejich obhájití? Chvostek má na mne s kopce.“

Viš povstav s lavice přistoupil k němu.

„Bratře,“ pravil, „čas již, abychom pomýšleli na sebe, sedni a rad.“

Tak přibyl opět jeden k malé hromádce, která se chystala na víci.

Do pozdní noci se sytili stesky a šeptali vespolek. Ráno opustil Viš s Domanem Piastunův statek. Ačkoli zanechal starý svůj lid u souseda, měl příliš na kvap domů, než aby k vůli nim byl vynakládal cestu. V lese se s Domanem rozloučili a Viš se dal známými jemu průchody a kratšími cestami hvozdem přímo ke statku svému. Druhého dne k večeru byl již u vrat, a psi skučíce radostně vyběhli pána přivítat.

V domě bylo ještě světlo, stará Jaga dřímajíc seděla s vřetenem u louče. Podle obyčeje se poklonila muži k nohám. Viš sedl na lavici, zouval se a vyzvídal o domě a o živobytí. Vzbuzený starší syn přišel a vyprávěl, co se doma za otcovy nepřítomnosti dělo a přihodilo. Vlk uchvátil ovci, a jakkoli mu lup vzali, přece se jim ho zabít nepodařilo. Stalo se to vinou pasáčků, kteří oba usnuli.

Stařec vyslechl syna klidně, a když už byl zase na odchodě, pokynul mu, aby se pozdržel. Jaga se odklidila s vřetenem do komory.

„Ludku,“ řekl Viš synovi tiše, „rozhodli jsme se, že se po kraji rozešlou ratolesti a svolají se starostové na sněm, na den před Kupalem, ve hradišti na Zmijím úročišti. Buď pošli, anebo jeď sám; dělej, jak chceš, dávám ti na vůli, ale třeba si popílit.“

„Pojeďu sám,“ odvětil syn, „jak si přejete, kohož mohu poslati, komu to svěřiti? Nejlépe, udělám-li to sám.“

Ale svěsil smutně hlavu. Starý na něj pohlédl a zamyslíl se též.

„Děj se co děj, třeba jeti a nésti zelenou ratolest dvůr od dvora.“

Tak se krátká, zasmušilá a tajemná ta rozmluva skončila.

Když ráno Viš procitnul, syna již doma nebylo.

Několik dní uplynulo bez věsti, a život šel obyčejným řádem; host a poutník byli v onom zákoutí řídkým zjevem.

Viš odpočíval po horkém dni za stavením leže pod duby a maje psy u sebe; z těchto jeden pojednou vyskočil a počal nepokojně větřit od řeky. Zvěř nebo cizince byl by vítal zajisté jinak; starý se podivil vida, kterak pes radostně kýval ocasem, jako by na blízku cítil někoho známého. Ale dosud nebylo viděti nikoho. Hlídací pes zaběhnul do vrbí několikrátě radostně zaštěkl, jako by se k někomu lísal.

Viš povstal se země, podíval se a spatřil větve opatrně rozhrnujícího a nejméně očekávaného — Sambora. Mladík stál v porostlině, jako by se bál z ní vystoupit, a teprve shlednuv starého hospodáře pustil se kvapně k němu.

Viš stáhnul zachmuřeně obočí, čekal na něho.

„Odkud jsi se tu vzal? Co? Kterak jsi ze hradu vyklouzl?“ zvolal, když už mu byl Sambor padl k nohám.

„Musil jsem, a kdyby mne to život stálo,“ řekl přichozí, „musil jsem vám donésti zprávu. Nechtěl jsem, aby váš dům překvapilo nenadálé neštěstí.“

„Neštěstí? Jaké pak?“ otázal se stařec.

„Již jsou tomu tři dni, co se knězi doneslo, že Viš objíždí kmety a svolává je na věci.“

„A kdo to knězi donesl?“

„Smerda se vrátil s takovou z lovův,“ odpověděl Sambor. „Chvostek se strašně rozvzteklil, zaklnul se, že dá dvůr váš obrátiti v popel, a vás, můj otče, že dá oběsiti na nejbližším stromě. Na vás chce si schladiti všecku žáhu svou. Lidu byl dán rozkaz, aby se i s koňmi přichystali. Slyšel jsem to právě, když se rozkazy dávaly, a pustil jsem se, co mi dechu stačilo, plavmo přes jezero, abych vám o tom zvěstoval. Dnes nebo zítra, každé chvíle zde mohou býti.“

Viš stál neprozrazuje ani strachu, ani zoufalství, přemýšlel, co počíti. Měl na výběr toliko dvě, a to buď zavolati lid na jeho půdě osazený a brániti se ve dvorci, nebo se s dušemi i s dobyt看em odstěhovati do lesův. Toto bylo nesnadno; lidé se sice mohli pronásledování vyhnouti, ale stáda zanechávala po sobě na útěku stopy, kterými by se byli kněžské družině prozradili. Brániti se v lese, a byť i za narubanými zásekami, bylo právě tak obtížno, jako v ohradě. Vzdáti se Chvostkovi na milost znamenalo právě tolik, jako vydati se v jistou smrt a porobu. O sebe se stařec nebál,

neboť on již dávno toužil po mohyle a po otcích; ale obával se a měl starost o dcery a syny. Mlčky pokynul Samborovi, aby šel za ním, a vlekl se k ohradě. Cestou několikráte stanul a svěsil hlavu zamyslíl se.

Právě došli vrat, když se v nich potkal Viš se starším synem, jenž byl roznášel ratolesti a té chvíle se navrátil. Též on již na cestě doslechl, co se na hradě u Gopla chystalo, odevzdal tedy ratolesti jinému a sám pospíšil k otci. Přítomnost Samborova zभावila jej úkolu, zvěstovati nedobrou zprávu.

„Dnes tu ještě nebudou,“ řekl hospodář svým domácím, „máme tedy pokdy, rozvážití si přes noc, co asi dělati, a do úsvitu budeme se moci přichystati. Svolají se parobci a zatroubí se na pastýře. Sambor doskočí pro lid do Rybářův a Bečvářův. Kdokoli unese oštěp, ať přijde. Místo ratolesti vezme se zapálený troud... a... rychle!“

Místo aby jevil strach, zdál se Viš býti spíše posílněn myšlenkou, že bude ještě bojovat a postaví se v otevřený zápas. Parobci a synové, kde kdo byl, chápali se zbraně a běželi pro osadníky.

Všecky ženské vyšly ze stájí a z chalupy žalostně hořekujícíe, rukama lomíce a plačícce. Pojímal je strach. Jejich nářky obměkčovaly srdce Višovo, i kázal jim, aby mlčely. Všecko se ztišilo. Diva stála na prahu s Jagou.

„Vy odejděte s Jagou do lesa,“ zvolal stařec. „Vás tu není potřebí. Divo, doveď je do lesa. Vráťte se, až vás bude potřebí buďto k pohřbu mrtvých, nebo k ovazování raněných.“

Poslušné ženské zmizely.

V celém obvodě nastal ohromný poplach. Starý řídil všecko sám.

Diva, mající ze všech nejstatečnější mysl, přihlížela v domě k ostatním ženským, sbíraly živobyti, chystajíce se na cestu.

V tu stranu, odkud asi tušili vpád, poslali malého chlapce na koníku s rozkazem, aby hned, jakmile o kněžské družině zaslechne, o tom zvěstoval.

Za takových příprav přikvačila noc, ale ani ucho k zemi přiložené nezaslechlo nejmenšího dupotu. Zatím očekávali lid z Rybářův a z jiných osad na pomoc.

Diva s veškerou ženskou družinou, s dětmi a se služkami, byla pohotově na první pokyn a zvěst o nebezpečnosti utéci do lesa.

Té noci nikdo na spánek ani nepomyslel, psi nepokojně vyli. Marně je chlácholili; na chvíli sice zarazili, ale hned zase žalostně vyli a skučeli, což pokládáno za zlé znamení.

K ránu sešla se z poříčních osad a z lesa hromádka parobků, zdivočelých a nuzných to lidí, kteří neměli ani dost málo bojovného vzezření.

Právě se počalo rozednívat, když hoch na hlídku vyslaný žena koně úprkem přikvapil a volal:

„Jedou! Jedou!“

Smeknuv se s koně, padl na zemi skoro bez dechu. V ohradě se všecko vzchopilo, stařec rozestavil svůj lid tak, aby nebylo vidět ani jeho, ani žádných obranných příprav.

Z dálky viditelná chalupa měla zase své každodenní vzezření, ale pacholci za roubením a v kolnách na zemi ležící byli pohotově vyskočiti na první povel pána svého.

Stařec nevzav si žádné zbraně, bos, v košili a v haleně, toliko na ramena přehozené, stanul s odkrytou hlavou u vrat.

Z dálky již něco zadunělo, i bylo rozeznati četný sbor jezdcův, a záhy i jeho hlasy, smíchy a pokřikování.

Vůkol ohrady panovalo ticho, jen čáp hospodáře na hnízdě klekotal, jako by též on chtěl ohlásiti nějaké nebezpečství.

V tom se objevila v porostlině čapka smerdova, a hned za ní kopí několika jezdcův. Patrně doufali překvapiti ohradu nepřipravenou a byli veselé myslí.

IX.

Již z daleka spatřil smerda Više, obrátil se k lidem svým, pokynul jim, sbor se rozestoupil, rozběhl a počal obkličovati dvorec se všech stran, jako by se obával, aby se z něho někdo nespasil útekem.

Vůdce popojel ještě se třemi druhy blíže a zcela bezpečně, nemaje tušení, že by tam na něj čekali. Samborova útěku na hradě nepozorovali. Viš stál s pozvednutou hlavou ve vratech očekávaje beze strachu přepadnutí a útok. Zdál se býti bezbranným, což dodávalo smerdovi odvahy.

Kněžův sluha hledě na něho počal si tropit úšklebky.

„Již k vám opět jedu na hostinu!“ zvolal z daleka. „To ze mne budete mítí asi radost.“

„Mám hosti vždycký rád u sebe,“ odušil Viš klidně.

„Kněz vás vzkázal pozdraviti a zve vás k sobě na srnčí kýtu, na číši medoviny, na přátelskou besedu a rozmluvu,“ pokračoval smerda žertovně, „a chtě vás mítí co nejdříve u sebe, posílá pro vás i mne.“

Viš se zamlčel.

„Nebyl bych ani tak příliš od toho, pokloniti se mu,“ řekl pomalu, „ale já jsem stár, on jest mladší. Já jsem pánem doma, on zase na hradě; přeje-li si však ode mne něčeho, má na to své posly.“

Smerda přijížděje blíž a blíž bručel.

„Mlčiž, starý drzáku! Ty nepoctivče, neposlucho!“ vzkřikl náhle. „Já vezu na tebe soud a provazy! Ty se opovažuješ svolávati víci!“

„Ano ... já!“ odvětil Viš klidně. „Já! Každý starosta má v dědině to právo. Tak bylo od věkův a bude tak, dokud my budeme živi.“

„Však my vás naučíme vícím!“ zavřiskl smerda a zastaviv se zrovna u starce zamířil naň rukou. Starý zvolna ustoupil.

„Jedl jste chléb pod mým krovem,“ řekl, „nepřeji vám tedy zlého; žádám vás, abyste odešli, a kněží rcete, že více se shromáždí, a byť i mne mezi živými nebylo.“

Ještě nedomluvil, když smerda křikl na svůj lid a tento se vrhl celou kupou na neohroženého starce, jenž teprv nyní vytáhl zpod oděvu svého meč. Ze záplotí, ohrad a stěn vyhrnul se všecek jeho lid, synové a čeleď, působíce ohromný pokřik, napínající kuše a mávajíce praky v povětří. Ale Viš tento útok pokynem ruky zadržel.

Knězův lid netušeným vyřícením obhájcův pozaražen ustoupil nazpět.

„Budeme se brániti!“ zvolal stařec. „Nechcete-li, aby se tu prolévala krev, odejděte! A sluší-liž tobě přepadati své a sloužiti cizím?!“ řekl obraceje se hněvivě ke smerdovi. „Podlý otroku!“

Smerdovi vzplanul obličej krví, škubl sebou a počal spílati svým opodál stojícím lidem.

„Bij a vraždi!“ křikl.

S obou stran zasvištěly stěly. Višovi pacholci, kteří měli velikou chuť, dáti se s útočníky v zápas, počali se tlačiti a opíratí do vrat, do kterých se s druhé strany dobýval smerda se svými. Starý Viš ostal uprostřed té hromady nemoha nikam ustoupiti. Plot a vrata praštěly od nátlaku lámajíce se v kusy. Štarší hospodářův syn Ludek háje otce řal po hlavě smerdově a rozpoltiv mu čapku zakrvácel mu i hlavu, zároveň však též kopí, které držel knězův sluha v ruce, utkvělo ve hrudi starého Više, košile jeho zrudla krví, jež vytryskla z rány. Stařec uchytil třesoucí se rukou tkvící v něm již kopí, ještě je rozbil, ale železo a kus dřeva uvízly v ráně. Viš s výkřikem klesl a padl na ruce synovy.

Když vypustil kmet s bolestným vzrůpěním dýchá, všecko spatřivši jeho mrtvolu vrhlo se na zámecký lid. Rozzuřil se boj, ale ne v luky a praky, nýbrž na pěsti a zuby, ve kterém se chytali za paže a bili sebou o zem.

Za tohoto lomozu vyřítili se z pozadí ti, jimž bylo uloženo obklíčiti dvůr, a vmísili se nenadále v bojovnou vřavu působíce mezi hrstkou obhájcův na okamžik zděšení a hrůz. Tento po-

strach trval toliko chvílku, stojící v nádvoří vrátili se opět k útočnickům a srazili se, jiní zase bojovně zběsile u vrat na svých metištích odporovali hloučku lidu smerdova. Pohled na ty, již se válili v krvi starého Više, ještě zběsilý vztek zvětšoval.

Počet byl na obou stranách skoro stejný. Za padlého starce zabili smerdovi také několik, a tento jsa sám raněn, když už se mu oči zalévaly krví, byl nucen ustoupiti a počal volati na své k ústupu.

Hradští pacholci, kteří ještě zbyli, vydrali se z nádvoří kupíce se vůkol svého vůdce a ustupovali s ním ku břehu řeky. Višovci nechali jich odejítí zůstávající při obhájeném dvoře a pronásledující je pouze láním a kletbami.

Obě strany byly krvavého boje syty.

Od břehu řeky ozývaly se jen výkřiky a vřava, které zas od vrat odpovídali.

„Vy psi! otroci! rabi!“

„Vy hadi! zmije!“

Tak a podobně si nadávali dlouho, s jedné strany vyhrožující pěstmi a s druhé pozvídající oštěpy.

„Pojďte sem!“ volali jedni.

„Pojďte blíž!“ odpovídali druzí.

Ve křoví u řeky zatím umývali a ovazovali smerdovi hlavu, ve statku pak synové vyzvednuvše otcovo tělo nesli je na postel, a nesouce je plakali a naříkali. Na opětování boje nikdo již ani nepomýšlel. Hlasy pomalu tichly.

Bylo patrnó, že smerda se svým lidem ustoupí a dalších útoků zcela zanechá. Smerdovi se skutečně zdálo dostačovatí to, provinilec padl, a mimo to necítíce se silnějšími nechtěli ani on, ani lidé jeho odvažovatí se života. Položili se toliko nedaleko vrat i s koni tábořem, a vyhrožující zůstali tam až do večera. Proti nim bylo taktéž potřebí postaviti stráž, aby nečinili v noci nenadálého útoku, neboť dosavad se jim nedůvěřovalo. Když se docela setmělo, u říčky zavládlo úplné ticho, jako by po boji požívali sladkého odpočinku.

Teprve mladík připlíživ se po břiše k jejich ležení poznal, že těžice z večerního soumraku přebrodivši se přes řeku a odtáhli asi potichu ke hradu. Rozestavivše tedy stráže mohli si již všichni oddechnouti. Byl to odpočinek draze koupený. — Ve světnici ležela na lůžku bledá mrtvola starcova, držící ještě v sevřené pěsti zlá-

mané dřevce, tkvící mu v prsou, zalitých černou vystydou krví. Na ohnisku hořelo dříví, oba synové seděli a plakali. Ani nebylo v domě, kdo by mohl pomýšleti na pohřeb, neboť všecky ženské byly dosud v lese.

Ohlásili jim to; Sambor běžel za nimi houkaje umluveným způsobem; nežli se mu však ozvaly, než přišla manželka, dcery, snachy, služky a vnoučata, bylo již skoro půl noci.

Žalostný tento pochod rozléhal se v lesním tichu daleko.

Šly plačky s nářkem, zpěvem a štkáním, rvaly si vlasy s hlavy, a hvozď ozýval se lkáním široko daleko.

Napřed šla stará Jaga se šedivými, na ramena rozpuštěnými vlasy, se sepiatýma rukama a zavřenýma očima. Vedly ji pod pažďi dcery, které se svých hlav sházely věnce, rozpletly si rulíky a roztrhaly na sobě oděv. Jen Diva šla mlčky a jako mrtvá.

Nářek, sten a zároveň žalostný pláč jejich dojal všecky zármutkem a hrůzou. Mužští přízvukovali. — Dvěře se otevřely, a veškeren ženský průvod, zoufalstvím téměř omámený, zatočil se do světnice běže až ke starcovým tělesným pozůstatkům. Tam padly všecky na zemi a počaly sebou zmítati.

Oheň na kamnech pouhasl, přidali naň otep dříví, a v jeho záři znova vzplanulé objevil se obraz tak strašný a bolestný, že i ti, kteří již celý den plakali, znova počali bédovati.

V nádvoří vyli psi, ve stájích řval poděšený dobytek a koňstvo ržálo. Diva konečně vstala se země. Stará Jaga odešla za ní, toliko plačky zůstaly na zemi lkající a pějící písně. Matka šla s dcerou připravit zemřelému roucha do hrobu.

Pohřebiště a žaroviště byla hodně daleko, nalézalať se na písčitém palouce v lesích. Parobci šli přichystat na hranici dříví a nanést kamenů na hrob, protože nechtěli nechati tělo dlouho nespálené, aby mohl duch vzlétnouti co nejdříve k otcům a bratrům. Noc ta byla opět bez spánku a slzavá. Na úsvitě seděl již starý Viš na lavici podepřen tak, aby se zdál býti ještě skoro živým.

Dali mu nejlepší oděv, k pasu mu připjali nejkrásnější zbraň, na hlavě měl čapku s kytkou, na plecích lučiště, prak, otcův kamenný mlat a křemenné dláto. Sivák, na kterém vykonal poslední svou cestu, stál určen jsa k tomu, aby shořel na hranici. Na zemi u nohou nebožtíkových seděla Jaga se svěšenou hlavou, oděna jsouc v nejkrásnější své roucho s jantarovými šňůrami a lesklými náramky; seděla tiše štkajíc.

Opodál plačky s rozházenými vlasy bijíce do dlaní, drápající si tvář a prsa pěly dojmavé žalozpěvy. V zadu stáli synové opírající se o ruce a stírající si po tichu slzy.

„Odešel jsi od nás,“ volaly plačky, „již tě zde není, pane, zanechal jsi nás, ubohých sirotkův, o samotě. Odešel jsi, pane, k otcům svým, k duchům, bojovat s černými duchy. Měl jsi na zemi hojnost všeho, po čem duše zatoužiti může. Šíré pozemky, hojnost zvěři, stáda bez počtu, hromady obilí, tisíce úlů, bílý chléb a med. Lidé tě milovali. Věrnou ženu svou, poslušné dítky, poníženou čeleď a ručí koně. Všecko jsi opustil, i nás, i děti, a již se k nám nevrátíš nikdy! Viz tu své sirotky, rvou si vlasy, slyš jejich lkání, otevři víčka svých očí! Viši, vojine nepřemožitelný, nepřítel tě zrádně přepadl, tvá krev je nepomstěna, pomsta není nasycena, poslední z tvého rodu bude se mstít, dokud stane plemene vrahův!“

Takové žalozpěvy opakovaly se bez ustání a bez konce. Již byl světlý den, když od žaroviště došla zvěst, že hranice jest hotova. Parobci o tom ohlásili sousedům zvouce je na smuteční chléb.

Všekeren průvod vyšel z ohrady. Čtyři parobci nesli sedící tělo zemřelého, za nimi vedli koně, psy, a nesli zbraň a šaty. Plačky šly kolem ostatků nebožtíkových prozpěvující pořád nové písně a vydávající pronikavé nářky. Za nimi kráčel húsleř Slovan a stará Jaga, kterou vedly dcery za ruce; všecek lid výhrnul se i s dětmi ze dvora, kterýžto zůstal otevřen a zcela prázden. — — K žarovišti bylo třeba prodrati se ještě lesem, poněvadž bylo na výšině jím obklíčené, uprostřed hustého boru, zbraňujícího k němu cizím přístupem. Bylo to místo písečné a leckde diviznami a bledým pelyňkem porostlé. Trochu vyprahlé trávy zelenalo se mezi starými kameny, jejichž řady označovaly staré mohyly. U vchodu na upěchované půdě vypínala se ohromná, široká hranice ze sosnových břeven, kteráž udržovaly vespolek čtyři koly, zaražené v rozích do země. Nedaleko ní bylo viděti přichystané popelnice, hrnky, misky a rozličné malé hliněné náčiní, do kterého se měl uložit popel a obětní dar; na tryznu byl tam už pohotově chléb, koláče, maso, pivo a medovina. — Krásné májové slunce a jasné nebe dodávaly slavnému obřadu vážnosti, velebnosti a klidu, jako by se dobří duchové ze přijetí starého kmeta radovali.

Všecky ženské obklopovaly zamlklou Jagu, která jsouc oděna jako na svatbu líbala všecky své dítky, jako by se s nimi loučila na

věky. Nemluvila, ale všickni cítili a věděli, že půjde za svým druhem na hranici, a že sama jako osiřelá na světě nebude chtít ostatí.

Za kvílení a nářku plačtivých žen vynesli tělo na hranici stavíce je do prostředka, k němu pak složili pomalu vše, čeho používal za živa při práci a na lovech. Sosnové klády byly složeny na sebe jako schody, po kterých se mohlo vystoupiti nahoru, kde stála Višova zbraní a oděvem obklopená mrtvola. — Ještě ji upevňovali, když Jaga políbivši Divě hlavu vystoupila zvolna ke hranici. Synové se vrhli k ní zdržující ji, ona však je zlehka odstrčila, pak přišly dcery, a těm pokynula, aby šly s cesty, posléze padly před ní i vnučky volající na ni, ona však poručila matkám, aby je vzaly do náručí. Takto šla až k samé hranici, zastavila se chvíli, pohlédla na lid stojící vůkol ní, na bílý, širý svět, a počala vystupovati směleji po kmenech výš a výše, až dostoupila vrcholu, kde padla k mužovým nohám a objevši je rukama zůstala nehybně u nich.

Nárek plačtivých žen zazníval pořád pronikavěji. Přivedli si váka a přivázali jej se spoutanýma nohama na hranici ke sloupu. K němu postavili oblíbené psy nebožtíkovy. Plačky počaly běhati okolo hranice zmítající sebou v šílených skocích a křičíce. Posléze zapálili zároveň na všech čtyřech rozích veliké kupy smolnatých loučí, kterých bylo i po stranách a na spodu mnoho nahromaděno. Sotva byly podpáleny, vzňaly se náhle jasným plamenem, a smolou proniknuté dřevo proměnilo se v okamžiku v jediný ohromný oheň. Kouř a plamen zahalily ostatky.

Nářky se změnily v zoufalý křik, dým se ovíjel modrými oblaky kolem, objímaje hranici se stran, od spodu, a vyráżeje mezi břevny, kolem nichž se ovíjel. Jen někdy se ještě zamihly sedící pozůstatky zemřelého, jakož i v nohách jeho ležící žena nebo kůň, který sebou lomcoval snaže se marně o vysvobození. Oheň požíral hladově hranici, a byv poutlumen lehkým větrem na okamžik vracel se s tím větší zuřivostí opět na svou kořist, vtíraje se všude, syče, praskaje a pohlcuje určenou sobě hranici jako vyhladovělá obluda. Loučí, jím již ztrávené, rozpadlo se v drobné třísky, a hrubé klády pokrývající se rubínovým uhlím byly celé v plameni. Jako by schválně byl poslán, s počátku jen lehký vítr vzmáhal se a požár podněcoval, kdežto všickni pohlíželi naň se slavnostním pohnutím a s bázní. Myslili, že spatří od hranice k nebesům odlétajícího ducha.

Byla to chvíle, ve které slušelo zapuzovati zlé síly, černé bohy, a čtyři parobci na koních počali s oštěpy v rukou rychle objížděti

... zapálili na všech čtyřech rozích veliké kupy smolnatých loučí ... (Str. 94.)

hranici mávajíce jimi s vřiskotem na všechny strany. Všickni přítomní jim přivzrukovali bijíce ve dlaně, zvedajíce ruce a vyhazujíce oštěpy do výše.

Hranice planula neustále. Za kotouči kouře a za jasnými plameny prokmitaly ještě zčernalé ostatky a dole u nohou jejich natažená mrtvola, jejížto říza hořela; a znova je zahaloval od spodu vybuchující dým a oheň, až se počaly dolní trámy drtiti, lámati a padati. Obě těla sesula se v ohnivou, řeřavou propast a zmizela. Hranice hořela jedním ohromným plamenem, ve kterém byly ještě patrný toliko vyčnívající koly. Písně utichly, duchové vzletli. Děti ještě házely do plamenů, co měl kdo nejvzácnějšího, co mohlo jejich otci posloužit na onom světě: zbraně, kousky kovu, kameny. Služebné zatím naplňovaly mísy, necky a hrnce potravou a dary pro živé i zemřelé, náhrobní obět pro duchy.

Požár na žarovišti stále se zmenšuje proměnil se posléze z veliké hranice v malý ohniček, v kupu černého uhlí a popelu. Přikládali polena, aby dohořela, čekajíce, až posvátný oheň sám sebou uhasne.

Slunce již zapadalo, když poslední zbytky dohořely; po té počali zalévati žaroviště vodou, přinesenou z posvátného pramene.

Tehda ženské nesouce hliněnou želku přistoupily a shrnuly do ní nedohořené zbytky kostí, uhlí a všeho, co byvši zničeno zároveň s nebožtíkem odešlo s ním na jiný svět. Až do nejmenších štěpínek a prášků smetly uhlí, popel, drobtý, nedohořelé kostky a nedopálené úlomky nástrojův. A znova se hnul truchlivý průvod, ženy, muži i děti, nesouce popelnice, hrnky a obětní misky k místu, kde hodlali Višovi vedle otcův a bratrů nasypati mohylu. Doprostřed postavili popelnici s nasbíranými drobtý, kolem ní pak obětní misky. Popelnici přikryli dýnkem. Děti se tlačily chtěje všechny složit na hrob po maličkém dárku. Za nových nárkův a zpěvů počali pak spěšně nasypávati hlínu na mohylu.

Ženské seděly vůkol prospěvující a plačící, ale písně jejich již plynuly klidněji — neboť duch již uletěl. Když nastala noc, zvedal se již nad Višovým popelem žlutý pahorek.

Na pohřebišti zaplály hromady loučí, a nastaly smuteční hody.

Z okolí sešlo se mnoho lidí, všickni byli pohostěni a všem se připíjelo. Stály tam otevřené štoudve s pivem a medovinou, kterou se ztrmácení sílili a mohylu dělající svou žizeň hasili. Okolo mis a necek s masem seděly hromady hostů, mužští zvlášť a ženy také zvlášť, a to opodál.

V tom zabrnčely húsle a nastalo veliké ticho, jen vítr v lese šuměl z dálavy větvemi. Slovan vyluzoval z prsou zvuky.

„Dvůr tvůj stojí v lese pustý, děti tvé nemají otce. Odešel jsi, starý, ke svým, na med bílý, na besedu. Starý reku, reku starý, vlasy měl jsi bílé jak sníh, ale paže dosud mladé. Kdož to spočte, kdož opěje, co jsi zůstavil na zemi, co tvou rukou zvěři padlo, kolik rojů jsi vypěstil, kolik nepřátel jsi zabil, kolik nasýtil jsi chudých. Starý Viši, synu Zbojův, již se na svět nenavrátiš. Zasypali jsme tě hlinou, popel tvůj jsme oslzele; s tebou šla i věrná žena, kůň tvůj milý, tvůj roh zvučný. Starý Viši, synu Zbojův, již se nevrátíš na zemi, zalétáš po jasném nebi, potřebáš mlatem duchy Němcův. Hranici ti zalílili, obětí nelitovali. Ó, Lado! Lado! Lado!“

Všickni volali za starcem: „Lado!“ Volání to zavznělo a rozléhalo se po žarovišti, pohřebišti a po celém lese.

Ludek také helekal polo pěje, polo mluvě, polo pláče, a drže korbek s medovinou v ruce.

„Dobrý otče, pane Viši, za krev tvou se ti pomstíme. Krev za krev musejí dáti, život za život! Krev za krev!“

Veškeré mužské pokolení nebožtíkovo jednohlasně vzkřiklo zvedajíc paže do výše:

„Krev za krev!“

Za Ludkem stál nedávno příšlý Doman a pozvednuv také korbek do výše zvolal hlasitě:

„Krev za krev!“

Oči všech obrátily se k němu, též on stál smutně, jako by byl svého vlastního otce ztratil, a počal též polo písni polo řečí a polo pláčem volati:

„Ať se starý Viš raduje! Staněť se, čehož on si přál, splní se, co sám rozkázal. Ratolesti jdou již, letí, starostové jsou svoláni. Na hradě strach. Bledý Chvostek shromažďuje své otroky. Půjdem na sněm, vezmeme krvavé roucho a košili, což složíme před starosty, a požádáme o pomstu.“

Poblíž sedící opakovali skoro každé jeho slovo, zároveň s ním pokřikující a zvedajíc korbele. Mládež metala hrozby a kletby obracejíc tváře a sevřené pěsti každé chvíle ve stranu hradu, ke Goplu. Čím více se kádě vyprazdňovaly, tím větší hluk se rozmáhal; starší počali vyprávěti o zemřelém Viši, kterak svůj mladý věk ztrávil ve znoji a boji, jak si v první polovici svého života statečně počínal, jak miloval své, jak oni zase milovali jej, a kterak mu byl

každý host svatým. Korbele kolovaly, a hoře i pomstychtivost nabývaly pořád více síly a ohně.

Ženské sedíce stranou pěly též tichým hlasem.

To trvalo celou noc až do bílého dne, a prodlelo se i na druhý den a na druhou noc, a skončilo se teprve dne třetího. Mládež vrhala kopí, závodila v běhu pěšky i jezdmo, házela kamením, zkoušela síly vespolek se porážejíc, až se nápoje vyčerpaly a všichni se cítili zemdlenými. Tehda se počali teprve všichni rozcházeti, žehnajíce ještě mohyly a kladouce na ni zelené větve.

Doman setrval s lidem svým až do konce, a když bratří žaroviště a pohřebiště opouštěli, šel s nimi doprovázeje jich k ohradě.

V půli cesty bratry pozastavil.

„Poslyš, Ludku,“ řekl, „ať je k tomu čas příhodný, nebo není, ale já chci svrci se srdce, co mne na něm tak tíží. Sedněmež a pohovořme si.“

Usedli pod dubem a Doman podav bratrům ruce pravil:

„Já budu, chci vám býti bratrem, buďtež i vy bratry mně.“

„Ano souhlasíme!“ odpověděl Ludek, zdědivší po otci tutěž klidnou mysl a statečnost, kterou vynikal stařec; nemluvil nikdy bez potřeby, ani mnoho, co však řekl, tomu dostál, a byť i krev mu proto proliti bylo.

„Co nyní hodláte počíti? Třeba smrt otcovu pomstiti, jinak nelze. Smerda ho zabil. Zabiti smerdu nestálo by velikého namáhání, on však nekonal své vlastní vůle. Co hodláte počíti?“

„Dobře jste prve řekl,“ odvětil Ludek po delší rozvaze, „doneseme krvavé roucho a košili na sněm, položíme je před starosty a řekneme: Viš obětoval život svůj za vás, za víci, ať tedy více ustanoví pomstu za krev jeho.“

Pohlédli na sebe.

„Zajisté,“ řekl Doman, „ať o tom starostové rozhodnou, a nebudete-li míti na pomstu, aby krev zdarma do země nevsákla, dosti paží, já vám věnuji své.“

V tom se Doman pozastavil, oči mu zazářily, ale hned je zase sklopil, jako by se za něco styděl.

„Chci vám býti bratrem, ano, bratrem,“ doložil.

„A my tobě bratry!“ odtušili oba Višovi synové a znova mu podávali ruce.

„Starého Više neměl jsem už kdy požádati, povím o tom tedy vám. Chci si vzíti vaši sestru.“

Chvíli panovalo zamlklé ticho; tehdejší obyčej, velicí bráti dcery dle stáří, nezůstavoval prázdné pochyby o tom, že Doman mínil Divu. Ludek svěsil hlavu.

„Bratře Domane,“ řekl, „Diva nechce o muži ani slyšeti. Nenít to pranic nového, zaslíbila se bohům. Nenít to žena k dětem, ku přelici, ani k hrnkům, alebrž k posvátnému ohni, ku prameni, k písním a věštbám. Z ní byste neměl ženy. Dal bych vám jí z té duše rád, avšak mohu-liž se protiviti slibu božimu?“

Znova se odmlčeli; Doman svěsil hlavu, hrabal se ve vousec a bručel.

„Ó!“ řekl. „O tom se snívá nejedné dívce, jakmile však jí pojme muž, zapomene na vše. Ona se mi zalíbila svou sličností a vším. Bude mítí u mne hojnost všeho, učiním jí knění, leda ptačího mléka mohlo by se jí u nás nedostávatí.“

Ludek ustavičně vrtěl hlavou. „Já si v tom rady nevím,“ řekl. „S bohy a duchy bojovati nechci, avšak kdybyste si přál mladší, tu bych vám dal s radostí. Také není neladna, ani není horší, . . . tu, a byť si třeba i zaplakala, dostal byste jistě.“ Pohlédl na Domanu. Tento utrhnuv list přilepil si jej na rty, a hledě jinam mlčel; pohrdnouti nechtěl, a vzítí též nemohl. Teprve když mu list odpadl, řekl pomalu: „Kdybyste dívce poručil, musila by poslechnouti, vy jste nyní v domě pánem, co rozkážete, to se musí státi. Každá blouzní o službě bohům a duchům, ale sluší-liž jich proto poslouchati?“

„Já jí rozkazovati nemohu,“ odvětil klidně Ludek.

Domanův obličej se zamračil, z očí mu sáhal oheň a dýchal, jako by se byl právě velice unavil.

„E!“ zvolal. „Takové jest vaše pobratimství! Nechcete mi jí dáti, možná, že máte nadějí ve větší výkupné od někoho jiného.“

„Domane, bratře, na mou věru, výkupného nepotřebuji.“

„Chcete-li, abych vám byl bratrem, abych se s vámi účastnil pomsty, dejte mi sestru,“ opakoval Doman.

„Mladší vám dám.“

„Buďto chci starší, nebo žádné.“

„Nemohu!“ odušil rozhodně Ludek.

Doman vstal s místa, utrhł dle svého zvyku zase list, který přiložil k ústům, a poodešel opodál.

„Otec váš by mně jí byl dal,“ zvolal skoro hněvivě.

„Nikdy ne.“

„Chcete-liž, abych byl s vámi a při vás? Budu, avšak musím ji míti, ne-li, tedy také ne.“

Ludek svraštil obočí a šklubnuv sebou mrzutě opáčil: „Ne-li, tedy ne!“

„Tedy — ne!“ vykřikl Doman prudce. — „Tedy ze mne chcete míti raději nepřítel, nežli bratra?“

„Nemoha vás koupiti, jsem nucen obejít se bez vás,“ vece Ludek chladně.

Mladík celý se třesa zlostí uskočil. „Bratře Ludku! Pravím vám, že děláte nedobře! K vůli dívce nechcete ani potěšit otce v mohyle prolítím krve! Hoj! Hoj!“

„Řekl jsem již,“ zabručel Ludek, „nemohu.“

„Nyní potřebujete přátel, a děláte si nepřátele!“ Doman doložil žertovně. „Kam jste se děl s rozumem?“

Pohledli si do očí, a Ludek přemáhaje se opáčil znova: „Nemohu.“

Doman již byl na odchodě. „Nedáte-li mně ji po dobrém, vezmu si jí někdy mocí.“

„My však ji budeme mocí brániti.“

„Ó — ho!“

„Ó — ho!“

Za těchto slov hledíce si stále do očí počali se rozstupovati. Ani si již nepodali rukou. Mladší bratr stál mlčky za Ludkem, kterýž nyní vůči němu zastupoval otce.

Doman si narazil kalpak silně do očí a odešel. Jeho koně stáli opodál stranou k žarovišti, odebral se váhavě k nim a odejel.

Ludek čekaje, zdali se ještě nevrátí, stál, avšak zaslechnuv dupot odejel také.

V houštinách bylo slyšeti, kterak pádil do lesa, a psi za ním štěkali.

Ludek a jeho bratr doháněli cestou své lidi, táhnoucí se zpěvy ke statku. Tryzna a stypa unavily více, nežli nějaký boj a zápas — šli smutně zahybajíce leckdes a zastavujíce se na odpočinek.

Druhého dne navrátil se opět život ve dvorci v obvyklé své koleje, ženské stály u krbu, Diva seděla za stávkem, služky točily žernovy, připravovaly stravy, jiní si hleděli dobytka, čáp klekotal na kolniče, a straky křičely skákajíce na plotech. Všude byl tím větší ruch, poněvadž pohřeb zanechal po sobě mnohých sledův, a staré Jagy, ženské vždy řídivší, teď už nebylo. Místo její zaujala

žena Ludkova, poněvadž její muž sdělil po otci vládu nad dědinkou a nad čeledí.

Večer obě sestry, Diva a Živa, položivše hlavy vzájemně na svá ramena a objímajíce se rukama, seděly na náspí před chalupou, pohlížely někam na lesy, dumaly a pěly. Ludek vyšel od řeky maje ruce založeny v zad a hlavu spuštěnu na prsa. Děvy spatřivše ho před sebou vstaly. Zastavil se u nich. Diva popošla k němu.

„Proč pak jsi Domanovi učarovala?“ řekl pomalu.

„Já?“ zvolala dívka rdíc ce. „Jáť ani čarův neznám, a Domanu též nechci ani znáti.“

„Pro tebe nám vypověděl z bratrství,“ řekl Ludek. „Chce tě mítí, vyhrožuje nám.“

„Já jsem se zaslíbila bohům,“ odušila Diva klidně.

„Víš to též, ale nechce o tom ani slyšeti.“

„A mohu-liž já snad za to?“

Za sestrou stojící Živa vysýlala zvědavé pohledy hned na ni, hned na bratra. Mlčeli.

„Ej, Divo,“ vece konečně Ludek, „bylo by lépe žiti s ním, mítí bratra, nežli si způsobiti nepřítel.“

Zavrtěla hlavou, dvě slzy skanuly jí po lících, a s prosebným úsměvem pohlédla na bratra.

„Nenuťte mne násilím,“ řekla tiše, „nechejte Divy při pokoji. Budu vám tkáti na stávkou, zpívati písně, nositi vodu od pramene a choditi v zeleném věnci.“

Poklonila se bratrovi k nohám, a Živa nemluvic pranic, jako by se za ni též přimlouvala, schýlila se objímajíc jeho kolena.

Ludek svěsil hlavu a mlčky odešel.

X.

Zmijí úročiště jsouc obklopeno kolkolem lesy zdálo se, jako by bylo upadlo od věků v zapomenutí, neboť k němu nedovedlo žádné stezky. Se tří stran obkličovaly je skoro nepřehledné močály a slatiny. Jen s jedné strany otvíral k němu úzký klín pevnější půdy přístup. Někdy před věky, když národové stěhující se po prvé v neznámé zemi se usadili, bylo tam asi první tábořiště hlukův.

Na památku toho shromažďovali se tam potom starostové na porady. Hradiště bylo obehnáno nízkým, zeleným a do země zapadlým náspem. Uprostřed stála dávno zpustlá, střechy skoro pozbavená kolna, jejíž sloupy se chýlily na různé strany. Se stěn opadalé pletivo leželo hniječ na zemi. Mimo tento zbytek zčernalého stavení nebylo na hradišti ničehož, ani stromův, ani kamení, pokrývalo je toliko drní, řídké býlí a staré chraští. Okolí bylo taktéž smutno. Kamkoliv oko dohlédlo, všude obkličovaly obzor černé bory. Opodál na pravo choulilo se malé, třtinou napolo zarostlé jezírko, na levo vyzírala tu a tam z bažin loudavá říčka, plynoucí nepřístupnými slatinami. Kvílivé hlasy čejek ohlušovaly zpěv lesního ptactva. Kroužily tam nepokojně nad svými nesčíslnými hnízdy, jako by chtěly od nich zapuditi nepřitele. Tam, kde souviselo hradiště s pevnou zemí, stál na stráži starý les.

Přišel den před Kupalem, na nějž byla svolána více. Kmeti a vладыkové již věděli, jaký osud stihl Više za to, že je první povolal na sněm. Jeho smrt mnohé sice zastrašila, jiné však pobouřila, rozjitřila a k poradě o pomoc povzbudila.

Na hradiště bylo lze přijíti toliko od lesa, a kdo tam chtěl jíti, tomu bylo minouti starý, v cestě stojící a vypráchnivělý dub s uschlými větvemi, který měli právě tak, jak úročiště, za posvěcený bohům a duchům té země. Pod ním bylo viděti množství pološnilých plachet, s nimiž u něho skládali nemoci.

Nedaleko vyvírající pramének sloužil nemocným k očištění z nemoci, plátno pak na utření. Pak je odhazovali k patě dubu, jsouce té pevné víry, že s ním se sprostili též choroby. Aby znova nabyli zdraví, bylo třeba hoditi je duchům na pospas. Stály tam i jiné, plísni pokryté, rozmožené a listím napolo zasypané dary, misky, džbánky, jantarová zrna, kousky sukna a provázky, svázané v jakési tajemné uzly.

Nahoře bylo viděti ve spráchnivělém dubě převelikou dutinu, skoro jako stvořenou k tomu, aby si v ní divoké včely založily brň. Ale strom odpuzuje vlhkostí byl prázdnen, včel v něm nebylo. Doupě prázdnné zelo svým otvorem jako podivná, strašná tlama.

Kůru posedly zelené, aksamítově lesklé mechy, žluté lišejníky, ba i blede býli, které se na shnilých cizopasnících zachytilo.

Ještě se ani zcela nerozednilo, když v blízkém křoví cosi zašustělo. Cos pod dubem opatrně proklouzlo, zadupalo, ponaslechlo, a když bylo vůkol úplné ticho, povstal se země malý mužiček v šedé haleně, s kulatou ostříhanou hlavou, s blýskavýma očima a ústy široce rozevřenými, v nichž bylo viděti drobné zoubky. Ještě jednou se rozhlédl, naslechl, objal rukama dub, zachytil se ho nohama, a počal se hbitě a obratně jako divoká zvěř drápati nahoru. Leckdy nastavil uši a pohlížeje nedočkavě k doupěti smýkal se spěšně k němu. Byl to Znosek.

Přes to, že byl povrch dubu drsný a krabatý, nešlo lezení rychle. Mohutný kmen se nedal snadno objati, mech jej činil kluzkým, trpaslík se několikráte smekl a zařav nehty do kůry sotva se pozadržel, ale hned se s novým napjetím a vynaložením všech sil zase škrábal vzhůru. Již již dolézal otvoru, když uslyšel náhle jakýsi šramot v doupěti.

Z otvoru vylezla šedá, kočce podobná hlava s naježenou srstí, se žlutýma očima, s bílými zuby, s dlouhými vousy, zaprskla hrozebně, klapla čelistmi, a zvěř vrhla se přímo na hlavu mužičkovu.

Něco zaskučelo a zaúpělo, zvěř i člověk svinuti v jediné klubko sletěli zároveň na zemi. Šedý poustevník z doupěte objímal malého človíčka a Znoskovy ruce rdousily útočníka. Již se vyřinula krev,

po té zmizely dvě lidské pěsti ve zvířecí srsti, sevřely hrdlo, zkrváčená tlama se otevřela, žluté oči se zalévaly krví, až zbledly a obrátily se v sloup, kdežto tělo ještě sebou škubalo.

Znosek utíraje si krev povstal se země; obličej měl podrápaný pazoury a hlavu pokousanou. Oddechl si z hluboka, odfrkl, plivl, sáhl si rukou na zkrváčenou lebku, a zatřepav zardouseným a již mrtvým tvorem, udeřil jím několikrát o strom. Pak se opásal svou kořistí a stíraje si rukávem tekoucí krev znova pohlédl vzhůru. Ani zraněná hlava, ani krvavé ruce ho od nového pokusu nezdržely. Jsa zápasem spíše rozohněn, než umdlen, počal se znova drápati k dubovému doupěti, nesa s sebou i zaškraceného nepřítele. Konečně uchopil okraj dutiny, pohroužil do ní ruku, povznesl celé tělo do výše a uvisl nad černým otvorem, pohlížeje dovnitř a hned zase k lesu, v jehožto houštinách ozýval se z dálky jakýsi šustot.

Za chvíli se spustil do doupěte a — zmizel; na dně dutiny bylo slyšeti jen šelest jako suchého listí, později se zase nad okrajem objevila hlava, vedle ní pak opřely se dvě ruce; díval se. Otevřel široká, tlustá ústa, a bílé zuby leskly se mu jako divoké kočce. Syčel bolestí a smál se.

Z lesa se ozýval stále zřetelněji se blíící šramot, a v doupěti bylo zase slyšeti rychlý škrabot nehtův, až ve ztrouchnivělé kůře vyvrtaly otvor, kterým oko samo nejsouc viditelné mohlo bezpečně pohlížeti do světa. Vedle něho vydrápal otvor jiný, a v něm se zablesklo druhé oko. Nyní hleděly obě. Naproti bylo skrze haluzi viděti hradiště a k němu vedoucí cestu. Znosek ukryt jsa v tomto doupěti mohl spočísti pocestné a každého si důkladně prohlédnouti.

Právě zvědavé zřítelnice v tu stranu zamířil, když se tam počaly větve lámati a v neveliké vzdálenosti objevil se jezdec několika druhů obklopen. Jel na bujném, dlouhohřivém a koží pokrytém sívákoví, zamyšlen a nechávaje koni plné volnosti; — dle očí, nepohnutě v před upřených, bylo zřejmo, že hleděl nevida. Postava jeho byla klidna, vážna a lepa; byl již člověk šedivý, s dlouhými, bílými vousy a vlasy vlnitými až na ramena. Na hlavě měl kalpak z medvědí tlamy, jejíž bílé zuby mu trčely nad čelem, jako by šelma vyhrožovala každému, kdokoli by se odvážil nepřátelsky k němu se přiblížiti. V ruce na holi pestře vyřezané a jako bílou stuhou ovinuté držel lesklý, uměle vyrobený kamenný obušek, upevněný poutem z lýka upleteným. Se šíje spadalo mu na prsa měděné, z několika kol se skládající ohrdlí, jako brnění je pokrývající.

V jisté vzdálenosti za ním jedoucí společníci byli asi sluhové, chovali se pozorně čekající pokynu a rozkazu; toliko jeden mladík jel mu se vztýčenou hlavou zrovna po boku a také měl podobnou zbroj. Stařec blíže se k dubu obrátil oči k úročisku a vida je dosud prázdné a pusté zadržel koně.

„Nikdo!“ řekl mrzutě.

„Nikdo!“ opáčil druhý nachyluje se.

„Či byli by se snad zalekli a nepřijdou ani? Bylo by to možno? Ani ti by nepřišli, kteří sněm svolávali? Právě ti by zde měli býti první.“

To řka starý slezl s koně.

„Vy zde zůstaňte s koni,“ řekl, „paste a čekejte. Ty půjdeš se mnou, Mráčku, poučíš se, kterak staří druhdy rokovali. Poslouvej, dívej se, služ a uč se.“

Mladík sklonil poslušně hlavu.

V tom přijeli jiní jezdci s protější strany, byl to Doman s dvěma svými lidmi. Tež on stanuv před hradištěm odevzdal koně sluhovi, vykázal mu pastvisko a sám pospíchal starému v ústrety.

„Vítám vás v den sněmovní,“ řekl.

„V den sněmovní, bodejž, aby byl šťastný,“ odpověděl stařec. „Kam pak asi se poděl Viš?“

Doman pozvedl obě ruce a poukázal k oblakům.

„Již jsme spálili jeho tělesné pozůstatky, plačky ho již oželely — pije s otci bílou medovinu.“

Stařec zalomil rukama. „Zemřel?“ tázal se.

„Byl zabit,“ odvětil Doman, „byl zabit od kněžského lidu, který přepadl jeho dvůr.“

Poslouchající svěsil hlavu, ale ohromující tento dojem netrval u něho dlouho; povznesl zraky, ve kterých se obrážel hněv.

„Třeba i nám pomýšletí na šije naše,“ řekl, „čeho zakusil včera on, toho bychom zítra mohli doznati i my.“

Co takto mluvili, v dále se již opět ozval dupot, dupotalo silněji a silněji, celý les zdál se býti plným, na všech stranách ukazovaly se a vystupovaly lidské a koňské hlavy, hluk se vzdáhl, zemanští starostové přijížděli. Z doupěte pohlíželo dvě oči a poslouchalo dvě uši, neboť rozmluvy se dály pod samým dubem.

Příchozí se pozdravovali jménem sněmovního dne, aje s truchlivými tvářemi. Počet jejich vzrostl ze tří v deset, do půl kopy, na

čtyřicet, až do sta. Ještě stáli všickni vně hradiště, když přijel i Višův syn Ludek.

Seskočiv s koně přistoupil s pozdravem k zástupu a beze všech řečí hodil krvavou košili a černými skvrnami potřísněnou halenu mezi stojící kmety. Ukázal na obě toliko rukou. Oči všech obrátily se k oděvu zabitého, ruce sebou zatrhaly a čela se svažila.

Se zafatými pěstmi obstoupili to svědectví násilí.

Později se rozmohl v zástupu temný hluk a vzrostl ve vřavu, ze které bylo lze rozlišiti jen volání o krvavou pomstu. Co toto se dělo, Doman ustoupil stranou a mlčel. — Po té vydali se starostové pomalu na hradiště. Ludek sebral se země otčův oděv, přehodil si jej přes ramena a šel za nimi. Majíce v čele svém šedivé kmety vešli ve slavnostním průvodu na úročiště a ke chvějící se kolně. Tam zaujal každý mlčky na zemi své místo skládaje zbraň před sebe.

Jiní opozdivše se ještě přijížděli. Rada zasedla na zemi širokým kruhem, opřeli se na ruce a přemýšleli — mnoho jich scházelo. Někteří hleděli jaksí podivně, jako by neproněše ještě ani slova byli již pohotově ke sváru.

„Toho, jenž nás sem svolal, již není,“ promluvil starý Bojímír, „duch jeho však nám praví, proč jsme se tu sešli. Třeba se nám poraditi tak, aby naše starodávné mravy polanské nevymizely, abychom se nezvrhli v Němce, otroky a kněžské sluhy. Kdekoli naše mluva, slovo, zaznívá, u Lužičan, Dúdlebů, Vilků, Chorvatů, Srbů, Mazův, až po Dunaj a za bílý Dunaj, po siné moře, v lesích i po horách, všude knězi vojevodí ve válce, v obcích však si hromady volí starosty, vládnou, soudí a rozdělují pozemky. Ustanovují starosty a tisícníky, udržují obec a střežou bezpečnosti. Chvostek se spráhá s Němci, chce nám se svého Sloupa rozkazovati, nám, kteří jsme tam jeho rod sami k obraně postavili. Viš byl zabit proto, že se osmělil svolávati sněm!“

Ozvalo se několik výkřikův úžasu a ve shromáždění bylo slyšeti temné reptání. Starcové pokyvovali hlavami.

V tom povstal s pravé strany muž černě zarostlý, prostředních let, maje ruku za pasem. Náhle pozvedl oči k zemi upřené a zatočil jimi, jako by hledal v zástupu svých.

„Bez kněží nám býti nelze,“ řekl, „bez nich by nebylo pořádku. Mohouť nás potom Němci přepadnouti, a třebas i Pomořané a Vilci, dožene-li a rozvzteklí-li je hlad, a kdo nám bude potom vůdcem, velitelem a obhájcem? Někdo býti musí, ať už sluje kně-

zem anebo králem, pod ním pak jest býti nám, ačkoli jemu rovným županům, bánům, kmetům a vladykám, jakož i prostému lidu — našim nevolníkům, ale kněz býti musí.“

Ozvalo se nevrle bručení, černý však pokračoval:

„Co z toho, bratříčkuje-li se s Němci, jenom vykupuje-li nám to mír a pokoj v zemi?“

Reptavé hlasy vzrůstaly se víc a více, tak že konečně řečníka ohlušily, jiní však byli patrně stejného smýšlení.

„Kněz býti musí!“ zvolal Bojímír. „Ano, bude také! O to není sporu! Jinak bychom se Němcům neubránili. Vtírají se k nám s mečem i svou věrou, přemlouvají nás a vyhrožují nám, zbraň mají dobrou a sílu velikou, a též mají svá knížata, vodící lid podobně, jako pacholek voly k pluhu. Bez jednoty a bez vůdce se jim neubráníme. Kněží jest potřebí! Buďtež! Ale nikoli Chvostkové, nikoli pokolení Popelovo, které již na svůj původ zapomnělo.“

„Ne! ne!“ zavznělo s jedné strany.

S druhé však se ozval odpor. Někteří vstávali měříce se očima, a již bylo lze rozpočísti, kdo byl pro a kdo proti. A jedno: ne! propukovalo z hrdla proti druhému.

„Pryč s Chvostiskem!“ volali někteří. „Pryč s Chvostem!“ Jiní zase hlučeli, aby tohoto volání nebylo slyšeti.

Za Bojímírem seděl celý sbor rozplozených Měšků, nazývaných Myšmi a Myškami, poněvadž mnozí z nich se tak jmenovali, a ti všickni povstali volajíce nejhlasitěji:

„Pryč s ním!“

„Nezbývá nám již nic jiného, než jíti a tu neplechu v hnízdě zardousiti!“ křičeli.

„Mluvití je snadno,“ řekl někdo, „ale dělati těžko. Dovolili jsme jim rozprostraniti se, rozplemeniti, zmohutněti, ozbrojiti, oči chati se s Němci, bráti si od nich potajmu ženy, a domlouvati se s nimi, tak že dnes jim na pokyn přijdou na pomoc a budou jich brániti.... Zpustoší nám kraj hůře nežli Chvostek, a lid odyedou v otroctví. Lépe strpěti svého, jenž sužuje, nežli cizího, který nás vyhladí a zaujme sám tu půdu, ve kteréž odpočívají popely našich otců. Místo, abychom se na Chvostka vrhli, pojďmež k němu a povězme mu pravdu přímo do očí.“

„Pojďmež! Ale žádný z nás již se odtamtud nevrátí!“ křičeli Myškové. „Všecky oběsí pod hradem jako psy, on žádných řečí nedbá.“

„Ale nemáme na něho dosti síly,“ volal Rudan, „nemáme.“

„O sílu nebude zle, jen bude-li opravdová vůle,“ ozval se chudobně oděný Piast.

Někteří přisvědčovali, jiní však, a to většina, seděli mlčky se svěřenými hlavami.

„Co dělati?“ ptali se méně smělí vzájemnými pohledy.

„Trpěti,“ radil Rudan, „však není věčný, synové budou lepší.“

„Právě, že jich u sebe Němci připravují k tomu, potírajíce s nimi Srby,“ podotkl jiný.

„Čekati!“ namítl jiný. „Aby nás ponenáhlu jednoho po druhém jako Više pozabíjeli, naše děti odvěkli na hrad a půdu rozdali smerdům.“

Tak se ozývaly s rozličných stran různé hlasy, svornosti nebylo skoro prázdnné. Poblíž sebe sedící počali šuškatí a radítí se v tichosti, obávajíce se již Chvostkových přívržencův, aby jich nevydali v záhubu. Z mírného šumotu povstal znenáhla svár, vřava a takový hřmot, že se již vespolek ani neslyšeli. Myškové volali, aby se táhlo na hrad, aby se všecko vyvrátilo, aby se Chvostka zhostili a vyvolili si z kmetův jiného. Rudan a jeho druhové zase s toho zrazovali.

„O Němcích, Pomořanech a Vilcích není tu ani slechu ani vidu,“ pravili, „hrozí nám však více, nežli Chvostek. Jakmile zaslechnou, že se vespolek rveme, že u nás není hlavy, vpadnou do naší země a celou ji zpustoší. Sedmež raději tiše. Již dávno si na nás brousí zuby. My se zabýváme hlavně rolí a húslemi, oni zase krví a železem, snadno by nás překonali. Oni stojí všickni pod jedním, a my bychom nemohli snéstí ani toho jednoho.“

„Není pravda,“ vece Bojímír, „trpěli a snášeli jsme dosti, sami jsme volili, poslouchali a živili, až zšílel. Však jste slyšeli, jaké krvavé kvasy tam připravuje, kterak své pokrevenstvo rdousí, mnohým kmetům již byly pobrány dvory, holky, mladící a stáda, a kam se poděla naše bývalá starodávná svoboda? Kde jsou staré mravy?“

Tak ustavičně se přeli, Myškové pak mávali nad hlavami obušky a svírajíce pěsti opakovali:

„Pojďme na to nekalé hnízdo a zničme je!“

„Pojďme! pojďme!“ jiní hlučeli odporujíce zlostně.

Někteří se hýbali s míst, jako by to hódľali hned vykonati, velická část jich stála však tomu na odpor.

Měřili se očima. Myškové měli převahu, kněžovi přátelé se tedy opatrně a mlčky odstranili. Zůstal tam toliko s malým hloučkem Rudan, který hryze vousy a šlehaje očima seděl na zemi mlčky a do ničeho se nepletl. Někteří přistupovali po jednotlivu k nim, snažíce se nakloniti je na svou stranu, oni však nechtěli na žádného ani pohlédnouti, aniž měli chuti do řeči.

Hluk a vřava neustávaly, neboť nedostačilo jen říci: — pojďme! — nýbrž bylo potřebí rozmysliti, s kým, jak a kdy, mimo to ještě byl Chvostkův hrad opevněn, obehnan náspem a kolovou zárubou, ano s jedné strany též omezen jezerem, na obranu hojně zásoben a četným lidem opatřen. Také mohli snadno odtamtud Němcům vzkázati, aby jim přispěli na pomoc, a tehda by z Myškův a jejich druhův nezůstalo ani jediné hlavy.

Slunce se vzneslo vysoko, poledne minulo, a stařešinové s vypráhlými hrdly pořád ještě na úročišti rokovali, nemohouce se o ničem uraditi ani shodnouti. Chvillemi zazníval okolím veliký křik, množství tlačilo se brzo sem, brzo se sráželo tam, hromadíc se kolem starších, kteří sbírali hlasy.

Opodál hradiště stála čeleď s koňstvem čekajíc a pasouc je spoutané na pokraji luhu pod lesem; mládež a pacholci seděli na zemi, smáli se a žertovali.

K dubu, z něhož vykukovalo dvě oči, dolétaly jako vlny hned čerstvější, hned mocnější hlasy, bylo též odtamtud viděti zvedající se paže, vyhrožující pěsti, spirající a rozcházející se skupiny. Hned ten, hned zas onen vystoupil na vyšší kraj náspu, aby ho bylo lépe slyšeti, a odtamtud mluvil, hulákal a namáhal se přesvědčiti ostatní, často na sobě i kabát a košili škubaje. Hrozebná slova dolétala až k dubu. Dvě jasných očí ustavičně zíralo.

Na luhu sedící parobci rozhlíželi se vůkol. V tom jeden z nich šfouchl svého druhá řka:

„Podívej se, Zyrune, tamhle na ten starý dub.“

„A co je v něm? Hrozná díra.“

„Nevidíš? Tamhle pod doupětem svítí se dvě oči v děrách, jako by se na nás odtamtud divoká kočka dívala?“

„Nedívej se tam! To jsou čáry, dub jest posvátný, kdo ví, jaký duch z něho pohlíží, a jakou sílu jeho pohled má.“

„To není duch, je to zvěř! Nebo živý, zakletý člověk, duchové se tak za dne netoulají,“ odtušil první.

Veškerá čeleď obrátila zraky na dub, většinu pojal strach.

„Dub je starý, posvátný, co by tam v díře člověk dělal?“

„Zvíře je to.“

„Vyplašme je!“ křikl první. „Ještě se mu oči svítí, já je vidím.“

Po té řeči chopil se parobek luku, napjal jej a v povětří zavisťěl šíp, vletěl zrovna do otvoru v dubu, kde svítilo oko, zachvěl se, — a zmizel. Zároveň se zmizením jeho přestaly též oči pohlížeti z doupěte. Poděšená čeleď seděla mlčky.

„Buďto jsi zvíře zabil nebo poranil,“ zvolal Zyrun.

„Bylo by hodno, odříti s něho alespoň kůži,“ křikl mladík poskakuje.

„Je-li však toliko raněno a živo ještě, bude se ti z doupěte brániti,“ namítali druzí.

Náruživý lovec nedal se másti, vzav si za pás obušek přiskočil k dubu; ostatní se jen dívali. Na způsob kočky počal se drápati na strom, přikládaje k němu ucho. Dal dolů znamení, že v něm něco slyší. Ale hned se z opatrnosti do doupěte nepustil. Zachytiv se staré, silné ulomené haluze, vypjal se nad ním a pohlédl dovnitř. Dlouho hleděl nemožno ničeho postřehnouti, ač víc a více hlavu schyloval.

Chytrý Znosek, jemuž vrazil šíp do oka, ležel uvnitř zasypav se celý listím a pokryv se zabíjím zvířetem. Rukou si držel oko, z něhož mu tekla krev, poněvadž v něm uvázla střela. Parobek, nevida a neslyše nic uvnitř se hýbati, posléze se odvážil, sáhl rukou v doupě a s radostným výkřikem z něho vytáhl kočku, jejíž oko bylo hluboce proraženo střelou. Počal hned kořistí třešti ukazuje jí čeledi, kteráž ani svým očím nevěříc běžela vesměs k němu. Obklopili dub a šťastnému lovcovi již ani nepřipadlo na mysl, aby sáhl ještě hlouběji, kdež polomrtvý Znosek utajiv dech skrčeně vzešel.

Mladík počal s kočkou v ruce slézati na zemi, kdež ji hodil zvědavcům, kteří si ji podávali z ruku do ruky. Střela tkvěla v oku tak hluboko, že ani střelec sám své síle nevěřil: zvíře již bylo vystydě, tlamu mělo rozevřenou a oči vypoulené.

Bylo to tak jaksi nepochopitelné, že jeden čtverák počal dokazovati, jako by byl parobek toliko dorazil zvíře, kterému již docházelo. Kolem dubu povstal tak veliký povyk, že jej bylo slyšeti až na hradišti. Stařešinstvo se tam ohlédlo, ukázali mu z dálky zabité zvíře. Mladší zemani běželi se přesvědčiti, a jeden ohnivější chytiv kočku za krk zatřásl jí jako dobrým znamením v povětří.

„Bohové nám dali věštbu!“ volal. „Kočka číhající seděla v dou-
pěti a parobek sotva spatřiv oko její zabil ji. Tak sedí v kamenném
doupěti též Chvostek, i naše střely ho tam zasáhnou! Bohové nám
dali věštbu. Pryč s Chvostiskem!“

Všecko s Myšky souhlasící množství počalo tehda volati:

„Lado! Kolado! Lado!“

Radovali se a tleskali ve dlaně. Jiní mlčeli. Unavený sněm
ustával v horlivosti. V tom spatřili na lesním okraji starého slepce,
kterého vedl malý hošík, i obrátili své zraky k němu.

„Slovane! Pojď sem!“ volali. „Pojď, starý, k nám, zapěj nám
dle starodávného obyčeje.“

Slepý húsleš naslouchaje pomalu se blížil, dle hluku mohl již
poznati, že přicházel ke hradišti. Všickni jím byli potěšeni, spatřivše
jej hned oživil a se občerstvili, neboť s sebou přinášel vůni pra-
starých dějův a časů.

„Vítej, starý Slovane!“

Šel mlčky, jako by místo znal a v paměti měl, vešel na násep,
ohmatal půdu holí a sedl si. Na kolenou držel mlčící húsle a
přemýšlel.

„Zpozdil jsem se, zpozdil,“ začal chabým, polozpěvavým
hlasem, „staré nohy již neslouží, cesty se jim prodloužily, jaký by
však to byl sněm bez věštce? A jaká pak rada bez paměti o starých
sborech dědův! Orlům se to snadno letí, slimák vleče se pomalu,
pomalu.“

Udeřil ve struny, všickni mlčeli, a stařec pěl pomalu:

„Když plemene Lechův nestalo, nestalo, zemanům se svobody
zachtělo, zachtělo. Zachtělo se bezpanské svobody, zvolili si dvanáct
vojevodův. Jsou krev z krve a kost z kosti vlastní, naši rodní bratři
a zemani, nechať nám panují, řád zavedou. Ó, Lado! Nechať učiní
svou zemi šťastnou. Ó, Lado! Zvolili jich, zvolili dvanácte. Netěšili
se však dlouho. Vlastní bratr hned byl sluhou bratru. Co nad sebou
jednoho nechtěli, zvolili a měli jich pak dvanáct. Dvanáct. Ó, Lado,
ó Lado!“

Jeden nabíral rád z kádě, hlavu zaléval a zamětal svým lidem.
Druhý sbíral a hltal v komoře, co byl utrhl chuďasům od úst. Třetí
jezdil, vyhlížel si dívky, dcery bral a vybíral med z úlův. Ó, Lado!
Ó, Lado!

Se dvanácti byli tak blaženi, blaženi, že poslali za moře s po-
klonou. Hoj, poslali, vojáka hledali, jenž by jediný vládl nad všemi.

Kraku, volali, ó, pane, knězi, pojď do naší země, spravuj nás. Oněch dvanáct vyhnali ze hradův. Z vojvodův zas nadělali kmetův. Poslouchali jediného Kraka. Ó, Lado! Ó, Lado!“

Když pomalu pěkná píseň dospěla konce, panovalo ticho: někteří hleděli na starce nevědouce, co by to znamenalo.

„Tedy i ty jsi sobě Chvostka zamiloval?“ vece mu jeden.

Stařec nastavil ucho.

„Že zamiloval?“ zavrtěl hlavou, struny zabrnčely, a podivný stařeček počal znovu pěti truchlivou píseň.

„Chvostek sedí na věžici, pohlíží z ní vůkol, dobrý pán. Kde se kouří ze světlice, kde se zelenají pole, kde ržou stáda, kysnou medy, oko shlédne, ruka shrábne, dobrý pán. Chvostek sedí, z dále hledí, kmeti bručí, či psi vyjí? Pošle čeleď, ticho, mlčte, sice vás dám oběsiti, dobrý pán. Veselý pán, rád pozývá na besedu, rád uhostí a nasytí i napojí, až se lidem na věk věkův jíst již nechce a pacholci nesou kmety do jezera, dobrý pán. Chvostek sedí na věžici, slyšíte-liž, jak se směje, smích se daleko rozléhá, až pustnou lesní ochozy, až ve dvorech lidé truchlí, dobrý pán! Poceluje druha Němce, Němec mu dá bílou dívku, a vy kmeti, vari, ticho! Neboť mu dá Němec meče, poseče vám tvrdé lebky! Dobrý pán! Dobrý pán!“

Za starcem počali opakovati sborem: „dobrý pán“, a obě písně jsouce vzaty pospolu, zasmušily čela těm i oněm. Slovan umkl, svěsil hlavu, opřel se rukou o zemi, přilehl a již pěti nechtěl.

A zase počaly se nové šepty, rozmluvy a porady.

Slunce se schylovalo k západu, když stařešinstvo vidouc, že nebude mítí již žádného kloudného výsledku, rozešlo se po skupinách na hradišti, pousedalo kolem, každý u svých, i podávali si, cokoli kdo s sebou od jídla a pití byl přinesl: koláče, studené maso, a ve dřevěných i hliněných bečičkách medenec, pivo a kvas.

Húsleře vzali k sobě Myškové častující ho, i dali mu korbel první.

„Po starodávnu,“ řekl, „první náleží bohům. Lado!“

Vylil nápoj na zemi.

Podruhé ulil ještě v oběť duchům úročiska, dobrým i zlým, bílým i černým, aby jim nepřekáželi; po třetí ulil duchům otcův, kteří stáli neviditelně při poradě. — Na malých skořápkách jim postavili dary bílého chleba, a potom teprve započali tiše jísti a pít. Starý Slovan pojed něco zavdal si a počal znova veselejší, známou

starou píseň. Ledva ji zaslechli, všichni zapěli sborně za ním, ano i čeleď na luhu nesměle přizvukovala.

Nadešla doba písní, následovaly po ní písně jiné a pořád nové, ač sobě vesměs podobné. Potom již zapěl stařec sám starou z Podunají, z jiných světův, kde rostlo víno, kde se procházeli lvi, žili draci a zmije, kde byly mořské vlny do skalnatých břehův a zářilo žhavé slunce. Všickni za tím světem písně vzdychali jako za svým. Byla noc, když se rady, dary, písně a bezúspěšná více skončily. Stařešinstvo vstávalo, všickni se loučili podávajíce si rukou a vzdychajíce.

Kdož ví? Hodlali se snad rozmyslit na vící jinou? Čeleď přivedla koně z pastvy, posedali na ně a jeli ve skupinách. Každý po svých. Ještě tam sice několik v tichosti šeptajících zůstalo, ale i z těch zbylo později několik, až konečně spustlo hradiště docela. Úročiště bylo zase prázdné a tiché. Večerní vítr zachvíval dubovými větvemi a ptactvo křičelo na bahnech. Na nebi se počínaly kmitati hvězdy, od luhů pak vanul k řece tichý větérek.

V tu chvíli v doupěti zašustělo, frklo, dvě rukou chopilo se kraje kůry, nad ní vyvstala hlava a z nitra dubu vylezl Znosek se zkrváceným obličejem. Objal nohama i rukama peň a pomalu se smýkl na zemi. Tuto padl jak dlouhý tak široký, skoro bez ducha, sotva těžce oddychoval, dlouho protahoval ruce i nohy, a sténal.

V lese něco zašramotilo, takže sebou celý trhl; na útěk již nebylo kdy, po těžké, váhavé chůzi poznal nového nepřítele. Jako by byl mrtev, přilehl na zemi tváří dolů. Z houští neohrabaně se táhna vyšel medvěd. Funěl čenichem po zemi, jako by něco hledal. Bylo slyšeti jeho supání a mručení. Žluté, ve tmě svítící oči obrátil ke Znoskovi, který ležel ustavičně jako umrlec. Hospodář hvozdu přistoupil opatrně k němu a počal ho jako pes očichávati. Zavadil o něho zlehka tlapou, zamručel a odešel dále. Bylo ho viděti, kterak směřoval těžkým krokem ven, časem pozvedal tlamu a větřil kol-kolem. Přisedal odpočívaje si, lízal si tlapu a znovu se vlekl lenivě dále, někam za žrádlem, nebo za přítelem, po němžto se mu zastesklo. Mladík uzřev ho již na nivě vyskočil na nohy a rychle se dal do lesa.

XI.

Bylo velmi krásné jitro vesny, které již nescházela žádná z jejích královských ozdob. Nejváhavější duby, stojíce němý, byly oděny listím, břízy voněly, potřásajíce dlouhými kadeřemi, a na zemi, u paty stromův i všude, kamkoli slunce nahlédlo, usmívala se na ně kvítka. Na každé větvi švitořilo ptáče a v každém slunečním paprsku tetelila se zlatá muška.

Všecek ten svět, vodstvo, lesy, ptactvo, zvěř, i zlaté mušky, i stříbrné rybky žily tehda v podivuhodné svornosti a v bratrství. Potok zurčel nesrozumitelnou mluvou, ptáci pěli lidem písně, divoká zvěř bratřila se leckdy s člověkem, prokazujíc mu služby.

V začarovaném onom světě, ve kterém všecko činilo vespolek jediný celek, panoval velebný soulad. Ano i smrt přicházela s úsměvem, v čas, a doprovázela k otcům na besedu věčnou.

Na zemi stály dva košíky, plné hub, u nich odpočívaly v objetí dvě dívky; seděly a naslouchaly. Dívka upírajíc zamyšleně oči v les dumala.

„Co tak posloucháš, Divo?“ tázala se jí sestra.

„Straka mi něco praví, slyšíš ji? Ptá se nás, zdali jsme hojně nasbíraly? Povídá, že v dolině na úročišti jest mnoho hřibův. Chce nás dovésti domů.“

Pomlčela.

„Praví,“ pokračovala zvolna, „že přijedou svati, mladý pan měsíc prý k tobě přijde...“

„Ke mně, Divo?“

„Ano, k tobě, Živo, neboť já svatův ani nepoznám. Já budu vždy a vždy chodit s věncem, a v zeleném věnci půjdu i k otci a k matce.“

Stráčka opravdu sedíc na větvi vrtěla hlavou, a jako by se děvčatům posmívala, pořád na dívku něco pokřikovala.

V tom přiletěl z lesa jestřáb s rozprostřenýma křídly a počal se vznášeti nad lučinou, hledě dolů, jakoby na zemi něco hledal.

Straka ho spatřila a vzkřikla volajíc jiné. Z houštin ozvaly se hlasy jejích sester, pestré straky počaly se slétati se všech stran a letěly v hejně jestřába strašit, štvát a zapuzovat. Již dorážely až k němu, ale jakmile se obrátil proti nim, prchaly pojednou celým hejnem, a hned se zase vracely s novým vřeskem.

Jestřáb se vznášel ustavičně spouštěje se brzo k zemi, brzo se povznášeje k oblakům; náhle se vrhl letem koule k zemi, v témž okamžiku však slétlo se naň i veškero hejno stračí, škubajíc ho zobáky, až se peří rozlétalo; jestřáb se jim vydral, vzlétl a zmizel. Straky táhly s vřiskotem za ním.

Diva vzdychla.

V dáli zakukala zezulka jednou, dvakrát a prchla.

Děvčata zkoumala, kdy se Živa provdá. „Kukej, zezulko,“ prosily.

Ozvala se třikrát. Tři léta, či tři měsíce? Kdož ví.

Živa se zeptala se smíchem též o Divě. Zezulka popolétla, jen se jaksi podivně zasmála, poznaly ji po peří, ale věštiti nechtěla.

Dívky seděly zamyšleně. Živa počala trhati kvítka a plésti z nich pro sestru věneček. Ale nedobré květinky se špatně vily, konce jejich se trhaly a nedaly se plésti ve věneček.

Seděly nedaleko dvora, byly tedy bezpečny. Druhého dne jim bylo jíti k ohňům, na Kupalo. Živa se těšila, Divě však se nechtělo s ostatními jíti, bylo jí smutno.

V tom za ticha, ve kterém se ozýval toliko bzukot mušek a včel, rozlehl se v lese dupot. Ohlédly se za sebe.

„Jede Ludek na lov, či jsou to snad Ludkovi psi?“

„Ludek jest doma, hledí si stáda.“

Sebraly košíky, ohlédly se vůkol a prchly opatrně do lesa; v lese však opět zavládlo ticho, nebylo slyšet ani psův, ani lidí.

Živa vykoukši obezřetně z houštiny dívala se na palouk a poslouchala; psi asi pronásledovali někde v dáli zvěř, bylo zcela ticho. Datel kloval strom, nic více.

Vrátily se na trávník a na slunce.

Z povzdálí zaslechly hlas, podobající se zpěvu, ale chraplavý, drsný a truchlivý.

„Totě Jaruha!“ zvolala Diva.

„Kam pak asi se v tuto stranu vleče?“

Umlkly. Ze křoví vystoupila na palouk stará žena o holi, s hrnčekom na motouzku u pasu, s torbou na zádech a s plachetkou na hlavě.

Přiložila ruku k čelu a hleděla k nim, potom do sebe vtáhla vzduch, jako by byla na blízku něco ucítila, a ohlížeje se vůkol spatřila děvčata. — Pozvedla ruce s holí do výše a zatleskala.

„Dobrý den!“ zvolala.

„Kam pak se táhneš, Jaruho?“ otázala se Živa.

Baba se pustila k nim.

„Nu, na Kupalo! Zítřa bude Kupalo! Ho, ho! Junáci se podnapijí, zšílejí, možná, že mne budou mít za mladou dívčinu, a některý z nich mne políbí!“

Baba si smíchem poskočila, přistoupila k dívkám a sedla si k nim na zemi.

„Chcete-liž, abych vám hádala?“ ptala se.

Obě sestry mlčely, baba jim pohlížela do tváří.

„Z takových tvářiček je snadno hádati,“ pravila, pitvorně se smějíc a vrtíc hlavou. „Ó! ó! jak sličné jsou tyto tvářičky, kvetou liliemi. Však já jsem také takové mívala, právě tak bílé a růžové, lilie sežehlo slunce a krásu splácky deště, ani ne deště, slzy to byly, slzy!“

A vztahujíc ruku k Divě, kývala hlavou.

„Dej mi dlaň, budu ti hádati.“

Dívka podala jí s nechutí ruku.

Jaruha si jí počala zevrubně prohlížeti.

„Dlaň bílá, neposkvřená, s takovou jest veliká potíž, tisíc hochů po ní sáhne, královna však nedá ji žádnému.“

Zahleděla se v ruku.

„Půjdeš zítřa na Kupalo?“

„Půjdu,“ odvětila Diva.

„Nechoď! Jářku, raději nechoď. Půjdeš-li, poteče tam krev.“

Diva zbledla.

„Proč mne strašíš, Jaruho?“ odvětila. „Víš, že nemohu zůstat doma, a tobě se již dávno zlíhly v hlavě motejlíce, ani sama nevíš, co mluvíš.“

„E, kdož ví, co mluví?“ zašeptala Jaruha. „Cosi člověku šeptá do ucha a pohybuje jazykem. Mohu-liž já to věděti, kde a co? Kdybych chtěla zavřítí ústa, trýzní mne to, velí mluvit. Cosi míhá se před zraky, něco zaharaší v srdci, baba tlachá, aniž sama ví co, ale musí! Nechoď na Kupalo!“

Diva se rozesmála.

„Já zase neradím tobě, Jaruho! Víš sama, kterak tě sápají, pronásledují, co si z tebe natropí smích a co se tebe nazlobí.“

„Toho já se nebojím,“ odsekla stařena. „Jakmile shasnou ohně, jakmile se setmí, hoj! hoj! Pak mne některý políbí a obejmě, připomenou si mladých let.“

„Co jsi za mladých let dělala?“ otázala se Živa.

„Já? já? Nevíš?“ odušila Jaruha. „Hoj! hoj! Uchvátil mne králevic, odvedl do pokoje, který měl stěny zlaté. V zahradě rostla jablkoň, která nesla vonná jablka, u paty její prýštil živý pramen. Sedm let jsem královala, sedm let jsem pěla písně, splétala a rozplétala vlasy, všecko mi sloužilo, potom nastala tma, já pak jsem se v hadrech a s holí octla v poušti. Krkavci mi klovali do hlavy a hledali mých očí, hoj! hoj!“

Zamlčela se, ale hned zase vracejíc se ke své věci pravila:

„Ale já ti řku, Divo, nechoď na Kupalo!“

Dívka se usmála, Živa pak podala stařeně zase svou dlaň. Jaruha potřásla hlavou.

„Ejhle, dvě rodné, sesterské dlaně,“ počala bručeti, „avšak osudy! osudy! Jaký to rozdíl!“

„Kterou pak z nás bys asi chtěla býti?“ otázala se Živa.

„Ani jednou, ani druhou,“ vece stařena se smíchem, „nový život, nový pláč, brzo-li pak není mladost ta tam? Ó, ne! ne! Nechci ani bílého, ani černého, a žádného osudu. Raději korbílek medoviny, a potom sladký sen, zlatý sen, ať bych se již ani neprobudila. V číši medoviny je tolik blahosti, že jí není víc ani na celém světě. Ale já řku, nechoď na Kupalo.“

Dívky počaly se polobláznivé stařence smáti. Jaruha se smála s nimi.

A znovu vzala spuštěnou dívčinu dlaň a hleděla do ní.

„Strašně se do tebe zamiloval,“ zašeptala.

„Kdo?“

„Nevím! Někdo! Sličný, mladý, bohatý sedlák. Oj! Nechoď na Kupalo.“

„Vždyť tam s námi budou bratři a domácí? Co se nám tedy může státí?“ zvolala Živa.

„Což já vím? O Kupale bývají divy! Leckdy se bratři pobijou, a neznámí časem unesou. O Kupale bývají divy. Škoda, že tak rozkošná noc bývá toliko jednou do roka! Hoj! hoj! Já bych celý rok pěla písň, pila medovinu a přeskakovala oheň.“

To díc Jaruha rozdělala svou torbu a počala v ní něco hledati. Měla v ní množství do plen svázaného býlí, kaméneků, semen a kořínkův.

Bylať obeznalá s nemocemi a léky, zařikávala, zažehnávala, svazovala a rozsvazovala. Tentokráte však nehledala léků, nýbrž vyndala zbyvší jí, poněkud zaprášený kousek suchého koláče, opráškila a prohlédla si jej, vzala s dívčího košíka syrovinku a počala se mlčky posilňovati.

Diva jí přistrčila košík. Jaruha žádostivě jedla.

„Pojď s námi k nám, dáme ti teplého jídla.“

„Nemohu,“ zabručela stará, „bolí mne nohy, a na pole, kde budou hořeti naše ohně a kam také moji junáci přijdou, je daleko, daleko; jíti za bílého dne je snadno, ale jíti v noci a potkati hladového vlka, nebo, což je tím horší, třebaš i vlkodlaka...“

Zavrtěla hlavou.

„Na Kupale však býti musím,“ pokračovala, „vždyť se mi vrací mladost toliko jednou do roka, tak dlouho třeba na to čekati.“

Začala si něco pět a již nemluvila. Vybravši z košíka syrovinky utřela si ústa a poušmála se na děvčata.

„Dobře jste mne posilnily.“

Za těchto slov se náhle ohlédla nepokojně vůkol.

„Někoho cítím, je tu někdo cizí!“

Počala jako zvěř větřiti a točit očima. A skutečně, několik kroků za nimi stál Znosek, vycházející se zkrváceným okem a hlavou z lesa. Děvčata spatřivše ho chtěla zděšením utéci. Jaruha však se naň toliko podívala.

„E!“ pravila. „Netřeba se vám ho báti, jeť známý! Ale někde v lese sháněl se po medě, vypíchl si haluzí oko a zkrvácel hlavu.“

„Jaruho!“ zvolal ukrňálek z pozdálí. „Pomoz mi a dej mi býlí!“

Dívky vidouce mrzáčka neprchly, nýbrž ustoupivše za strom posečkaly.

„Pojď sem, podíváme se,“ zabručela stará.

Znosek se přivlekl, drže si stále rukou oko, či spíše místo, z něhož oko bylo vyteklo, popošel ke stromu, u něhož stařena seděla, a sklesl na zemi.

Jaruha zapomněvši na vše pozvedla ruce k jeho hlavě a počala ji ohmatávati.

„Aj, což pak jsi se snad líbal s divokou kočkou?“ otázala se. „Proč jsi takového přítele vyhledával?“

Pozvedla mu rukou bradu a otevřela oko jeho.

„A což oko! Máš je vyraženo střelou, člověče!“ vykřikla. „Kde pak jsi byl na besedě? To tě tam krásně uctili! Na to budeš pamatovati po celý svůj věk.“

Zasmála se podivně a znovu sáhla do své torby pro býlí.

Živa ustrnuvši se nad ním chopila se bílé zástěrky své a pohlédnuvši na starou utrhla z ní pásek, aby mu bylo čím ovázati hlavu. Podala jej mlčky stařeně.

Jaruha vzala pláténko do rukou, natrhala býlí zrovna u sebe, ale přispět ubožákovi ještě váhala. Tento tiskl oko stále rukou a zatínaje zuby syčel.

„Inu, i kulhavého, o pomoc prosícího vlka třeba zaopatřiti a pomoci mu,“ řekla tiše, „ty, Znosku, nejsi ani hoden, aby tě země nosila, neboť jsi již usoužil přemnoho lidí, ale, kdož ví! Snad si dáš nyní říci a polepšíš se, když tě kočka tak ponaučila. Zmužněj, chlapče, a vezmi si mne za ženu, půjdeme spolu na čapí hnízdo a budeme hospodařiti. Ty mi budeš zelené nositi žabky, a já ti budu klekotati.“

Jaruha se smála, zároveň mu však obkládala travou a listím hlavu a zavazovala ji pomalu bílým plátkem.

„Nuže, pověz mi, kde jsi byl? Co ti kočka udělala?“

Znosek jen zasyčel.

„Z oka toho již nebude pranic,“ řekl.

„Ani na ně zbytečně nepomýšlej, neboť už ho nemáš,“ vece Jaruha, „a vložití nové není snadno. Od živé vody by zase vyroslo, ale kterak se k ní jen dostat? Had sedí na stráži, drak létá nad ní, sedm let potřebí jíti k ní, a sedm let se hrabati na horu.“

Útrpná Živa vidouc, že Jaruha nemohla třesoucícma se rukama pásku zavázati, přistoupila ke Znoskovi a zavázala mu zručně hlavu. Tento k ní pozvedl jedině zbývající mu oko, ale bylo v něm viděti více zlosti a vzteku, nežli vděčnosti.

„Pomohu ti od bolesti,“ pravila Jaruha, „ale musíš se mi přiznati, kdes byl. Kdo má na vůli povalovati se u stolu kněžského, ten zajisté pro nic za nic do lesa nejde.“

Obě dívky ledva o knězi zaslechnuvše hned prchly, již ono pouhé jméno je tak poděsilo. Sebraly košíky a ty tam. Stará se za nimi podívala a hned se obrátila ke Znoskovi.

„Nyní mluv,“ pravila, „kde jsi se tak podrápal?“

„Chodil jsem lesem, spatřil jsem doupě.“

„Zachtělo se ti medu.“

„A v něm seděla divoká kočka.“

„A kdo pak ti vrazil do oka střelu?“

Znosek se vzpomínkou na tu ránu rozvzteklil. Zvedl pěsti.

„Toho jim neodpustím, dokud někomu z nich nevysávají oka z hlavy,“ zvolal, „kněz se nade mnou ustrne.“

„Jistě jsi byl na víci?“ zvolala stará se smíchem a zatleskala v ruce. „Již vím! Pod Zmijím úročištěm stojí vyhnílý, doupnatý dub, ty jsi se tam příkradl, chtěl jsi všecko vyslíditi, a tam tě postihl šíp některého kmeta.“

Znosek ani nehodlal zapírat, ani se nechtěl tajiti, svěsil toliko hlavu a zaskřípal zuby.

„Takové černé oko, jaké ty's měl! Toho jest, na mou věru, škoda!“ zvolala Jaruha. „Ale rci mi přece též opravdu, zdali jsi byl také někdy mlád? Či snad už jsi se starým narodil?“

Při tom Jaruha vstala.

„Pomoz mi od bolesti,“ zabručel Znosek.

„Nemohu, nemohu,“ odsekla stařena, „teprv o Kupale sluší zažehnavati. Kromě toho divoká kočka a lidská střela, jakého pak býlí jest na to potřebí, a oko! Ho! ho! Ani kdybys mi dával nevím co, všecko bylo by za mou práci příliš málo. Kdybych tě bolesti sprostila, musila bych ji převzít sama, neboť ani zřídla, ani kamene, ani stromu, kde by mohla zůstat, zde není, a já zase mám cestu na Kupalo, na Kupalo.“

Jaruha zpívajíc o Kupale Znoska opustila a vlekla se dále do lesa. Trpaslík uleh na louce a složiv hlavu do trávy usnul.

XII.

Právě nadešel den Kupala, svátek slavený v celém pohanském světě, den Bílého boha dne a světla, na jehož počtu se pálily ohně u Adrie, u Baltu, v Podunají, Polabí a v Povolší, v poříčí Dněstra, Rhodana i Sekvany. Všickni národové stěhovali se kdysi ze své rajske kolébky na západ do chladných zemí nové vlasti ctíce již onoho Belboga, neboli Bela. Kupalový den, jakožto v roce nejdelší, a Kupalová noc, v roce nejkratší, byly jedna veselost, zpěv, radovánky, plesy a obřady.

Také na svaté hoře u jezera, kde se o Kupale nejvíce lidu ze sousedních obcí scházelo, již o východě slunce z koupelí vycházející tlupy jsouce ověnčeny, pelyňkem opásány a kvetoucími bylinami okrášleny, obklopovaly staré húslaře.

Návrší se sklánělo znenáhla zeleným luhem k vodám jezerním. Na jeho temeni rostly staré duby, řídké břízy a dále se táhl dvěma rameny hustší a hustší les, poje se s nekonečnými hvozdy a pralesy, které tehda skoro celou onu krajinu pokrývaly.

Již od rána tam bylo viděti mládež, snášející suché haluzí, loučí, jakož i břevna, čerstvě narubaná, poněvadž mrtvého dřeva nebral nikdo ani na stavbu chaty, tím méně pak se kdo opovážil použití ho na posvátný oheň. I suché větve musily být ulamovány se stromů živých, neboť v těch, které ležely na zemi, vězela již smrt.

Se všech stran bylo viděti v řadách jako po provázku spějící ženské, opletené vesměs věnci a zelenými opasky, jakož i mladíky s halenami, na ramena přehozenými. Všude záznívaly po hájích a le-

sích předzpěvy věšticí noční radovánky. Na pokraji lesa, pod duby a ještě dál uvnitř bylo viděti přihotovaná ohniska. Kamennými sekerkami loupali a dřeli louče na podpálení. Každá hromada zaujímala své starodávné místo a své sváteční paliště. V lese rozléhal se veselý šumot a smích.

Pod dubem seděl Slovan a pod druhým jiný pěvec, kterého nazývali Vilujem. Když jeden pěl, druhý mlčel; pěli střídavě, ale zpěvy jejich se nesrovnávaly, zdálo se, jako by si spíš odporovaly, nežli se k sobě družily.

„Slunéčko, oko jasného dne, svět a hřej nám,“ pěl starý hudec. „Praménky světla běží na zemi. Lij nám světlo, Kupalo!

Nechť se černí draci neopováží zatmítí tvé tváře, ty's život, blaho, naděje, ty's náš Bůh, Kupalo!

Panujž, králi, našim dnům bez mraku, podněcuj chuť k životu, ty's dárce života, Bože Kupalo, sij, živ a buď, Kupalo.“

Nastalo ticho, po té Viluj zabrnkal ve struny a zapěl skoro posměšně nesrozumitelnou písničku: „Ó, písni má, ó, písni! Mé ty ptačátko zlaté! Ty's jak voda života, křísíš ze smrtné plísně, kdo se však vnoří ve tvůj vír, ten záhy život přesní. Vynikáš dvěma ctnostmi, v tobě je život i smrt. Zpěv křísí mrtvé z hrobu, zpěv blázní živé na smrt, má sílu obou světův, i smrti i života.“

Sklonil plešatou hlavu, umkl, a mlčeli oba, neboť sbor zapěl místo nich píseň kupalovou.

Slunce již se chýlilo k západu, oči a tváře všech byly obráceny k němu. Čekalo se, až i poslední jeho paprsek s ozlacených vršků stromoví zmizí, tak aby se mohly roznítit ohně a započítí písně a tance.

Starší ženské seděly na zemi, okolo nich bylo viděti džbery, hrnce, necky s masem i slavnostní vdolky a koláče; mládež se hemžila a proháněla po nivě tleskajíc v ruce. Děvčata se držela pohromadě, chlupci na ně dotírali ve hloučcích, pokřikovali na sebe; s pokřikem se předháněli, útočníci pak byli zapuzováni šátky.

„Kupalo! Kupalo! Lado!“ zaznívaly leckde zpěvavé hlasy.

Kolem hranice stál už Višův Ludek se Samborem, který se již nechtěl na hrad vrátiti, jakož i nemálo ženských a čeledi. Pohlížel k lesu, směrem ke statku, neboť již scházela toliko Diva se Živou, a Divě bylo první podpálit oheň a zapěti píseň o Kupale.

Mladíci zatím třeli suché dřevo, aby z něho vyloudili boží oheň, který by se sám urodil, byl mlád a nový, a potom hořel celý rok na

domácím ohnisku. Byl to oheň, kterého nedali žádnému cizinci z domu odnésti. Kdo z domu odnesl oheň, ten z něho vzal i život.

Dvě smolnaté louče jim již kouřily v rukou, oheň však se ještě neukazoval, a Diva nešla. Sambor hleděl více na stezku, kterou měla přijít, nežli na vznikající posvátný oheň, který měl vzplanout ihned, jakmile by slunce zašlo.

V tom ukázaly se v dáli dvě dívky v bílém rouše, jdouce pomalu a držíce se za ruce. Měly na hlavách zelené věnce, jsouce též opá-sány zelenými pletenci; v rukou nesly snopky bylin, ale šly mlčky, beze zpěvu. Byla to Diva se Živou, obě měly a zachovávaly dosud smutek po otci. Divě přicházela na mysl slova staré Jaruhy, a jak-koli polozitřeštěné babě nedůvěřovala, přece jí stále něco v srdci opakovalo: Nechoď na Kupalo!

Ačkoli byl den pěkný a radostný, šly smutně, až tak došly své hromady; Sambor se díval z daleka na dívčinu tvář a divil se, že byla tak zasmušilá.

V tom Ludek přistoupil k ní.

„Choďte, sestry, pospolu,“ řekl, „a nepouštějte se daleko do lesa. Já nevěřím Domanovi. O kupalové noci dějí se leckdy strašné věci, co dívek se v lese ztrácí! K ránu před úsvitem pozbývají lidé rozumu, když je opanuje šílenost.“

Diva se zardívala poslouchajíc to, hryzla v ústech větvičku routy a potřásala hlavou.

„Mně se nestane pranic,“ odtušila, „ani Doman, ani jiný se ke mně neopovází přiblížiti, vždyť budu mezi svými. Jestí vás, mladík, dosti k obraně sestry!“

Bratr umlkl, a Živa vrhajíc toužebné pohledy na hromady smála se radostí nad blízkými radovánkami, nohy jí jen poskakovaly, líce planula, oči zářily, a nedočkavě si již i prozpěvovala.

„Nezlobte svými strašáky!“ smála se. „Nikdo se k nám neodváží, ale raději nás v takovýto den neomezujte, vždyť Kupalo jest jediným naším potěšením.“

Smích a provolávání vůkol je rozechřivaly, a dívky přibíhaly k nim tahajíce je za rukávy, aby šly s nimi. Pomalu vyjasnil se i Divin obličej a na něm objevil se bledý úsměv. I ona bručela tiše: Kupalo! Kupalo!

Z dálky zazníval zpěv.

„Slunce koupalo se v moři, mělo jíti na veselku. Vedou, vedou pannu mladou, v zlatý oděv oblečenou. Jede měsíc, družina hvězd,

vítej, milené slunéčko! Ty mi budeš panovati. Ó, mé jediné slunéčko! Kupalo!“

Mladíci stáli opodál, šeptali si po tichu, pohlíželi úkosem na dívky a vybírali si očima. Někdy ovládalo zástupy k ránu pravé šílenství a rozpustilost, a divočejší z množství uchvacující násilím dívky šli jako „stáda“ do lesa. Rozpustilosti ony sluly proto také „stády“. Každý rod však ostříhal svých, stoje na stráži, aby ke „stádu“ nepřipustil a před uchvácením obránil. Diva pohlížela na zapadající slunce, jehož paprsky zlatily její tvář a leskly se jí ve vlasech. Poslední záblesk uhasl, již jen rudá záře poukazovala, kde zašlo, a boží oheň objímal již dvě smolnice, když podali roznícený troud dívce, která jej rychle a zručně přistrčila ke hranici. V témž okamžiku blýskaly se již u všech ohnisek plaménky, a se všech stran zazněl mocný, radostný jáсот: Kupalo! Ženské se družily v kolo berouce se za ruce zvlášť, a mužští také zvlášť, a kolkol ozývaly se po lese písně.

Na nivách, ve hvozdě, a v celém před chvílí tichém a němém okolí počalo náhle vše poskakovati a pokřikovati. Zdálo se, jako by se i stromy, vody, mráčky na nebi i byliny na nivě touž písní a radostí ozývaly.

Vodní ptactvo na jezeře, byvši zpěvem probuzeno, pozvedlo se, křoviny zašustěly, a děvy vůkol hranic zapěly slavnostní kupalovou píseň o Bohu ve zlatém věnci, jenžto přinášel rolím zlatého zrní, lukám rosy, dával lidem chléb, naplňoval klasův, žehnal úlům slastí, dělal den a sesílal lásku a veselí. Byl to den nebeského sňatku slunce s měsícem. Země se z něho radovala, otvírala své poklady; ona noc neměla pražádných tajemství, vše zakleté se vracelo na svobodu, jasní duchové sestupovali s nebes a opíjeli lid vlastním jeho veselím. Smrt a černé mátohy skrývaly se v propastech pod tmavý plášť Jámy.

Sotva dozněla ve sboru jedna píseň se svými slokami, hned zaznívala druhá. Vzdálené sbory si odpovídaly. Diva šla se vztyčenou hlavou předem řídic skok a pějíc první, děvčata pak běžela poslušně za ní.

S počátku byl zpěv zdlouhavý, kráčely váhavě, ale potom počala píseň zaznívati živěji, pohyby se stávaly pořád rychlejšími, hlas nabýval ohně, ruce mávaly, hlavy a oči se zvedaly. Staré, o holi se opírající a na zemi sedící ženy nemohouce se reje sůčast-

niti tleskaly sedě, pokyvovaly hlavami a vzpomínajíce si na své mládí celým tělem poskakovaly.

Les háral světly, hřměl písněmi a duněl skoky. Z dále bylo viděti ohňové záře, a vůkol nich u víru a v kole zmítající sebou stíny s rozvátými vlasy, s vlajícím oděvem, s rozpadávajícími se věnci a s pozvednutými pažemi. — Hoj, Kupalo! Kupalo!

Jinde zkoušeli junáci plamennou lázeň přeskakující ohně, jiní zase jejich skokům tleskali; leckdy se rozlehl povyk, neboť hoši se vrhali na děvčata, a prostřed takové rozpustilosti, zmatku a noci dály se často věci, které se mohly prominouti jen o Kupale.

Přece však bylo slyšeti více smíchu, nežli křiku, více jáсотu, nežli pláče.

Ženské ještě plesaly a křepčily, když mladíci počali s rozníčenými pochodněmi přeskakovati ohně, běhati po luhu o závod a vybíhati s nimi na palouky.

Leckde jinde lili zase do ohně med za oběť Bílému Bohu; oheň vždy pouhasl, ale po té vzněcoval se novou silou. Hoši se nejdnou ve skoku v prostřed plamenův i kouře setkali a srazili, a nejdnou se dali se smíchem v zápas, svalili se na zemi a krutě sebou smýkali. Toto skákání a hned potom i běhání ohněm započalo se u všech ohnisek zároveň. S rozníčenými pochodněmi, jejichž oheň nesměl ve běhu zhasnouti, obíhali zaseté obilí, brtě, luka, provolávajíce: Kupalo!

Večerní zoře na nebi, jako by zpod záslon pohlížela zvědavě na to, co se dělo na zemi, šla zulíbat vycházející jitřenky, noc ledva zahalila lesy, a den již svítal za nimi. Nyní počínalo pití a hody koleru ohnisek za veselosti a zpěvu.

Diva jsouc již zpěvem a plesem unavena seděla ve svém kroužku a hleděla do ohně.

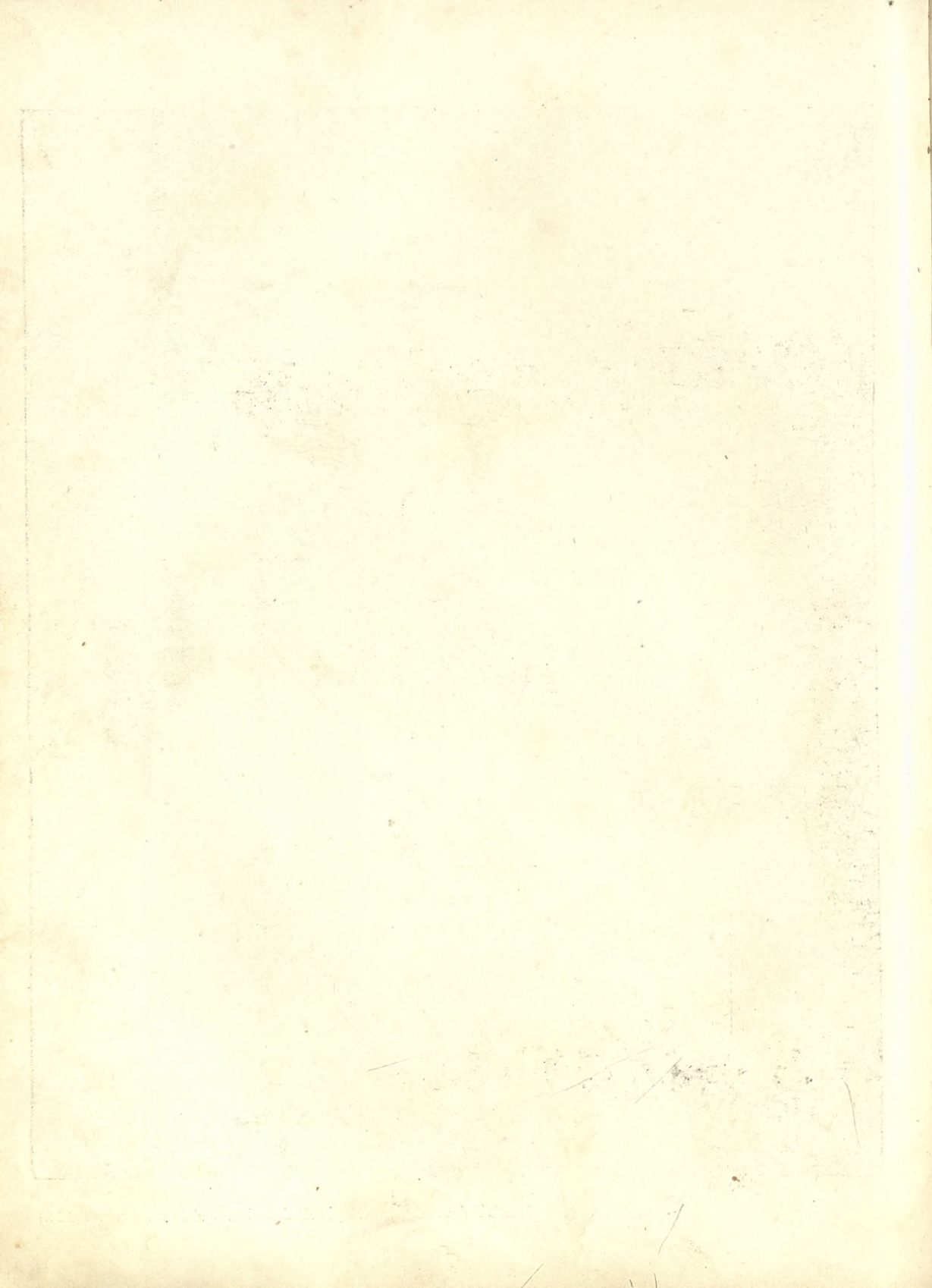
Sambor nad ní z pozdálí bděl, ona však ani jednou, ale ani jednou na něho oka neobrátila. Ačkoli ho chasa vybízela k dostihům a k pití, mladík neměl do ničeho chuti, chodil jako pomatený, odcházěl a vracel se, maje neustále na očích hospodářovou dceru a na myslí Domana. Diva ho spatřila, že stojí na stráži, a pokynula mu.

„Jdiž mezi lidi!“ pravila. „Jdi se obveselit s ostatními.“

„A což vy, Divo?“ odpověděl Sambor. „Proč pak chodíte tak zachmuřena a smutna?“

Les háral svétly, hřměl písňemi a duněl skoky . . . (Str. 124.)

„Já,“ počala tiše dívčina, „já! Protože můj osud jest jinaký, nežli váš! I kdybych se chtěla veseliti, nemohu. Čeho oči nevidí, to cítí srdce, a je-li srdce smutno, těžko býti tváří veselou.“

Pozvedla oči k nebi.

„Za lesy a za horami,“ pravila jako by k sobě, „planou záře, jiné záře, slyším neveselé zpěvy, bory šumí, hluky táhnou, oheň v jedné, meč ve druhé ruce. Voda proměnila se v krev, bílé lilie zčernaly. Hoj! hoj!“

A smutně svěsila hlavu zapomínajíc na Sambora, který stoje s jakousi bázní opodál za ní poslouchal, ale nerozuměl jí; tak se všecko, co pravila, nesrovnávalo s tím, co vůkol zaznívalo a hlučelo. Mladík na ni ještě dlouho z pozdálí pohlížel, ale již k ní přiblížiti se neosmělil. Živa opouštěla rej u ohně a běhala k ní, snažíc se zvábiti ji s sebou; chytala sedící za ruce, pokoušela se vzítí ji s sebou, ale zpívajíc vracela se vždy opět samotna.

Dívka spoléhajíc na ruku trhala s věnce černobýl, bavila se kvítím a zdála se prodlévati v myšlenkách někde jinde, snad u otce a matky.

Sambor ještě chvíli od dubu, o který se opíral, na ni hleděl, stál na stráži, Diva však ho zavolala ještě jednou k sobě a velela mu jíti na zábavu.

I šel tedy poslušně ani sám nevěda kam, neboť neměl do skákání a závodění pražádné chuti.

Beze všelikých myšlenek vlekl se pomalu k lesu. Byl by rád někam utekl, skryl se, odpočinul si, les však byl jediný oheň a jediná vřava. Nebylo skoro v něm ani tmavého koutečku. Staří pijíce seděli po zemi, u stromů šeptali si zase mladí, a to nejvíce po dvou; děvčata se proháněla v řadách vodíce se za ruce, mladíci jim zastupovali cestu, tak že s pokřikem utíkaly, a běda té, která se dala chytnouti. Všecek zástup vrhl se hned na její obranu, zavolaná chasa běžela na pomoc, povstával nerovný boj, až konečně byly holky nuceny brániti se hořícími hlavněmi.

Sambor přešel vedle několika ohnisek a ležení na zemi, honícím pak jej chytiti se nedal. Známí i neznámí ho zastavovali, aby si s nimi zavadal, aby šel s nimi, on však odmítl všecko. Domýšleli se o něm, že mu tanulo na mysli něco zlého.

Tak zašel až hluboko v bor, kamž již pronikala záře z ohnisek toliko z daleka, a vůkol byla tma. Tam pod dubem ulehl. Kupalový hluk bylo sice slyšeti, ale viděti nebylo pranic kromě záblesků, které

někdy pozlacovaly horní větve. Tehda vždy se zdálo, jako by jejich lístky byly ze zlatého plíšku, a jako by probuzení a poletující ptáčekové měli pozlacená křídélka. Sambor lehl a složil hlavu i oči do rukou. Poslouchal zpěvův a neslyšel jich, jen o nich snil, neboť mu spánek pomalu klížil oči.

V tom něco v dáli zadunělo, zapraštělo a zahýbalo se.

Byla to snad zvěř, onou vřavou zplašená? Ale zvěř uhání rychle, kdežto dupot onen byl zdlouhavý, opatrný, zanikal a obnovoval se, blížil a zastavoval se. Sambor již rozlišil kroky několika koní a lidí, jakož i jejich tiché šepety. Skryl se tedy hluboko v houští, do trávy a křoví, a čekal.

Z boru vystoupil obezřetně hlouček lidí. Z dálky dopadající tam svit nedovoľoval jim nahlédnouti do tváří.

Na silném koni jel muž, za ním zase dva jiní, a několik čeledínů jich následovalo pěšky. Schylovali hlavy a zvedající haluzí stranou pohlíželi k ohniskům.

„Třeba se jen přikrásti ke kolu,“ šeptal jeden, „je-liž to div, o Kupale si dívku unést? Komu jí nedají po dobrém, ten se jí musí zmocnit násilím. Jen když již ji mám na koni, potom jest má, pak již mi jí nikdo nevyrvé, nikdo mne nedohoní, nevezmou mi jí. A kdyby se opovážili jí brániti, třeba svou hlavu na to nasadím! Na pravo.“

Všichni šeptající vespolek zamířili k okraji lesnímu, pomíjejíce skrčeného Sambora. Sestoupili s koní, vedouce je tiše za sebou, a obcházelí potměšile hledající, kudy by mohli nepozorovaně přijíti.

Jeden odhrnoval haluzí a nahlížel nejprve, potom se sám plížil, zastavoval se a prozřetelně pokračoval. Sambor též vylezl ze křoví za nimi, pomínil je a dal se s velikou obavou jinou stranou, houštěmi, rychle k ohniskům.

Tento spěch jej prozradil, neboť ihned za sebou zaslechl dupot pronásledovatelův a nežli se nadál, uchvátily ho ze zadu silné páže. Vytrhl se a stanuv na odpor, udeřil útočníka hlavou tak nehorázně, že se převálil. Ale padaje k zemi, strhl s sebou i Sambora, chytiv se ho za košili. Na zemi se mezi nimi rozzuřil zápas, rdousili a přemáhali se, smykajíce sebou pospolu v houští, když přikvačili ještě dva jiní a sednuvše na parobka dusili ho tak, že nemohl ani vydechnouti.

Hned mu zavázali ústa a spoutali ruce i nohy.

Domýšlejíce se zrady a obávajíce se poplachu, strčili spoutaného Sambora do křoví, sami pak běželi nazpět ke koním.

Slyšel, kterak šeptajíce vespolek rychle se vzdalovali.

Spoutaný sebou zmítal na zemi, snaže se marně svá pouta rozervati. Lýči a provazy byly pevný. I ležel tak zoufaje si a naslouchaje, nemohl však pro písň, křik, vřavu a praskot ohňů žádného slova rozlišiti.

Tato trýzeň zdála se mu býti nekonečnou. Ohňové záře počínaly mizeti a místo nich vtíral se shora úsvit denní.

V lese se víc a více rozjasňovalo. Ptactvo v křoví procitovalo, kroužíc a létajíc kolem něho.

Dvě divokých holubův přiletělo poblíž vrkajíc, zezulka několi-krát zakukala, a nahoře zamávala šumná křídla jakéhosi velikého ptáka, kterého však nemohl postřehnouti.

Čím více se rozednívalo, tím větší nastávalo ticho.

V dále bylo slyšeti odtahující se zpěvem zástupy. Když nahlédlo slunce do lesního lůna, nebylo již na výšině nikoho.

Sambor ustavičně sebou zmítaje a lomcuje přece toho konečně dokázal, že nejprv uvolnil ústa od šátku, potom zuby rozerval pouta na rukou a na prsou, tak že po dlouhých mukách posléze praskla, a byl volný.

Jsa všecek rozlámán, poraněn a rozvztekl, vyskočil a běžel na nivu. Tam již bylo pusto, leckde ještě kouřily nedohaslé ohně, ležely černé hromady uhlí, potlučené hrnce a rozbité nádobí. Všecky hromady odtáhly poněnáhu domů. Položivý, upachtěný a spocený Sambor se vlekl a stanul, když uslyšel za sebou hlas.

Opodál na zemi zpola seděla a napolo ležela baba. Nazývali ji čarodějnicí Jaruhou. Byla to táž, jež zrazovala v lese Divě, aby nechodila na Kupalo, na které však sama pospíchala, a dle toho, jak nyní bylo viděti, nikoli nadarmo. Jsouc postrachem okolí a hospodyň, poněvadž mohla snadno kravám odnítí mléko, v obilí svázat uzel, učarovati vodu, zakvasiti dízí, — měla na Kupale pravé hody.

Všichni ji napájeli, aby se jim ze zlosti nepomstila čarami.

Seděla jsouc rozhrána, opojena, kolísajíc a přechylujíc se, zpěvujíc a šeptajíc k samé sobě. Shlednuvši Sambora, pozvedla ruku a počala na něho volati.

„Hej! Jsi tu sám, hochu, podej mi ruku! Hned mi podej ruku! Neboj se, neudělám ti nic zlého... Spíše ti mohu dáti libečku, aby tě měla děvčata ráda... jen mi podej ruku! Podej! Neboť sama ne-

vstanu, a jítí musím! Hochu... slyšíš! Podej mi ruku, sice ti udělám... do nového měsíce srazíš vaz... Podej mi ruku!"

Sambor se obrátil, byloť mu stařeny líto.

„Jaruho!“ řekl. „I kdybych ti pomohl vstátí, sama neuděláš ani kroku, a já tě vésti nemohu, neboť již pospíchám domů.“

„Jenom nemudruj a podej mi ruku... Jakmile vstanu, jakmile se ustrojím, ještě mi nohy půjdou... Hochu...“

Sambor přistoupil ke staruše a zvedl ji oběma rukama. Stanuvši třásla a chvěla se, vrávorajíc, jako by měla sklesnouti, přece však se udržela na nohou. Pohlédla zkrvavenýma očima na něho.

„Proč jsi tak dlouho spal?“ zabreptala.

„Nespal jsem, matko! Zlí lidé mě svázali, sotva jsem roztrhal pouta. Nestalo se něco na Kupale, Jaruho?“

Stařena pohlédla na něho, ušklíbala se a dala se do smíchu.

„A co by se bylo mohlo státí? Co se děje vždy o Kupale. Kupalo jest ohnivý Bůh, nalíbal se děvčat hojně, a jednu, nejkrásnější! he?“

Mávla rukou a se smíchem zapěla:

Přijel sem pán na koníku,
schvátil dívku u hajíku,
Ó, hájí, nevěrníku
Ó, bylo — bylo kříku!
Kupalo!

„Kterou? Kdo?“ zvolal Sambor.

Stařena pohrozila prstem u nosu.

„Oj, ty parobku! parobku! Ty's také na ni pomýšlel, na dceru hospodářovu! Také jsi po ní šilhal, ó; já vím všecko. Byla pyšná, byla moudrá, chtěla si ve věnci chodit. Ale věnec plyne s vodou, s vodou. Chytili ji, chytili mladou. Do komory, do komory vedou. Ha, ha! Tu máš panenské kralování!“ Počala tleskati, Sambor však lomil rukama.

„A bratři! A čeled! Naše chasa!“

„Pobili, potloukli, sebrali, unesli. Což je to o Kupale něco nového? Nebo něco zlého? Nač mařiti mladost? Doman jest bohatý kmet. Ženských má několik, ale ženy žádné. Ona tam bude pano-vati. Hoj, Kupalo, Kupalo!“

Jaruha počala plesatí zpívajíc, otáčejíc se a tleskajíc hubenýma rukama.

Sambor stál jako do země zaražený.

Baba hledíc mu do očí smála se.

„Dobře tak! Byla hrda! Já vím, já vím, po čem toužila; státi ve chrámě u ohně, aby se jí lidé klaněli k nohám, ona pak aby jim věštila. Ó! ó! Ale k hrnkům, ke vřetenu! Svaty pohrdala, nikdo jí nebyl hoden. Včera jsem jí pravila: Nechoď na Kupalo. Přišel měsíc, sličný panic, nepomůže křik, ni pláče, s dívkou na konika skáče. Vsadil na kůň, do bílého dvora s ní odpádl. Hle, co Kupalo dokáže!“

Jaruha zpívala poskakujíc na trávníku přes to přese všecko, že jí nohy ochotně sloužití nechtěly. Sambor se svěšenou hlavou odcházel.

„Buď zdrav, dobrý hochu,“ volala za ním, „teď již půjdu bez pomoci. Ale poněvadž jsi podal stařeně ruku, namluvím ti za to holku, kdykoli budeš chtít, a to takovou, že bude k zulíbání, že se bude moci líbat a jísti jako malinka. Buď zdrav, půjdu sama.“

A šla pomalu popěvujíc, smějíc se hlasitě k samé sobě, houkajíc k lesům a rozprávějíc s mimoletícími ptáky.

Mladík se vlekl nespokojeně a mrzutě domů. Nohy ho vedly známou cestou samy. Došed ohrady nalezl všecky ženské, běžující v nádvoří, a na druhém konci s Ludkem shromážděné parobky. Ludek měl zkrvácenou hlavu. Všichni se hádali, sestry a bratři plakali.

Kde kdo byl, všickni obklopili přichoziho. Vypravoval jim, co se s ním dělo, oni pak zase jemu, kterak na ně vypadl na zpáteční cestě se svým lidem z lesa, a kterak Divu, přese všecek odpor její a přes to přese všecko, že ho chtěla zastrašiti kletbami a slzami, uchvátili na kůň a unesli. Ludek bráně jí byl uhozen oštěpem do hlavy, a jiní též si utržili ran.

Ještě trval spor o to, kdo jest vinen, že dívka nebyla ochráněna, Ludek hodlal sebrati svou chasu a přepádnouti Domanův dvorec, aby se pomstil za násilí a zneuctění, ač jiní mu toho zase zrazovali tím, že unášení ženy nebylo řídkým obyčejem, a zůstala-li unesená při svém uchvatiteli, neslušelo jí již vymáhat a bráti nazpět, když se ve vratech objevila — Diva!!

Ženským vydral se z prsou výkřik, a všechny se rozběhly jí vstříc.

Stála s plamennou, skoro krvavou tváří, na košili bylo též viděti krvavé skvrny a třísně; na uzdě držela koně, který jí přinesl. Věnc

jí spadl na cestě se skrání, oděv měla potřhaný a ošumělý, z očí pak jí sršel strašný oheň.

Stála před domem, zdajíc se býti napolo pomatenou.

Vrhli se k ní volajice: „Divo!“

Sestra pověsila se jí plačky na krk a sklesla. Děvče pak třesouc se, dlouho ještě nemohlo pronést ani slova.

Sambor jí otevřel vrata a vzal z lehka otěže z její ruky.

Dala se pomalu k chatě, nehledíc na nikoho, a objevši sotva sestru, která jí zasypala polibky. Tak došla až k zápraží, padla na ně, spustila ruce a zalomila jimi.

Všichni ji kolkolem obstoupili.

„Divo, kterak jsi se mu vyrvala?“

Dlouho neříkala pranic. Živa jí přinesla v pohárku čerstvé vody; napila se, povzdychla si, a z očí se jí vyřinuly slzy.

Sambor hledě na koně šeptal něco; byl to kůň Domanův, a po světlé jeho srsti kanul pramének poustydle krve.

Dívčina seděla zamyšleně, sahajíc si rukou na čelo, nebo si něco šeptajíc a smutně se usmívajíc.

„Vždyť to chtěl?“ zvolala posléze. „Místo Divy dostalo se mu Nije. Vždyť to chtěl. Zabíla jsem Domana. Proč mne bral násilím?“

Stahujíc obočí pohlédla na bratra.

„Aj! vy! Ani jste mne neuměli obrániti! Já to umím jinak. Od svaté hory do dvora Domanova je daleko. Vzal mne v půli a tiskl k sobě, sekal koně, pádili jsme úprkem, mého křiku nikdo neslyšel. Chtěla jsem mu vydrápat oči, měla jsem ruce jako polámané, trásly se mi hněvem a zlostí. Konejšil mne usměvavě. Po boku se mu blýskal mečík, spatřila jsem jej. Umlkla jsem pořouchle. Domníval se, že mne již uchlácholil. Mlčela jsem, i pohlíželi jsme si do očí. Těšil mne sliby jako dítě, já jsem naslouchala. Kůň umdlévaje zvolnil krok. Po boku se mu blýskal mečík. Do dvora bylo daleko. Doman pravil, že mne miloval a proto užil násilí. Hleděla jsem mu mlčky do očí. Mečík se mi chvěl pod rukou. Naklonil se chtě mne políbiti, nekřikla jsem, měla jsem v ruce nůž. Do statku bylo ještě daleko, když jsem mu do prsou vrazila jeho vlastní mečík. Chopil se rukama za prsa a padl na zemi, a já jsem s koněm letěla. Nebylo, kdo by mne honil, čeleď ostala u pána.“

Ohledla se na zasmušile mlčící bratry a na sestry, které si hrůzou zakryly oči rukama. Luděk hleděl na ni.

„Domanovi bratři ti toho neodpustí,“ řekl, „bude třeba dáti krev za krev.“

Diva i všichni se odmlčeli.

Dlouho bylo ticho.

„Mne tu již nebude,“ odušila dívka posléze hledíc do země, „rozloučím se s vámi a odejdu již odtud navždy. A jakmile mne tu nebude, nebudou ani bažiti k vůli mně po pomstě. Půjdu, kam mne oči povedou, kam osud určí.“

Diva vstala a všechny ženské počaly plakat i bédovati.

Živa ji objala a spolu vešly do domu.

Bratři se potichu radili, co počítí. Diva se dlouho neukazovala. Šla se odstrojit ze svátečních poškubaných šatův a uvit si nového věnce.

V komoře si potichu svázala uzlík prádla na cestu, a Živa, vidouc takové přípravy, lehla s pláčem na zemi.

Potom objímajíce se tiše plakaly obě.

„Měj se dobře, má jediná, měj se dobře, má rodná sestro,“ pravilo děvče polo pějíc, „již se s tebou loučím na věky! Musím jíti, vše opustiti, kam mne oči a sudba povedou. Půjdu na ostrov Lednici do chrámu Nijolina ke svatému ohni, tam budu stát, až vypláču oči a ony shasnou, až přestanu žíti, nebo oheň hořeti.“

Vytrhla se z objetí sestřina.

„Nyní pojď, drahá Živo, má jediná sestro, požehnáme ohnisko, požehnáme kouty, požehnáme i stěny i hovádku i koně i všechno živé i mrtvé, s čím jsem žila, co jsem milovala.“

Toto požehnaní, k němuž se přidružily všechny ženské, bylo slavné. Diva šla k ohnisku a hodila na ně poslední loučí.

„Buď zdrav, domácí ohni, již tě nepodnítím, již mi nebudeš svítit u vřetena, ani mne zábnoucí neohlřeješ. Ohni otcův, matčin, sester a bratrův, sviť jim jasně, zahřívěj duši jejich. Buď zdrav.“

Potom šly ke chlebové díži, kterou Diva objala.

„Buď zdráva, matko, která jsi mne živila bílým chlebem, bodejž jsi vždy plna a lidé si tebe váží. Tvůj chléb již mne nebude živiti.“

Právě tak se rozžehnávala i s prahem, s komorami, s humny, se stodolami, s kolnami a stáji, s červenou kravičkou, s plavými ovečkami i s koni, ano i se psy, i se studní, ze které brávala vodu, i se vraty.

U studně vzala Diva vědro, nabrala naposledy, napila se a zaplakala. Objala sestru, bratrové, bratry, a se všemi se rozloučila, klaníc se všem vůkol.

Vrata se naposled otevřela a zase za ní zavřela; šla se rozžehnat i se řekou, která plynula pode dvorem, i s kameny, na kterých sedával otec.

Nikdo se neopovážil její cestě překážeti. U plotu stál uvázaný a a zkrvácený Domanův kůň; popohnala ho, aby se vrátil ke svému stádu.

Stará Vělich a dvě zbrojných pacholků byli ustanoveni, dovésti ji k jezeru, na Lednici. Sambor šel třetí.

Když se Diva ještě naposled ohlédla ke statku a zamávala bílým šátkem, zavzněl ze dvora pláč a nářek. Sestra a bratrové pousedaly na zemi a počaly žalostiti jak o nebožku.

V dáli bylo slyšeti, kterak Domanův kůň puštěn byv na svobodu ržál a pádil cvailem skrze lesy ke svým.

XIII.

Bylo ticho vůkol a pusto, když Myško druhého dne na koni přijel a stanul u vrat Domanova dvora.

„Není Domana doma?“ otázal se ve vratech stojícího sluhy. Parobek mlčel.

„Je-li pán doma?“ opakoval. Zase nedostal odpovědi.

„Což pak jsi oněměl?“ zvolal po třetí již hrozebně přichozí zeman, stahuje čelo.

„Co mám říci?“ počal ostýchavě mladík. „Doman leží raněný na posteli, baba mu vymývá ránu a obkládá ji zelinami. Ještě dýchá, ale života je v něm tuze málo.“

Myško sebou na koni trhl a seskočil.

„Kdo ho poranil?“

Tu se mu zase nedostalo odpovědi; sluha se začervenal, sklopil oči a patrně se ošťádal s barvou se vytasiti. Také nebyl ani jist, zdali sluší ono tajemství prozraditi, neboť od dívky zasazená rána byla pro mužského opravdu zneuctívající.

„Nevím,“ odpověděl parobek opatrně, ačkoli byl svědkem toho, když Doman sklesl k zemi.

Myško naň podivně pohlédl, ale více se ho již neptal a kráčel pomalu do dvora a do světnice.

Bylo v ní temno. U maličkého, prostřed kamenů hořícího ohně seděla skrčená Jaruha pražic něco v hrnčcích a skořápkách a šep-tajíc tiše.

V zadu na kožešině ležel bledý, polosníčí Doman s očima otevřenými a v sloup obrácenými, a s ústy, jejichžto bledé rty byly takéž otevřeny. Měl horečku. Na prsou jeho bylo viděti zkrvácenou košili a mokré plachty.

Jaruha pohlédla na příchozího a položila scvrklý, černý prst na ústa, Doman však již sebou škubl, pohnul se, zaúpěl, a z úst se mu vydralo jakési neurčité mručení. Nemoha hnouti tělem otočil oči. Myško šel pomalu k němu. Ani ona, ani on pranic neřikali, a host si sedl u jeho nohou na lavici.

Stařena zatím vzala stojící u ní pohárek, napila se, otřela si ústa a šla s jakousi mokrou zelinou k nemocnému. Položila mu ji na prsa, počala bručeti, zvedla nad ním obě ruce pohybujíc prsty, a plivnula v pravo i v levo. Doman sebou ani nehnul, počal jen tíž oddychovati.

Na zemi ležící pes pozvedl po tomto znamení života pomalu hlavu a počal patřiti na pána.

Myško s něho nespouštěl očí, ale promluvit se bál.

Nemocný zdál se spáti a blouzniti. Bílé zuby jeho leckdy se zatínaly a skřípěly, jindy se zase skoro usmíval. Jeho ruce sebou škubaly, jako by chtěl něco chytiti, a beze síly klesaly.

Myško kývl na Jaruhu.

Přistoupila k němu, prve však si ho dobře prohlédla. Stála pokorně.

„Kdo ho ranil?“ tázal se host.

Jaruha třesouc hlavou dlouho mlčela.

„He? Kanec?“ řekla posléze. „Ano, kanec, klem roztrhl mu prsa.“

Host obrátil na ni zvědavé oči a pokrčil ramenoma.

Jaruha se hned opravila.

„Či snad jelen? Což já vím? Na lov jel, a z lovu ho již přinesli.“ Svírajíc bradu v hrsti, potřásala hlavou.

„Ó, ty lovy, ty lovy, takové lovy jsou horší vojny!“

Hostova tvář jevila zřejmě, že jejím slovům nevěřil. Ale v tom objevil se na prahu Domanův bratr Velen.

Myško vstal a šel k němu, Jaruha pak stojíc u lůžka pohlížela za nimi, neboť odešli ze stavení v nádvoří.

„Mluv alespoň ty pravdu,“ řekl Myško, „co jest mu? Kdo ho ranil, a kde?“

„Hanba povídati,“ zašeptal tiše mladší bratr, „letěl na Kupalo za dívkou, za tou Višovou, a sebral ji s sebou na kůň. Dívka mu vzala meč od pasu a vrazila mu jej do prsou.“

Velen spustil hlavu, jako by ho vyznání to stálo tuze mnoho.

Poslouchající host zachmužil obličej.

„A utekla?“ otázal se rozhorleně.

„Doman spadl s koně, neboť ho těžce poranila, nevím, bude-li živ, ačkoli baba mu krev zaříkala a ránu mu obkládá,“ pravil Velen, „a dívčina utekla s koněm domů.“

Myško poslouchaje vypravování to zdál se sotva svým uším věřiti, nemohlť dívčiny smělosti a Domanovy neopatrnosti ani pochopiti. Umlkl.

„Zavolejte babu,“ řekl rozmysliv se, „zeptáme se jí, zdali z něho co bude, či je-li snad ztracen. Potřebíť ho mně a nám všem.“

Poslušný mladík pokynul od prahu Jaruze, která s líčenou vážností, ač byla patrně nachmelena, vyšla z chaty.

„Pošlyš, stará čarodějnice,“ řekl příchozí, obračaje se k ní, „bude živ?“

Jaruha pozvedla hlavu, zakývala jí, svěřila jí znova, podepřela si bradu rukou a dlouho přemýšlela.

„Kdož to může věděti?“ odtušila. „Což pak jsem u toho byla, když mu krev ubíhala? Či viděla jsem to, když ho zabíjeli? Já si hledím svého. Krev jsem zaříkala, bylin jsem navařila, pleny jsem přiložila, možná však, že někdo ránu zaklíná, možná, že má učarováno?“

Více nebylo lze dověděti se od ní. Myško smutně a rozpačitě stál, když uslyšeli ze světnice volání.

„Pojď sem!“

Všichni běželi, a bledý, ale sebevědomý Doman podpíraje se o loket žádal vody. Jaruha mu přinesla jakéhos připraveného nápoje, kterého se dychtivě chopil. Přešel očima světnici, poznal bratra, a spatřiv cizího muže, sklopil oči. Rukou si tiskl hrud, jako by ho něco tížilo. Myško stál u něho.

„Hleď,“ pravil, „spadl jsem s koně a prorazil jsem se mečem.“

Ani se neosmělil pozvednout oči.

„Myslil jsem, že to bude můj konec, ale přec ještě žiju.“

„Však jsem vám, prosím, vaše milosti, zaříkala krev,“ podotkla Jaruha, „nebýti mne! he! he!“

„Oč jste se tam uradili, Myšku?“ otázal se raněný, obraceje řeč jinam.

„Dnes, kdy leže hojiti se musíš, nemůže s tebou být o tom řeči.“

„Však já se z toho vylízám,“ řekl Doman, „ale nechci, abyste na mne zapomněli, máte-li něco na práci. Nepůjdu-li já, tedy půjdou bratři a chasa. Jákmile jen budu moci chodit, jistě doma nezaspím. Člověk zotaví se nejlépe, sedne-li na kůň.“

„Na koně se tak brzo netěšte,“ přerušila ho Jaruha, „krev by se vám spustila znova, a kdyby mne tu nebylo k zařikání . . .“

Nikdo baby neposlouchal, proto umlkla. Ano, Velen ukázal jí na dvěře. Čarodějnice pošukavši kolem ohně, bručíc odešla.

„Zle s námi,“ řekl Myško, „zle s námi, Domane. Na víci jsme neuradili nic, a nyní se nám schyluje ještě k horšímu. Chvostek si sebral velikou družinu, i mezi našinci. Možná, že poslal i k Němcům a Pomořanům, aby mu přišli na pomoc, chce nás opanovati vesměs a nadělati z nás otroků. Nuže, poraďme se.“

„První starostí musí býti,“ řekl Doman, „abychom se zbyli těch, kteří mu slouží a s námi jíti nechtějí, jinak —“

„Zajisté,“ odpověděl Myško, „s těmi, co k němu stojí zcela veřejně, bude snadná porada, ale kdož ví, kolik se jich s ním spřáhlo tajně? Starého Više již není.“

Při vzpomínce na starého Više svěsil Doman hlavu a zamlčel se.

„Třeba nám vésti mírovou věc dále. Nikdo nechce stanouti v čele hromady, aby se mu nestalo totéž, co Višovi. Přijel jsem k vám na radu, a vy . . .“

„E! Což bych klamal!“ zvolal Doman živě, jako by z malé horečky. Odhalil prsa, odhodil plachtu a s podivným smíchem ukázal sinou, sotva zaschlou ránu, mající podobu meče, kterým byla zasažena.

„Hleď, Myšku,“ doložil, „dívka mi ji zasadila! Dívka! Holka Višova. Vymkla se mi z rukou jako slizký úhoř. Jaká to hanba a ostuda! Pokud jí nedostanu, abych ani lidem na oči nechodil. Neutají se to, vlastní čeleď mne prozradí, báby se mi budou vysmívati. Arci, že chytaje jí poranil jsem bratra jejího, ale býti raněn od dívky . . .“

Klesl na lůžko.

„Vezmeš ji a pomstíš se,“ zvolal Myško, „chtěl jsi ji mítí za ženu, učiníš ji nevolnicí, nebo ji — zabiješ; netrap se proto a buď beze starostí.“

„Jakmile jen trochu sesílím, doma nezůstanu, lože i potupa ta mne páli.“

„Poslyš, Domane, s kým pak vy?“ přerušil ho Myško.

„S vámi,“ odpověděl raněný krátce a poukázal na bratra, „on, já, můj lid a čeleď. My staří kmeti jsme zvyklí svobodě a budeme hájití míru do poslední krůpěje krve. Kněz ruší mír, ať dá hlavu!“

„Ať dá hlavu!“ zvolal Myško a vstal. „Víc již slyšeti nechci, ani nepotřebuji. Dosti toho.“

Velen mu přinesl medoviny, host přihnul koflík spěšně k ústům, vzal Domana za ruku a napil se.

„Na tvé rychlé uzdravení — slovo s to?“

„Kmetské slovo a přísaha, já s vámi, a kdybych zemřel já, budou s vámi bratři, do posledního.“

Lehl. Myško vyšel a vsedl na kůň.

Jaruha se opět vrátila a přistoupila k lůžku nemocného; pohlédla na prsa jeho, s nichžto byly plachty shozeny ležice na zemi, a zalomila rukama. Počala je nevrle zvedati.

„Rád byste se uzdravil, milostivý pane,“ ozvala se, „baba vás zachránila, ale poslouchati jí nechcete.“

Nemocný se nevzpíral, když mu ony mokré byliny a plátno položila znova na prsa. Jsa rozčilením, byt i nepatrným, unaven, ihned usnul. Ve dvoře nastalo zase ticho.

Chýlilo se k večeru, když Velen stoje ve vratech spatřil vystupující z lesa jezdce.

Byli čtyři. Jeden jel napřed, zrovna ke dvoru. Mladík už z daleka poznal Bumíra, kmeta od Gopla. Bumír již byl stár, ale silný jako zubr, měl mocnou šíji, ohromné ruce i nohy a tlusté břicho. Tmavé, napolo již šedivé vlasy objímaly neladně kulatou jeho hlavu s vypoulenýma, žabíma očima a se širokými ústy. S Bumírem se ledva znali, Doman ho nemiloval, i bylo nesnadno se dovtipiti, proč tam asi přijel. U vrat se svými stanul.

Stará pohostinnost nedovolovala nikoho, ať milého, nebo nemilého, odmítnouti. Pozdravil se s Velenem.

„Zabloudil jsem,“ řekl Bumír, „poskytnětež mi u sebe odpočinku. Lidé se rozběhli za jelenem, utíkajícím s oštěpem v těle. Jakási zvěř, ve které sedělo Licho, svedla nás na bezcestí, již druhý den se touláme po lese.“

„Bratr se zmrazčil a leží nemocen,“ odvětil Velen, „ale dům vás milerád vítá.“

„Já umím léčit rány,“ zvolal Bumír, „půjdu se podívat.“

„Ošetřuje ho baba.“

Bumír supaje slezl s koně a neptaje se nikoho táhl do jizby.

„Čeď má sádlo, kterým zalévám rány, u sebe,“ řekl Bumír, „zalijeme mu ránu sádlem a za několik dní nezbude po ní ani památky.“

Vešli do světnice. Doman jako by byl ucítil cizince, hned sebou pohnul. U ohně dřímající Jaruha se probudila, plivajíc a jsouc mrzuta. Bumír ničeho nedbaje šel k nemocnému.

Jakmile na sebe pohlédli, hned bylo lze seznati, že tento host nebyl hospodáři vítaným.

„Zabloudil jsem, popřejtež mi odpočinku,“ řekl sedaje na lavici.

Doman pokynul rukou a dal bratrovi znamení, aby hosti posloužil. Bumír se uvelebil a spolehl na stůl.

„Moji lidé mají sádlo,“ pravil, „které hojí nejtěžší rány. Padouch medvěd mi jednou sedřel s hlavy kůži do polovice, a přece mne tím sádlem vyléčili.“

„Milostivý pane,“ řekla Jaruha, „již není pranic potřebí, já jsem krev zaříkala a mám byliny, kterými se rána brzo zahojí. Nic není třeba.“

Nemocný též pokynul rukou, a Bumír umkl.

Znova vešel Velen s medovinou a s vdolkem, za ním pak přinesli mísy. Host počal žádostivě jíst a lakotně pít, a dokud se nenasytil, jen supal. Jaruha vyšla v nádvoří, kde se bavila žerty s čeledí. Velen též počal poklízeti stád, a tak zůstali sami dva. Bumír si toho patrně přál, neboť ihned se přiblížil k hospodáři.

„Aj, milý Dománku,“ počal nachyluje se k němu, „nevčasná to rána a nemoc tě teď postihla. Zle jest u nás, potřebí nám lidí a paží. Kmeti, naši bratři, se bouří a špatného asi piva navaří.“

Čelo nemocného se svařtilo.

„A co se děje?“ zabručel.

Všichni jsou jako šílení na našeho kněze, jen hr! a hr! na něho!“

Doman již poslouchal mlčky.

„Všichni padneme a zhyneme,“ řekl tiše Bumír, „pohněvali kněze, vyvolají pomstu, přivede na nás Němce.“ Bumír vida, že hospodář pranic neodpovídá, pokračoval: „Spiknutí na kněze jest již uchystáno, již se sbírají, radí, a všechno to dělají jen proto, aby jednoho ze sebe posadili na hradě. O svobodu jim neběží; nýbrž o po-

klady na zámku. Víme to. Ale zmýlí se, neboť i nás jest mnoho, kteří stojíme při knězi a nedáme mu ublížiti. Nedáme!“ zvolal Bumír tluče číši na stůl.

Oči mu vzplanuly ohněm.

„Myškové by rádi panovali, nám je však milejší ten, kdo jest. Jeho již známe, onino však nenapivše se ještě byli by hladovější. Nedáme.“

„Spočetli jste se?“ otázal se Doman.

„Nač bychom se počítali? Leškové půjdou s námi všichni, vždyť se to dotýká jich samých, sjednotí se, a kmetů, chtících své léchy vzdělávati s pokojem, také jest mnoho, hromady však, ježto by se opovážily povstati, potře lid kněze úplně.“

Takto, Bumír odkryl po medovině neprozřetelně svou barvu, Doman však jsa mnohem chytřejší předvídal již dávno, kam všecko to míří, a tušil, že se ho Bumír posléz optá, při kom on státi hodlá. Lhátí nechtěl, pravdu říci zdálo se mu býti příliš nebezpečno. Zachovací pud mívá u polovzdělaných národů podivné způsoby a chápe se rozmanitých úskoků. Domanovi přišlo na mysl, aby využítkoval svou chorobu, a když již byl tedy Bumír se svou řečí u konce, počal úpět a chytil se za prsa.

Pod oknem stojící Jaruha jeho ston uslyšela a hned pospíšila k němu.

Bumír umkl. Hned byly přineseny nové pleny; nemocný si velmi stěžoval. Čarodějnice prohlásila, že musí ránu zažehnávat, a že nikdo nesmí býti při tom. Starý kmet se čárův a bab obával. Odklidil se tedy s přerušenu rozpravou za práh supaje a těše se, že později ještě k jejímu dokončení se navrátí, po dosti dlouhém čekání však vyšla Jaruha se zprávou, že nemocný následkem jejího zažehnávání usnul a bude spát až do rána, do druhého dne, a že mu nikdo nesmí spánku rušiti, poněvadž by mohli rozhněvaní duchové uvrci nemoc na toho, kdo by nemocného probudil.

Tak chtěj neb nechtěj ocitl se Bumír s nepořízenou v nádvoří, jsa jist, že na ostatek by mu bylo čekat až do rána. Pomoci tu nebylo. Měl na spěch s přemlouváním jiných, neboť ho kněz patrně byl poslal, i vzal Velena stranou.

„Já zde až do rána zůstatí nemohu,“ řekl netrpělivě. „Doman spí. Sdělte mu ráno vzkaz ode mne, aby pamatoval na to, co jsem mu řekl, a aby stál při těch, kteří milují mír a rádi sedí v pokoji. Po- vězte mu to jistě, já musím ujetí do večera ještě kus cesty.“

Takto zchytra odbytý a mrzutý Bumír vsedl bruče na kůň a táhl dále. Doman však nehodlal nikterak spáti, navedl jenom babu, aby mu pomohla nějak se vymotati. Ledva zaslechl koně za vraty, hned se počal na loži hýbati. Ležení jej omrzelo, chtěl alespoň zkusiti, zdali dovede vstáti. Jaruha nad tím ustrnula, neboť si ani nepřála, aby se tak brzo uzdravil, i počala ho mermocí strkati zpět na postel. Síly mu také velikého pohybování ještě nedovolovaly. Doman sotva se pokusiv a pocítiv ještě slabost, ulehl nazpět na lože. Jaruha zažehnávala znova. Měla při tom hojnost jídla a pití, a jak uměla, přičiňovala se ukázati, jak je jí u nemocného třeba.

Bylo již hezky pozdě, když Doman po námahách oněch usnul, a když vedral se do stavení host nový. Ani baba nemohla pochopiti, kterak se tam dostal.

Spoléhajíc na ohnisko právě usínala, když uzřela na prahu kočiči oko Znoskovo. Ukrňáček s ovázanou hlavou a s tekoucím okem vplížil se do jizby tak pofouchle, že Jaruha spatřivši jej ulekla se tak, jako by byla shlédla vlkodlaka.

Psi hlídali v nádvoří, lidé spali, vrata byla zavřena. A Znosek se přece dostal do ohrady. Kterak? To bylo jeho tajemstvím. Vplíživ se dovnitř přilezl ke stařeně poukazuje jí na svou poraněnou hlavu. Jaruha byla útrpna, léky a čáry byly jejím zaměstnáním z řemesla, dovolila tedy Znoskovi přistoupit a rozvázala mu pomalu hlavu. Přischlý obvazek bylo třeba odmočiti, při čemž ukrňálek bolestí zasýčel, a Doman procitl.

„Kterak jsi sem vlezl, že tě psi nesežrali?“ zašeptala čarodějnice tlumeným hlasem.

Znosek jí sotva zřetelným šeptem odpověděl do ucha, že dověděv se o jejím tamějším pobytu, musil se do dvora dostatí stůj co stůj, poněvadž prý ho rány nesmírně bolely.

Přiznal se jí, že nemoha jinak vydrápal se na strom, stojící u kolového srubu, a po jeho haluzích spustil se v nádvoří. Zde pak ani psů neprobudiv přilezl až ke dveřím jako vždy otevřeným.

Jaruha mu počala prohlížeti ránu, šeptati nad ní a plivati na všechny strany. Potom vyndala ze svých uzlíkův býlí, z hrníčku nalila jakési břechky, a poručivši Znoskovi, aby sedě svěsil hlavu, ovázala mu ji znova. Oheň pouhasl, ve světnici bylo skoro tma, ale právě v tom okamžiku, když před ní trpaslík se spuštěnou hlavou klečel, loučí vzplanulo, záře osvětila jizbu, Doman procitl, otevřel oči a spatřil podivnou tu dvojici.

Cizí člověk bez jeho vědomí ve stavení vzbudil v něm hněv, a tím spíše, poněvadž byl nemocí svou nevrlý. Kdežto se domnívali, že pořád ještě spí, on strašně vzkřikl volaje lidi. Znosek minil uklouznouti a prchnouti, ale již bylo pozdě. Zrovna za prahem spící čeleď byla okamžitě na nohou. Pídimužik padl obličejem k zemi. I propukl pokřik, poplach, a čeleď chytivši Znoska dovedla ho před pána.

O stvůře té, již Doman nikdy neviděl, kolovala dávno pověst jako o bytosti zlé a knězi sloužící. Bylo známo, že všude pátravě vyzvídal, že se uměl všude vplížiti, a že ho používali ke slídění a k výslechům. Dle postavy snadno bylo domyslit se, čím byl.

V prvním návalu zlosti chtěl ho Doman dát oběsiti na dubu. Znosek před ním padl na tvář naříkaje a prose o milost. Jaruha se ho nechtěla zastávat, svěřila toliko, že k ní přišel za příčinou ran, které měl na hlavě. Čeleď již se chápala postraňků, hodlajíc přechoťně vykonati pánův rozkaz a pověsiti Znoska jako veliký žalud na dub, když se Doman nad ním pro veliký pláč a nárek smiloval a dal ho psy vyštvaťi z nádvoří. Vyvedli ho tedy ze dveří, hvízdli na psy, a podrápaný, raněný a horempádem, jako by mu hlava hořela, k týnu utíkající zakrsálek vyskočiv hbitě na srub, sotva že celému stádu ženoucích jej ohařův uklouzl. Jeden ze psů zachytiv ho za nohu uvízl na ní, a vytrhnuv z ní, co zuby uchvátil, spadl na zemi. Ale Znosek přeskočiv oploti zmizel za ohradou.

Jaruha již seděla klidně u ohně a snad i litovala, že nebyl oběšen, poněvadž oběšenci tehda poskytovali velmi výdatných lékův a sloužili při mnohých čarách, což by jí bylo přišlo velmi vhod. Že se jí pobudy slitovalo, proto jí nevinili, zůstala tedy zas u ohniska.

Znosek padnuv za statkem na zemi úpěl, zvedaje pěsti k ohradě a proklínaje pána jejího. Přisáhl mu pomstu, a byť i životem svým jí zaplatiti byl nucen — avšak knězovu donášeči byla věcí snadnou. Když pak ovázav si nohu odtáhl k ránu do lesa, aby ho nechytili poznovu, pořád se ještě obracel k ohradě, vyhrožuje jí pěstmi a zuby.

XIV.

V jezeře Lednici byla výspa, svatý ostrov, na který z daleka, až od Visly, od Labe i Odry přicházeli poutníci s dary pro věštby a rady. Takových chrámův a svatyň nebylo za tehdejších časů ve slovanských zemích mnoho. Na ostrově Ranském stál chrám Svatovidův, jiný takovýtéž byl u Redarův, u polabských Srbů třetí Triglavův, a ve Starogrodském háji ctěn byl Prove. K nim táhla o velikých svátcích a slavnostných dnech rozličná plemena z dalekých krajin, tam se scházel lid stejného slova, ač poněkud rozličných řečí, u svatin těch se radili a domlouvali, co třeba podniknouti na obranu proti společnému nepříteli.

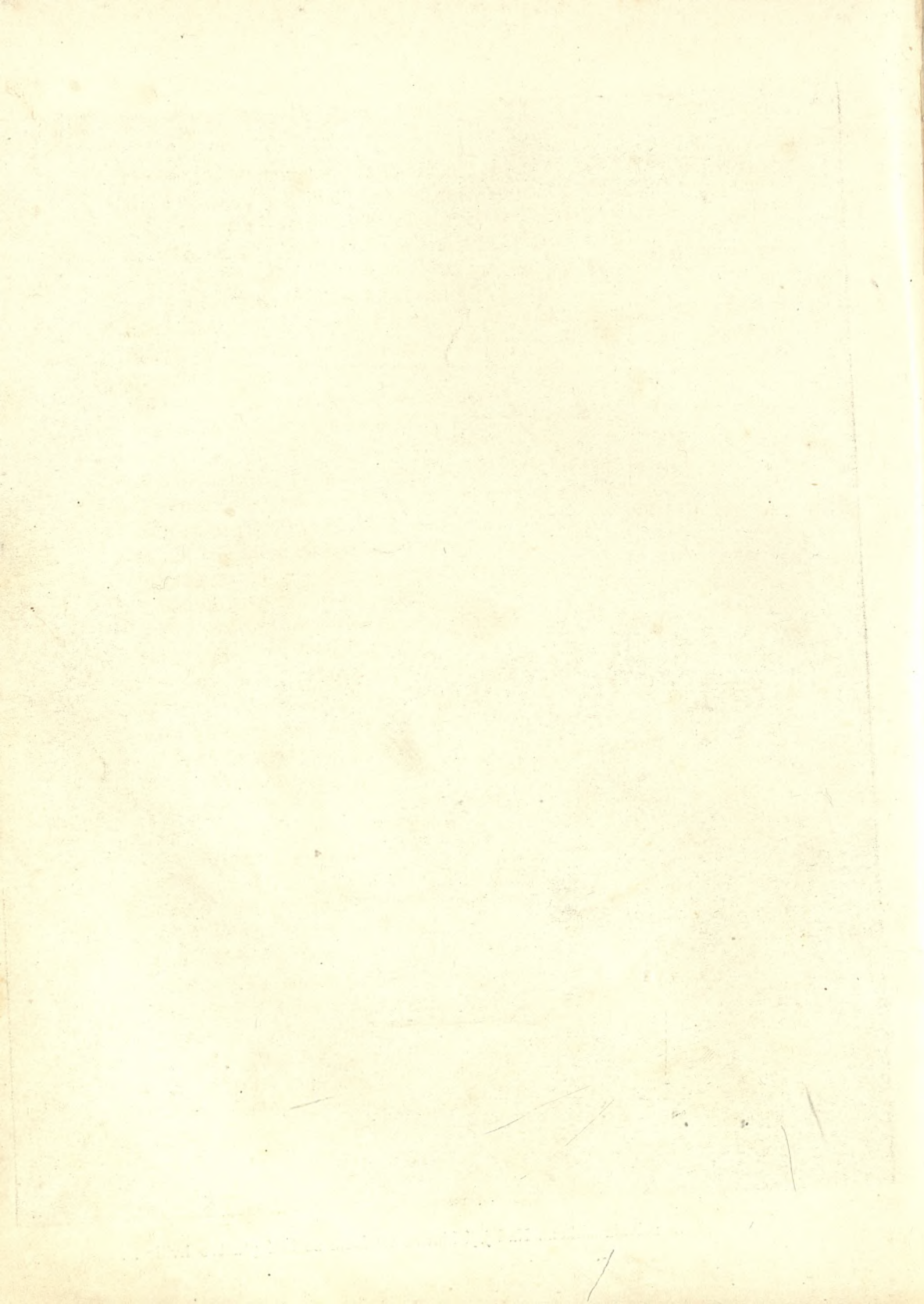
Na ostrově Lednici také byl takový chrám Niin, a k němu se šla Diva skrýt před pomstou a zasvětit ostatek života opatrování svatého ohně.

Třetího dne ukázalo se pocestným obsáhlé, lesklé a jasné jezero, kteréž uvítali poklonou, poněvadž i ono bylo jak ostrov posvátno. Z dálky bylo lze postřehnout hustým hájem a chrástím tehda zakrytý ostrov. Stromoví a křoví skrývalo přede zraky chrám úplně a zdálo se zaujímati celý ostrov. Na jehlách, kdys u břehu do jezera narážených, stály chudičké rybářské chýšky. U nich ke kolům přivázané čluny kolébaly se jako ve spánku, pohybující se zároveň s vlnami. V budkách oněch bydlící rybáři převáželi poutníky na ostrov.

Proslýchalo se, že tam chatky těch ubožáků stály od pradávna, že jich tam bývalo jindy velmi mnoho, že koly zaujímalý znamenitou

Diva mávala šátkem. Nad její hlavou vznášelo se bílé ptactvo kvílící . . . (Str. 143.)

část jezera, a že na podlahách nad nimi přebývala celá, a to zámožná osada. Časem však jehly uhnívaly, chýše klesaly do vody, lidé se pomalu přesídlili na souš, anebo se rozprchli. Teď již tam zbylo toliko několik zčernalých, hluboce vpadlých, ucaděných a rybáři i přívozníky obydlených chatrčí.

U nákolnických budek rozloučila se Diva se svými průvodci, neboť jsouc tam již bezpečna mohla jíti na své souzené místo sama. Nepotřebovala ni společníkův, ani družek. Sambor, který ji od malička ctil a miloval, padl jí k nohám.

„Buď zdrav, Sambore,“ oslovila jej, „buď šťasten, vzkaž ode mne pozdrav milené sestře, bratrům a všem, i ptákům, co lítali kolem našeho statku.“

Z chýše na jehlách, které se pod ním třásly, vyšel shrbený stařec drže ve chvějících se rukou veslo. Bez řeči sešel ke člunu, vstoupil do něho, odvázal jej a čekal. Diva vsedla, po té odrazil přívozník od břehu, a člun se pošinul na široou, klidnou hladinu. Druhové stáli hledíce na to mlčky, stará pěstounka pak padnuvši na zemi plakala. Diva mávala šátkem. Nad její hlavou vznášelo se bílé ptactvo kvílíc, jako by vědělo, že se loučila s rodným světem svým.

Člun plul. Již nebylo lze rozeznati její tvář, byloť viděti jen bílou košili a jako tato bílou tvář, potom bílou tečku, až posléz ostrov a stromy zakryly člunek úplně, tak že zmizel divákům s očí. Diva plula, kam ji vedla sudba. V tom se loďka opřela o břeh a zakolísala se, stařec vystoupil na zemi a přidržel ji. Nad vodou vyčnívalo několik kamenův; děvče vystoupilo z loďky a vyšlo na pobřeží.

Na výspě bylo ticho, zcela ticho, toliko na tisíce slavičků kloko-talo jak o přetrž ve křovinách. Mezi vrbím a olším vedly lidskými stopami vyšlapané, skryté stezky. Diva šla pomalu nekvapíc a vědouc, že jistě dojde tam, kam osud jí kázal.

Uprostřed houští rozprostřela se před ní pojednou zelená lučina. Tam seděly kupky lidí, kteří v jakémisi slavnostním tichu požívali z košíků, cokoli s sebou kdo měl.

Dle oděvu, jeho barvy a kroje bylo patrnó, že tam byli lidé z různých zemí. Byliť tam řečí a oděvem se lišící, jazykem však příbuzní polabští Syrbové, Vilci a Redaři, byli tam i Daleminci, Ukranci, Lučané, Dulebané, Drevlané z lesů Drážďanských, tamější domorodí Polané, Lužané od Varty a Odry, Bužané od Buga, ano i Chor-báti a nesčíslná tehdejší plemena, která pochodíce z týchž rodů, od hlavního kmene odštěpených, nazývala se rozličnými jmeny. Byla

to věru krásná podívaná na ty zástupy, které rozumějice si vespolek křece se neznaly a divily se sobě, a ježto majíce každý jiné vzezření a jiné zvyky přece se znaly všecky ke společné pramateři. Tuze se nebratříčkovali, jejich vzájemné styky byly až příliš opatrné, ale zapěná píseň nebo pronesené slovo pomalu je sblížovaly.

Sedé, černé, hnědé a bílé kamizoly, haleny a pláště, objaté zelenými, červenými, černými a bílými pásy, vyznačovaly jednotlivá plemena. Zbroj též neměli stejnou. Plemena od Vltavy a Labe, jsouce Němcům bližší, přijala již od nich mnohé, kdežto jiná, v Povislí a dále uvnitř obývajcí, vypadala ještě poněkud divočeji. Pobaltičtí (od bílého slovanského moře) měli mnoho zámořských věcí, které jim přivázely koráby z dalekých krajin.

Diva prošla mezi zástupy, které ji měřily zvědavýma očima. Chrámů odtamtud ještě viděti nebylo, byltě zakryt zelenou houští. Uprostřed porostlin přišla k prvnímu kamennému obvodu chrámovému. Ohromné ty balvany stály tam tak, jak je zrodila země, jak je přineslo moře, nejsouce rukou lidskou ani dotknuty, majíce totéž vzezření, jaké jim udělily věky, a stojíce v stejných vzdálenostech nedaleko od sebe jako v kameny zakletí strážcové. Posvátná řada ta šla kolkolem až do nedohledna.

Na jedné hrči takové seděla žena v bílém oděvu jsouc opřena o ruku. Byla již stará, měla stříbrné, na ramena rozpuštěné vlasy, a na nich panenský routový věnec. V ruce držela bílou hůl s korou jen potud zanechanou, aby ji proužkem jako had otáčela. Oděna byla po selsku, bíle, svěže a švarně, a měla lesklé sponky. Na klidné, svraštělé a svadlé tváři její bylo viděti život jako by dřímavý, něž napolo mrtvého, ni o smrt, ani o osud se nestarajícího.

Diva se jí poklonila.

Stará žena pozvedla ponenáhlu oči, ukázala jí beze slova rukou v pravo na cestičku, podepřela si znova hlavu a dumala.

Dívka šla ukázanou jí cestičkou. Opodál stál o hůl opřený stařec neveliké postavy ve svěžím, bílém oděvu, v obuvi s červenými řeménky a s tmavým pláštěm na ramenou. Černá, vysoká čapka mu kryla čelo. Hleděl zpod sivých obrví na zvolna se blížící Divu. Tato se mu hluboce poklonila.

„Jsi-li zde pánem a otcem?“ otázala se.

„Jsem Vizun, ano.“

„Přišla jsem vás prosit o útulek,“ vece Diva vstávajíc, „budu svatě opatrovat ohně Niina. Zaslíbila jsem se bohům od mladosti.“

Starý Vizun hleděl a poslouchal vlídně a klidně. Děvče povědělo ta slova rychle, a ruměncem jí polil obličej.

„Jsi-li sirota?“ otázal se.

„Nikoliv, nedávno jsem měla otce i matku, a mám ještě bratry a sestry. Kmet Viš byl mi otcem,“ pokračovala, „kněžský lid Više zabil.“

Vizun poslouchaje dychtivě popošel k ní.

„Soused náš mne chtěl unést a svou ženou učiniti; bráníc se zabila jseme ho. Nerada bych, aby se za jeho krev mstili, jdu tedy sem.“

„Že jsi zabila?“ zvolal starý Vizun udiveně. „Ty že jsi zabila? Jak slul ten člověk?“

„Doman!“ odpověděla dívka s uzarděním.

„Doman! Doman!“ zvolal stařec zalomiv ruce. „Vždyť ho znám od malička, nosil jsem ho jako dítě na rukou.“

Zamračil obličej.

Diva zbledla, ulekla se, aby jí neodmrštili. Starý nemluvil pranic, opřen jsa o hůl hleděl mlčky do země.

„Doman zabit!“ říkal si. „Zabit dívkou!“

„Pověz mi, kterak jsi ho zabila!“ řekl stařec.

Diva počala třesoucím se hlasem vypravovat, omlouvajíc činu svého svým slibem a spáchaným na ní násilím. Vizun se ptal, ví-li jistě, že byl opravdu Doman zabit, zda-li nebyl toliko raněn, a nechtěl v jeho smrti nikterak uvěřiti. Potom umkl.

„Dovoltež mi zde zůstat u ohniska!“ zvolala Diva.

Stařec dlouho neodpovídal přemýšleje.

„Zůstaň si zde,“ řekl konečně, „jsi však pro nás příliš mladá a příliš sličná. Ty se ještě neznáš, zasteskne se ti, buď si zde toliko hostí, jinak tě nechci. Jakmile tě přestane srdce boleti, půjdeš opět! ó půjdeš!“

„Ne! ne!“ zvolala Diva. „Zůstanu zde.“

Vizun se smutně usmál a ukázal jí mlčky cestu ke chrámu.

Diva ukázaným směrem spíše běžela nežli šla. Tu stálo ostrokolí a vrata. Kolový srub se skládal z hladce otesaných a nahoře v zuby a kruhy řemeslně vyřezávaných břeven. Vrata též měla sloupy dřevěné, jako děvčata krajky, zoubky a pásky okrášlené, a některé bílé, jiné pak žluté a červeně malované. Na stříšce nade vraty visely buď uschlé, buď ještě zelené a čerstvé věnce. Odtamtud již byla cesta postlána zeleným kosatcovým listím. V ladně vyřezaném pni, u něhož

stála bílá nádobka, byla voda pramenitá, jako slza čistá. Diva si nabrala a prahnouc žízni napila se.

„Buď zdráva, vodo svatá, vodo nová!“ zašeptala.

Za vraty vyhlížel jiný, Vizunovi podobný stařeček, ale před příchozí rychle se schoval.

Cesta vedla kolkolem mezi dvěma kolovými ohradami, a druhé roubení chrámové bylo ještě ozdobněji ze dřeva vyřezáno.

Na něm visely kožešiny, rozmanitá zbroj a dary, které tam poutníci přinášeli. Tou cestou bylo třeba jítí dál až ke druhým vratům.

K těmto bylo jí vystoupiti po schodech. Bylo tam již temněji, poněvadž stromoví a kolová ohrada zabraňovaly světlu volného přístupu.

A tam již stál i sám chrám, spoléhající kolkolem na hustých dřevěných sloupcích a pokrytý šindelovou střešou. Mezi červenými a žlutě proužkovanými sloupky visely červené soukenné opony, zaslánějící vnitřek svatyně. Stěn u chrámu toho nebylo.

Když dívka, přistoupivši k soukenné oponě, měla ji zvednout, aby vešla tam, odkud již nechtěla a nehodlala nikdy vyjítí, pojala ji jakási bázeň. Pohledla v bílý svět, na bílý den, poslechla klokot slavíčí a chvějící se rukou pozvedla záslonu, která jí zašuměla nad hlavou.

Vešla. Tam jí na okamžik omámila černá noc, oči její nemohly s počátku nic postřehnouti. V zadu na černé půdě blýskal se jen oheň.

Zápach z pryskyřice, jantaru a ze spálených bylin přesycoval těžké a teplé povětří. Teprve přizpůsobivši oči spatřila kontinu, též uvnitř ještě na sloupech opřenou, tmavou, smutnou a prázdnou. Opo-dál před ní stály kameny, obklopující volně hořící ohnisko. Kouř a jiskry vynikaly z něho hned volněji, hned zase rychleji, a vystupovaly vzhůru k otvoru ve střeše, nebo byvše sraženy větrem nazpět rozptylovaly se vnitř budovy. U ohně seděly dvě bílé postavy jako by spaly nebo dřímaly.

Skrze dým a plameny bylo na stěně svatyně viděti cosi neurčitěho, vysoko, až ke stropu a ke střeše se vypínajícího.

Byla to černá, učaděná a podivná, neohrabaná a strašná postava, u jejíž nohou leželo několik bílých umrlčích lebek. Vedle ní visely luky, zbraň, nože, jakési dobyté kořisti, a socha sama byla skoro celá ověšena šňůrami jantaru a červených, na nitích na-

vlečených kuliček. Nahoře v ohavné hlavě planuly dva veliké, třpytivé, červené kameny jako krví hořící oči. Kromě těchto dvou ohnivých očí, před nimiž nebylo lze nikam se ukrýti, nebylo tam viděti pranic jiného. Hledělyť na všechny strany, dole hořící oheň se v nich obrážel a kmital se v červených kamenech, jako by byly živé. Tyto božské, kmitáním ohně pohybující se oči překvapovaly ve tmě chrámové jako hrozebný a hněvuplný pohled ze světů jiných.

V tu chvíli nebylo slyšeti ve chrámu nic, jen praskot hořícího dříví a švitor ptactva, které vniknuvši otvory a skulinami do vnitř nepokojně pokřikovalo, lítajíc a snažíc se zas o vyváznutí na svou bodu venkovní.

Diva, v níž ony dvě červené oči vzbudily strach a ohromily její odvalu, pozastavivši se chvilku přistoupila pak volným krokem k ohnisku myslíc sobě:

„Tu je tedy mé místo.“

A nikoho se již neptajíc, aniž se na koho ohlížeje, popošla až ke dvěma sedícím ženštinám, kteréž udržovaly oheň, sedla si jako ony na prázdný kámen, vzala přichystaného loučí a přiložila je na oheň.

Jedna ze ženských jí chtěla zadržeti, ale povstala již pozdě. Oheň již objal tu první oběť, na kterou Diva hleděla tak, jako by v ní hořel její vlastní život. Obě strážkyně Zniče toho pohlédly na ni zkoumavě a poněkud zaraženě. Při světle ohně mohla jejich tváře spatřiti. Byly svadlé, smutné a bledé.

Prohlížeje si spanilou dívku, šeptaly si něco, jako by jí litovaly. Ostýchajíce se promluvíti toliko potřásaly hlavami.

Zdalo se, jako by na ni pohlížely jak na odsouzenou. Diva pokojně seděla a patříc na oheň odpočívala si.

Strážkyně se potom u ohně střídaly, toliko Diva přisedla s nimi celou noc přikládajíc paliva. Spánek na ni nešel, v duchu se ještě loučila se svým panenským životem a s domovským dvorem, a červené Nioliny oči děsily ji strašnou budoucností.

Tak uběhl den první a skoro taktéž uplynul i den druhý. Mohla toliko vyjít za kontinu a oddechnouti na čerstvém povětří. Zde však víkol ní kupily se strážkyně ohně, zvědavě si jí prohlížely, zkoumaly a usměvavě se jí vyptávaly; mimojdoucí poutníci obraceli k ní zraky taktéž ustavičně, a Diva již raději mlčela v tichém koutku svém, nežli by byla snášela neustálé dotírání zahálejší havěti a nekonečné vyptávání.

Druhého dne potkala ji za chrámem také šedivá žena s věncem, i zeptala se jí též o minulosti, tak že byla nucena vyprávěti jí, odkud a proč tam přišla; ženština však poslouchala roztržitě a nejevila nikterak na sobě, že by jí bylo vypravování to zajímalo. Diva tam snad mínila nalézti nějaký nadšenější život se zpěvem a snivým blouzněním, ale shledala tam tiché mlčení a olověné břímě na všech ženštinách, oním jednotvárným, stále je obklopujícím klidem unavených. Chrátovou službu konaly beze všeho myšlení, a den jim ubíhal v jakémsi polosnivém ztrnutí a zmrtvění. Večer po odchodu šedivé ženy přišel opět Vizun; skoro nepřívětivýma očima změřil Divu a ptal se jí zas o Domanovi.

Děvče povědělo svůj příběh podruhé.

„Jest mi Domana líto,“ zvolal, „nosil jsem ho jako dítě na rukou, byl odvážný, dobrý a pohostinný jinoch, a bylo mu zahynouti ne na vojně, ani na lově, nýbrž rukou ženskou, s hanbou!“

„A kterak jsouc v jeho moci měla jsem se brániti?“ namítla Diva. „I divoké zvíři, ba i červu jest obrana dovolena, a já bych se brániti nesměla?“

Stařec jen se zamračil a pohledl na ni divoce.

„Doman může snad býti raněn, ale zabít, ne! ne! To nesmí býti a nebude!“ doložil.

Chtěl, aby mu sdělila, kterak únosci svému ránu zasadila, ona však již ani sama nevěděla, jak se to stalo, ani by byla neuměla vysvětliti, odkud k tomu nabrala odvahy a síly, mlčela tedy.

Následující dni byly jí jako za trest uloženy práce nejtěžší. Musila nositi dříví a vodu, zametat a umývati v chrámě, běhati k prameni a všem sloužiti. Posléze ji odpravili k tomu, čeho doma byla docela prosta, — k připravování pokrmů pro ostatní. Nescházelo též příkrých slov, ani bolestně jí se dotýkajícího smíchu, ani jakéhos opovržení, které k ní starší jevily.

Všecko to snesla mlčky, klidně, a s takovou hrdostí, že se nepřízeň o ni rozbila, a dívky počaly pohlížet uctivě na tu, která si nechtěla ani stěžovati, ani plakati, aniž ukázati, že jí jejich posměch bolí. Vidouce konečně, že jejich otírání nikterak nepůsobí, nechaly jí při pokoji.

Skoro každodenně přibývaly po loďkách nové zástupy pro věštby, skládající Nii oběti a dary.

Diva seděla již u ohně, ať právě na ni došlo nebo nedošlo, a byla tam jako doma. Mohla mlčky sníti, hleděti v dým, nabývající vůči

ní přepodivných útvarův, a o život se nestarati. Z obětních darův a z uchystané stravy byly každodenně dvakrát hotoveny obětné hody pro strážkyně, a byla hojnost všeho. Zbytky suchých koláčů krmila se nesčíslná hejna ptactva, a hltavých vrabčků hemžilo se kolem chrámu na tisíce.

Od oné památné chvíle, co zasedla Diva poprvé k ohni a posilnila jej první tříštou, uplynulo již deset dní. Po svém příchodu byla tam osobou poslední, ale teď již jí poslouchaly jiné. Panovati však si tam nepřála, přišlo to samo sebou, poněvadž v ní děvčata pocítila onu jakousi přednost, která se namítá sama sebou, a jíž opřít se nelze. Lenivé a ospalé strážkyně ohně vložily na ni samy všelikou péči, starosti, práce a rozkazy. Pohlížely na ni sedíce z pozdálí a cítily jakýsi strach, neboť tak pánovitou postavu měla a tak byla k poručnictví stvořena.

Desátého dne seděla u ohně, když okolo chrámu a na celém ostrově povstal šumný ruch. Lidé pobíhali vůkol, nastal poplach; náhle se pozvedly se všech stran zástlony, a mezi sloupy, ohni nejbližšími, objevil se Vizun ve svátečním rouše a v kolkaku, a s ním vysoký, červený a neúhledný muž v čapce s pérem, maje na ramenou červeně vyšívaný plášť se zlatým, lesklými plíšky pokrytým lemováním. Po boku visel mu blýskavý meč. Diva pohlednuvši na něho, pocítila v sobě strach a hrůzu.

Červenolící ten člověk, s divoce hledícíma očima, s ušklebavě zkřivenými ústy a podobající se z pralesa vyběhlému dravci, vzbuzoval v ní odpor a ošklivost nevýslovnou. Kdyby byla mohla, byla by utekla.

Nesňav kolkaku, ani se nepokloniv, stanul proti ohni a modle Ni-olině, ale nehleděl na svátosti, nýbrž na dívky, opatrující Zniče. Dlouho po nich těkal očima, posléz utkvěl pohledem na dceři Višově, a již ho od ní neodvrátil. Pošeptal něco starci, jenž potřásl hlavou. Chvilí se zdráhal. Muž stál urputně na svém, uhodil starocha dvakrát na rameno a pobídl ho velitelsky do vnitř chrámu.

Stařec otáleje a váhavě přistoupil pomalu k Divě, nachýlil se k ní a řekl tiše:

„Je to milostivý kněz, chce, abys mu věštila.“

„Já věštiti neumím,“ odušilo děvče. „Věštby si poručiti nelze, ji sesílají duchové, já neumím věštiti.“

V tom přistoupila s druhé strany šedovlasá Naňa a odvedla dívku stranou.

„Věšti mu,“ pravila, „já tě opojím býlím, věšti mu, věšti mu všecko zlé, neboť není hodný člověk. Vezmeme kadidlo, dým tě opojí, rci, rci mu směle, cokoli ti na mysl přijde, on se ti neopováží nikterak ublížiti.“

To pověděvši stařena vzala suchých zelin a dala postaviti na zemi hrnek s uhlím, nabraným s ohniště. Na ně hodily zelin, a nachýlenou dívku zahalil hustý, pronikavý a štiplavý dým. Tak jí dlouho držely nad ním. I cítila, kterak se jí myšlenky mátly a kalily, kterak jí z kotoučů dýmu rostly před očima jakési podivné postavy, jak pozbývala sebevědomí a zdálo se jí, jako by byla přenesena ve svět jiný. Na hlavě jí tížilo jakési strašné břímě, krvavé pruhy na černé pídě, jasné blesky, kotouče dýmu, draci a hadi, lidské nestvůry, pídimužníci a obři, všecko to vířilo jako by před jinými očima omámené dívky zároveň. Dvě strážkyně jí podporovaly, jinak by byla omdlela.

Slabost tělesná byla však u ní sloučena s obrovskou mohutností ducha. Cítila v sobě smělost a zhrdlost nad nebezpečenstvím, cítila se paní a královnou.

V opojení tom vedly ji pomalu před kněze, jenž ustoupiv za sloupy kontiny stál venku opíraje se s posměšnou tváří o kolovou ohradu.

Diva zahleděla se v ten surový, zkřivený a strašný obličej s takovou silou zraku, že kněz bruče nevrle sklopil oči před ní a zachvěl se.

„Budeš mi věštiti,“ zabručel tiše.

„Budu věštiti,“ promluvila Diva cítící, že jí jakási moc nutí k řeči, „budu ti věštiti.“

Dvě děvčat postavilo před ní vědro svaté vody, pročež upřela oči na ni. Ve vodě se obrážela škaredá tvář Chvostkova, vedle ní pak v kouři a dýmu, kterým ji neustále okuřovaly, kroužily nejpodivnější postavy. Kněz pohlížel — s počátku posměšně, nyní však už bledna a skoro se strachem, opíral se rukou o srub, a bylo viděti, kterak se třásl.

Vedle něho stojící Vizun velitelskýma zrakoma, kterých ani s dívky nespouštěl, zdál se jí předřikávati, co má mluvíti.

Chvilí trvalo ticho, až pak následovala nesouvislými slovy zapěná věštba.

„Temno! temno! Nic nevidím,“ pravila věštice. „Červená strouha, jako by tekla krev, pořád krev, všude krev. Po té

řece plují bílé mrtvoly, jedna, dvě, jejich bílé oči nevidí, a nehledí, plují, plují, uplynuly. Zase krev a po ní plovou číše, na ní se míhají meče. Slyším volání: krev za krev! Po řece plove dvě červených, vyloupaných očí a hledí na mne, na hranici leží zabitý stařec, na smetišti pod sloupem jinoch, na jezeře porubaní mužové volají: krev za krev! Psi vyjí a krkavci krákají: krev za krev!“

Kníže sebou trhl, až ostrokolí za ním zaprašťelo a meč u boku mu zadrnčel.

„Ty proklatá věštka!“ vzkřikl. „Hledíš a mluvíš mi jinak!“

„Nemohu, mluvím, co mi duchové praví a ukazují. Kníže stojí na světnici, vysoko, dole se lidé hnětou, bijí a vraždí. Slyším hřmot, vřavu, táhnou hromady, na hranicích nepřátelé, domácí se potírají. Na hrad! Na sloup! Krev za krev! Hrad hoří, plane, střechy a stěny se řítí, křik a volání, kupa popelu, hromada mrtvol, černé mračno krkavců. Sedlí, krákají, žerou srdce z těla, kde útroby nedohořely. Krev za krev!“

Dívce se zatmělo v očích, a následkem velikého seslábnutí sklesla jak usnulá na ruce strážkyň, které ji držely. Kněz stál bledý a třesa se svíral pěsti, otevřel ústa, a zdál se jako divoká zvěř vyhrožovati zuby. Do džberu kopl a převrhnul je, tak že se svatá voda rozlila po zemi. Omdlelou Divu odnesli do chrámu. Chvostek isa všecek vztěklý stál mlčky.

Starý Vizun opíraje se vedle něho o hůl klidně čekal.

„Tu proklatou děvku svažte a zmrskajte! Do díry! do jámy s ní!“ vzkřikl Chvostek. „Ať se naučí jinak věštiti.“

Na to se mu nedostalo pražádné odpovědi, záslona kontiny spadla a děvčata vynesla Divu druhou stranou na čerstvý vzduch. Kněz se chtěl obrátiti ke svým holomkům, ale tito zůstali kdes opodál.

Stařec pohlížel na něho.

„Uspokojte se, milostivý pane,“ řekl mu, „kdo si věštby žádá, musí vzít za vděk takovou, jakou duchové dají. Dívka jí není vinna.“

Byli samotní, a Vizun beze vší bázně přistoupil k němu.

„Milostivý knězi,“ doložil, „máte již dosti těch, kteří vás nenávidějí a do vás si stýskají, nedělejte si jich ještě více osopováním na to, co ctí netoliko sami Polané. Místo je svato a dívka je zasvěcena.“

Chvostek se divoče rozchechtal, přistoupil ke starci a chopil ho třesoucí se z rozhorlení rukou za bradu, kterou zatřásl.

„Oheň svatý, dívka posvěcena! Ty také, starý psovino. Já vám uhasím ohně, rozeženu dívky a tento chrám srovnám se zemí.“

Stařec ani nezbledl a lhostejně mlčel; ruka knězi sklesla.

„Kdyby nebylo perunův,“ odušil po chvilce klidně, „mohl byste dělati, co byste chtěl, peruny však bijí a duchové také mají svou zbraň. Nevyhledávejtež, knězi, vojny s bohy, neboť již jí budete mítí dosti s lidmi.“

Chvostek ani neodpověděl, vzchopil se s místa a odešel rychle, narážaje v pospěchu hned o jednu, hned o druhou stěnu kolové ohrady. Vracel se ke svým lidem.

Vizun ostal ve vratech a jsa opřen o hůl díval se za ním.

Téhož dne bylo kolem kontiny množství lidu, a když pozvedl kněz svého hrozebného hlasu a rozhulákal se, rozlehlo se to daleko. Lidé zaslechli, kterak vyhrožoval chrámu a ohni, a něžli odcházejí mohl dospěti ke svým smerdům a služebníkům, zavznělo vůkol bručení a reptání tlumu, jenž hučel jako moře, pláče, běduje a vyhrožuje zároveň.

Poděšené ženy utíkaly a skrývaly se do chrastin.

Když dostihl Chvostek kamenného kruhu, chrám otáčejícího, zástupy se již srážely a šly, jako by mu hodlaly zastoupiti cestu.

Kdož ví, zdali jim snad starý Vizun pokynul, či zdali k nim někoho poslal učiniti poplachu a povzbudit k obraně, — ale kde jaký příchozí na Lednici byl, všichni se kupili a běželi naproti Chvostkovi.

Pokynuv na ně z daleka své čeledi dal je rozehnati, ale rozehnána byla sama čeleď jeho. Stál tváří v tvář proti té neznámé luze, zcela neohroženě.

Tlum hučel, avšak ani sám ke knězi, ani tento k němu přistoupiti se neodvážil. V tom vystoupil z hromady letitý, slušně oděný a po německu ozbrojený muž.

„Milostivý knězi!“ řekl. „Přišel jsem do zdejšího chrámu, ale váš nejsem! Nejsem z vašeho míru! Vyhrožujete chrámu a ohni, nemáte k nim však prážádného práva. Kontina s ostrovem nenáleží vám, nýbrž nám všem, Vilkům, Syrbům, Lužanům, Drevlanům a všem, kdož jsou naši řeči. Neopovažte se ani chrámu, ani ohně se dotknouti, jinak i my bychom se mohli odvážiti na váš hrad a sloup!“

Pozvedl ruku do výše, a množství za ním zahučelo projevujíc svůj souhlas a vyhrožujíc.

Chvostek stál svíraje v ruce meč, jako by měl chuť dáti se do nich sám do všech, ale na ty zástupy tisícův nebyl by stačil ani se svým lidem, byť i měl zbroj a odvahu nejlepší.

Zamračiv se tedy, pohrozil rukou a ústy.

„Pryč mi s cesty!“

I vystoupil sám první tak směle a bezpečně, že se ho nikdo netkne, jako by ho bránilo vojsko. Množství se před ním rozestoupilo, a dvořanstvo se hrnulo a tlačilo co nejrychleji mohlo za ním. Toto se všech stran ustrkovali a utiskovali, aniž proto smělo muknouti. Kněz neohlížeje se nikam, prošel volným krokem skrze lid, jenž teprve, když již se vzdálil, počal na něho posměšně pokřikovati.

„Chvostisko! Chvostík! Chvost!“

Několikrát se obrátil, jako by se chtěl samojediný na ono množství vrci, ale zdržel se v hněvu svém.

A jako by se byla chtěla rozhněvaná Nia za urážku pomstíti, v témž okamžiku počala se nad jezero valiti černá, večerním víchrem nesená chmura, hrnouc se jak ohromné tělisko draka po obloze.

Pod ní bylo viděti šedé pruhy krupobití, šlehaající a sekaající pole i lesy, a v nitru jejím temně hučelo, jako by valila měchy kamení, určeného ke svržení na zemi. Peruny lítaly s třeskem do jezera, víchřice shýbala stromy až k zemi vyvracejíc je z kořenův a zmítajíc jimi jako ptačím peřím. Leckde se jí naskytla na pobřeží písčina, z té dělala plavý, hustý a neprůhledný mrak, vlekouc jej za sebou.

Pro bouři nemohl kněz vsednouti do člunu; kde kdo byl, každý přilehl k zemi, zakrýváje si hlavu a čekaje, až nad ní Bůh perunův přejde. Veslaři pak se schovali na dně barky u břehu. V Niolině chrámu shášely blesky uprostřed tmy září svatého ohně, dým naplňoval kontiny, jiskry lítaly až na opony; červené oči modly blyskaly se, jako by se na zhoubu těšily. V dáli bily blesky ráz na ráz; zpěněné vlny jezerní narážely o břeh a rozlévaly se daleko po ostrově. Země zdála se lidem pod nohama skoro třásti. Kněz choule se v plášť chvěl se a bručel. Kdo by se byl k němu přiblížil, mohl zaslechnouti, kterak se modlil střídavě Perunov a zase na prsou mu visícímu křížku. Stará pověra a nová víra byly v něm v rovnováze — klaněl se novému bohu boje se ještě zároveň i těch, kterých se neosmělil zavrci.

Vytí a hvizdot větru zdály se v uších Chvostkových opakovati jeho potupnou přezdívkou, a duše mu překypovala pomstychtivostí.

„Nechat to plémě zcela vyhladí,“ zvolal pobouřený kněz. „Nechat je odvedou v otroctví, ať se jimi ořou! Nechat Sasíci přijdou, ať si spustoší i plení — toto ještěří pokolení a ty kmety třeba vyhubiti.“

Když po utišení strašné bouře přistoupil smerda k ležicímu knězi, málem by ho byl zběsilý Chvost udeřil mečem, zapomenuv, kde jest. Teprve když poznal sluhův obličej zchladl.

„Milostivý pane,“ oslovil ho smerda, „bouře se přehnala, jezero se již ukonejšilo, slunce vyhlédá z mrakův a vlny se utišily — odplujmež z tohoto proklatého ostrova, na kterém panují čáry, kouzelnice a čaroději. — Nikdo jiný, jen ti kouzelníci přivolali a přivedli hromy. — Krupobití nám poranilo lidi. A kdož ví, co se na největším břehu děje s koni!“

Kněz vstal se země, oddechl si z hluboka, šel zasmušile k loďce, sedl do ní, a veslaři odrazili od břehu. Houpajíc se na tmavých vlnách, zůstavila záhy ostrov daleko za sebou.

Ze křoví vyhlížel starý Vizun a zděšené ženy, které něco bručely, jako by ho pronásledovaly kletbami.

Stará s rozpuštěnými vlasy trhala trávu a rychle něco šeptajíc házela ji v tu stranu, kam loď odplula. I písek házela hrstěma a plivala.

Bledá, sesláblá, o ruce opřená a sotva vzkřísená Diva seděla nehybně celá se třesouc u ohně, jako by ji dosud skličovali oni duchové, kteří skrze ni mluvili.

V té vyšlo slunce ze mrakův a paprsek jeho padl rozhrnutou záslonou do vnitř chrámu, klada se zlatým pruhem u nohou dívčiny, která hledíc naň usmála se, jako by řeči nebes rozuměla.

Na střeše kontiny vrkali holubi, v křovinách pěli zase slavíci, a nad knězovou lodí letělo hejno krkavcův hned vzlétajíc u výši, hned opět padajíc dolů, jako by jim chtělo sebrati s hlav kolpaky.

XV.

Celou takřka noc bděli lidé na kněžském hradě, a milostivý pán přece se nevracel. Bílá paní seděla ve své světnici a dumala, povolávajíc k sobě hned sluhův, hned komořího a hned zase služek svých. Chvilí netrpělivě se zvedala s místa, chodila k oknu nebo ke dveřím a posílala vyzvídat, zdali se již milostivý pán navrátil, nebo zdali ho někde bylo viděti či slyšeti.

V předním nádvoří také stáli a čekali lidé; jiní z unavenosti již ulehli.

Čekali dočkati se nemohouce, — kdesi za lesy přihnala se bouře s rykem a třeskem a pominula. Potom vyhledlo slunce s krvavou tváří z mrakův a znova zmizelo; tma jako plachta padla na zemi, ale kněze nebylo tu dosavad.

Ulehnouti se na hradě neopovážili, neboť kdyby jich nezastal na nohou a pohotově, dal by jim krutě vymrskati.

Co chvíle posílala Brunhilda panoše, a panoš vacel se pořád se stejnou. — Ani vidu, ani slechu.

Nad lesy a nad jezerem povstal vítr, potrhané mraky počaly běhati po obloze, jako by se honily a hromadily hodlajíce způsobiti bouři novou. Pochvist vnikaje mezi stěny, sloupy a kolové roubení vyl a smál se, až psi strachy vstávali jemu přízvukujícíe.

Ve světnici milostivé paní pozastrkali okenice, zastřeli okna záslonami; střechy pak se třásly a praštěly, a víchr hvízdal. Teprve kolem půlnoci rozlehl se u mostu a pak u vrat silný hřmot a dupot, a hradem rozlehlo se volání: „Kněz jede!“

Krytým podloubím pod sloupy mihla se hned bílá kněžna jdouc pánu svému vstříc. Šla nahněvaná, vstoupivši však do světlice, našla pána, jemuž svlékali mokré šaty, mrzutějším nežli byla sama.

Pohledli na sebe ani se nepozdravivše. Kněz bil pěstí na stůl a bručel, dal si přinést medoviny. Byl hladov, žizniv a rozzloben, pronášeje kletby, aby se všecko propadlo až v podzemí.

Brunhilda se založenýma rukama stála pokrčujíc ramenoma. Lidé se rozutíkali.

„Již minula půlnoc, a milostivého pána dočkati se nebylo možno.“

„Mlčiž, strako! Ani se mi neozývej!“ okřikl ji kněz. „Mlč, abych nemusil mluvit, neboť mám vztek, a kdykoli já mám vztek, tehda neznám nikoho!“

„Ani ženy?“

On toliko něco zabručel.

„Zítřa ať ke mně přijde Hadon!“

Chytil se za hlavu šhubaje a rva si ze zlosti rozčuchané vlasy.

„Zítřa pojedje Hadon k Sasům, k vašim, ať sem přitáhnou, ať přijdou, ať pálí, hubí a ničí. Ať si celou tuto zemi spustoší ohněm. Vždyť i tehda, když se roviny tříbí v pole, aby rodily zboží, čistí se nejprve sekerou a plamenem. Ani zde nic nebude, dokud sekera s ohněm tohoto šeredného chrástí a býlí nevyplení.“

Bledá paní se usmála.

„To jsem již věděla dávno, dávno jsem to říkala,“ pravila, „že jen Sasíci je spořádají. Ty sám jich se svými smerdy nepřemůžeš, jestiž jich příliš mnoho. Kmeti jsou zrádci vesměs, žádnému z nich nelze věřiti.“

„Zítřa ke mně pošlete Hadona,“ opakoval kněz, „ale že jest poslán, a kam, musí se zachovati v tajnosti. Ať vyjde ráno, a to pěšky, koně si vezme ze stáda, ať jede se znakem ode mne. Vezme s sebou prsten.“

Bílá paní hladíc ho po hlavě přisvědčovala.

„Jen odpočivej klidně, bez starosti, já ho vypravím sama. Nežli se rozsvětlí, již bude na cestě, uplyne však mnoho času, nežli projede tyto pustiny a dostane se za Labe, a než oni se tam hnou, nežli vytrhnou a nežli se proderou až sem — a zde...“

Kněz pohlédl na ni.

„Oni zde kují pikle a se domlouvají, svolávají více, radí se za nočních dob při světidlech, scházejí se v lesích, objíždějí dvorce a po-

sílají si běhounův. Já však se tomu jen směji, vždyť mám lidu dosti, hrad pevný a věž mocnou, jezero mi také přispěje k obraně, a ve špižárnách jest plno, truhly jsou vrchovaty. I kdyby mne ta sběř oblehla, i tehda bych se ještě spřeží ubránil, oni však se mne oblehnouti neopováží.“

Počali tišeji šeptati, kněna si přisedla zrovna k němu a podírala se rukou. Přinesli mu mísu masa, které počal škubati prsty, jakož i číši medoviny, již vypil jedním douškem.

Potom vyhnal služebnictvo a nečekaje do zítřka dal si hned zavolati Hadona. Hadon byl Němec, ale vylínalý, naučil se na knězově dvoře tamější řeči lidu a zvykl poněkud i jeho mravům, a jakkoli v něm vlčí povaha neutuchla, přece nebylo lze rozeznati jej od jiných, kdykoli míchaje se do množství slídil, aby mohl něčeho donéstí paní.

Přišel štíhlý mladík, miláček milostivé paní, kterého se všichni ve dvoře obávali. Když nebývalo kněze doma, tehda on sedaje celé dni v ložnici bílé paní bavil ji, ona pak ať jela kamkoli, brala ho vždy s sebou, nemohouc se bez něho obejítí. Kněz ho také měl rád, neboť se k němu lichotil jako kočka. Nebýti pihovaté a bledé tváře, ani by byl nebyl škaredý. Také vlasy měl až krvavě červené, splývající však hojnými kadeřemi na šíji.

„Hadone!“ zvolal kněz spatřiv ho. „Pojď sem! Zítřa přede dnem pojeděš!“

Ukázal rukou na západ.

„Jeď ke starému, rei mu, aby mi poslal svých. Již jsem se dost natrpěl, musím tomu se zemánky udělati konec! Ať dá lidu, co bude moci, ale vyzbrojeného; je to divá, bezbranná luza, hrstka Sasů je rozpráší.“

Hadon se podepřel rukou na stůl, hleděl kradmo na kněžnu, ona pak mu dávala za mužovými zády očima znamení.

„Dostaneš od paní prsten, ukážeš jej, aby ti uvěřili. Starý ví, co znamená; dlouho jsem s tím odkládal, teď již ať raději přijdou, ať přijdou.“

„Milostivý pane!“ odvětil pokorně Hadon. „Leda slepý by neviděl, nač se schyluje, vždyť se shromažďují po lesích, činí porady, a kdo ví, zdali v čas přispějí.“

Chvostek se zasmál.

„Hej! Na ukousnutí hradu bylo by potřebí věru tvrdých zubův,“ řekl, „ať si je trochu na zdi vylámou, zatím s pomocí přitáhnete. Já

se jich na hradě nebojím. Znáám ty psy, oni více vrčí, nežli kousají, vyhrožují jen a křičí. Jakmile se jich trocha sejde, hned by šli na ježka s holýma rukama, ale rozlezou se po děrách a usnou.“

„Milostivý pane,“ zašeptal Hadon, „zajisté jest pravdou pravdoucí, co pravíte, ale zde se nesmí důvěřovati v nikoho, ani ve vlastní družinu.“

Kněz se zamračil.

„O smerdy jsem bez starosti, a na cháttru mi postačí hrůza, té se nebojím.“

Milostivý pán se rozesmál a zavdal si. Hadon mu počal šeptati, o čem toho dne mezi lidem vyzvídal. Též on sděloval, že se objíždělo po dvorcích, že si kmeti dělali na úročištích noční schůzky, že se v některých stacích ukazovali stále poslové jako by s ratolestmi, a že byli voleni jacísi starostové. Kněz pohazoval pohrdavě hlavou.

„Ať si mluví, ať se radí, ať křičí a třesou dřevci, kromě vřesku a skřeku nedokážou praničeho. Ale třeba již to drzé plémě konečně probrati a sraziti mu rohy. Sasíci to umějí výborně. Zítřa na cestu, Hadone!“

Mladík pohledl zase šourem k bílé paní, svěsil hlavu, složil ruce na prsa a kráčeje pozpátku vyšel ze světnice.

O svém pobytě na Lednici nezmínil se kněz ani slovem, poručiv i lidem, aby o tom pomlčeli, tito však nemohouce toho zatajiti na půl huby vše vybreptali.

Druhého dne bylo na hradě ticho. Kněz zaspal dlouho na den, bílá paní zahánějíc svých služek od sebe předla a zpívala. Den byl pošmourný, poprchávalo. Knězi zráčilo se teprv o polednách vyjítí na chodbu, kdežto si lehl na čerstvém vzduchu na lavici. Jsa obklopen psy popíjel, dřímá, a střídavě kopaje do nich nohama je zaháněl a zase jim házel chléb. Po poledni stanul na hati u mostu zástup jezdců, žádajících o přístup ke knězi. Byli to kmeti, župani a vládkové, stařešinstvo a znamenitější mužové z osad. Smerda přikvapil se zprávou o nich, hlouček onen již jaksi zapáchal vzpourou, a Chvostek probudiv se svrátil hrozivě obočí.

„Pusťte je sem,“ zvolal na smerdu, „vrata osadte stráží a bez mého dovolení nikoho odtud nepouštějte. Ať přijdou, uvidíme, s jakou přicházejí.“

Vstal s lavice, na níž ležel, sedl a psy zapudil z předsíně do náhradí.

Vraty vstoupil značný zástup obstárlých a svátečně oděných mužův, na hlavách měli kolpaky, po stranách obušky a meče u pasův. Chvost je změřil očima a prohlížel si, kteří to byli. Těch, na které měl nejvyšší vrub, neshledal, poněvadž hromada jich nechtěla na hrad pustiti, kdežto kněz by byl u sebe viděl nejraději právě ty, aby je mohl pohodlně vsaditi do věže. Hrstka těch mužů šla směle držíc se pohromadě. Od mostu a vrat až ku předsíni, kde seděl v boky podepřený kněz, byl značný kus cesty.

Chvost počal hleděti na ně, oni zase na něho. Šli odměřeným krokem se vztýčenými hlavami směle v něm potápějíce své zraky, on pak též neústupně, neohroženě a pohrdavě upíral oči na ně.

Nežli se oslovili, než oni se mu poklonili, a než on jim zase pozdrav opáčil, nežli vespolek vyměnili slovo, již si obapol očima sdělili skoro vše, co měli na srdci. Oči kmetů pravily, že přicházejí se stížností a se žalobou, jsouce si práva svého jisti, pohled knězův pak, úsměšný a nevrlý, odpovídal ihned, že je odmrští.

Právě tak leckdy dvě dravé šelmy v lese, nežli se na sebe vrhnou, měřívají se očima chtěje si vzájemně vzít odvahu.

Šli. — V čele skupiny stoupal starší z Myškův, muž středního věku, vzrostlý jako dub, širokých plecí, kosmaté hlavy a černých rozvátých vousů. Ruku držel za pasem, u pasu měl topůrek a mečik. Ostatní kráčeli hledíce na něho jako na vůdce.

Když posléze došli až k předsíni, Myško ponaklonil hlavu, dotkl se kolpaku a pozdravil rukou. Kněz sebou sotva pohnul, huba se mu již vztekem třásla.

„Přišli jsme sem k vám za kmetskou příčinou,“ promluvil posléze Myško, „za starou kmetskou příčinou. Vyslechnete-liž nás?“

„Mluvte. Vždyť posloucháme všecko, i krákající krkavce, i houkající sovy, i vyjící psy — uvidíme tedy, jaký též vy máte hlas.“

Myško mžikl okem po svých družích a postřehl, že stáli zcela nezastrašeně.

„Špatně s námi věru nakládáte přirovnávaje nás ke zvířatům,“ odsekl knězi, „vždyť jsme přec lidé jako vy.“

„Jako já?“ rozchechtal se kněz. „To se mýlíte, neboť já zde kromě svého rodu žádných sobě rovných lidí neuznávám.“

„Uznávejte si nebo neuznávejte,“ odpověděl Myško, „ale pocítiti jich musíte. Dnes k vám ještě přicházíme na domluvu, můžeme se poraditi a dohodnouti zcela mírně. Kněze a vůdce jest nám potřebí, proto jsme vás posadili na hrad a dali jsme vám v čas vojny moc

nad sebou. Přáli jsme si, aby náš kněz byl silný proti našim vrahům, aby nám hájili země. Ale na to jsme mu moci nedali, aby nám jí lámal vazy. Vy, knězi, jste na to zapomněl, a chcete nás uvrci v porobu. Avšak my se ti nedáme. Pravíme ti, raději toho zanechejte a buďte jedna ruka s námi.“

Myško se odmlčel. Chvost, jenž poslouchaje řeč jeho všecek zlostí vřel a lomcoval sebou, vstal s lavice, vzpřímil se a ze vzteku se rozchechtal. Byl to jeho obyčej. Vycenil bílé zuby, po rtech mu tekla pěna, pozvedl pěst do výše.

„Vy mne budete učit rozumu! Vy?“ zkríkl. „Vy že jste mne posadili sem, kde já sedím?! Na tomto hradě sídlil můj otec, děd i praděd, na něm sídlili i moji předkové, a to s touže mocí, kterou mám já a z nížto si nedám ujmouti ani nejmenšího. Vám se zachtívá po starodávnu divé svévole, ale té já vám nedám, chci poslušnost a budu ji též míti.“

Myško s ostatními ho trpělivě vyslechli.

„Vždyť my se ti ve spravedlivých příčinách z poslušnosti nevzazujeme,“ počal Myško znova. „Co sluší a patří, dáváme, ale v německé otroctví se uvrci nedáme. Vám se líbí, co se děje u nich, neboť je to národ loupeživý, a kde jest vojna, tam musí býti i poroba i otroctví. My však válek nemilujeme, bráníme se toliko tehda, jsme-li napadeni, to jest nevyhnutelno, sami však nepřepadáme nikoho, nýbrž milujeme svobodu. Naše hranice jsou nepokojny.“

Kněz stál, jako by jich ani neposlouchal, úkosem je toliko pozoroval.

„Co víc?“ otázal se.

„Tvoji smerdi a dvořané zajímají naši mláď, činí dívkám i ženám násilí, berou stáda z luk, spásají stohy, vypalují lesy, ničí pole, toho nemůžeme trpěti. Máš dosti sobě vyhrazené půdy.“

Chvost se procházel po předsíni, leckdy se opřel o sloup a znova chodil.

„Co víc?“ otázal se.

„Co víc?“ vložil se do řeči druhý z Myškův, který se již dávno hýbal, jako by chtěl promluvit — a nyní se náhle se svou vytasil. „Co víc? Kdyby se nám otevřela ústa a kdyby jimi mělo vyjít vše, co v nás vězí, dlouho by to trvalo. A kdo zde na tomto hradě opojil a omámil našince tak, že se povraždili, a kdo dal jejich mrtvoly vházeti do jezera? A hnije-liž i shnilo snad málo našich bratrů v díře pod věží?“

„Já ti povím ještě více!“ rozkřikl se třetí. „Ty's jedna ruka s Němci, vrahy našeho plemene. Od nich jsi sobě vzal proradnou dívku, k nim též posíláš a s nimi se očíháváš. My to víme, my to víme!“

Pozvedl hrozebně paži. V zástupu povstával ruch pořád živější a živější, každý chtěl mluvit a překřičet ostatní, proletovala neopatrná slova, nad hlavami se vztyčovaly zafaté pěsti, kněz chodil, poslouchal, skřípal zuby a smál se.

Na opodál stojícího smerdu mrkal jaksi podivně očima.

Zrovna za skupením zemanů počali se po jednom trousiti lidé shromažďující se a zastupující jim zpáteční cestu. Všichni měli oštěpy a sekery. S počátku si toho v rozčilení nikdo nepovšiml, až konečně Myško ohlednuv se a spatřiv to zaskočení se ozval.

„Co to znamená? Snad i nás tu miníš zajati v otroctví? My jsme sem k tobě přišli od více, z vůle mírův, a stane-li se nám něco, tím hůře pro tebe.“

Chvost ani na ta slova neodpovídaje křikl na smerdu.

„Svažte je! Klády a pouta! To jest má odpověď.“

Nežli však rota uspěla na ně se vrci, Myško vraziv do předsíně uchoпил kněze kolem pasu. Počali zápasiti točíce se hned na tu, hned na onu stranu. Čeleď pozbyvší smělostí tou ducha stála ani nespějíc pánovi svému na pomoc.

Uprostřed ticha bylo slyšeti jen supání a kletby obou zápasníků, potom hřmot, povstavší následkem jejich pádu na prkna, jimiž byla podlaha předsíně položena. Kníže byl vespod, Myško hněta ho seděl na něm. Dělo se to před samými dveřmi, které se náhle rozlétly, a bílá paní s rozpuštěnými vlasy vyběhla křičíc a nůž v ruce držíc. Schýlila se k Myškovi a počala mu podřezávati hrdlo tak, že krev vytryskla až na sloupy. Kmeti se vrhli na jeho obranu a již povstala ohromná vřava, neboť dvorská čeleď dala se od zadu s vřeskotem do nich.

„Bij! Řež! Nešetři! Bez milosti!“ zazníval pokřik.

Kmeti se bránili statečně. Myško, jemuž krev řinula z krku, vzchopil se na nohy ještě se háje, druží též odráželi rány, ale vidouce převahu srazili se dohromady a šli nazpět ke vratům, bránice se holomkům.

Na celém hradě povstal děsný povyk, již i střely počaly hvízdati vzduchem. Lid, jsoucí na věži a v nádvoří, bojící se však k rozvztekleným kmetům se přiblížiti, střílel shora a z dálky, metal na ně

z praků kamení, a leckde v obličejích a šjích uvázla střela. Krev tekla hojně. Malý hlouček však přece dopadl zavřených vrat, opřel se do nich a vypáčil je. Svalila se s třeskotem na zemi. U samého mostu stála ještě kupa s kmety přibývší čeledi, která vidouc pány své ohroženy postoupila blíže k jejich obraně, křičíc a žalostně volajíc.

Obapol se bojovalo urputně; zde byla neveliká hromádka, onde zase prabídná luza bez vůdcův. Tato nebyla k pūtce pohotově, poněvadž se jí nikdo nenadál, mimo to neměla příliš velké chuti života nasaditi, — pročež jen hulákala a lála, tuze však nedorážela.

Dělala více hřmotu a vřavy, nežli zasazovala ran. Sám Chvost běžel s nimi, ale opozdil se. Dvorské havěti se nepodařilo kmety od jejich koní a čeledí odříznouti, tak že tito bránice se dorazili prostřed zmatku toho až k hati, k mostu a ke koním, a když již byli a seděli na koních, tehda zkrvácený Myško zvedl toliko pěst a zvolal:

„Když jste se s námi dali do vojny, nuže, budete ji mít!“

V tom mu již ušlo tolik pořád tekoucí krve, že jej pro slabost vzali dva pod paže, poněvadž klesal a padal k zemi.

Takto kmeti podporující ho a zastavující řinoucí mu krev odjeli hned s hrozbami a s velikým nářkem od zámku.

Chvostek zuřil, že je pustili, že se jim dali protlouci.

Hned by byl dal svůj lid zvěšeti proto, že ho v čas nebránili a že dali kmetům uklouznouti z hradu se životy. Smerdové počali je hned na místě šlehati pruty a biči.

Bílá paní stojíc se zakrváceným nožem v ruce v předsíni, ukazujíc na ně prstem a volajíc je jednotlivě jmény, spílala jim strašpytlův a zbabělcův. Chvostek sám také k leckterému přiskočil a pohlavkoval je.

Poplach trval ještě dlouho, celý zámek bědoval a zazníval pláčem. Teprve po vyčerpání všech sil bitím a týráním dán byl holomkům odpočinek, aby se mohli se svými ranami ukliditi po koutech.

Kněz a žena jeho též uznali, že by právě přílišná přísnost a krutost nebyla včasna, poněvadž mohlo býti téhož lidu potřebí každé chvíle k obraně.

I jak již se za tehdejších časů zhusta stávalo, tak i zde po krutém trestu následovalo hned chlácholení, byltě vydán totiž rozkaz, vyvaliti pobitým bečky s pivem a dáti jim několik beranův. Tak poradila bílá paní.

Dosavad úpějící pacholci přivlekli se ke kádím, jali se z nich nabírat a mnouce si potlučené hřbety vzájemně se sobě vysmívali. Smerdové stavěli zatím s ostatní čeledí rozbitá vrata a sřehli haťe i mostu.

V jízbě na lavici ležel Chvostek, jenž si byl při pádu na prkna též pochroumal kosti, bědoval a proklínal. U něho seděla bílá paní pohlížejíc na něho s jistou útrpností, ba skoro s opovržením. „Sám jsi tím vinen, milostivý pane,“ pravila, „měl jsi poslechnouti mne. Bylo by to skončilo jinak. Měli být zdvořile a přívětivě pozváni do světnice. tam posazeni za stůl a mělo se s nimi vlídně rozprávěti. Zatím by byla stráž obsadila vrata, a byl bys je krásně zajal jako ryby do chobota. A ještě lépe, ještě lépe by bylo bývalo voditi je sliby za nos, dělati povolného, až by přišli Sasové, a nekvapiti tak s vojnou.“ Po té ho udeřila bílou rukou do čela.

„Ty máš, milostivý pane, více síly v ruce nežli v hlavě. Já jsem pouze slabá žena, ale spíše bych si s tím zrádným plemenem poradila. Poslyšte mne!“

Kněz úpěl a proklínal.

„Co teď?“

Brunhilda se pozamyslíla.

„Třeba stahovati lid a jednati si přátele. Svou prochlivostí jsi sobě zneprátelil strýce, synovce a všecek svůj rod, tak že by se mohli též oni přidati ku kmetům. První starostí musí tedy býti, aby se získali nazpět.“

Chvostek poslouchal.

„Pověz mi toliko, kterak to vyvésti? Ty máš německý rozum, kdežto já se umím jen bít!“ zabručel. „Rci mi, kterak to udělati.“

Bledá tvář kněžny se uzarděla, i vstala a počala se procházeti po světnici.

„Strýce a rod třebať míti na své straně, kdyby se připojil ke kmetům, mohlo by se nám zle vésti. Nežli Sasové přirazí, mohli by nás přepadnouti.“

Chvostek upíraje na ni oči jen mružel.

Brunhilda stanula před ním.

„Zůstav mně to na péči,“ pravila. „Miloši jsi jednoho syna zabil, druhému pak byly vyloupnuty oči. Slepého mu sluší navrátiti a říci, že byl oslepen bez vašeho rozkazu. Půjdu do věže k němu. Třeba jej odíti, nasytit a poslati se služebnictvem k otci. Starý Miloš nabyv opět syna dá se snad naklonit a přemluviti.“

„Ale druzí dva!“ otázal se Chvost. „A bratřenci, jakož i rod ostatní?“

„K těm třeba vyslati rozumné lidi a pozvati je na zámek. Co se týká nás, týká se rovněž i jich všech. Nebude-li nás, kmeti vyhubí všechny Lešky a nezachrání se z nich ani jediný, tomu přece musejí porozuměti. Ať přijdou, nechať se poradí.“

„Nebudou-li však chtít?“

Brunhilda neodpověděla pranic, ruce měla složeny na prsou a jen pokyvovala hlavou. Pohlédli si s mužem do očí.

„Ať si chtějí, nebo nechtějí, jen když přijdou, však potom uvidíme, co dělají.“

Kněz zasténal. Bílá paní mu podala korbelík a pohládila ho pohlavě.

„Jen mne poslechni,“ pravila, „ačkoli jsem ženská, přece se poradím s lidmi spíše nežli ty. V boji máš ovšem sílu ty, ale kdekoli je třeba chytře podskočit a chopiti se věci obratně, tam mi zůstav úplnou volnost.“

Pohládila ho pod bradou.

„Půjdu do věže, pustím Leška a pošlu jej Miloši. Ke strýcům vypravím smerdy. Odpočiň si zde a vzdej vše na mne; buď bez starosti.“

Po těchto slovech zanechavši Chvostka na lavici, sama vyklouzla ze světnice a v náhradí pokynula svému důvěrníku Košubovi, kterého nazývali Muchou.

Mucha byl mladý a slušný, hovorný a veselý chlap, kterého smerdou učinila sama kněžna, postřehnuvši v něm rozum a chytrost, kteréž uměla snadno poznati. Mezi ním a oným s prstenem odeslaným Němcem byl ustavičný zápas o milost bílé paní, ježto se mu jen smála, poněvadž jí to lichotilo.

Mucha s Němcem se časem až i pokrvavili, neboť od slova k slovu docházivalo mezi nimi leckdy až na pěsti. Košub zbaven jsa nyní soka byl pánem. Brunhilda se naň usmála. Hned byl k rozkazům pohotově.

„Jest mi jíti na sloup a do jámy, kde sedí osleplý Lešek,“ pravila, „půjdeš se mnou. Ať se přichystají asi čtyři, též ať jest nádherný a krásný oblek pohotově. Ještě dnes třeba vypraviti Leška k otcí.“

Mucha neodpověděl, jen se poklonil.

Nedočkavá paní kráčela z nádvoří přímo ke sloupu.

Dostati se tam nebylo možno jinak, nežli po žebříku se zábradlím, který se přistavoval k vysokým dveřím. Právě tam stál, poněvadž strážník donesl v tu chvíli uvězněnému Leškovi chleba a vody. Brunhilda vystoupila směle na schodky, velíc Muchovi, aby šel za ní.

Ve věži bylo tma. S hůry vedly schody dolů. Tam byla shora se zavírajícími, těžkými dveřmi zavřena jáma, ve které byl oslepený Lešek uvězněn. Žebřík vedl zase do hloubi tmavého, jediným úzounkým okénkem osvětleného vězení.

V této těsné a vlhké díře, na hrsti shnilé a stuchlé slámy ležel mladý, spanilý, několikadvacetiletý jinoch. Sprostým, rozedraným a zaváleným oděvem prozíralo mu vychudlé a sežloutlé tělo. Polo leže zdál se strašným a očima, dvěma krvavými skvrnami, hleděti před sebe. Zaslechnuv neobyčejný šustot pozvednul hlavu, při čemž se mu vybledlé čelo zakabonilo a svažtilo. Brunhilda ohlédnuvši se bázlivě po vězení a spoléhajíc na žebřík, po kterém sešla, zakašlala nesměle. Lešek usedl jako by se bál.

„Kdo je tu?“ otázal se.

„Já jsem zde,“ ujala se ženština mírným a schválně přívětivým, líbezným hlasem řeči, „já Brunhilda.“

„Mám-liž umřít?“ ptal se vězeň.

„Nikoliv, já ti nesu svobodu,“ odvětila kněžna lahodně. „Já jsem vám oběma, tobě i bratrovi, přála vždy jen dobrého, snažila jsem se zachrániti vás. Kněz není vinen, nepřátelé na vás poštívali, hrozili vámi. Co se přihodilo, stalo se od sluhů bez našeho rozkazu.“

Lešek se ušklebavě zasmál a zavrtěl nedůvěřivě hlavou.

„Věřte mi,“ pokračovala Brunhilda, „kněz toho lituje, že tvůj bratr byl zbaven života a ty oči.“

„A na čí pak rozkaz se to stalo?“ zasmál se vězeň.

„Žádného rozkazu nebylo.“

Lešek se smál a vzav pod sebou hrst shnilé slámy mnul ji bezděky ve vychrtlých, bílých rukou.

„Chci vás osvoboditi,“ doložila kněžna, „chci vás poslati starému otci. Již bylo v rodě dost rozbrojův a prolilo se dosti krve. Šjednotme se, dohodněmež a smířme se, vždyť máme i jinak, Lešku, dosti nepřátel. Otec i vy budete pak seděti na svém hradě v míru a pokoji.“

Za těchto slov přibližovala se Brunhilda pomalu k Leškovi, tento však slyše blížící se k němu hlas její uhýbal se jí zděšeně, jako by se obával nové zrady.

„Neboj se,“ počala Brunhilda, „přísáhám ti, že zítra již budeš na svobodě u starého otce a u vlastního krbu. Kněz si přeje míru a svornosti. Dej se nám odtud vyvésti, oblekou a nasytí tě, koně a lidé již tebe očekávají.“

Lešek ani skoro svým uším nevěřil, snadno bylo se dovtípnouti, že hledal u sebe něčeho, co by mu bylo mohlo posloužit k obraně, neb alespoň k pomstě života. Třesoucí se ruce jeho chápaly se chladné zdi.

„Neboj se,“ opakovala Brunhilda, „přísáhám ti.“

Ubohý vězeň, který se vzchopil s ustlání a přitlačil se ke zdi, jako by v ní hledal útulku, mlčel tiše, když dva Muchou přivedení čeledínové pomalu ho vzali pod paže. Pokusil se o vymknutí z jejich rukou úpěje a pranic Brunhildina ujišťování nedbaje, byl však velmi slab, takže se ho snadno zmocnili. Konečně se dal vzít od silného pacholka na záda, a tento ho přenesl po žebříku. Brunhilda s Muchou šli za ním. Vhodili na něho pláštík, a Kašub ho nejprv odvedl do komory, kde se mu mělo dostatí nových šatů. Bylo poručeno dáti mu oděv co možná nejskvostnější. Brunhilda sama šla již napřed do svého dvora, kde chtěla osvobozeného Leška ještě uvítati, pohostiti a usmířiti. Služky přichystaly hned na stůl masa, mléka, medu v plástech i sycené medoviny, bílých vdolkův, a to vše pro vyhladovělého propuštěnce. Kněžna počítala na to, že si ho svým líbezným hlasem a přívětivým slovem nakloní. Muchovi bylo uloženo připravit ho k tomu.

Brzo se otevřely dvěře, a Brunhildin důvěrník uvedl s sebou k nepoznání změněného Leška, jehož mladost a sličnost při strašném zohavení vzbuzovaly soustrast i v lidech, zjevům takovým zvyklých. Byl vystrojen po kněžsku, maje vyšívané šaty, obuv s červenými řemenky a po boku meč jako na posměch. Světlé, právě umyté a na ramena rozpuštěné vlasy jeho skvěly se zlatým leskem, bledý pak, sotva chmýřím porůstající obličej jeho byl smutný a strašný se skrvavenýma očima, kterých zsinalá víčka dostatečně nezakrývala.

Brunhilda ho dala posaditi za stůl sama stojíc u něho a podávajíc mu nápoje i jídla.

Brunhilda se pomalu blížila k oslepenému Leškovi, tento však uhýbal se jí zděšeně ... (Str. 166.)

Lešek se zdál býti tak vyhladovělým a vypráhlým, a Muchou tak uchlácholeným, že všecko, co mu bylo dáno, přijal skoro dychtivě. Mlčel.

Němkyně nachylujíc se k němu želela lichotivě neštěstí jeho.

„Pověztež otci, kterak mne bolí vše to, co se přihodilo. Já mám také syny, v témž věku, a zplakala jsem hořce, když jsem se o tom dověděla. Kněz byl arci podnapilý, poručil vás uzavřítí do temného vězení, lidé mu však neporozuměli a nešťastně vás otemnili. Málem by byl zabil onoho muže, jenž se na vás opovážil sáhnouti.“ Brunhilda mluvila, on však toliko poslouchal a mlčel, a mlčení to ji zne-pokojovalo dávajíc podnět domněnce, že jí nevěřil. I snažila se mu tím více namluviti, že se neštěstí to stalo zcela mimovolně.

Lešek se zdál býti hladem a žízni tak zaujat, že ujišťování toho ani skoro neposlouchal. Kněžna přisedla k němu sama ho krmíc a k pití pobízejíc.

„Hned půjdeš nazpět k otci,“ pravila. „Vyprosila jsem vám svobodu jsouc té naděje, že nám nakloníte otce. Řcete mu, že muž i já přejeme si svorností a míru. Ať přijedou k nám, ať si podají ruce.“

Lešek mlčel ustavičně.

„Povíš mū to?“ otázala se.

„Všecko mu sdělím, co jsem slyšel,“ řekl osvobozený, „ano, povím.“

Více z něho Brunhilda vytáhnouti nemohla. Koně i lidé byli pohodově; dva průvodčí měli jeti koňmo vedle něho a podporovati ho cestou. Brunhilda obdařila synovce šatstvem i výbavou na cestu, a za chvíli jel již po mostě hlouček Leška vyprovázejících lidí. Mucha stál u prahu, Brunhilda popošla k němu. Byli ve světnici samotni, i pohladila mladíka pod bradou dávajíc mu kořlík medoviny.

„A jeď ihned,“ pravila, „a měj rozum, neboť na něm tu nejvíce záleží. Jeď k pánům strýcům, pověz jim, co jsi viděl, že Lešek jest osvobozen, že si přejeme míru s nimi, aby tedy přijeli k nám na hrad. Kmeti nám vyhrožují, bude se třeba brániti netoliko pánu mému, ale veškerému rodu našemu. Ať k nám přijdou brzo, co nejdříve. Jistě, že se rozdurdí, ale uchláchol je lahodnými slovy, ať jen přijdou. Od toho neupouštěj, aby sem přišli hned, bez meškání. Rozumíš?!“

Mucha snažil se veselou a sebevědomou tváří projevit, že porozuměl tomu, co mu bylo uloženo, a že doufal dané rozkazy vyko-

nati. Brunhilda mu poručila jeti hned, bez odkladu, a spatřivši ho za malou chvíli již na hradním mostě, šla tichým krokem se podívat, co se děje s manželem. Uondaný kněz vyprázdnil co před ním stálo, ležel na lavici, spal a strašně chrápal.

XVI.

Ačkoli se Chvostek těšil tím, že bude na hradě před kmety bezpečen, poněvadž tito se naň útočiti neopováží, přece na radu Brunhildinu kázal druhého dne ráno činiti přípravy k obraně. Dívčám bylo poručeno snášeti kamení na náspy a na věže, na vrchol sloupu pak byla poslána hlídka, aby se s výše rozhlížela po okolí, zdali se někde něco z lesů neobjeví. Kněz s manželkou a se smerdy měli pořadu ve světnici.

„Na hrad útočiti se neodvází!“ volal Chvostek.

Brunhilda přisvědčovala, zároveň však radila z ostražitosti chystati se k obraně a spočísti síly své. Na hradisko jich bylo dosti, při dobré zbroji bylo lze ubrániti se třeba desateronásobné přemoci útočitelově. Věž také byla zásobami naplněna a mohli čekati směle na pomoc, hladu nikterak se nebojíce. Kněz sám šel se smerdou na sloup prohlédnout si jeho vnitřku.

Ohromná ta věž byla zbudována za prastarých dob, o jejímž počátku kolovaly prapodivné zvěsti. Zvedajíc hrubé zdi své na skále uvnitř byl prázdna a jen trámy, sloupy a stropy v patra rozdělena. Zcela při zemi byly v ní komory s panskými poklady a se zásobami na živobyті v súdech a truhlách. Ještě níž byly ony tmavé a vlhké díry, ze kterých byl včera vytažen Lešek a kde byli zavřeni ještě jiní, mimo to pak studně, do které byli spouštěni odsouzenci na smrt hladem. Horní strop nad komorami měl na sobě spoustu kamení na válení a rozličné vrhací zbraně. Stály tam i bečky se smolou, kteroužto lili roztopenou na obléhající. Hořejší

strop byl určen pro střelce, kteří mohli střílnami ve zdi snadno meřiti šípy. U stěn ležely nakupené hranice dříví, loučí a kamení. V hloubi věže byla i studně vody poskytující, ano byly tam i chlebové peci, tak aby na sloupě uzavření dlouho se udržeti mohli, a za tehdejších dob netrvalo oblehání v cizí zemi nikdy příliš dlouho. Nepřítel obyčejně z nenadání hrad přepadl, sebral vše, co sebrati se dalo, a rychle odkvapil.

Chvostek mlčky vše obešel.

„Zde mne nedostanou, psi!“ řekl si v duchu a šel si opět lehnout na lavici.

Již se schylovalo k noci, a na zámku se nikdo, ani žádný cizinec neukázal, ani žádné zprávy nedošlo. V okolí panovalo ticho. Bylo jasno, večer krásný, jezero hladké, lesy v dáli ani se nehýbaly. Na všech stranách rozestavené stráže chodily s oštěpy po náspech.

V tomto všeobecném tichu znepokojovalo jen to, že psi neustále lezli na náspy, sedali proti větru a vyli nepokojně tak, až to kosti pronikalo. Bylo poručeno sehnat a sbítí je, to však jich nikterak nepřimělo k umlknutí. Byvše sehnáni na jedné straně vybíhali hned zase na druhé, a když je zavřeli do kolny, vyli v ní přese všechny rány pořád a ještě strašněji. Psímu vytí odpovídali krkavci na věži. ějno jich hned slétalo se zdi obkličujíc hradisko, hned zase obsazovalo věžici. Až kolem půlnoci zavzněl poblíž mostu náhle dupot; kromě stráží u hati a mostu všecko již spalo. Kdosi se dobýval do vrat i vzali a odvedli ho do dvora. Byl to pastucha knězova stáda, starý Lisun, jenžto něco zajímavě vypravoval tak, že mu nikdo nemohl porozumět. Kněz a žena jeho byli již v ložnici, nikdo se jich neosmělil buditi, i musilo se s ním tedy počkat až do rána. Chvost spal po denním rozruchu a po obvyklém večerním kvasu jako kláda; kdyby jej i byli ze spánku vyburcovali, vzkřísiti ho z medoviny nebylo do rána pražádné naděje. Dokud nápoje nevydychal, neměl pro nic smyslu, jen bítí a zabíjetí.

Když se ráno probudil, smerda stál už na prahu s pastuchou, který mu padl k nohám.

„Milostivý pane!“ zvolal. „Stalo se neštěstí. Poslali jste ke mně Hadona, abych mu dal koně. Ledva se ke stádu přivlekl, když ho řací kmeti, kteří ho stopovali, přepadli a chytili. Počali ho propátrávati, nemá-liž u sebe nějakého odznaku, i byl u něho nalezen jakýsi prsten. Svázali ho lýčím a odvedli do lesa, sotva mi ještě mohl říci, abych běžel na hrad a zde ohlásil, co se přihodilo. Hadon prosil

i vyhrožoval, ale nic naplat. Zajisté ti, kteří ho chytili, o něčem věděli.“

Kněz ze zlosti nad touto nemilou novinou rozehnal se vši silou na posla, kterému by zajisté byl rozbil pěstí hlavu — jak se také nejednou stalo — kdyby se tento byl nesvalil strachy na zemi. Počal tedy klnouti svoláváje hromy a černé duchy. Brunhilda taktéž přiběhla lomíc žalem o svého panoše rukama, i nastal veliký povyk a nárek. Chvost chtěl poslati ihned lidi na pomoc, ale Lisun nevěděl zhola nic, ani čí čeledě to byla, ani kam jej odvedli. A posílání v tu dobu lidu ze hradu, bylo též nebezpečno. Polapení Hadona znamenalo, že bylo povědomo, proč byl vyslán, a chytiti knězova sluhu mohl se odvážiti jen ten, kdo hodlal s knězem bojovati. I povstal na hradě tím větší poplach, a smerdové vsednuvše na koně pádili hned po okolí po osadách a chalupách, aby na hrad sehnali více lidu.

Do poledne bylo na hradisku ticho, se sloupu nebylo též ničeho viděti, kněz tedy povychladl ze zlosti a paní z lítosti.

Očekávala návratu čeledínů Leška doprovázevších, jakož i Muchy, který měl pozvati na hrad strýce Mstivoje a Záboje, ale toho dne jich očekávala až do noci marně.

Slepý Lešek jel cestou k otci právě tak mlčky, jako byl zamklý na zámku, neboť se přese všecko ujišťování bratránkovy ženy obával, aby ho přidělení mu lidé někde v lese nezavraždili. Tak dojel až na starý otcovský hrad, a vzpamatoval se teprve, když uslyšel u vrat roh a dobře známý hlas starého strážného.

Lidé spatřivše ubohého, vracejícího se slepce, strhli pokřik, vrata se otevřela, domácí se sběhli, sebrali Leška s koně do náručí a s pláčem i s radostí zároveň nesli ho k otci.

Miloš nevěděl o ničem a soužil se svým hořem úpěje na lůžku, když tu zaslechl v tichém hradě svém tak neobvyklé hlasy. Vzchopil se s lůžka, medvěd mruče hrozebně hnul sebou, a z komory vyběhla i stará matka. Právě se otevřely dvěře a v nich objevil se ubohý Lešek, se zlatolesklými, vlajícími vlasy, nesen jsa čeledí. Stará matka první mu běžela vstříc, chytajíc ho s nářkem a pláčem do náručí. Miloš seděl nemoha ještě pochopiti, co se to stalo, zvedaje ruce a nařikaje na bědy.

Když oba rodičové spatřili konečně své osleplé, tak ukrutně zmrzačené dítě, ačkoli je takořka zázrakem nazpět obdrželi, bolest, žalost a zoufalství zmocnily se znova srdcí jejich. Oba rodičové po-

čali provolávat kletby, slzy se rozproudily potokem, i Lešek, jehož usadili na kůži na zemi, se rozplakal.

Starý medvěd mu přišel lízat nohy a lísal se k němu jako pes.

Dlouho nebylo slyšeti nic jiného, nežli pláč, nářek a kletby.

Konečně se ho počali vypyptávat.

„Což vám povím?“ odvětil jim Lešek. „Já nevím pranic, neboť pamatuji toliko jediný okamžik, když mi přišel poravčí vyrvat oči, jimiž jsem patřil na svět, když mi vbodl želízko, aby oko vyloupl, vyloupnuté zahodil a nohou rozšlápl. Kéž mi nechal alespoň jedno! Ale druhé následovalo bratra, a slyšel jsem, kterak padlo zároveň s mým celým životem stranou. Jsem jen položivý slepec a zůstaly mi toliko dva důlky, abych jimi mohl nřakati.“

Otec i matka plakali usedavě a úpěnlivě.

„Uvrhli mne do vlhké jámy, na shnilou slámu, ke stuchlé vodě, k plesnivému sucharu, ale umřítí jsem nemohl,“ vypravoval Lešek. „Posléz uslyšel jsem nad sebou jednoho dne známý, sladký a strašný ženský hlas, podobný hlasu zmije. Brunhilda mi přišla sdělit, že se mé neštěstí událo bez jejich vůle, že toho nikdo neporučil, že si to poravčí sám usmyslil. Žádají za odpuštění a smíření.“

„Nikdy!“ zastěnal starý Miloš. „Nyní, když jim kmeti hrozí, když nás potřebují, nyní nám podávají ruku, ale teď již je pozdě. S kmety nepůjdu, nepůjdu však ani s katem mých dětí.“

Matka počala znova objímati své dítě, které též otec k sobě tulil s nevýslovnou láskou. Služebníky odbyli, vrata hradu se znova zavřela, druhého dne pak vodila stará máť syna svého jako nemluvně za ruku pod duby, a pláčem o zrak dítěte vyplakávala si svůj.

Tak uplynul den a po něm druhý, když zavzněl u vrat tlukot a zvuk rohův. Miloš poznal dle troubení své bratry Mstivoje a Záboje.

Stráž běžela otevřít, a jeli to skutečně oni, s nimi pak i synové a rod počtem mnohonácte hlav.

Miloš veda osleplého syna vyšel jim do dubového nádvoří vstříc. Mlčky se uvítali a šli si odpočinout do stínu pod stromy. Mstivoj a Záboj byli sice staří, ale ještě silní, osmahlých, vážných a přísných tváří. V obou bylo ještě mnoho ohnivého života.

„Přijeli jsme k tobě, Miloši, na radu,“ řekl starší, „mluv a rač. Pepelek nás pozývá k sobě, žádá o smír, kmeti mu hrozí, potřebuje nás, ale my ho potřebujeme taktěž. Byli jsme s ním v rozbroji, ale

jest již věru též na čase jíti na společného nepřítele společně. Jinak padne-li on, potom vyhyne i náš celý rod.“

„Ano,“ doložil Záboj, „radili a uradili jsme se, že pojedeme k němu. Zachráněním jeho zachráníme i samy sebe.“

Miloš pozvedl paži.

„Mne již nezachrání nikdo!“ rozkřikl se. „Pohlédněte sem, na toto mé dítě! Jedno mi zabil, druhé oslepil, aby se mučilo déle; ani mi o smíru s ním nemluvte. Nechať zhyne, a já i my všichni s ním. Sebe nespasíme, a byli bychom opravdu psi, kdybychom mu šli lízat nohy. Nechať zhyne bídně!“ Chvilí panovalo ticho.

Mstivoj hleděl do země, Záboj na Leška, a slzy vstoupily mu do očí.

„Ale jsouce pozváni, musíme k němu přece jíti,“ řekl Mstivoj. „Pojedeme tedy. Uvidíme alespoň, co se na hradě děje.“

„Děj se tam cokoliv,“ odtušil Miloš, „jeďte si nebo ne, ale mne nechte s mým zármutkem a kletbami zde v pokoji. S kmety nepůjdu, neboť jsem kněz a pán nad nimi, s Pepelkem však se nechci ani na délku meče setkati, neboť bych mu života nedaroval.“

Sařec umkl a nikdo se již neosmělil promluviti. Oba strýcové přistoupili se soustrastnou laskavostí k Leškovi, a tichý hovor i šepety trvaly pod duby pozdě do noci. Ráno pak Mstivoj i Záboj vytrhli z hradu a zamířili se svou družinou ke Goplu.

Tam se jich ani nemohli dočkati; Mucha se byl zatím navrátil a přislíbil jejich návštěvu řka, že zajeli pro Miloše. Ale starce tam nikdo ani nečekal. Na noc byly zase rozestaveny stráže, i psi vyli tak jako včera, i krkavci nepokojně poletovali, a Brunhilda poručila hlídati s věže, zdali nelze jedoucích strýců spatřiti.

Lidem i všelikým tvorům na hradě bylo zle a nevolně. Všecky vlaštovky uletěly od svých hnízd, šveholice poletovaly dlouhou dobu kolem věže a podkroví, potom se shlukly v jedno hejno a zmizely někde za jezerem. Koně ve stájích sebou škubali a ržali, dobytek řval. Ale noc uplynula klidně, hvězdy jasně svítily, k ránu vyšel nad lesy planoucí měsíc a zasněžil se, nežli se objevila ruměnná zora.

Kněžna se chystala pilně k uctění strýců; pobíhala nepokojně, trhala v zahradě býlí na záhoně, připravovala v hrnčících nápojů; peklo se maso a vytáčela se nejstarší medovina. Byl zabít i srnec, jež obraceli na ohnisku, nanесли ryb z jezera, pekli vdolky a sváteční placky, tak aby na těch hodech nescházelo ničehož.

Slunce již stálo vysoko na obloze, když se na poli objevili jezdcí, které také dle šedivých vousův a dle průvodu hned poznali.

Napřed jeli staří, za nimi synové, příbuzní, a těchto následovala čeleď se služebnictvem. Skvělého oděvu na sobě neměli, jako by chtěli schválně vypadati zprosta po kmetsku. Oruží však u sebe měli hojnost. Zvolna, bez pospěchu blížili se hradu, spatřivše pak Chvostka, an jim sám osobně vychází naproti a pozvednuv u mostu kolpak, pánů strýcův očekává, sestoupili s koní a šli pomalu k němu.

Oč se cestou uradili a s jakou přicházeli, nebylo lze z jejich tváří uhodnouti. Na zápraží stála bledá Brunhilda ve vyšíváném a stříbrnými jakož i zlatými řetězy obtěžkaném rouše.

Strýcové jsouce vedeni s velikou poctou kráčeli tiše, — tak upřímného přijetí se patrně nenadáli. Šli přímo do světnice, kdež byli posazeni na obestřené lavice, a pobízení k jídlu a pití.

Chvostek pak, vyučen jsa od manželky, počal hned hovor o tom, co se v zemi děje, kterak zlí duchové opanovali lidi, kteří se mu drze vymýkali z poslušnosti a vyhrožovali, že kmeti konali sněmy, svolávali se na porady a pyšně stavěli čela.

Mstivoj dlouho mlčev zakabonil obličej a řekl:

„Jaká rada? Když jste se s námi neporadil dříve, teď již jest pozdě. Když svolali vící, slušelo vám na ni jeti, nebo si svolati jinou, vyslechnouti žaloby a stesky, ale lidu drážditi se nehodilo.“

Záboj opakoval po bratrovi skoro totéž.

Chvost svésiv hlavu nad korbelem zasmušile poslouchal.

„Tam ještě přec nedošlo, aby se pán se sluhy smlouval,“ řekl. „Co býti má, to bude, ale toho neudělám.“

Mstivoj počal pomálu vykládati, že jest potřebí dobré rozvahy, co by bylo záhodněji udělati, poněvadž opíratí se vícím, všem obcím a mírům není tak snadnou věcí, a kdyby přišlo k opravdovému boji na paže, byla by jejich moc a síla strašna.

Po té došlo i na mladší synovce, aby vyslovili své rozumy, i vyjadřovali se pořadem v tomtéž smyslu, jako jejich otcové, neradíce ke zpupnému vyzvání v boj, alebrž raději k vyhledávání smíru a pokoje, kdežto takovým způsobem bude potom lze provinilce jednotlivě dle libosti potrestati.

Kněz a choť jeho toliko mlčky na sebe pohlédli nic neodpovídajíce. Pobízeli jíst, pít a užívat.

I pili a jedli tedy, porozhovořili se též o lovech, až se Mstivoj opět navrátil k vlastní záležitosti.

„Ptáte-li se nás o radu, sluší vám tedy pověděti pravdu,“ vece. „Byl jste k lidem příliš krutý, v zemi se prolilo mnoho krve, i nám se dostalo důkladného podílu, ačkoli jsme si něštěžovali. Co jsme ztratili, budíž zapomenuto. Tvoji smerdové stíhali nás ne jako rod kněžský, nýbrž jako nějakou chátru, brali nám, čehokoli se jim zachtělo, a sužovali nás, jak se jim zlíbilo. Což pak asi se dělo teprve s jinými, když se vlastním strýcům takto vedlo? Smerdi zabíjeli kmety po lesích, zajímali stáda jejich a ženám činili násilí. Ký div, že svolali na víci a nosili s ratolestmi krvavé roucho po chalupách?“

Chvostek i manželka jeho zasmušile a mrzutě mlčeli.

Bledá paní odešla a dlouho se nevracela, kněz poslouchal, nic nemluvil, jen si hryzal rty do krve a škubal si nepozorovaně vlasy.

„Co se stalo, — to jest mou starostí,“ zvolal po dlouhé pomlčce, vyčkav, až se host vymluví, „ale dnes od vás chci slyšeti toliko jednu odpověď. Což tedy, dojde-li k vojně, budete při mně či proti mně?“

Mstivoj a Záboj pohlédli na sebe a dlouho bylo úplné ticho. Jeden zdál se skládat odpověď na druhého, — strkali do sebe lokty. Chvost čekal, až konečně Mstivoj odpověděl.

„Nebudeme ani proti tobě, ani s tebou,“ řekl klidně. „S kmety na svůj rod nepotáhne, poněvadž ctíme svou krev, ať si jest jakákoliv, pročž jí šetříme, s tebou na kmety však také nepůjdeme, neboť jest nám zdraví a život příliš milý. Však jste nás tuze nepodporovali, a my bychom vám též příliš nepomohli. Sedíme jakožto župani na hradech, budeme sedět uzavřeně, co jest nám do vašich rozbrojův!“

„Zajisté, rozumná to rada!“ zabručel Chvost. „Mne svrhnu, a některého z vás posadí!“

A rozesmál se divoce, pohlížeje ke dveřím, ve kterých stála jeho žena.

„Mýlíte se však!“ doložil. „Nestane-li mne, pak nebude ani vás! Vlčí svoboda jim zachutná a vyženu z hradův i vás. Uvidíte.“

„Pojďte ruku v ruce s námi,“ ozvala se též Brunhilda.

„Na to se nám nedostává sil,“ odušil Záboj, „Miloš, jemužto jste jednoho syna zabili a druhého oslepili, odřekl by se nás jako bratrů, kdybychom stáli při vás.“

„Ano! ano!“ opakovali po něm všichni, staří i mladí. „Ani s vámi, ani proti vám.“

Kněz pohlédl na ženu a neřekl ničehož.

Starou medovinu rozehřáti hosté počali rozvazovati směleji, a mladí se též rozjařením rozhovořili, naříkajíce a stýskajíce si na svůj osud.

Chvostek, na něž choť ustavičně patřila, jako by ho držela očima na uzdě, neodpovídal pranic, krčil ramenoma a pobízela jich, aby jedli a užívali.

Takto trvala hostina dále. Brunhilda odešla, poněvadž nádoby se již vyprázdnily, a zase hned se vrátila, za ní pak služka přinesla žlutý hrnek, plný zlaté medoviny, a postavila jej na stůl uprostřed hostův.

Brunhilda pravila, že když se jí narodil první syn, sama tu medovinu připravila, i že nemůže býti pod sluncem ani lepší, ani vonnější. Pobízela jich, aby si zavdali a okusili.

Služka počala hned s usměvavou tváří nalévatí do všech koflíkův. Uprostřed hlučného šumu a ruchu nalila kněžna sobě i manželovi nápoje zcela jiného. Hosti toho neviděli, pili a chválili starou a vonnou medovinu.

Chvostek mlčel. Staří se domnívali, že ho přece přivedli k rozumu a mírnosti. Pili a služka jim nalévala znova a znova.

Slunce počalo již otevřenými okny nahlížet od západu.

„Hoj!“ řekl starý Mstivoj postaviv číši. „Dost už toho pití, již mne pálí uvnitř, medovina jest ohnivá a stará, já mám slabou hlavu, raději chci vody.“

„Já také,“ doložil Záboj, „nedosti však na tom, že mne pálí, ale opilý jsem se, až hnusno, takže se mi to dobývá hrdlem nazpět.“

V tom jeden z mladších vzchopil se celý jsa bled a drže se za prsa.

„Zrada!“ zvolal. „To není med! To je jed! Otrava! Med tak ne-pálí, tak se v prsou nebouří, jed je to! Jed!“

Všichni mladší vyskočili s lavice, chápajíce se bezděky nožů, starý Mstivoj chtěl vstáti, uchytit se stolu, ale nemohl a padl bez vlády pod stůl. Záboj pohlédl na Chvostka. Tomuto bylo viděti z pode rtů se blýskající bílé zuby, oči se mu jen svítily. Smál se.

Mladší sebou škubali, třásli se a klesali v bolestech, někteří lavic se chytajíce, jiní zase po zemi se smýkajíce. V mukách svírali své hrudi a lomili rukama, úpějíce a strašně řičíce. Kněz s Brunhildou sedíce na lavici hleděli na výjev ten mlčky. Chvost jen potřásal hlavou.

„Takový jest konec vašeho panování!“ vzkřikl posléze s chechtotem. „Se mnou jste nedrželi, nýbrž s kmety, proto jste musili zhyznouti! Chtěli vás usaditi na mém hradě, nuže, posadí si zde leda mrtvoly, neboť odtud živé nohy nevyjde. Kněžna umí vytahovati z býlí chutné šťávy a sytiti dobrou medovinou!! Zhyňte bídně!“

Mstivoj a Záboj se již ani neozývali, styděli se naříkati; starší se opřel čelem o dlaň, zařal rty, pohlédl k synům a povzdechl si tiše zavíraje oči, zpod jejichž víček mu vyhrkly slzy. Jako mrtvoly zbledli mladíci padnuvše na zemi sblížili se těsně k sobě, kladouce si vzájemně ruce na ramena a hlavy na prsa. Těž oni se styděli po umlknutí starých marně úpěti a bédovati. — Přese všechna strašná muka zařali rty, a oči jejich zatahující se smrtelným bělmem obracely se na Chvostka a na kněžnu.

V jizbě bylo slyšeti jen těžké vzdechy a malomocné zmitání.

Hlavy skonávajících padaly a tloukly na podlahu. Nejprve počali skonávat a zmirati mladší jako podřaté klasy, potom zavrával Mstivoj a sřítíl se na zemi, na znak, s pěnou na ústech a beze stonu.

U něho padl též syn, hlavou k jeho nohám. Druhý zápasil se smrtí, až když šedivá, stříbrem prokvetlá hlava otcova udeřila o zemi a bez vlády se překotila, klesl též on, zaúpěl a zakryv si obličej — skonál. Záboj se držel stolu, zařav do něho pevně ruce, jen sebou škubal jsa svírán ohromnými bolestmi, až pak jako by ho byl náhle blesk zasáhl, shroutil se zároveň i s lavicí a svalil se na zemi. Takto sténající temně skonávali druh po druhu, a Chvost se díval.

Pojednou se zhrozil vlastního činu, tak že mu z úst vyhrkl smích a na tváři jeho se objevil zasmušilý výraz ustrnutí a zděšení; i pohlédl ustrašenýma očima na Brunhildu, která klidně slévala zbytky otrávené medoviny do hrnku a šeptajíc podala jej vítězně se usmívající služce.

Po té vyhlédla z okna volajíc lidi. Starší smerda přišel a spatřiv na podlaze plno mrtvol, trhl sebou a zbledl.

V tom mu Chvostek poukázal rukou na těla. —

„Jejich čeleď svažte, mrtvoly pryč odtud. Hranice není pro ně potřebí, zakopají se do země.“

Smerda stál jako oněmělý, pohlížeje na bledé, strašně zohavené tváře knězův.

Chvostek mu rozkaz opakoval.

„Pryč s těmi mrchami odtud! A rychle! Nač tak zevluješ. Vytáhněte odtud zdechlíny za nohy a zakopejte je u jezera, za dvorem. Ale vyhrabte hluboký důl, aby jich psi nevytáhli, mohli by se mi mrchami otrávit. Bylo by jich škoda.“

Nastávala již noc, když opilý knězův lid počal šedivé starce a jejich sotva rozkvetlé děti vytahovati za nohy ze světnice.

Když je vlékli v nádvoří, jejich lebky sebou tloukly o podlahu a o sloupy. Tam pak počali mrtvoly odíratí, neboť oděv jim připadl za kořist. Pročež se o každou lépe ošacenou mrtvolu rvali a prali, trhajíce si z rukou pláště, hádajíce a strkajíce se o ně. Množství čeledi sběhlo se k tomu na podívanou a na pomoc. Čeleď otrávených byla zatím schytána, svázána a jako dobytek zahrnuta do stáje.

Kolem oněch bledých a zsinalých těl tlačili se psi a lidé, ustrnulé ženské pak pohlížely se šepotem skulinami a okny. Venku panovalo ticho, jako když přeletí víchr smrti. Pochopové strhavše s mrtvol oděv přivázali jim k nohám provazy a táhli je na pahorek u jezera. Starým knězům slušela alespoň ohnivá hranice a mohyla, ale Chvost nehodlal ani těl pálití, ani jim tryzny způsobiti. Ani neměl kdy o tom přemýšletí. Byli jako zdechlá zvíř zahrabání do jámy, aby bídně shnili a posloužili červům za potravu, což bylo tehda velikou potupou a zneuctěním.

Když pak táhli mrtvoly, psi vyjíce plížili se za nimi, od lesů se přihnal vítr, ač nebe bylo čisto, proletěl věži, komory, jakož i světnice, skuče a divoce hvízdaje, takže se Chvost až ohlédl; zachvěl se a bruče zalezl na lavici až do kouta.

Brunhilda si umývala ve vodě na stole ruce, pohlížeje na udiveného muže s politováním, ano skoro s opovržením.

»Pryč s těmi mrchami odtud! A rychle!« (Str. 178.)

XVII.

V tom, když čeleď otrávené župany svazovala, Žula, Mstivojův starosta, uznamenav zavčas, co je asi čeká, vrhl se na zemi, podlezl mezi křoví, u kolové ohrady rostoucí, odplížil se dál od tlumu, vydrápal se na srub a přeskočiv jej počal tíhnouti plavmo ku břehu. Družina zaměšnána jsouc ostatními ani nepostřehla útěku, ani nezaslechla šplouchání ve vodě. Jenom pověžní hlídka počala na plovoucího střilet a dělati povyk, nežli však se kdo vzchopil k jeho pronásledování, on již dostihnuv břehu, kde se pásli koně, uchvátil klisnu a beze sedla, poháněje ji rukama uprchl do lesův.

Pastuchové hnali se za ním, ale kdež mu byl konec! Žula pobádal nohama i rukama polekané hovado, které ho jako šílené zaneslo do chrastin. A jakmile zmizel pronásledovatelům s očí, pak již bylo marno dále do lesa ho stíhati.

Žula pádil přímo ke hradu Milošovu, chtěltě spasit alespoň tohoto, poněvadž bylo na snadě, že Pepelek, jenž propustil Leška jen proto, aby k sobě strýce přivábil, ani ostatních rodu svého neušetří. Žena se tak potkal v lese kmety; tito se za ním ohlédli, on pak jim prohodil toliko několik slov:

„Naši Leškové byli na hradě otráveni, zůstal již jen Miloš a jeho slepý syn!“

I roznesla se zvěst o tom, co se na hradě stalo, daleko po všech dvorech vůkol.

Žula kvapil, seč koni síly stačily, takže sotva dechu popadal, až docválav stáda jiného změnil si jej. Popojel ke koním, chytil jednoho za hřívu, přeskočil mu na hřbet, připjal se k němu jako klíšťě

a rozehnav jej opustil klisnu, která cítíc se volnou otřásla se, zafrčela a počala klidně pásti se na trávě.

Na hradě Milošově, pod starými duby, seděla matka s Leškem bavíc ho, jako dítě, pověstmi. Opodál odpočíval zpěvem znavený Slovan, kterého povolali k vůli nešťastnému mladíkovi, aby ho písněmi obveseloval. Pod druhým dubem ležel mlčky na medvědí kůži otec opíraje se o ruce. U brány se ozval tlukot a volání. Žula stál u vrat. Poznavše hned, že je to někdo z průvodu Mstivojova, pustili ho do vnitř. Shoupl se s koně a sotva dechu popadaje pospíchal k Milošovi, pot mu řinul po lících, rty se mu třáslly, přiběhl, padl starému knězi k nohám a nemoha promluvit zaplakal.

Stařec ho hned ani nepoznal, neboť měl oči pláčem strávené.

„Knězi, pane!“ zvolal lomiv rukama. „Již jsi zde zbyl samojediný! Naši milostiví knězové nechtěli tebe poslechnouti, již není ani jednoho z nich na světě. Chvost se ženou je otrávil na hodech, na hostině, ve vlastním svém domě!“

Starý Miloš se vzchopil a udeřiv rukama do země padl znova na ni. Žula pak úpěnlivě pokračoval.

„Sotva jsem zachoval svůj život, abych vám to mohl zvěstovati. I vy musíte prchnout! Na hradě nás uvítali velmi lichotivě a sladce. Chvost nám vyšel vstříc až do vrat pozýváje nás dále na zámek. Všichni pousedali za stůl a jedli i pili dlouho, ale s lavice již nevstal nikdo, jak tam seděli, všichni padli. Mrtvoly zatáhli k jezeru, tam je nespálené zahrabou do země. Šli za nimi jen vyjící psi. Ani jednoho neostalo na živě, ani jediná hlava se nezachránila. Čeleď spoutali, já jediný, ani nevím, jakým štěstím, jsem vyklouzl. Nyní, když jest na jevě, co má na mysli, pošle zajisté i na vás, knězi, třeba prchnouti!“

„Ó, drazí bratři, ó, můj rode!“ sténal a hořekoval Miloš spínaje ruce. „Toho jste si zasloužili, abyste od své vlastní krve zahynuli. Kam a proč bych prchal, bude-li chtít i mne zahubiti?“

Lešek i sedící u něho matka zaslechli ta slova a počali hlasitě naříkati. Po hradě se rozlehl pláč a všude zavládl veliký postrach a zděšení. Jen starý Miloš ani se nehnul s místa, a když v něm první výbuch žalu ztišil, smutně se zadumal.

„Osudu neujdeš!“ bručel.

V té pohlédl na svého oslepeného syna a sželeso se mu ho. Křikl na lidi. Počali se z budov a ze dvora sbíhati. Pod duby zavládl čilý ruch.

Matka vzala Leška za ruku a vedla jej k otci.

„Přichystejte koně,“ zvolal stařec, „já pojedu sám! Lešek s matkou a se služebnictvem ukryjí se do lesa na paseku, já musím dál. Zvednouti ruku na svou vlastní krev, ó, má sudbo!“

Žulovi, který mdlobou a hladem již klesal, přinesli zatím chleba a piva. Zdálo se, jako by se starému knězi, který tolik času jako zlomený a malomocný skoro beze hnutí na loži přeležel, síly opět navracely. Povstal s ležení svého, protáhl stuhlé paže, zatočil zamřelýma očima, vzpřímil se a dal si podat oštěp, meč a lučiště.

Vůkol se všecko hýbalo. Ze stáji vyvedli řehtající koně, čeledínové vázali vaky, Miloš si připínal oruží a chodil hned objímaje Leška a klada mu ruce na ramena, hned zase vydáváje rozkazy. Mnoho času nebylo na přípravy potřebí. S Leškem jela stará matka a dva lidé. S Milošem šlo deset koní. Húslač, na něhož zapomněli, povstal zpod stromu a dal se vésti pacholetem — znova do světa.

Kam starý pospěje, nikdo nevěděl. Vzal s sebou Žulu, sám beze slova, kam a kudy pojedou, dal se napřed a pobídl koně. Onen ještě nedávno bezvládný stařec, který se zdál na posteli své sotva se obracet, seděl nyní na koni zcela přímo jako staletý, pevný a neschýlený dub; neštěstí mu dodalo nové síly.

Na noc ulehli táborem v lese. Miloš dal zapálit ohně, ulehl si do salaše z haluzí, ale neusnul. Celou noc probděl hledě na ohnisko, a jakmile se rozbřeslo, dal znamení — ke koním. Již druhý den jeli mlčky, a Žula se již také dovtípl, že směřovali k Lednici.

Již bylo viděti jezero, když potkali dvě skupiny jezdců. Byli to ozbrojení kmeti. Ctibor, jeden ze starších, shlednuv Miloše popojel k němu a zastoupil mu cestu.

„Vy s námi, knězi!“ zvolal na něho.

„Já s pomstou, ne s vámi,“ odpověděl Miloš nevlídně, „kde bude pomsta, tam budu též já.“

„My se o ni na Chvostíka též snažíme,“ vece Ctibor, „kmeti se shromažďují na Lednici. Buďtež naší hlavou na toho zbujníka.“

„Hlavou vám nebudu, nýbrž toliko paží,“ zabručel starý. „Při kmetech nejsem, poněvadž jsem jiného rodu, ale s pomstou půjdu.“

Pověděv to vyhnul se s koněm cestu mu zastupujícímu Ctiborovi, za nímž i jiní kmeti stáli a poslouchali, a odkvapil k jezernímu pobřeží. Hloučky kmetů táhly za ním. Na vodě bylo viděti čluny plné na ostrov již plujících účastníků povstání. Na nábřeží bylo mnoho koně pasoucí čeledi.

Miloš a Žula sestoupili taktéž s koní a počali volati do nákolnických chaloupek o převoz, ale nikoho tam nebylo, poněvadž právě všechny čluny odpluly s jinými na Lednici. Bylo jim tedy čekat, a starý si sedl na zemi. Kmeti dohonivše jich ihned ho počali obklopuvati, on však na ně ani nepohlédl.

V hloučcích těch panoval veliký ruch. Starší Myško, bledý a s ovázaným krkem, poněvadž se mu rána posud nezahojila, byl mezi svými vůdcem.

Jeli na poradu ke starému Vizunovi, sami pak mohli na ostrově též klidněji a pohodlněji než na víci vespolek promluvit. Na druhé straně stál Bumír s několika svými stoupenci, kteří byli právě tak, jako on, známi jakožto stranníci Chvostkovi.

Když Ctibor a Myško od starého kněze, který s nimi ani mluvit nechtěl, poodešli, Bumír přistoupil zase k němu.

„Vy, knězi, zajisté se nehodláte s těmi kmety spolčovati,“ řekl zticha. „Co pak jest vám do nich! Já stojím při svém pánovi a při vašem rodě, jsemť člověk pokojný, a Lešek též.“

Miloš pohlédl na něho.

„Stojíš-li při tom zbujníkovi, který sedí na hradě, pak odstup ode mne!“

Ukázal mu rukou na pole.

Bumír neustoupil.

„Vy, knězi, také jste povinen státi při synovci. Chcete bezpochyby říci, že vám dal zabiti syna? — Nu, ovšem, ale vaši synové povstávali proti němu a vyhrožovali mu. I zajíc se brání, když naň psi dorážejí. Mstivoje a Záboje se sprostil proto, že mu řekli přímo do očí, že s ním držeti nechtějí a že budou státi proti němu. Ukrutný není, samu sobě však také škoditi nemůže.“

Miloš pohrdavě mlčel, Bumír pak vedl svou dále.

„Co jim ty schůzky a porady pomohou? Neuradí nic, ale za to pozбудou hlav. Kněz má na pomoc Němce, kteří přitáhnou a spuštoší nám zemi.“

Takto a podobně mluvil, ale starý Miloš mu nechtěl ani odpověděti. V té přírazil ke břehu prázdný člun, starý pokynul na Žulu a šel si sednout, unavený přívozník však lehnuv na zemi nechtěl jich vézti.

Marně ho kopl Žula několikrát nohou. Posléze chopil se vesla sám a zamířil s lodičkou k ostrovu. Když se k němu přiblížili, spatřili tam shromážděné tlumy lidstva a neobyčejný ruch, jako by se

bylo stařešinstvo sešlo na víci. Starý Miloš mlčky vystoupil a nehledě na nikoho zamířil tam, kde stál župany, vladykami a kmety obklopený starý Vizun.

Nepromluviv k nikomu ani slova, starý kněz zaujal místo prostřed nich na kaměni. Opodál stál i Bumír s malým hloučkem.

Starý Vizun opíraje se o hůl poslouchal; všichni kolem něho stojící promlouvali ohnivými slovy buďto střídavě, nebo i všichni zároveň. V tlumě, jehožto náčelníky byli Myškové, panoval hluk. Na Miloše se jen ohlédli, rozstoupili se před ním poněkud, ale příliš si ho nevěšovali.

Starý Myško s krvavou šjí ujal se slova.

„Dost již těch vražd a toho německého panování,“ pravil, „Chvostisko sedí sice na hradě, ale on nevládne, nýbrž jeho ježibaba, co vaří jedy a zrady. My již nechceme ani jeho ani synův, aniž koho jiného z rodu toho, jenžto se již napil naší krve do sytosti.“

„Nechceme!“ křičeli ostatní s pozvednutými pažemi. „Nechceme!“

Oči jejich obrátily se na mlčícího Bumíra, kterýžto stál jsa poněkud zbledlý, ale neustupuje ani na krok.

Miloš poslouchal hledě do země.

„Proč na mne vyvalujete oči?“ utrl se Bumír po delší pomlčce. „Vás já se neuleknu. Vy jste jako ta kráva, která mnoho řve, ale mléka z toho nespátří nikdo. Chvostek, jemuž jste tak přezdili, ani jeho Němka, ti se vám nedají. Začněte si vojnu, přivedou Němce, vypálí a spustoší všecko, a to bude vaše vítězství!“

A rozesmál se.

„K Sasům je daleko!“ odtušil krátce Miloš ani nepozvednuv oči.

„Ale věž je pevná, dvůr jest ohrazen kolovým srubem, násy má mocné, a vody jezerní také nevypijete,“ odporoval Bumír, „na hradě pak jest udatná a hojná družina, a byť i rok jim bylo na Sasy čekati, přece hladu nepomrou, a Chvostek se nepoddá. Ostatně však i kdybyste se ho zmocnili, vždyť má u Němců dva syny, cizinci přijdou s nimi a shnětou vám šíje.“

Poslouchali ho reptající.

„Nač jsi sem přišel?“ zkríkl Myško dorážaje zostra na řečníka. „Jdi si na hrad, lízej jim tam tlapy, zde tě není potřebí.“

„Arci,“ odtušil Bumír, „poněvadž sami rozumu nemáte, třeba někoho jiného, aby vám poradil!“

„Pryč s ním, pryč!“ ozvaly se hlasy z hromady.

Bumír se ani nehnul a stál.

„Nepůjdu!“ bručel. „Hleďte si svého, já tu mám právo jako vy.“
Ctibor se k němu obrátil zády, jiní učinili taktéž, a někteří mu i pěstmi pohrozili.

„Bumír snad přece není tak hloupý, jak se zdá,“ zakoktal někdo na obranu jeho, „zámek je silný, a my jsme slabi.“

„Ale je nás hromada!“ zvolali.

„Bez hlavy!!“ doložil Bumír. „Vy můžete leda rokovati na vících o vlčí svobodě, ale k dobývání hradů se nehodíte. Jakožto zemanům sluší vám choditi s pluhem a s oštěpem na vlka nebo na medvěda, nikoli však na kamenné zdi. Nežli je ztečete, chytíte se stokrát sami za hlavy.“

Vizun poslouchal a mlčel pohlížeje hned na Miloše, se svěřenou hlavou sedícího, hned na Bumíra a na Myšky.

Starší s krvavou šíjí vzal Vizuna za ruku a poodvedl ho stranou od Bumíra a Miloše.

„Pojďme se poradit někam jinam, kde by ten Chvostkův otrok nepáchl.“

Tlum šel za ním, Vizun však ostal na místě.

„Nechat každý poví, co má na srdci,“ řekl, „na vící a na poradě je všecko dovoleno, oč pak se stařešinstvo uradí, to lze předvídati.“

Zůstali tedy, kde byli, a když nastalo ticho, Miloš upíraje oči pořád jen k zemi vece:

„Žádáte-li si boje, tedy zajisté bez vůdce nevytrhnete, pročež si především vybeřte vojevodu.“

Někteří mněli, jako by tím narážel na sebe, i počali křičeti:

„Leška žádného! žádného! Kmeta!“

„Zvolte si třeba koně nebo vola!“ zařval Miloš. „Ale zvoliti si někoho musíte, jinak vás rozpráší jako stádo ovcí. Leškové zhytnuli, vybeřte si jiné. V úle bez matky a v zemi bez otce nebude nikdy pořádku!“

Všichni se zamlčeli.

„Kněze zatím nepotřebujeme,“ ozval se někdo, „s tím počkáme.“

„Ale bez válečných vůdců se neobejdete,“ zvolal stařec podruhé silným hlasem. „Především ustanovte vojevody, tisícníky a setníky, to jest nyní věci první.“

Znova zavládlo ticho, stařešinové se poštuchovali rukama, pohlížeje na Myšky. Myško s krvavou šíjí stál zasmušile.

„Tobě jakož i tvým sluší býti našimi vůdci,“ řekl někdo ze zastupu, poukazuje na Myška, „když jste se mu nebáli léztí do tlamy v počtu malém, neuleknete se ho ani táhnouce naň s hromadou.“

„Myško! Myško!“ opakovali druzí. „Jemu to náleží, nechť vede lid, ať rozešle ratolesti, svolá bojovný lid, a my půjdeme s ním na hrad.“

Když se obrátili k Myškům, tito se ohlíželi po sobě.

„Dobrá, souhlasíme s vámi,“ řekl onen, kterého již nazývali „krvavou šíjí“, „dobrá, budu vůdcem, ale žádám poslušnosti.“

„Té se ti také dostane! Budeš ji míti!“ ozvaly se hlučně odpovědi se všech stran. Jen Bumír a jeho lidé mlčeli, a když tam vznikla bojovná vřava, poodstoupili stranou, ačkoli z ostrova přece ještě neodpluli.

Pozornost obrátila se k naslouchajcímu Vizunovi. Tento matnaje holí po zemi lapal ušima i očima vše, co se kolem něho dělo. Seděl tam i starý kněz Miloš, opodál pak stál Bumír; Myškové nebyli před nimi jisti, jakož patrně ani Vizun, který nemluvě slova stahoval zachmuřené obočí. Když již bylo vůdcovství uděleno Myškům, tito se z velikého tlumu oddělili, poodešli stranou a počali vespolek tiše rozprávěti.

Když se po té poradě opět vrátili, někteří počali volati na Vizuna, aby jim vydal ze chrámu stanice, které bývaly na pochodě do boje noseny před vojsky, v čas míru však byly chovány na bezpečném místě.

Byly to staré obrazy bohův a válečné odznaky, nasazené na vysokých žerdích. Vynesení jich z místa toho znamenalo vojnu. Vizun pohlédl na Myška s krvavou šíjí, tento však zavrtěl hlavou.

„Na to ještě bude času dosti,“ řekl zkrátka a rozhodně, „já přijdu pro stanice sám a vím též, proč jich nyní ještě nepozvednu.“

Pohlédnuv úkosem na Miloše, sedícího na zemi, poodvedl za těch slov starého Vizuna s dvěma svými bratry stranou.

„Je to jejich krev,“ řekl poukazuje na kněze, „já jí nikdy nevěřím, nechci podnikati pranic ani s ním, ani před ním. Vyneseme-li stanice a provoláme-li válku hned, budou se chystati k obraně a svolávatí posily. Raději posedme ještě v tichosti a beze hluku se připravujeme sbírajíce lid. Chvostek si pomyslí, že jsme se ho zalekli, a tím se uspokojí. Můžeme ho třeba i bez dobývání hradu polapiti. On v něm dlouho v uzavřenosti nevydrží, za několik dní si vyjede na lov, ale my si na něho počiháme. Ušetříme krve. V lese jej

zavraždíme. Nepodaří-li se nám to, potom teprve bude čas jíti na hrad.“

Myško se usmál. Pohlédl na Vizuna, který jen potřásl hlavou.

„Bumír se svým zástupem půjde odtud přímo na hrad zvěstovat, co se zde uradilo, rozejdeme se zcela v tichosti neříkajice ničehož.“

Dva bratři odešli s rozkazy k hromadám, a starší počali se hned ubírat na čluny.

Starý kněz Miloš jsa zůstaven ode všech o samotě a vida se tak opuštěným, pozvedl se a pokynul na Myška.

„Neptám se vás po ničem,“ řekl, „vímťe, že mi pranic nepovíte, poněvadž u vás nemám důvěry. Sdělují vám jen tolik, že zůstanu na Lednici a odtud se ani nehnu nikam, leč domů. Neslušit mi ani s ním bojovat, ani se připojiti k vám, doděláte-li se však zdaru, bude mne těšiti. Já jsem stár, Lešek jest oslepen, chceme toliko skončiti svůj život v pokoji.“

To pověděv pomalu se obrátil jda do vnitř ostrova a straně se cizích lidí.

Myško shromáždil ihned svou družinu.

„Domů!“ zvolal. „Kolkolem hradu se postaví stráže v lesích. Všude po horách ať jsou pohotově ohnivá hesla, aby je bylo lze na dané znamení zapáliti. Jakmile z nich oheň zableskne, musí kde kdo chvátati ke Goplu a ke hradu, dokud já však nevydám rozkazu, musejí všichni seděti tiše, aby Chvost o ničem nevěděl.“

Položil prst na ústa, ještě vespolek pošeptali a počali se poneháhu rozcházeti.

Bumír tam ještě stál se svými dlouho a přecházel snaže se zvěděti, na čem se ustanovili, nemohl se však ničeho dopátrati. Věděl toliko, že stanice ještě ze chrámu vzaty nebyly a na vojnu že se též nesvolávalo; z toho usoudil, že se kněze báli, že se všecko rozpadne v niveč a skončí se daremným hlukem.

Potoulav se kolem chrámu šel také posléze k loďce, přeplavil se a skočiv na kůň jel po celou noc ku Chvostkovi.

Na hradě se chystali k obraně, a stráž bděla. Když Bumír přijel, byl ihned vpuštěn do hradu, a sama paní mu přišla naproti.

Byltě tam jako doma i znali ho, že se vždy rád ponižoval a vše, cokoli se tam dělo, schvaloval a přijímal s dobrou.

Bílá paní ho přivítala nepokojným pohledem a nuceným úsměvem.

„Co pak nám nesete?“ otázala se.

Důvěrník vzdychl.

„Nic strašného, milostivá paní,“ odpověděl. „Stařešinstvo shromáždilo se na Lednici, i kněz Miloš tam přijel, radili se o vojně, ale skončilo se to pouhými slovy, nemají síly. Myšky sice zvolili za vojevody, tito však zbaběli.“

Kněžna sepjala radostí ruce.

„Možno-li pak?“ tázala se.

„Ano, milostivá paní,“ ujišťoval Bumír, „vykřičeli se, rozešli se, a všechno se zas utiší.“

Kněžnina tvář se vyjasnila. Kmetovi poručila, aby posečkal, sama pak šla do ložnice zbudit muže, jenž vytíraje si pěstmi ospalé oči přišel k němu v pouhé košili.

Bumír pokloniv se počal mu hned sdělovati zprávu, kterouž on zívaje poslouchal.

Potom uhodil hosta na raměno a upřev na něho začervenalé oči usmál se na něj.

„Myšky já pomalu jednu po druhé vylapám,“ řekl tiše, „a bude pokoj. Vždyť já je znám, že jsou sice křiklouni, ale skutku dalecí! Zavdáš si se mnou,“ doložil a sedl si za stůl, poručiv i Bumírovi, aby zaujal místo na lavici.

Kmet poslušně sedl; ačkoli pak byl jist, že se mu tam nic zlého státi nemůže, přece spatřiv přinesenou medovinu a vzpomenuv si na úctu strýců, pocítil mráz a úzkost v celém těle. Číše však odmítnouti nesměl, neboť by to bylo kněze urazilo.

Pouze se hluboce klaněl, přísahaje, že jest věrným sluhou. I seděli spolu, jeden v čele stolu, druhý na konci jeho, a kněz si dal vyprávěti, co se na ostrově dělo, vyptáváje se na jména a osoby, jako by si je chtěl dobře zapamatovati. Bumír musil s ním tak u stola setrvat až do noci.

XVIII.

Několik dní minulo, a kolem hradu nebylo praničeho slyšeti. Byli sice vysíláni smerdové a přestrojení čeledínové do bližších dvorcův a chalup na zvědy, nikdo však o žádném válečném ruchu nikde nevěděl. Na políčkách mezi lesy, kde byla písčítá a výslunná půda, začínalo se již žiti obilí.

Lidí se železnými a měděnými, ba i s křemennými srpy bylo viděti hojnost, se zbraní a s oštěpem nebylo však lze spatřiti skoro nikoho.

Kněz, jsa tak osaměle mezi náspy na hradě uzavřen, počínal se již nuditi a stýskati si. Pil, jedl a spal, protahoval se, zíval, docházel k bílé paní, a kdykoli pohledl s předsíně na lesy, klnul nehorázně, že nemohl jeti na lov.

Brunhilda ho nechtěla pustiti.

S počátku jí mlčky poslouchal, nyní však už se počínal vzpírati. Jednoho dne si dal zavolati smerdu.

„Jeď a prozkoumej lesy, není-li tam slyšet o nějaké nástraze.“

Sluha se vypravil na celý den, přivezl zabitého srnce, vyprávěl o sviních, které v lese potkal, o medvědovi, o vlčích, ale po lidech prý nebylo nikde ani stopy.

Kněžně zdál se býti ten klid po takové bouři podezřelým, jemu však zcela přirozeným.

„Musím jeti na lov a musím,“ křičel zlostně, „jinak takovým dřepěním shniju, nevydržím toho a spaním i nevolností tou se utrám.“

Ale Brunhilda ho nepustila; prozřetelná Němka obávala se úkladu a zrady. Lov se odkládal den ode dne. Navedla lidi, aby smýšleli všelike možné překážky. Chvost proklínal, vztekal se, zapíjel mrzutost a byl pořád čím dále tím více netrpělivým. Posléze poručil smerdovi, aby se přichystal k zítřku na lov, a to na jisto.

Žena ho přiměla sotva k tomu, že se rozhodl místo obyčejně jej doprovázející hrstky lidu vzít si zástup trojnásobný a silně ozbrojený.

Ačkoli Chvostek nosil na prsou křížek, přece byl pověřivým pohanem, pročež bylo záhy přihlíženo ke znamením na nebi i na zemi, aby mu něco nad hlavou nezakrákalo nebo cesty nepřeběhlo. Smerda to zařídil úmyslně tak, aby se nejmladší z kněžniných dívek objevila na stezce s plnými vědry právě v tom okamžiku, když kněz vyjede. Stará baba nebo nedorostlé děvče byly jmíny stejně za věštbu nešťastnou.

Jitro bylo krásné a věštilo horký den. Po nebi však poletovaly bílé mráčky, které chladivý vítr rozháněl, osvěžuje zároveň povětrí. Hojnou družinou obklopený kněz pominuv hať i most zamířil k nejbližšímu hájemství.

Smerda byl jist, že tam naleznou zvěř. Stád tam nikdy nehonili, zvěři tam neplašili, a les ten byl vůbec úmyslně pro lovy sřežen. Pusté pomezí láze, na které jeli, sluly Rozhraním, a na něm se neminul knížecí lov nikdy se zdarem. Ale bylo třeba projít od kraje značné prostranství, nežli se došlo houští a hvozdu.

Chvostek, jenž již dávno na koni nesešel, lesa neviděl a psů neslyšel, zaslechnuv nad sebou šumot větví a pocítiv lesní vůni obveslel se. Hnal tedy koně rychle, aby pronikl až ke hvozdu, když se po půlhodinné jízdě octl na známé polance, odkud již nebylo na Rozhraní daleko.

Byl na palouku prvním, ale hned s koněm uskočil nazpět a obrátil se k smerdovi, který přispěl k němu. Ukazoval na polanku. Na svaleném pni seděla tam stará, celá plachtou zakrytá žena, majíc okolo sebe kupy natrhaných bylin. U ní ležely špinavé tlumoky. Pějíc přebírala nasbírané bylí, i zdálo se, jako by jezdcův ani nebyla zaslechla, ani jich nepostřehla. V lese bál se každý takových čarodějnic více, nežli kdekoliv jinde.

Takové tajuplné bytosti v ženských postavách, které skoro vesměs hrůzu vzbuzovaly a strach plodily, poněvadž číhaly na lidské zdraví a živobyті, obývaly tehda v lesích, ve vodách i na polích.

Většina černých duchů měla podobu ženskou. Múry, létavice, bohunky, metelice, ponocnice, ježibaby i stříhy zjevovaly se v podobě škaredých bab jako byla ta, která popěvujíc právě tam seděla na kmeni.

Kněz se jich obával, a smerda se jich také strachoval. Ukřivditi jim znamenalo přivésti na sebe pomstu a pronásledování.

Když Chvostek ukázal sluhovi sedící a zelinami zavalenou čarodějnici, nevěděl ani on hned, co si počítí. Popojev ku předu prohlédl si stoje za stromem z pozdálí babu a poznal Jaruhu. Na hradě byla dobře známa, neboť přicházela i tam, nosíc paní byliny. Paňovalo o ní domnění, že má velikou moc, ale bylo též o ní známo, že nebyla právě nejhorší. Kněz neodvážil se dále jeti, ukazuje smerdovi pořád na ni, tak že tento seskočiv s koně byl konečně nucen jíti k ní sám.

Baba byla tak zadumána a zaujata, že teprve, když se k ní přiblížil, vyskočila s výkřikem a hrůzou.

Mělať ho, jak pravila, za vlkodlaka, což smerdovi tuze nelichotilo, i počala rychle něco mručeti, jako by jej zaklínala, čímž ho nemálo postrašila.

Ještě se třesouc usedla znovu na kládu.

„Co tu děláte, Jaruhu?“ otázal se jí smerda.

„Co pak jsi snad slepý? Šeredný pobudo!“ odsekla baba. „Dělám, co mám poručeno, sbírám byliny na léky a úroky, na učarování i na odčarování. Máš-li pak u sebe něco v bečičce? he? Dej mi napítí, potom ti své zděšení odpustím, neboť jestli...“

„Nemám pranic kromě vody v úsníku,“ odvětil smerda.

„Vody? To máš co nosit!“ zachrchlala stařena. „Té lze nabratí se žabím skřehotem z každé studánky a z každého potůčka dlani, to nosíš něco zvláštního! hlupáku! Starý jsi, ale rozumu nemáš. Nositi vodu! nositi vodu!“

Znovu si mručela pod nos, smerda pak stál všecek zaražen a postrašen.

„Co to sbíráš? Jaké pak jsou to byliny?“ zeptal se, chtě strašnou čarodějnici odzbrojiti.

„Co je tobě do bylin?“ odtušila mu baba. „Do toho se nepleť. Libeček ti neprospěje, protože jsi škaredý. I kdybys ho dal holce třeba bez vratiče, čáry zůstanou bez výsledku. Vidiš, co zde vůkol mne leží, pelyněk, černobýl, zezulka, bedrník, divizna, rosička. Hoj! hoj! rozličné dobré věci.“

Ubezpečený Chvostek vyjel s koněm na palouček a blížil se zvolna k babě. (Str. 191.)

„A není tu nic zlého?“ řekl smerda potichu. „Nedaleko tu stojí kněz, abyste mu nějakými čarami neublížila, neboť s ním nejsou žerty!“

Jaruhu pojal s počátku strach, ohlédl se k lesu.

„Kněz,“ zašeptala, „a! kněz, a nedá mne oběsit?“

„Nebudete-li mu jen nikterak překážeti!“ pošeptal jí smerda.

„Já? jemu?“ pohlédla na něho baba bojácně. „Vždyť bývám na dvoře u milostivé paní a jsem u ní v milosti, i teď pro ni chystám zeliny. Chce-li, dám mu jméli pro štěstí. Proč by se mne bál? Vždyť znáte Jaruhu.“

Smerda se vrátil ke stojícímu Chvostkovi.

„Je to Jaruha, milostivý pane,“ řekl. „Je čarodějnice, ale svým lidem neškodí, naší milostivé paní také slouží. Ale na lov může dáti štěstí, neboť ona jest obeznaná se vším.“

Ubezpečený Chvostek vyjel s koněm na palouček. Měře babu nedůvěřivýma zrakoma blížil se zvolna k ní. Jaruha nevstávajíc nachýlila se obličejem k zemi hluboce se klaníc, ale rychle zase pozvedla hlavu s nuceným úsměvem, poněvadž se Chvostka převelice bála. On jí též změřil zrakem nepřilíš jistým. Přiblíživ se k ní zastavil koně. Baba hleděla pořád na něho.

„Nevíš, jaký dnes bude lov?“ otázal se jí.

„Kde pak?“ odpověděla Jaruha.

„Na Rozhraní.“

Baba počala kroutit hlavou.

„Na Rozhraní, milostivý pane, tam není proč jeti...“

„A proč?“

„Inu! protože tam sedí nedobrá zvěř!“

Ohlédl se na družinu a počala ji očima počítati.

„Jaká pak zvěř?“ tázal se zase kněz.

„Myši tam sedí, milostivý pane, Myši!“ šeptala Jaruha. „Hromada Myší.“

Počala se nesměle ohlížeti, vstala a hodlala přistoupiti ke knězi, tento však jí pohrozil, aby se neopovážila na krok se k němu přiblížiti. Při zaslechnutí oněch záhadných slov objevil se na tváři jeho strach. Ohlédl se na smerdu, který zvolal:

„Mluv určitě, babo!“

Jaruha se ohlížela nejistě vůkol a váhala.

„Nu, což pak mi nerozumíte, když vám povídám, Myši, Myši a Myškové jest jedno... Ostatně já nevím pranic! pranic nevím!“

Rychle sedla a počala spěšně přebírat byliny.

Kněz, smerda a veškera družina stáli v rozpačitém očekávání a v jakémisi mimovolně je opanovavším strachu.

V lese bylo ticho, od ochoze vanul vítr. Uši lidí nejmenší šustot rozeznávají zvyklých pochycovaly jakés ohlasy vzdáleného volání.

Kněz zbledl. Jaruha seděla se spuštěnou hlavou, jako by na něho již byla pozapomněla; smerda přistoupil k ní.

„Co tam ti Myškové dělají?“ otázal se.

„Co? Sedí u ohně, pekou zvěřinu, popíjejí medoviny a na někoho si čekají.“

Chvostek se otřásl.

„Kolik je jich tam?“ zvolal prchle, „kolik?“

„Inu, já neumím počítati,“ odvětila baba, „ale s kopu jich může býti...“

Poslední slova pověděla potichu. Smerda se ohlédl počítaje lidi své, těch však nebylo ani půl kopy.

Chvostek z obavy před čarami neodvážil k čarodějnici přistoupiti.

„Vyptej se jí, ať poví, co ví!“ zkřikl na smerdu. „A nepoví-li, postraněk na hrdlo a s ježibabou na haluz...“

Ačkoliv obličej stařenina viděti nebylo, ruce se jí počaly třásti tak, jako by již byla uslyšela rozkaz.

Smerda přiskočil k ní.

„Mluv, co víš!“ zkřiknul na ni.

„Již jsem vám pověděla vše,“ odvětila Jaruha, „kdyby tu nebylo mne, byli byste jeli na Rozhraní a padli jim do rukou. Již tam sedí tři dni... jest jich mnoho. Jsou ozbrojeni a mlčí tak, že jich není slyšet ani tři kroky.“

„Kde pák sedí?“ otázal se kněz.

„Na Rozhraní, u bahýnka, tam, kde rostou olše,“ zašeptala baba, „oheň pálí na pravém břehu...“

„A mají strážce?“ prohodil kněz.

„Hoši mne chtěli chytnout, ale neosmělili se,“ šeptala stařena, „několik jich přechází asi na hon od tábora...“

Tato rozmluva ještě trvala a kněz byl na rozpacích, co dělati, když kolkolem v houšti něco zašramotilo, tak že lidé na koních sebou trhli a chopili se oštěpů. Poděšená Jaruha sesunula se s kmene na

zem. Kněz ohlédnuv se za sebe spatřil mezi stromy míhající se lidi a škulb koněm. Smerda vyskočil na svého. V pravo i v levo ozýval se praskot někým lámaného větvi. Snadno srozuměli, že je někdo hodlal obklíčiti. Chvost se začervenal a po té zbledl, ani sám ihned nevěděl, co počíti.

V té v pravo i v levo zahouklo, hrstka knězova lidu vrhla se k pánovi obklopujíc ho, kdežto v křoví se na všech stranách objevovaly hlavy, ruce a oštěpy. Útěk se zdál býti nemožným, cesta byla od zadu zaskočena. Nežli začaly svištěti střely, rozlehl se povyk a vřava. Les se jí ozýval, přizvukoval k ní a ještě ji zvětšoval.

Obrátiti nazpět nebylo možno, smerda se rozhlédl i zdálo se mu, že v předu byl volný průchod, pokynul tedy knězi a lidem, a sám se dal v tu stranu napřed.

Sotva se hnuli, hned v povětří zavrčely rány a zasvištěly šípy. V kolpaku Chvostkově jich utkvělo několik, smerdovi byla rozbita ruka, mnoho lidu bylo poraněno, ale horem pádem kvapili do lesa, kdežto, ač i tam byli dorážejícími pronásledovateli krutě stíháni, rány již jim nemohly tak ubližovati. — V předu nebyla jim cesta dosavad zastoupena. Smerda s čeledí sevřeli kněze do svého středu, tento pak schýliv hlavu i tělo přilehl koni na šíji, a sekali bez lítosti své koně, aby útočníky předejeli. Hlavy těchto vyčnívaly v pravo i v levo přehojně z houští.

Prořídly les dovoloval na štěstí prchajícím rychlejšího postupu, nežli jak za nimi mohli pokračovati houštím zdržovaní pronásledovatelé.

Střely poletovaly dosud, lidé stíhali, ale Chvostkův průvod znikal pronásledovatelův ustavičně víc a více. Záloha zůstala brzo daleko pozadu a bylo slyšeti jen křik její. Smerda i kněz znali svůj les velmi dobře, doběhli tak až louky. Věrný sluha přiblížil se ku Chvostkovi a počal mu rychle něco našeptávat do ucha, potom odkvapil k zástupu a dal mu rozkazy.

Tlupa dvorské čeledi způsobila ohromný povyk a křičíc dala se na levo, smerda pak s knězem pobídl koně a počali se prodíratí v pravo. Pronásledovatelé davše se pokřikem oním zmásti hnali se za čeledí, kdežto Chvostek utíkal zatím potíchu lesem v pravo. Záhy po té nebylo již ani vřavy slyšeti. Vnikli do nepřístupného pralesa, ve kterém skácená dřeva tvořila jakousi vysokou záseku. Tam již byli skoro v bezpečnosti, ale Chvostek se třásl ještě pořád strachy a nedada koni oddechu prodíral se dál a dále.

Takto kvapili neustále, dokavad kůň pod Chvostkem nepadl a nezlámal si nohy, tak že ho musili zanechat. A když smerda se svého skočil, tento lomcuje slabinami uřícením se zpotil, zachvěl se, padl a zdechl. Oba tedy celí jsouce zpocení šli pěšky.

Byli ve hlubokém zákampí, prostřed močálů, kde bylo možnější setkání s huňáčem medvědem, nežli s člověkem. Smerda sice pama-toval, jak oba nejednou ty lesy na lovech prochodili, nyní však jim nebylo lze rozeznati, kam je ten šílený útěk zahnal. Vztekly kněz vrhl sebou na kmen a trhal na sobě zlostí oblek. Druh jeho stál u něho maje ruku přeraženou oštěpem, jsa zakrvácen, boje se postěžovati sobě a chvěje se hrůzou, jaký osud jich očekává.

Dlouho se žádný z nich neosmělil ani promluviti. Smerda poslouchal, nezaslechne-li z lesa nějakou ozvěnu; ale uší jejich doléтал pouze ston koně. Smerda obávaje se, aby jich neprozradil, vrátil se k dodělávající klisně a hodiv jí provaz na hrdlo — uškrtil ji.

Po té počali se oba rozhlížeti po stromech a lese. Tušili sice, na které straně bylo jezero s hradem, aby však odtamtud mohli bezpečně vyvážnouti, bylo jim posečkati až do noci. Pro větší bezpečnost Chvostek se smerdou opustili své koně a snažili se proniknouti ještě hlouběji do hvozdu. Mezi obrovskými, pohnilými a práchnivějícími pni a kmeny si vyhledali skrýši a v té se schovali.

Do noci bylo dlouho. V lese ozývalo se toliko poletující švitořící ptactvo. Tajíce v sobě dech krčili se v ustavičné obavě, aby jich rozběhlí lidé nevypátrali, ale až do večera trvalo nepřerušené ticho. Smerda nabyv tím směrlosti a zavázav si ruku šel na zvědy. Chvostek ho nechtěl od sebe s počátku pustit, ale vyhledati cestu do noci bylo nevyhnutelně potřeba.

Již se smrákalo, když se smerda konečně navrátil a pokynul pánovi, aby vyšel ze skrýše. „Jsme nedaleko statku chudobného kmeta Košíčka,“ sděloval mu. „Má zde kus pozemku a lesa, hledí si svých brtí, provozuje řemeslo, jest pokojný člověk. Nyní tam asi sedí jeho syn, sluje Piastunem. K němu můžeme dojít a tam si odpočihnouti, neboť bezpochyby ani mne, ani vaší milosti dle tváře nezná. Jinak umřeme hladý a na hrad se nedostaneme. Mně již ušlo mnoho krve.“

Chvostek by byl zajisté nechal sluhu v lese zdechnout, ani by se byl oň příliš nestaral, kdyby mu nebyl býval tak potřebným.

„Zacházeti si do chaty! Padnouti kmetovi do rukou!“ zvolal. „Leda bych bláznil. Pojdme přímo.“

Šli tedy. Smerda vedl, ale klesal, a přese všecko podpírání o hůl seslábl tak, že několikrát upadl.

„Chata jest odtud na několik kroků,“ řekl, „chudobný onen člověk jest pohostinný, nikoho se po jméně neptá, vejděmež a odpočijme si u něho.“

Chvostek se též hladem a zemdlením sotva vlekl. Rozpakuje se, má-li vyhověti strachu či potřebě, dal se mlčky vésti.

Na pokraji lesa bylo viděti chudobný dvůr brtníkův, otevřeným oknem svítil ještě oheň. V malém nádvoří bylo slyšeti koňské ržání a bekot ovčí. Kněz pozůstal samotén, kdežto smerda šel klamat a prosit o pohostěnou. Hospodář sám seděl právě na popraží, drže u nohou svých přítulného několikaletého synáčka, když se smerda s rukou, zakrváceným šátkem ovinutou, a rozedřenou tváří vztyčil. Sotva se vlekl.

Piastun uzřev ho vyšel mu naproti.

„Dobrý kmete,“ oslovil ho smerda, „prosím vás na krátko o pohostěnou... I my jsme kmetové ze sousedního Opolí, zabloudili jsme na lovu v lese, bloudíme již druhý den, aniž jsme čeho jedli... upadnuv zlomil jsem si ruku... můj pán a společník leží nedaleko jsa všecek umdlen... poskytnětež nám v domě svém odpočinku.“

Smerda se při slovech těchto ohlížel pátravě po dvoře, ale nebylo tam nikoho. Piastun si ho též prohlížel, jako by ho již byl někde viděl a znal jej.

„Buďtež si kdokoliv,“ řekl, „prosíte-li dle starého obyčeje o pohostěnou, jen pojdte. Toť víte, že jí u nás neodřekneme ani nepříteli.“

„My nejsme nepřátelé!“ zvolal smerda. „Kterak bychom jimi mohli býti?“

Stařec mu pokynul ukazuje mlčky na domovní dvéře. Smerda se tedy vrátil pro kněze, jenžto z obavy před vyrazením kolpak svůj oškubal, vyšívání z oděvu vytrhal, meč uschoval pod oblek a vlasy si shrnul na oči. Takto jsa změněn a všecek se třesa vešel Chvostek do dvora. Piastun ho posadil na lavici a předložil mu chléb.

Hospodyně mu zase hleděla schystati piva a jídla, jakého mohla ve všední den sehnati.

Aby smerda kněze neprozradil, musil si na pokyn jeho přisednouti k němu na lavici. Chvostek ani skoro nemluvě a jen něco za-

mručev sedl a zasloučil si tvář před ohněm rukou. Piastun na něho několikrát pohlédl, snažil se s ním zapřísti hovor, ale obdržev od pověď od smerdy již se neptal po ničem.

Slušeloť k právům pohostinství nevynucovati z cizího člověka nic více kromě toho, co chtěl sám dobrovolně pověděti.

Vyhladovělí hosté počali mlčky jísti. — Klidem ve statku, tichem v okolí, přívětivou tváří hospodáře i jeho manželky nabyli konečně smělosti. Několikaletý chlapec stál prohlížeje si z pozdálí zvědavými zraky příchozí.

Hospodyně vidouc velice trpícího smerdu přišla mu pošeptat, že by mu možná dovedla zaopatřit a zavázati ruku lépe. I šel s ní tedy k ohni, kdežto svou ránu ukázal. Tato byla tak zřejmě zasazena uhozením, že klam jeho hned vyšel na jevo, stařenka však pohlédnuvši mu do očí neřekla ani slova.

Chvostek jsa zvyklý silnému nápoji shltl hned, co mu bylo podáno, čímž nabyl trochu odvahy. Pohlédl na Piastuna, který s něho ani oka nespouštěl.

„Jste kmetem?“ otázal se posléze hospodáře.

„Jak můj otec a děd,“ odpověděl klidně syn Košíčkův.

„My sedíme opodál odtud,“ pravil Chvostek neurčitě, „nevíme mnoho o tom, co se u Gopla děje, panují u vás nepokoje?“

Piastun upřel na něho bádavé zraky.

„Jsou-li nějaké,“ řekl, „my vinni nejsme.“

„Proslýchá se, že prý se kmeti bouří?“

„Zastávají se jen svých práv,“ odtušil Piastun.

Chvostek umkl.

„A kněz zajisté svých také hájí,“ doložil hledě z podobočí.

Hospodář se zdál o odpovědi přemýšleti.

„Náležíte-li ke kmetům,“ odvětil posléze, „víte, že v čas vojny sluší ho poslouchati, úcta pak že mu patří vždycky; v čas pokoje jsme však od věků uvyklí spravovati se po mírech sami. Tak bylo a tak i bude, a kdo naší svobody poruší...“

Mimovolně rozchechtal se Chvostek svým divokým, pošklebným smíchem. Smerda zaslechnuv ho škulbl sebou. To dostačilo Chvostkovi k prozrazení. Piastun pohlédl na něho, ale bez nejmenší bázně. Oba měříce se stále očima poumklí.

„Vaši kmetové prý hodlají udeřiti na hrad a na kněze?“ zeptal se Chvostek.

„Kněz přepadl prve nás,“ odpověděl Piastun, „sám vyzývá k boji. Nepočíná si dobře, mohl snadno seděti v pokoji. Svůj vlastní rod vyhubil, a našinců tam též mnoho přišlo o život. Kdo pak je tím vinen?“

Knězi se zablesklo pod vlasy z očí. Začal nevrle mumlati jako medvěd, hnul sebou, pokynul smerdovi a vstal s lavice. Byla již úplná noc, bez měsíce, ale příjemná.

„Neodcházejte ode mne v takovouto dobu,“ řekl Piastun, „vyspěte se ve dvoře a můžete pak jíti třeba hned na úsvitě, jak budete chtít. U mne jste bezpečni, byť vás i stíhali,“ doložil, „neboť u mne jest host posvátný.“

Při slovech: „byť vás i stíhali“ kněz uhnul se a uskočil, hospodář se jen usmál. Bledý a ulekaný smerda se třásl jak osyka. Po těch slovech zavládlo jakés trapné mlčení, starý brtník však nejsa tím nikterak zaražen jen se usmíval.

Slova ta zdála se býti nešťastným proroctvím, neboť v témž okamžiku před statkem zadunělo, při čemž bylo slyšeti zároveň i mnohonácte hlasův. Piastun nastavil ucho, zamračil se a rychle ukázal rukou na komoru, jejížto dvěře již hospodyně pootevřela.

„Vím, kdo jste, milostivý pane,“ řekl Piastun, „skryjte se. Myškové vás třeba hledají, u mne jste bezpečni. Hosty posílají bohové.“

Slova tato pronesl vážně, klidně, a znova poukázal na dvěře. Chvostek ani sám nevěděl, co počíti, konečně však ho přece strach zahnal do komory, kterou stařenka za ním a za smerdou zavřela.

Piastun zapáliv u ohně světídlu vyšel klidně přede statek zvedaje světlo do výše.

Několik jezdců čekalo u vrat.

„Víte-li pak, otče, co se stalo!“ volal Myško s krvavou šjí. Chtěli jsme ušetřiti lidské krve, seděli jsme tři dni a tři noci číhajíce na zbůjce! Už jsme ho skoro měli v rukou a přece nám uklouzl. Ale hladem někde v lese pojde, nebude si věděti rady, poněvadž lid se mu rozprchl, a ten ochlasta se v lese nevyzná. Možná, že ho někdo z našich dopadne a zaškrtní. Napojíme si zde koně, máme naspěch domů do svých dvorův.“

Piastunova čeleď běžela hned s vědry ke studni, napájeli koní, a v komoře schovaný Chvostek mohl poslouchati, kterak ho proklínali a jak mu vyhrožovali. Několikrát se rozehnal zlostí ke dveřím, od nichžto ho smerda sotva odtáhl.

Napájení koní a lidí, poněvadž Myškům také vynesli medoviny, trvalo dobrou hodinu. Jejich smích a křik dolétal k uším zavřených, až ustal, koně zadupali a jezdcové pádili další svou cestou. Když po té všecko již utichlo, Piastun šel otevřít dveří a vypustit uvězněných hostí.

„Jdětež,“ pravil, „nebezpečnoství minulo.“

„Dobrý kmete,“ zvolal Chvostek, „navštivte mne na hradě, budete mi velice vítán, jsem vám zavázán velikými díky.“

„Nikoliv,“ odvětil Piast, „tak velelo naše právo a náš obyčej. Nedomnívejte se, že jsem to snad udělal z lásky k vám, neboť vás nemiluji, nýbrž učinil jsem tak z rozkazu bohův. Jděte s pokojem. Kdož ví, kde se potkáme.“

Chvostek stál jsa zachmuřen. „Ty na mne paží přece nepozvedneš!“ zvolal.

„Milostivý pane!“ odpověděl Piastun, „jakmile míry na vás půjdou a zavolají, půjdu i já.“

To řka ustoupil mu s cesty. Chvostek pak se vymkl spěšným krokem z domu ani slova neříkaje, ani se za sebou neohlížeje. Vrata se za nimi zavřela; noc byla černá, tichá. Jen v dále probleskovalo jezero, a na vysokém sloupě kmítal červenavým světlem roznícený tam dle obyčeje oheň. Chvostek se sluhou zmizeli ve tmách. Piastun shostiv se jich oddychl si lehčeji.

XIX.

Druhého dne míjel život v domě Piastunově obyčejným všedním během. Příjemný večer skvěl se zapadajícím sluncem. Na kolně klekotal čáp zaujat isa svými mláďaty, na louce ržáli koně, plavé ovečky se vracely do stájí a žádaly u domovních vrat o vpuštění. Vrabci švitořili nepokojně pod střechou, vlaštovky se vznášely vysoko kroužíce v povětří a věštice pěkné počasí. Kachny tíhly v řadách i v hejnách z jezer na úprahy.

Stařec opřen isa nad stolem seděl zamyšleně. Zde bylo ještě ticho a veselo, kdežto vúkol se všecko zbrojilo a hýbalo. Myškové svolali lid a téže noci měla zazářit ohnivá hesla na výšinách. Poslové pádili dům od domu. Kolem věže na hradisku bylo viděti ruch a pobíhající světla. Knězova stáda se sháněla s pastvisk, aby jich nezajali kmeti, jejichžto zástupy se již ukazovaly na krajích lesův. Z chaty Piastunovy, ve které seděl starý brtník s nedospělým synáčkem, nebylo nikoho poslati, toliko čeleď se ozbrojila, aby mohla táhnouti s jinými.

V dáli se rozléhaly jakési divoké pokřiky, z nichžto nebylo lze rozeznati, zdali pocházely ze skupin na zámek se stahujícího kněžského dvořanstva, či ze shromažďujících se již zástupů kmetských.

Stařec vyšel v nádvoří, rozhlédl se vúkol a nemohl odtrhnout očí od šedého sloupu nad jezerem, od hradu, u něhož měl záhy vzplátnouti krvavý boj. Něbyl mu právě vhod, neboť synáček dorůstal, a poněvadž mu bylo sedm let, slušelo dle starobylého obyčeje poříditi postřížiny, dáti mu jméno a požehnání; kdo však mohl v tak bouř-

livou dobu přijeti na hody a potěšit se s rodiči? Kdežto vše vřelo hněvem a bojovností, bylo by všecko posílání a zvaní na tak veselý obřad bývalo marným. Takto jsa ponořen v dumy stál, když dva muži v cizím kroji, nepovědomých, ale podivuhodným klidem zářících tváří přijeli k vratům a stanuli u nich. Zdálo se, jako by se rozhlíželi a rozpakovali, pohlédli několikrát na chudobného brtníka a šeptali si něco. Patrně se radili, co počítí.

Již se setmívalo. Příchozí, jak o tom jejich roucha svědčila, byli zajisté z daleka, snad od leských a polanských hranic, neb až ze Zálabí, neboť oděv jejich měl jakýsi ráz německý. Oba nejsouce ještě staří, měli na sobě dlouhé, tmavé pláště, pod nimi přiléhavý, opásaný šat, ale nějaké viditelné zbraně neměli pražádné. Na koních měli přivázány lehké uzlíky. Jejich celodenní jízdou umdlení koně sotva se zastavivše hned natáhli žádostivě krky snažíce se dosíci u nohou svěží trávy.

Napřed jedoucí cizinec byl mladší, krásné, jasné, přívětivé a přese všecku zemdenost skoro usměvavé tváře. Druhý byl přistarší, přísnějšího vzezření, patrně životem otužený, i ačkoli stál uprostřed lidí cizích, hleděl tak chladně, klidně a bezpečně, jako by byl jist, že se mu nemůže nic zlého státi.

Bylo to tím divnější, poněvadž se jim bylo zajisté v okolí vyhýbati rozjitřeným hloučkům kmetův a cizím příchozím stejně nepříznivé chasy knězovy. Rozruch, který v tom zákoutí panoval, nezdál se obou pocestných ani překvapovat, ani znepokojoval.

Stanuvše u ohrady pohlíželi na ni, na Piastuna, a šeptali radíce se spolu.

První z nich, sestoupiv posléze s koně, popošel volným krokem a s veselým obličejem k Piastunovi a pozdravil ho v jazyku, který přes to přese všecko, že leským nebyl, zněl přece v uchu starcově po domácku a srozumitelně. Putovalť on kdysi po světě a setkal se s cestujícími bratry, tak že mu byla známa i řeč, kteréž užívali Srbové, Moravané i Čechové.

„Putujeme, ctný hospodáři, velmi z daleka,“ oslovil ho, „potřebujeme na noc přístřeší. Tamto,“ doložil ukazuje rukou na hrad, „tamto jsme prosili marně o pohostěnou, poručili nám odejítí. Přišli jsme do země vzbouřené, mezi lidí, jakýmisi rozbroji zaujaté, do dvorův a chat prázdných, prosíme vás tedy o pohostěnou, jen o přístřeší pro hlavy svoje.“

Stařec otevřel rychle silnou rukou vrata až dokořán.

„Prosím vás laskavě, vejdětež a odpočňte si,“ odvětil. Žádná chata v naší zemi zajisté nikomu o přístřeší žádajícímu tohoto neodepře. Totě náš otcovský obyčej, a pokud náš rod potrvá, dotud se též bude obyčej tento zachovávat.“

Za této řeči pozýval jich stařec ustavičně rukou v nádvoří. I sestoupil s koně též druhý a oba již bez otálení vešli do vnitř; ihned tu byl i parobek pro koně. Piastun je vedl do síně a do světnice, aby jim nejprve podal chleba. Posadil je na první místo a přišedší ženské pokynul, aby připravila jídla a nápoje.

„Vítám vás ve zdraví pod touto střechou,“ pravil, „přicházíte ke mně právě, když toužím po hostech, ačkoli jsem se jich této chvíle nikterak nenadál.“

Přichozí počali se s velikou zvědavostí rozhlížeti po chudičké chatě, ve které bylo ještě vše podle starodávného obyčeje ze dřeva a z hlíny, nábytek odvěký, a prázdné z cizích oněch blýskavých trefek, jakých již tehda kupci hojně ze zámoří a západu přiváželi, ani římských a etruských bůžkův, ani umělých, pěkných oruží, kterých do tamějšího kraje dodávali Chrobáti, ani kovových závěsných šperků, náčiní a zbraní, vyměňovaných za jantar a kožešiny. Výrobky polanských zdunův a bečvářů zaujímaly police. Oděv byl utkán z domácí vlny, a plátno, jakož i zvířecí kůže ho doplňovaly.

Od hradních vrat jedoucím pocestným byla zajisté chalupa pohostinného kmeta zvláště doporučena, i domnívali se bezpochyby, že tam naleznou větší dvůr a zámožnost, neboť jeden z nich se hospodáře otázal, zdali jest oním kmetem, synem Košíčkovým, u kterého byli přístřeším ujištěni.

„Slyšeli jsme o vás,“ pravil, „a ne snad toliko z jedněch úst, nýbrž ode mnoha po okolí naskytnuvších se nám lidí, kteří nás od cesty na hrad vašeho knížete zrazovali. A skutečně, tam nás odbyli nevlídně a zhurta, rozkázavše nám odejiti, ale u vás nás pohostěná nezklamala.“

„Jsem syn Košíčkův,“ odpověděl Piastun, „žiji dle našich obyčejů, dvěře mé se neuzavírají před nikým, hojností však, jaké jste snad uvyklí, u mne nenaleznete. Jsem kmetem a brtníkem, žiji jak otcové. Zachovávám starodávných obyčejův. Nazývají nás proto divochy, my však zoveme divochy ty, kteří nosíce lepší oděv a skvělejší oruží mají srdce dravá, loupeživá. Že vás nepustili na hrad, tomu se příliš nedivte, neboť tam zajisté panuje veliký poplach.“

„Co se to zde děje?“ ptal se host.

„Kmetové mají něco s knězem,“ vece Piastun. „Vzal si za ženu Němku a chce si nás po německu dobírat, my však jsme zvyklí svobodě, a cizího práva ni obyčejne nechceme znáti.“

Host se pousmál.

„Hodlal snad též zaváděti novou víru?“ otázal se.

„O té jsme od něho neslyšeli,“ odvětil Piastun, „ač někteří lidé ledacos o ní roztrušují. My cizího nic nechceme.“

„Dobře děláte,“ řekl host, „ale všecko cizí není zlé. Dle řeči naší jste poznal, že ani já, ani můj druh Němci nejsme, co však mají dobrého, to sluší od nich přijati.“

„A co pak dobrého odtamtud přiváží?“ odušil hospodář. „Opravdu nevím. Zabíjecí zbraň jest náčiní loupežnické, ženské kazící blyskotky jsou jedem. Máme svou živící nás zemi, své písně i děje, co nás sytí, svoje bohy, cizího nepotřebujeme pranic.“

Mladší host vzdychl.

„Mnohé přichází z Němec,“ řekl, „ale německým není, poněvadž toliko skrze Němce prochází. A což kdyby skrze jejich zemi plynulo světu požehnání a mír?“

„Mír? požehnání?“ otázal se udivený Piastun. „Svaté to věci, ale kterak by mohly procházeti rukama lidí, kteří se živí jen lupičstvím a vraždou?“

Chvilku se zamlčeli, a v té vešla Piastunova žena Řepice, majíc čelo i ústa dle starodávneho obyčejne ženského zakryty, jsouc oblečena docela bíle a nesouc sama jídlo.

Za ní nesly služebné dívky placky, medovinu a koflíky.

Poklonivše se pocestným a postavivše přinesené věci na stůl, ihned ustoupily stranou, poněvadž dle povšechného mravu ženským neslušelo sedati s mužskými společně.

Když pak stařec pobídl hosty k jídlu, oba vstali se svých míst, obrátili se k východu, sepjali ruce, sňali s hlav pokryvky a dělajíce nad uchystaným jídlom znamení, počali něco šeptati.

Piastun se zalekl zře v tom nějaké čáry.

„Snad nejste čaroději?“ otázal se. „Proč a nač ta znamení děláte?“

„Čar se nebojte,“ odpověděl mladý host sedaje po chvilce. „My sice čáry zapuzujeme, ale sami jich neděláme. U nás na Moravě jest obyčej vzývati Boha při každém činu o požehnání.“

„Jakého Boha?“ otázal se Piast. „Slyšeli jsme, že Češi a Moravci počali již také vyznávatí nového Boha, kterého přinesli Němci od západu.“

„My neznáme jiného Boha kromě jediného pro celý svět,“ řekl pomalu host, „Boha, který jest otcem všech národův a lidí, a pánem celého světa i veškeré země, jehožto jsme všichni dětmi.“

Poudivený Piast poslouchal.

„Takového Boha jsme i my kdysi vyznávali,“ řekl, „Boha jednoho a nejvyššího, a vyznáváme ho i nyní, ačkoli moc menších duchů jest veliká.“

Hosti pohledli na sebe a pomlčeli chvilku lámajíce chléb a uspokojující hlad.

„O té nové víře také jsme již mnoho slyšeli,“ ozval se Piastun. „Jsouť i u nás tací, již pro ni své bohy opustili. Jste-liž i vy z těch nových lidí?“

„Ano, jsme, jsme dítky Boha jediného,“ přerušil ho druhý, „nezapíráme toho.“

Piastun se hluboce zamyslel a poodsedl.

„Zálabští Němci obracejí se k němu mečem a krví,“ řekl chladně, „my s nimi jednoho Boha nechceme mítí.“

Příchozí hosté změřili se zas očima a něco si tiše pošeptali. Piastun jich pobízel upřímně k jídlu. Bylo patrno, že ho zvědavost a nepokoj pobádaly k otázkám, neboť ustavičně něco podotýkal a prohazoval, aby co nejmíc o nové víře vyzvěděl.

Víra křesťanská nebyla již v Lechii zcela neznáma, tlačila se tam se všech stran, ale zároveň se mísila se starou věrou domácí, tak že byla pouze novým modloslužebnictvím, razícím cestu pravému obrácení. Znamení kříže viselo již tajně jako amulet na nejedněch prsou, kladli je pohanům do hrobu. Bylo dosti lidí pokřtěných, ale žijících potom v obklopujícím je pohanství. Množství však lnulo jen k víře otcův, ke starobylým podáním a ke spojeným s nimi společenským řádům a zvyklostem. Modloslužebnost slovanská neměla tak hledaných, určitých a stálých forem, jako víry pohanů jiných. Vyznávali jediného Boha, báli se menších duchů, celá příroda jevila se jim býti jakousi živou, rozumnou bytostí, tvořící se všemi v ní žijícími tvory spojený celek, jakož i z nich a jimi jeden vespolný život.

Tekoucí vodstvo bylo živé a prodchnuté, ptáci mluvili, zvířata byla hájena a ošetřována, vichry a bouře byly mstiteli a posly, celá

země i nebesa splývaly u veliké — Pán, které bylo Bohem a v Bohu. Ten souzvuk všech sil, to neúprosné právo (zákon) všech běhů, sudeb, osudů, života i určení — uspokojovalo, živilo a dostačovalo zplna. Z toho vzešel bratrský poměr netoliko mezi lidmi, nýbrž i mezi zvířaty, a teprve nepřítel a nutnost obrany porušila souzvuk tento živlem nepokoje a pochyby.

Tento v sobě uzavřený svět netoužil po ničem kromě toho, aby se mohl klidně otáčeti ve svých kruzích, první vetření cizích živlů do něho zatřásl tím mohutným, již od Indů snad v jádře vypůjčeným a vlastním duchem rozvitým celkem. Za prastarých oněch dob byly slovanské húsle jediným oružím lidu, a bylo-li pak třeba chopiti se meče, musilo se všecko změnit.

Hosté najedše se zase povstali, sepjali ruce, tiše se pomodlili a sedli.

Piastun se jich optal, co to říkali a zdali by mohl těm jejich slovům porozuměti.

Tehda mladší host opakoval s veselou tváří pomalu děkovací modlitbu všemohoucímu Bohu za posilu toho dne, jakož i za všecko dobrodiní a požehnání, kterého se jim od něho dostalo.

Piastun slovům porozuměl a zamyslíl se o nich.

„A což by tedy byl pro všechny toliko jediný Bůh?“ otázal se.

„Ano,“ odpověděl host, „a toho my vyznáváme, s námi pak ho již vyznává většina národů, mezi nimi též i naši bratři, jsoucí stejného jazyka s námi.“

„Ti se tedy stanou našimi nepřátely?“ ptal se hospodář.

„Nikoliv, neboť oni věří, že všichni lidé a všichni národové jsou si bratry, že se jim nesluší vespolek přepadat a zabíjeti, aniž koho nepřitelem nazývati, poněvadž milovati jest zákonem, a to milovat i ty, kteří jsou nepřátely skutečnými.“

„Milovati nepřátely!“ zvolal Piastun spínaje ruce. „Kterak je to možno? Nepřátely? Snad i Němce tedy?“

„Arciže,“ řekl host, „ale před útokem sluší se brániti.“

Hospodářovy brvy se stáhly, pozvedl paži a řekl temným hlasem:

„Oni nám nikdy nebudou bratry, nikdy!“ Hovor se přerušil, hosté nenaléhali, a teprve po drahé chvíli otázal se mladší, co se v zemi dělo. Piastun přišel zase ku své, že všecko zlo pocházelo z ponoukání Němců, s nimižto se knězi spřáhali.

„Jsou lačni země a lupu,“ řekl, „vystrnadují, ničí a vyhlazují nás, aby se tu sami mohli lépe roztahovat a panovat.“

„Je to pravda,“ doložil starší host, „někteří knězové, jakož i váš, zatoužili po spolku s nimi, aby si zjednali pokoj, poněvadž Němců jest veliká síla, a mimo to jsou mocně ozbrojeni. Jiní zase pomýšlejí o tom, kterak by se všechny naše malé národy a plemena daly spojití ke společné obraně proti Němcům. Pročež přijímají novou víru, aby se jim vyrovnali a podávají si ruce na společného vraha.“

Piastun se ptal, kteří jsou as ti rozumní knězové, a hosté mu počali vyprávěti, že to bylo na Moravě a v Čechách, a že i Polanům sluší časem ke svazku tomu přistoupiti.

Jeden z nich potom doložil:

„Vůdce však a hlavy jest národu potřebí vždy, mají je též ostatní národové naší řeči, zvláště ti, kteří musejí bojovati. Neděláte tudíž dobře chtěje kněze svrci a nemíti žádného.“

„Toho dělati nechceme,“ odvětil Piastun, zvolíme si za vůdce někoho jiného, onen byl ukrutník, proléval krev lidskou a zabíjel ano otravoval i svůj vlastní rod. Proto ho nemůžeme trpěti a veškeren lid již táhne, aby ho svrhl.“

Potom se rozpovídal o tom, co Chvostek udělal s kmety a svými strýci, a kterak volal proti krajanům Němce, s nimiž se plichtil.

Krásný večer je potom vylákal ze světnice, šli si sednout k síni a znova počali rozprávěti, Piastun se jich zeptal o nové víře, které byl velmi zvědav. I chopil se mladší z hostí slova řka: „Jest to víra, kteráž obsáhne celý svět; až pak se to stane, neboť ona postupuje s velikou mocí, nebude na něm ani nepřítele, ani nevolníka, ani zavvrženého plemene, alebrž jen bratří jednoho otce. Na zemi naší zajisté se ujme a bujně vzroste, neboť u nás již před věky tytéž pravdy vládly a nikdy jsme nebývali ukrutníky, ani bez milosrdenství. Cizinec u nás nalézal útulku, chudobný chleba, slabý soustrasti, zemřelé jsme pochovávali, lačné sytili, utištěných bránili, a znali jsme také pouze jednoho Boha, ačkoli jsme jeho celé záře postřici nemohli.“

„A jediný ten váš Bůh poroučí milovati Němce a nepřátely!“ zvolal Piastun. „Tomu se velice divím.“

Hosté se pousmáli.

Stařec po chvíli vstal a pozvednuv se země dvě tyčinky přeložil je v kříž ukazuje znamení to hosti.

„Viděl jsem to znamení,“ řekl, „vím, že lidé nové té víry je ctí, nosit je na sobě na obranu přede vším zlým. Povzetež mi, co znamená?“

„Poslechnete-li mne,“ řekl mladší bera uctivě křížek a líbaje jej, a po té vyňav podobný kovový křížek zpod roucha svého ukazoval jej Piastunovi, „poslechnete-li, povím vám milerád o tom znamení a nové víře, neboť pouť má jakož i druha mého nemá jiného účelu, nežli hledati dítek jediného Boha a přiváděti na víru jeho těch, kteří ho dosavad neznají. Kříž jest odznakem onoho, jenžto přišel daleko na Východě z vyvoleného národa na svět a byl synem božským, jakož i samým vtěleným Bohem.“

Piastun upřel na mluvícího zvědavě oči, chtěl prohoditi nějakou otázku, pomlčel však, a host pokračoval:

„Byl tedy na Východě vyvolený národ, jenž uprostřed modloslužebníků toliko sám vyznával jediného Boha, stvořitele nebe i země. V národě tom byli proroci, kterým Bůh zjevil, že pošle na zemi svého syna, aby obrodil svět novou věrou a tuto svým životem potvrdil. Proroctví ta se na den a na hodinu vyplnila, a sám Bůh se narodil světu z Panny, v chudobě v nuzném chlévě, v nesnázích a na útěku. Celý jeho život byl divuplný. Sotva dospěl, již učil lidi, otvíral jim oči, léčil nemocné, křísil mrtvé, těšil utrápené. Nechtěl být ani králem, ani vůdcem, ani pánem. Žil u pěstouna, u prostého, za otce přijatého tesaře, s rybáři a s obyčejnými lidmi, a přece všichni dle pravdy a svatosti slov, která mluvil, a dle zázraků, ježto činil, tušili v něm Boha. Jeho učení si dobylo všech srdcí. Vypravoval, že jest jeden Bůh, že všichni lidé jsou jeho dětmi a vespolek bratry, že se mají milovat a dobře si činiti. Poroučel žiti skromné a chudobně, odpouštěti viny, ošetřovati slabých a nemocných. Zlí lidé nevěříce v toho Boha-Člověka a bojíce se ho, poněvadž jim zlého zbraňoval, obžalovali a odsoudili jej, a na takovémto dřevěném kříži ho přibili, pověsili a usmrtili.“

Piastun vzdychl.

„A kterak ten Bůh mohl dovolit, aby ho mučili?“ otázal se.

„To učinil dobrovolně proto, aby dokázal, že jest Bohem, aby po umučení vstal z mrtvých a navrátil se do nebe.“

„A stalo se to?“ tázal se stařec.

„Ano, tak se stalo,“ odtušil host, „a mimo to se děly i mnohé jiné divy, které božské dílo upevnily. Ale největším zázrakem bylo zajisté to, že onino rybáři a tesaři, lidé zcela prostí, dovedli na tu

víru obrátiti vladaře, mocnáře a mudrce světa, že oltáře nepravých bohů byly pohrouceny a víra ta se den ode dne víc a více šíří a rozmáhá.“

Piastun mlčky poslouchal, a druhý pocestný drže onen dřevěný křížek v ruce doložil, „že to znamení smrti stalo se heslem nového života, a vyznavači té víry že je proto nosí, poněvadž mají od názvu umučeného Boha jméno a následují jeho života.“

Prostý muž mnohému z těch slov porozuměl, něčeho nepochopil, v některých věcech se ptal, nebo popíral možnosti jejich; tak se rozmluva protáhla pozdě do noci.

Seděli v předsíni na lavici a pohlíželi odtamtud na jezero s věží a na širé okolí. V tom se náhle na jednom návrší uprostřed tmy zablesklo a sloup ohně vyšlehl do výše. Pocestní se ještě ani neuspěli zeptati, co to znamená, když se na druhém a na třetím místě objevily podobné ohně, ano i v lesích vzplanuly hranice obrážejíce se svými zářemi na obloze.

„Co ty ohně znamenají?“ otázali se hosté. „Jsou-li to snad požáry, zanícené od nepřitele?“

„Nikoliv. To jsou ohnivá hesla,“ odpověděl Piastun, „je to povel na vojnu. V tom okamžiku celý kraj a všechny naše míry vědí, že mají táhnouti tamhle...“

Ukázal na věž.

Jako na posměch ohnivému povelu tomu kázal kněz naložiti na vrcholku věže hranici loučí a podpáliti ji.

Vyšlehl ohromný plamen jako by byl celý sloup uvnitř hořel.

Záře ta se zobrazila v klidném jezeře. Byla to překrásná a strašná podívaná zároveň. Vojna se smrtí črtaly na tmavé půdě noční ohnivými známkami své příští.

Poutníci smutně povzdechli.

„Nebojte se,“ vece jim Piastun, „u nás nestane se cizinci pranic, ani v čas vojny, a nežli se lid sežene, uplyne třeba několik dní. Prosim vás, abyste se u mne zítra pozdrželi. Jestli to den mého jediného dítky, den to pro mne slavný, neboť ukončí právě sedmý rok, dnem tím počíná se jeho život, a nevím, zdali kdo z mé přízně ke mně přijde, všichni jsou teď zaujati vojnou, buďtež tedy vy, dobří lidé stejného jazyka, vyznavači Boha míru, za družby mému dítěti.“

Přichází se po sobě ohlédli, mladší se ochotně usmál a řekl:

„Uděláme vám to po vůli.“

Po té odešli do přístěnku, kde měli ustláno.

Druhého dne hemžilo se celé okolí, lesy i pole, od ranního úsvitu lidem, který se počal stahovati ke hradu. Nepodnikalo se však pranic, zástupy se zastavovaly v pozdálí, ale pořád přicházely hromady nové a nové nesouce na žerdích své znaky a stavíce se vedle sebe. Ohnivá hesla probudila všecky míry a opolí vůkol. Chvostek mohl s vrcholku věže dobře pozorovati, jaké síly se proti němu shro mažďovaly a kterak ustavičně vzrůstaly.

Hrad již byl od několika posledních dní zavřen a opevněn; nanašeli náspů, prohlubovali příkopy, zaráželi srubové koly, po náspech obcházel ozbrojený lid, a na vrcholku věže bylo vidět ustavičně se míhající postavy.

Ačkoli Piastun neočekával hostů, přece skoro všichni starší kmetové, župani a vladykové tlačili se u vrat chudobné chaty, tak že s Řepicí pochybovali o tom, zdali budou moci všecek ten lid nasytiti. Zásob arci bylo dosti, neboť komory byly plny, ale o čem by potom trávili v zimě? Piastuna to pozarazilo, ale konečně si v duchu řekl, že nasytí a napojí hosti dle starodávného obyčeje vším, pokud se mu dostane, a že nebude skrbliti, byť mu nezůstalo ani drobtu, ani kapky.

I vítal ve vratech scházející se hosti s veselou.

Stařešinové podešli od svých na poli před hradiskem ležících plukův a všichni tíhli ke dvorci syna Košíčkova. Přišli i Myškové, vedl je Krvavá šije.

„Je to pro vás, milý hospodáři, dobré znamení,“ zvolal na prahu, „že v den vašeho syna počíná se vojna s německou porobou. Znamená to zajisté, že se vaše dítě dočká návratu našeho bývalého života i svobody.“

Potom se všichni zobjímali, a když včera přišedší hosté promluvili řeči „slova“, byli uvítáni jako bratři a posazeni na čestné místo. Pod stromy byly nastaveny stoly z desek, s masem, chlebem a se svátečními koláči, vedle nich pak kádě s nápojem, naběradla a koflíky.

Nežli se postřížinový obřad započal, a zatím co se Myškové, Ctiborové, přízeň, družbové i známí pořád ještě scházeli, bylo při jídle a pití hovorno a živo.

Mladší host ujal se jako včera opět řeči povzbuzuje Polanův, aby se sdružovali s bratry Morávci a Čechy na společnou obranu

»Bůh, kterého Moravané a Češi vyznávají, jest Bohem všech, i křtím ho v jeho jméno otcovské, Syna i Duča Svatého jménem Zemovida.« . . . (Str. 209.)

proti Němcům, poněvadž nebezpečnosti se strany jejich bylo veliké, a „slovo“ by mu neodolalo nijak, nežli spojenými silami.

Načež Myškové odvětili:

„Nejprve musíme svrci a z kořene vyvrátiti, co nám teď škodí, potom teprve bude lze pomýšlet o tom, co zavéstí místo toho.“

Dvůr, nádvoří a trávník pod stromy byly o polednách plny hostí. Blížila se chvíle, kdy slušelo vykonati postřížiny. Místo žrece zaujímal v rodině obyčejně hlava domu; otec přinášel oběti a vodil ke svatým místům. Chlapci dospěvše sedmi let přicházeli z rukou matčiných a z dohlídky ženské v dozor a moc otcovu počínajice se připravovati k budoucímu povolání vojenskému, rolnickému a zemanskému. Tehda, jakož se děje u mnohých kavkazských plemen dosavad, byli odevzdáváni na starost a péči strýců nebo starších bratrů, poněvadž otcovské srdce bývá k dítěti slabším a proto povolnějším, kdežto přísnost mohla by zase zeslabit onen svazek lásky a úcty, který má syna s otcem pojiti.

Zrovna u starých stromů, pod nimiž byly postaveny z desek sbité a vyšívanými ubrusy pokryté stoly, byl i pramen, který ctili za svatý, jakož i kámen, u něhož skládali oběti.

Když již všichni byli pohromadě, přivedla matka se slzami v očích před otce bíle oděného chlapce s dlouhými, rozpuštěnými vlasy, kterých se nůžky od narození jeho ani nedotkly, a odevzdala ho do rukou jeho.

Otec již stál pohotově přijati jej od ní, a když mu dítko padlo k nohám objímajíc je, pozvedl a pokropil ho vodou ze zdroje. Po té vzav přichystané nůžky, přistříhl mu nad čelem vlasy a odevzdal ho přítomným hostům a stařešinstvu, kteří je též po štěpce do kola zastříhovali. Aby pak se ty ústřížky vlasů nedostaly na oheň, což platilo za škodlivé, byly pečlivě sebrány a zakopány u kamene.

A když došlo na pojmenování chlapce, který dosud nosil toliko název syna Piastunova, hospodář požádal mladšího z hostí, aby mu ustanovil jméno.

Host povstal a řekl:

„Přejete-li si, abych mu dal jméno, dovoltež mi tak učiniti dle obyčeje našeho a dáti mu je s požehnáním. Bůh, kterého Moravané a Češi, děti „slova“ jako vy sami, vyznávají, jest Bohem všech, i křtím ho v jeho jméno otcovské, Syna i Ducha Svatého jménem

Z e m o v i d a.

Budiž mu popřáno viděti svou zemi spokojenu a šťastnu.“

To řka namočil prsty do vody a učinil jí na čele chlapcově znamení.

Uslyševše krásné to jméno všichni se velmi zaradovali, a Piastun šel hostem děkovat i chtěl je obdařiti, čím mu bylo možno, oni mu však řekli, že žádných darů nepřijímají, poněvadž přísahali na chudobu. I vzdálili se poněkud, aby poradě starších nepřekáželi, neboť byla pilná doba a starost o vojnu bezděky všecky trápila.

Všichni se ohlíželi na tu jako hrozba u Gopla čnějící krutou věžici, která minulé noci vzplanula ohněm, jako by chtěla mírům a hromadám říci: „Nebojím se vás! Když vy se svoláváte proti mně, já vás vyzývám též!“

„Poslední hnízdo Pepelkuv rozmetáme,“ řekl Myško Krvavá šije ukazuje na sloup, „a byť nám tam bylo ležeti ne jeden, ale deset měsíců, přece se nám musejí, ne-li jinak, hladem vzdáti.“

„Ano,“ odvětil Ctibor, „z jejich rodu však ještě zůstal Miloš se synem, ba co horšího, i dva synové, které matka poslala do Němec k dědovi, jsou dospělí, přijdou a budou se hlásit o své dědictví. Vojna ta nebude trvati pouze měsíc, ale snad mnoho let; nebude to vojna s jediným Chvostkem, nýbrž s Němci, kteří přijdou na jejich obranu.“

„Miloše, skleslého starce, netřeba se nám báti, bude seděti pokojně na svém hradě, bude-li nám všem podstoupit o naše práva boj s Němci, jaká pomoc!“

Tato předpověď dlouhé války nebyla nikomu po chuti, každý si vzdychl, poněvadž ho vyháněla z domu, ujímala mu lidu, klidu i času, a nutkala ho místo pluhu a roli chápati se oruží a koně.

Ale jiné rady již nebylo. Ohnivá hesla svolala kraj do zbraně, a každý chvátal s tím úmyslem a předsevzetím, že si nepopřeje oddechu, pokud staré právo nebude panovati znova.

Za této hlučné porady starých ozval se ze sousedního háje sbor žen a dívek, pějících postřizínovou píseň, které všichni umlkše naslouchali.

Píseň ta byla tak stará, že jí teď mladé pokolení rozumělo již pramálo; vzpomínalo se v ní zapomenutých božstev a obětí, kterých již nikdo teď konati neuměl. Vzývala jasně slunce, aby seslalo šťastný paprslek na chlapcovu hlavu; rosu, aby ho polila a pomohla mu růsti; vodu, aby ho napojila životem a ctností; zemi, aby v něho

vlila ducha, aby rostl jako dub, zářil jako hvězda a jak orel přepadl nepřítele. Potom zapuzovali od něho ohněm černé duchy, úroky i vše zlé a provolávali: Lado! Lado! tleskali v ruce, matka pak přinesla dle obyčeje věnec, uvitý z bylin přinášejících zdraví a štěstí, a vložila jej postřiženci na hlavu. Byl úpletěn z devětsilu, smldníku, divizny, rosičky, vratiče, pelyňku a ze jmélových větviček.

Sotva jedna píseň dozněla, hned se zase počaly jiné, veselejší, a ženské zdržující se zvláště zpívaly sborem píseň za písní.

Otec konečně vstal a vzav hochu za ruku prosil všechny zároveň, aby šli s ním za Žalník pozdravit dědovských duchův a položit jim na mohyly darův (obětí). Když se však ohlédl po cizincích hodlající jim dáti v průvodě čestné místo a kolkolem jich vyhledávali, nikde jich již nebylo možno nalézt. Zmizeli zanechavše toliko na stole ve světnici dárek pro Zemovida, totiž jako ze zlata skvějící se křížek. Ostatní stařešinstvo tedy nesouc na misečkách dary šlo vzhůru na Žalník.

Uprostřed něho jsouc ohrazena kameny byla mohyla Košíčkova, jakož i jeho dědův a pradědův, kde byli pochováni od pradávných věkův, od těch časů, kdy se ještě kladla sedící těla do kamenných studánek, až do tehdejší doby, za které počali popel ze spálených těl uschovávat v popelnících a ve hrobkách. Někteří hosté přinesše s sebou číše s nápojem vylévali jej na mohyly, ženské pak přišedše zapěly z povzdálčí novou píseň.

Tak byl slavně vykonán onen obřad postřižin, trvajících až do samé noci; do dvora přicházeli pořád noví a noví hosté, z komory vynášeli pro ně pořád nové zásoby, a když poslední hosté rozloučivše se s hospodářem zavírali vrata za sebou, na nebi již svítily hvězdy. Zemlený Piastun usedl si v předsíni a odpočíval.

Na prahu se objevila Řepice a stanuvši pohlížela na něho.

„Zajisté jsi tomu ráda,“ zvolal k ní otec, „že osud popřál našemu synáčkovi tak krásného počátku života, a že, ačkoliv jsme se hostův ani nenadáli, měli jsme jich více, nežli co jich náš dvorec kdykoliv viděl.“

„Raduji se a strachuji zároveň, milý pane,“ odpověděla žena, „pojďte se podívat, truhly, špižírny, komory, všecko jest jak by vymetl. Zbylo nám mouky a chleba na několik dní a jiného nic.“

Hospodář se usmál.

„Nelitujme toho, co jsme dali hostům, naše staré podání praví, že se to vrací s hojnou náhradou; jenom kdyby vojna pominula!“

Oba se ohlédli; na věži u Gopla plápolal oheň a v dolině, kamkoliv oko dohlednouti mohlo, bylo viděti rozbité tábory a stíny kolem hranic se mihajících lidí.

XX.

Jest nám poněkud s pověstí svou se vrátiti.

Tam, kde se do chrámu jdoucí poutníci převáželi na ostrov Lednici, stálo na výšině nad jezerem několik domků, mezi nimiž vynikala nejvíce chalupa zduna Mirše. Hrnčír a jeho chata byli známi daleko vůkol, neboť lidé se nezaopatřovali hrnci, misami, popelnici a jiným hliněným náčiním nikde jinde, jen u starého Mirše. Otec, děd i praděd jeho mazali, vytáčeli a vypalovali hrnce, zvláště nádobí obětní, a rozuměli tomu, neboť již praděd pradědů tam s tím uměním příputoval, a všecek rod, jeden jako druhý, byli samí zdunové. A poněvadž se Miršové ti velmi rozrodili, a žádný z nich nemohl býti ničím jiným nežli zdunem, protože měli své řemeslo v oblibě a ve vážnosti, tedy se rozšířili po krajině všude, kdekoliv jakou lepší hlínu našli, žijíce tak z ní a ze svého umění.

Hlavou té rozmnožené rodiny byl tehda starý Mirš. Zámožností se vyrovnal leckterému kmetovi, a povídalo se o něm, že již mohl dávno hrnčířství zanechat, poněvadž měl hojnost všeho k živobytí potřebného. Ale starý zdun svým řemeslem nepovrhoval, neboť je miloval a honosil se jím. Ne-li v jedné, tedy ve druhé peci jeho pálilo se vždy, a nebylo dne, kde by Mirš nebyl přisedl ke kruhu a něco nevyrobil. Kromě obydlené chalupy s komorami, plnými statku a všelikých potřeb, měl Mirš ještě velikou kolnu. Kdokoliv do ní vstoupil, nikdo se nemohl ani vynadivit, jaký tam byl všeho dostatek a velmi krásný pořádek. Kolna byla ovšem jen upletena z proutí a pouze omazána hlinou, ale uvnitř měla zemi jako ve světnici pevně

upěchovanou, a ke sloupům byly všude připevněny desky, na kterých stály v řadách dle velikosti džbány, hrnce, koflíky, číše, mísy všelikých rozměrů, malé talířky, hliněné husičky a ptáčkové, jakož i kulíčky dětem na hračku. Všecko to počínajíc od výrobků černých až k těm, jež byly žlutě a bíle malovány, měl kupec na očích, tak že si mohl vybrati dle chuti.

O Mirši bylo vůbec známo, že puklého hrnku nikdy na polici nepostavil, aniž jej komu prodal. Každý zkusil sám, a který se mu náležitě neozval a vesele nezahovořil, tím ihned praštil na hromadu. Takových střepeň byla hned u peci velká kupa, neboť již dědové právě tak na ni házeli vše, co nevydrževši v peci vyšlo z ní trhlinou.

Želky a popelnice uměl Mirš dělati výborně, věděl i jaké pro koho sluší, maje k nim na výběr i dýnka, na nichž na některých dle zvyku na Pomoří panujícího vytvářel i jakýsi lidský obličej, dávaje mu do očí kousky jantaru a do uší kovové kroužky. Ruky byl stařec přeobratné, a když usedl ke kruhu, aby vykreslil tyčinkou nějaký pásek, zdálo se, že by to dovedl i se zavřenýma očima, tak mu šly prsty jako by samy. Když sedal, ruka se mu sice třásla, ale při práci nabývala hned hbitosti.

Zrovna tak, jako byli zvyklí praotcové dělati na dně nádob postvátné znamení ohně, též on nikdy neopomněl ho načrtnouti, neboť je tam zdunové přinesli z jiných krajin již před věky.

Doma měl nejstaršího syna, který měl po starém otci převzít pec a kruh, kdyby zavřel oči. Slul Miršem jak otec. Mimo něj byla v domě nejmladší dcí Mila, starší již odešly z domu.

Žen již stařec dávno pozbyl, měl dvě zároveň, ale po nich již si nechtěl vzít žádně, ačkoliv by mu to bylo bývalo snadno, poněvadž měl v domě všeho s dostatek a s lidmi svými nakládal po lidsku.

Kdo se naň podíval, postřehl ihned, že to nebyl člověk prostý. Kdo by ho byl viděl, když se šedivou hlavou a s upracovanýma rukama zahleděn jsa do své hlíny a zadumán seděl mlčky a shrbeně u své práce, každý by ho byl pokládal za ničemného dělníka, ale jakmile vstal, vzpřimil se, pozvedl hlavu a ukázal holé, vysoké čelo, jakož i žlutou, jak u věštců a kouzelníků svažetelou, vážnou tvář, lidé se mu klaněli z daleka. Tvrdili všichni, že více věděl, než mluvil, a že nejen hrnce lepil, nýbrž obcoval i s duchy a viděl za tento svět. Chodili k němu na radu; kdykoliv někdo k němu proto přišel, nechal ho obyčejně vymluviti se, sám mlčky poslouchaje;

bylo vždy dlouho čekati třeba, nežli něco řekl, a když již něco konečně řekl, učinil to tak stručně a moudře, že již nebylo třeba více se ptáti, nýbrž slušelo jen slova jeho rozplésti, rozebrati a vynítiti z nich, co v sobě obsahovala. Zdávalo se dosti zhusta, že mluvil beze smyslu, ale teprve později se vždy ukázalo, že v tom vězela veliká a věštecká moudrost.

Lid tíhnoucí ke chrámu na Lednici pozastavoval se ve svátek i ve všední den u té Miršovy chaty, často tam lidé až z daleka kupovali náčiní, zvláště pro zemřelé. A bylo si tam opravdu v čem vybrati, počínajíc od hrncův uhnětených s pískem a tlustých na půl dlaně, kterých sotva dva lidé uzdvihli, až po tak maličké, že se jich několik vešlo do kapsy nebo směstnalo za ěadra.

Když se někdy starcova obrazivost neobyčejně roznítla, dělával si maličké náčiní, které se nikomu na nic nehodilo, mařil s ním celé dni, hladil, zdobil, natíral, dřívky podlubával a zvláště je vypaloval, ale potom ho nepostavil do kolny, nýbrž vzal si je vždy do své chaty a nikomu ho nedával. Lidé si již povídali, že zdětiněl, neboť si takovými drobnůstkami hrával jako dítě, bral jej do ruky, obracel, oprašoval, prohlížel a usmíval se na ně. Málem by byl s nimi také mluvil. Ačkoliv si z něho leckdo snad ztropil úsměšek, on toho pranic nedbal.

Tenkrát — a bylo to dříve, nežli mezi míry a knězem došlo do živého, asi tak někdy po Kupale, Mirš odpočíval na břehu jezera pod starou vrbou.

Kdo ví, proč si ten strom ode dávna tak oblíbil. Byl vysoce vzrostlý a dosti stinný, dole však měl kmen zcela rozpuklý a tak ve dvě rozstouplý, že v něm uvnitř mezi oběma polovicemi bylo lze pohodlně si sednouti. Proslýchalo se, že tam obývali jacisi duchové a že za větrných nocí bylo v té dutině slyšeti podivné hlasy.

Mirš si toho však nevšímal a sedával v zátiší tom — k vůli odpočinku. Leckdy si tam dal od dcery přinéstí mléka, a někdy opřev se hlavou o strom také si tam i zdřiml. Toho dne starý zdun taktéž tam seděl se založenýma rukama hledě na jezero a dohlížeje k peci. Vedle něho se ubírali lidé ke člunům, někteří ho pozdravovali kloníce před ním hlavy, jiní pohlédnuvše naň toliko šli po svých. Slunce pražilo, včely a mouchy bzučíce vznášely se v povětří, vítr se ztišil, jezero se ukonejšilo a zářilo takovým leskem, že nebylo možno na ně pohlédnouti.

V tom přijelo několik jezdcův.

Starý se na ně ohlédl, neboť byl zvědav všeho, lidí, koní, mraků na nebi i broučků na písčině. Měl takovou povahu.

Jel to kmet, kterého obklopovalo několik čeledínův. Jakmile se stoupl s koně, hned mu jej vzali, a poněvadž u břehu nebylo člunu pohotově, stál a čekal. Čeleď houkala na přívozníka.

Tento byl ještě od nábřeží velmi vzdálen, pročež kmet popošel ke starci, s nímžto se pozdravili.

„Co pak tu, starý, poděláváš?“ otázal se příchozí.

„A vy?“ zněla odpověď.

„Já, na Lednici do chrámu.“

„Já mám duchy všude i bez chrámu,“ odpověděl stařec. „Odkud pak, župane?“

Mladý poutník ukázal na lesy za jezerem.

„Jsem Doman,“ řekl.

Stařec na něho zdlouha popatřil.

„A já jsem Mirš, zdejší zdun,“ odvětil.

Nastalo mlčení.

„Zdali pak už jste zvrátili věži nad Goplem a s ní i kněze?“ otázal se zase Mirš. „Jaksi prý jste na sebe vespolěk zanevěřeli?“

„Ještě ne,“ odušil Doman.

„A hodlali byste snad býti bez kněze?“ vece stařec. „Včely neobstojí v úle bez matky ani den.“

„Zajisté,“ řekl Doman. „Jednoho vypudíme a zvolíme si jiného, aby byl pokoj.“

„Pokoj!! Ano!“ odvětil zdun. „Třeba však, abyste si jej slepili. Dělejte jako já; hlína se rozpadává, přimísí-li se k ní však vody, lze z ní ulepiti hrnek. Vyhledejte si takovou vodu.“

Doman umkl. Mirš bručel.

„Svrhnete-li Chvosta, zle si tím posloužíte, neboť na vás přivede Němce a Pomořany...“

„Zaženeme je.“

„Až vám zpustoší pole a mně potlukou nádobí!“ zasmál se hrnčír.

Kroutě hlavou pohlížel na jezero.

V tom přirazil i člun ke břehu, a přívozník otřev si zapocené čelo nabral rukou vody, napil se a lehl si, aby si odpočinul.

Doman již mířil k loďce.

„Vy jdete do chrámu tak zhola bez daru?“ otázal se Mirš.

„Chcete, abych od vás vzal misek!“ odvětil kmet.

„Mně toho není potřeba, ale vám by se to hodilo,“ odsekl Mirš.

„Ale darmo jich nedáváte?“

„Někdy také,“ zvolal stařec tlesknuv rukama. „Dnes je takový den, že dám misky, postavte je tam před Nii.“

U peci se objevil syn, ne mladý již člověk. Stařec nepromluviv ani slova dal mu posunem rukou na srozuměnou, co chtěl, a znova sedl, po chvíli pak vynesl syn z kolny několik maličkých mističek, jež odevzdal Domanovi. Ačkoliv tehda Polané peněz nedělali, přec již jim byly známy. Již dávno jich tam přiváželi a přinášeli ti, co od jihozápadu pluli a šli do té země pro jantar. Římské, řecké a arabské penízky kolovaly mezi lidem. Z Vinedy jich tam též přiváželi. Doman měl u sebe několik takových stříbrných cetek a chtěl jednu z nich starci dáti, tento však jeho ruku odstrčil.

„Postavte to tam ode mne,“ řekl a pokynuv hlavou sedl si do svého pně.

Doman tedy šel k loďce, a po pás nahý, všecek chlupy obrostlý přívozník vzdychnuv si chopil se vesla, a počav si něco polohlasitě prozpěvovati odrazil od břehu.

Ve chrámu seděla u Nie před ohněm Diva. V temné a záslonami se všech stran zahalené kontině bylo přese všecko denní vedro skoro chladno. Jen oheň planul, aby Znič nevyhasl. Dým vystupoval přímo ke střeše a vytrácel se otvorem.

Na třech kamenech seděly tři strážkyně svatého ohně, dvě spící a jedna za ně bdící. Ta třetí byla Diva.

Na hlavě měla věnec, vlasy rozpuštěné, a jsouc úplně bíle oblečena a v dlouhou bílou plachtu zaobalena, podobala se v tom přítmi jakémusi zjevu nezemskému.

Ve chrámě nebylo nikoho. Světélko ohně obráželo se chvilkou na řetězích a zrnech jantarových, na šíji božstva visících, jakož i na obětovaných kovech po stěně svatyně, i v těch strašných červených očích, které časem zazařovaly krvavými blesky.

Diva seděla bez pohnutí a v dumách; když záslona se ponenáhlu pozvedla, obrátila k ní oči, pohlédla, vykřikla a sklesla na zemi.

U vchodu stál Doman, kterého byla zabila. Domnívala se, že přišel znova na svět upírem nebo vlkodlakem.

Spící družky se vzchopily se svých míst nemohouce se hned vzpamatovati, a v té přiskočivší Doman již ji zvedal v náručí svém se země.

Diva otevřela oči a hned je s úžasem zase zavřela snažíc se odstrčit ho rukama od sebe. Teď již viděla dobře, že duchem nebyl, ale pojímal ji strach, aby snad, byť i před oltářem, nehledal pomsty.

Při zoufalém křiku jejím ustoupil Doman a stanul opodál. Chvilí bylo ticho, dívky přihazovaly honem loučí, oheň zaplápolal jasněji, a Diva zatím ustavičně s bázní hleděla na Domana u vchodu stojícího.

„Neboj se,“ řekl tento posléze, „neudělám ti nic zlého, pomsty nehledám. Chtěl jsem tě viděti a též ukázati, že žiju. Jen proto jsem sem přišel.“

„Prosím vás, odejděte,“ odpověděla dívka, která nabyvši znova duchapřítomnosti povstala. „Já vyjdu z chrámu, povím vám všecko, já nejsem vinna.“

Poslušný Doman ustoupil, záslona spadla. Diva chvíli seděla, pomnula si rukou čelo, šla se napít vody z posvátného zdroje, opravila si věnec a vlasy, odchýlila pomalu oponu a vyšla.

Doman stoje opodál za oběma malovanými sruby čekal na ni u kamenného obvodu. Spatřila ho z daleka, ještě byl bled, ale z očí mu již zářil bývalý život. Dívčina přiblížila se pomalu a s bázní k němu.

„Můžete mne zabiti hned, zde,“ oslovila ho, „právě tak, jak já jsem chtěla zabiti vás tam, brániti se nebudu. Nemohla jsem se dát uněsti a s vámi žíti. Zaslíbila jsem se již dávno v dětinství svém bohům a duchům.“

Doman hleděl smutně na ni, zdála mu se teď ještě spanilejší, nežli kdy jindy před tím.

„Divo,“ odvětil, „takovýhle život jest jako smrt a bohové i duchové...“

Domluviti se neodvážil.

„Jaký to život bez lidí?“ doložil pomlčev chvílku. „U mne byste měla jinší život, měla byste svůj vlastní domov, rodinu, zastání a hojnost všeho. Kdož by vám také zbraňoval obětovati u zdroje neb i třeba u svatých kamenů na rozcestí s duchy rozmlouvati?“

„Duchové jsou žárlivi jako lidé,“ odvětila Diva, patříc bázkivě a nespěle na Domana, „sloužit duchům i lidem zároveň nelze. Můj věneček náleží toliko jim.“

Kmet hodlal popojíti blíže k ní, ona však uhnula, ač při tom oka s něho nespustila. Člověk ten, jež ona zabila a který přece žil, vzbuzoval v ní podivné city — žal, lítost i bázeň.

„Neželte mne,“ pravila, „já jsem ani sama nevěděla, co činím a bránití jsem se musila. Žádáte-li si pomsty za svou krev, vezměte meč a zabijte mne tak, abych se netrápila, a odpusťte mým bratrům a rodu mému. Já se smrti nebojím,“ doložila, „budu tčkatí s duchy po věčně zelených lesích a luzích, a prozpěvovati písně.“

Doman pokrčil ramenoma.

„Nežli bych vás, Divo, zabil,“ odušil, „spíše bych se odvážil unéstí vás po druhé, třebas i z chrámu, a dal se zmrzačit, jen kdybych vás polapil.“

Děvče kroucíc hlavou velmi se zardělo.

„Není možná,“ zašeptala tiše, „není možná.“

„Jest mi vás líto,“ pokračoval Doman, „srdce mé k žádně jiné nelne. Přál jsem si shlédnouti sestru vaši, přikradl jsem se k ohradě, když vyšla za stádem; ladna jest ovšem, ale takových jest mnoho po světě. Co jest mi do nich!“

Co takto mluvil, Diva si ho stále zkoumavě prohlížela a jako bez paměti opakovala:

„Není možná! Není možná!“

Zatím, co tak spolu rozmlouvali, kdežto on si stýskal, ona pak dělala, jako by ho ani poslouchati nechtěla, zmocnil se jejího srdce tak podivný cit, jakého ještě nikdy nedoznala. Něco jí k muži tomu táhlo, snad to, že ho zabila. Sama nevěděla, co se to s ní stalo i pojal jí strach před pomstou žárlivých duchův.

Přese všecku tu bázeň táhlo jí to k němu, táhly jí sivé Domanovy oči, jeho rty, hlas i ta dobrota, ze které se síikal pomsty své.

I zaruměnila se velmi, sklopila oči, byla by ráda utekla, ale nemohla. Něco jí zdržovalo, jako by byla k zemi přimrazena, on jí pořád očima okouzloval. Pojíkala jí stále větší a větší bázeň, hlasu se jí nedostávalo.

„Odejdětež, prosím,“ promluvila s velikým vysílením, stlumeným hlasem, „odejdětež a již se nevracejte.“

„A kdybych se vrátil?“ zabručel Doman.

Diva sklopila oči a zamlčela se.

„Sama díte,“ doložil, „že mám právo vzítí vám život, že mám právo pomsty a krve. Měl jsem to právo pomsty na bratrech, na domě a na celém rodě, nechtěl jsem ho však využitkovati.“

„Zabijte si mne!“ opakovala Diva klídně.

„Ne, ne! Bylo by vás škoda!“ odvětil jí Doman se smíchem. „Vrátím-li se však a požádám-li, bude mi snad aspoň dovoleno na vás pohlédnouti.“

Dívčina se velmi zapýřila, zachvěla se, pozvedla bílou zástěrku k obličejí, zakryla se jí, náhle prchnuvši mezi kolové roubení jako střela odkvapila k ohni.

Doman stál, utrl několik listů se stromu, vzal je do úst, počal je zamyšleně kousati, otočil se, stanul, obrátil se a šel se toulat po ostrově.

Šedovlasá strážkyně ukázala mu na chatu Vizunovu. Stařec seděl na prahu a krmil holuby, kteří se k němu slétali. Spatřiv Doman vyskočil s mladickou hbitostí otvíraje mu své náručí.

„Tedy přece tě dívka nezabila!“ zvolal. „Já jsem to dobře věděl.“

Doman usmívaje se rozepjal roucho, rozhrnul košili a ukázal mu širokou, dosavad strašnou jizvu.

„I proklatá vlčice!“ řekl stařec objímaje ho. „Takovou měla sílu. Víš-li pak, že ona je zde? Či hledáš tu snad pomsty na ní?“

„Viděl jsem ji,“ řekl jinoch, „mluvil jsem s ní a pomsty si nepřeji. Mám dívku v hlavě posud, ačkoliv ona mne nechce. Říká, že se zasnoubila duchům.“

Vizun kroutil hlavou.

„Třeba ti vzíti si jinou, a tak na ni zapomeneš. Unésti ji odtud nesluší,“ pravil stařec, „jsoutě všechny stejny, pokud je to mladé, kvete, a v stáří to bodá. Vezmi si jinou, vezmi si jinou. Ženy je ti potřebí, neboť bez ní nelze býti člověku živu.“

„Drahý otče,“ odpověděl Doman, „nespílej mi proto, ale jiné se mi nelíbí.“

Vizun potřásl úsilovně rukou.

„Jen to zkus a vezmi si jinou,“ řekl, „uvidíš. Mladost má takové choutky, ale ty brzy vychladnou. Tak dlouho budeš po ní teskniti, dokud si nevezmeš jiné.“

Tak se rozpředl hovor se starcem, který objímaje svého bývalého chovance neustále se vracel ke své. — Hodinu tak seděli u chaty, chodili po ostrově, jeden si stýskal, druhý mu zase radil ustavičně lék tentýž. Posléze se rozešli, Doman usedl do loďky a navrátil se do kraje. Starý Mirš seděl dosavad ve své vrbě.

Shlédnuv navracejícího se kmeta podivil se tomu, že přicházel tak brzo nazpět. Doman vystoupil na břeh kousaje na ostrově utržené listí, ale byl veselejší. Znova přistoupil ke starci.

„Hej! Starý zdune!“ zvolal na něho. „Nedal byste mi něco k snědku a nepopřál byste mi u sebe noclehu?“

„Kterak bych vám to mohl odříci?“ odtušil starý. „I kdybys ani kmetem či županem nebyl, na to jest chata, aby se hostem otvírala. Jen pojdtež.“

A vstal.

V chatě se právě chystala večeře, a Miršova dcera vyhlížela za otcem, když oči Domanovy padly na ni. Bylo to děvče vypěstěné, neboť se ani o roli, ani o hospodářství příliš nestaralo, rádo se strojilo jsouc si krásy své vědomo, vyšívalo červenými nitmi ubrousky a leckdy předlo i na vřeténku.

Oči kmetovy a zdunovy dcery tak se jaksi setkaly, že se oba začervenali. Jí se zalíbil po pánsku vypadající župan či kmet, jemu zase přišlo na mysl, že dívka jest ladna a že by mu snad, jak radil Vizun, mohla posloužiti za lék.

Vešli se starým do chaty, kde jich očekával bíle pokrytý stůl. Mila posluhovala sama přinášejíc mísy a koflíky, a kdykoli vstoupila, vždy pohlédla na župana, on pak zase na ni. Ano jednou usmívajíc se ukázala i bílé zoubky z pozadí růžových rtíků. Byla pak také na všední den velmi vystrojena, majíc na všech prstech prsténky, některé i s očky, pod hrdlem náramný zlatoskvoucí knoflík, ve vlasech jehlice, v uších kroužky, na rukou obruči, na hlavě věnec a v očích smích i čtveráctví.

„Kdybych ji byl potkal dříve,“ myslil si Doman hledě na ni, „možná, že bych si ji byl vzal.“

Jedli tedy a rozprávěli. Když již nebylo třeba misek ani nosit, ani odbíratí, mladičká hospodyňka pootevřevši u komory dvéře vyhlížela jako by úkradkou, zdali ji otec nezavolá, skutečně však hleděla ustavičně úkosem na mladého župana.

„Kdybys chtěl vzíti si mne,“ pravily šibalské oči její, „já bych se tuze nebránila.“

Nad chatou již zalehla šerá a hustá tma, když Doman odešel do kolny na lože. Starý Mirš vyvolal dceru z komory a pohrozil jí prstem.

„Ty chocholuše,“ obořil se na ni přísně, „proč pak střílíš po takových lidech očima? On není z těch, kteří hrnce lepí, nýbrž z těch, kdo je tlukou, do něho ti není pranic.“

„Já jsem se nedívala.“

„Dívala! Co je ti do něho! On má doma takových jako ty zajiště alespoň šest na výběr, chceš-li snad býti sedmou?“

Mila pohlédla bystře na otce; pořád jí hrozil.

„Ať se mi neukazuješ, až odtud zítra ráno bude odjížděti!“ doložil. „Pamatuj si to.“

Šli spat. Druhého dne byl Doman záhy na nohou, koně stáli pohotově, sedl si na lavici.

„Jaksi se mi nechce za horka jeti,“ řekl zasmušile.

„Počkejte až do podzimku, přijdou chladna,“ odpověděl zdun, „já vám nezbraňuji.“

Kmet ani neodpověděv utáhl se k jezeru. Čluny stály u břehu, dal se dovézt na ostrov, jel do chrámu.

Mila vidouc ho vycházeti přiskočila k plotu, nahlédla skulinami sehnuvši se napolo, aby nebyla viděna, a sledovala ho očima. Otec to postřehl, vzkypěl hněvem, ale pomlčel.

Člun odrazil od břehu.

Ve svatyni seděla Diva hledíc na oheň, ale v očích se jí od včerejška jaksi podivně míhalo, tak že neviděla nic, kromě jakýchsi temností a jisker. Ve chrámě bylo plno lidu a panoval v něm temný šumot.

Starý kouzelník věštil a přijímal dary, šedovlasá strážkyně zažehnávala čáry a rozdávala býlí.

Opona se odhrnula. Doman stál opět před ní. Diva se zarměnila, celá se zachvěla, odvrátila oči jinam a seděla nepohnutě hledíc na ohnisko.

Doman stál a stál před ní, opřel se o sloup a rozhlížel se po chrámě.

Dívčině přišlo na mysl, že jest potřebí říci mu, aby si šel po svých, i vstala s kamene a nechtíc se s ním setkat u vchodu vyklouzla opačnou stranou z chrámu. Náhle stanul mezi ploty před ní. Mimo ně dva nebylo tam nikoho, a mladík uchopiv se jí silnými rukama, pocaloval ji v líce. Diva vykřikla zakrývajíc si oči, ale když je otevřela, byl již ten tam.

Utekl. S velikým hněvem se vrátila do chrámu. Umyla se vodou ze svatého zdroje, ale přes to přese všecko pálilo ji líce jako by jí

hořelo, a čím déle se myla, tím více ji páliło, tak že se rozslzela a hořce zaplakala. „Ó, má sudbo, ó sudbo!“

Pohlédla na černou sochu Niolinu; její červené, hněvivé oči byly upřeny na ni. Zdály se planouti pomstou. Oheň pouhasl, proto honem jej podnítila.

Lidé se rozcházelı z chrámu pějíce písně o Ladě a Nii, a jejich podivně smutný zpěv rozléhal se po jezeře a po chrastinách.

Diva též vyšla a počala zpívati nevědouc ani sama, co, nějakou starou, v dětinství slyšenou písničku.

Za stromovím bylo viděti chodícího Domana, který se pohyboval opodál mezi zástupy, trhal listí, kousal a zahazoval je. Potom si lehl na pažit polo dřímaje a polo bdě. Nevěděl si s sebou rady.

Mezi zástupy se procházející Vizun došel až k němu a zastavil se.

„Ty jsi ještě zde?“ otázal se.

„Ani sám nevím, kterak jsem se sem přitáhl,“ odušil Doman.

„Kde jsi byl na noc?“

„U zduna, jenž má hezkou holku.“

„Vezmi si ji a neobcházej nadarmo kolem té, která tebe nechce.“

„Možná, že ani tamta by mne nechtěla!“

„Dívka zdunova župana?“ rozesmál se starý Vizun. „Tak, večer již se blíží,“ doložil, „vrať se k Miršovi, to uděláš nejlépe.“

Doman zívł, protáhl se, vstal, ponaslechl, sedl do člunu a plul, mysle si cestou: „Starý ví, co dělati třeba; lépe se zblázniti, nežli se soužiti.“

Když člun dostihl břehu, starý Mirš seděl ve své vrbě a vyhlédl z ní.

„Celý den jsem nejedl nic jiného, jen listí jako kůň,“ oslovil ho Doman, „jsem hladov jako pes. Smilujte se, otče, ještě dnes nade mnou, dám vám medvědí kožešinu na postel, budete si na ní odpočívati jako kníže.“

„Mně není kožešiny potřebí, seno je lepší,“ odpověděl stařec, „jen pojdte do chaty.“ Ukázal rukou na dvéře. Mila poznala z daleka člun i na něm se plavícího, tleskla v ruce a shlížejíc se ve džberu vody opravila si routový věneček; prsa se jí dmula.

„Otec dí, že jich má šest!“ pravila si v duchu. „Co pak je mi do toho? Mne bude musit milovati nejvíce. Všecky vypudím. Nejsem-liž mladá? Či nejsem snad hezká? Ej, při něm na koníku, černý kol-

paček, na prsou řetízky, na ruce řetízky, na ramenou k r z n o, to jsem já, paní županová! Klanějte se své paní!“

Vyběhla do světnice, tam nebylo nikoho, vrátila se do komory, věneček se jí smekl, musila jej upevniti.

„Jakmile na něho pohlédnu — jakmile pohlédnu — musí si mne vzít! Ej, divizno! krasopaní... ó! kéž mám libečku, to bych mu ho dala do medoviny, tak až by pozbyl chuti ke spaní i k jídlu, dokud by si mne nevzal.“

Ještě takto vzdychala, když se zrovna za dveřmi, u samé chalupy ozval sténavý zpěv. Vyhlédla z okénka. Cestou od nábřeží šla vrávorající a prozpěvující stará Jaruha, všeco, libečky, hrábky a všeliké milostné tajnůstky znající čarodějnice. Koho komu chtěla, toho mu dala.

Jako by jí tam byli duchové schválně přinesli. Mila vyskočila co nerychleji zadními dveřmi a vábila jí prsty k sobě.

„I! i!“ zvolala Jaruha. „Totof je štěstí, když mne zdunova dceřka potřebuje.“

I pospíšila si honem k plotu, kdež u přechodu stála Mila zvedajíc k ústům zástěrku.

„Matinko Jaruho,“ zašeptala, „ty v í š všeco, není-liž pravda?“

„Oj! oj! proč ne?“ počala stařena prohlížeje si ji. „Má holubko! Všeco vím, ba i to, že bys ráda hochu, tak hezkého, jako jsi sama!“

Mila se začervenala nachylujíc se až k uchu Jaruhy.

„Dej mi libečku! Dám ti, co chceš!“

„Tobě?“ zasmála se stařena. „Vždyť ty jsi sama libečkem, a leda slepý by tě mohl nemilovati, byť i kněz to byl.“

„Dej mi libečku, matinko!“ opakovala Mila vášnivě, a odepjavši od košile stříbrný knoflík hodila jej stařeně do ruky.

Jaruha se podivila, čelo se jí svraštilo, pomalu sňala torbu se zad, sedla si u přechodu na zemi a počala dobývati z uzlíkův otěpky bylin a kořínkův. Mila třesouc a ohlížeje se bázlivě vřkol čekala.

Jaruha jí strčila do ruky jakés uschlé bylinky...

„Utři to na prášek a dej mu to vypít, až pak bude pít, hled mu pevně beze mžiku do očí. Jak mžikneš, nebude to nic platno.“

A hlasitě se rozesmála. Mily však již tam nebylo, běžela do chaty, utřela nedočkavostí se třesoucícma rukama býlí na prášek a vhodila je do koflíka pro hostě.

Otec volal o večeri, i popílila si zručně a hbitě. Doman seděl zamyšleně jako noc opřen jsa na obou rukou, tak že ho musila pro-

budit očima ze sna. Lámali chléb, na stole stálo maso. Otec naléval medoviny.

„Ať se třebaš otec rozhněvá!“ pomyslíla si, „a nechať si mne třebaš uhoďi,“ řekla si v duchu. Chopila se přichystaného koflíku, nalila do něho rychle medoviny a sama jej podala Domanovi hledíc mu do očí. On jej vzal, počal pít, a Mila hleděla na něho s tlukoucím srdcem, a přes to přese všecko, že cítila, jak hrozivě na ni otec pohlížel, ani nemžikla. Vypil! Jsouc zapálena jako višně běžela do komory.

„Teď již jest můj! jest můj!“ volala, a málem by byla zatleskala v ruce. „Jaruha ví všecko!“

Starý hrnčič byl toho dne nemluvný, jedli tiše. K večeru se strhla strašná bouře s vichrem. Blesky bily na ráz do jezera a déšť se lil proudy. Doman odešel spat do kolny. Nebe zuřilo bouří do půlnoci, a lidé, jak obyčejně za bouře bývá, spali jako by je do vody hodil.

Kdosi se přiblížil nepozorovaně k okénku chaty, okenička byla odstrčena, opřel se o stěnu, a někdo vyhlédl k němu. Šeptali spolu, ale pro vítr nebylo pranic slyšeti, a šeptali dlouho, skoro do dne, kdož může věděti, o čem se radili a co uradili.

Zcela k posledku ozval se hlas z okénka:

„Třeba poslati svatův a poprosit otce, jinak z domu nepůjdu, jinak nepůjdu.“

Ráno bylo po dešti a bouři na cestách kluzko, všude stály veliké kaluže, teklo se střech, do jezera běžely rozvodněné potoky, po obloze se převalovaly nahoře bílé a dole šedé mraky. Chystalo se na nečas, a slunce pražilo, ačkoliv je ani viděti nebylo.

„Otče Mirši, já dnes domů nepojedu, cesty jsou rozbřidlé, blátivé, koni to klouže.“

„Počkejte do zimy,“ odušil stařec, „jakmile chytí mráz, bude sucho.“

Doman ostal tam, sedl si k jezeru a dumal. Mila vyhlížela plotem; starý Mirš ve vrbě něco mručel. K večeru popošel kmet k němu.

„Starý otče,“ řekl, kdybyste mi neodmrštil svatů s nepořízenou, poslal bych je k vám.“

„A kolik žen máš?“ otázal se starý.

„Žádné.“

Mirš se na něho pođíval.

„Má dcera jest vyhejčkaná, bílá, jest i župana hodna, za ženu ti ji dám, ale jinak ne. Pošlete svatův jak náleží, slavnostně, dle starého obyčeje.“

Doman se poklonil.

„Jedu domů, poprosím družbu, souhlasím, starý hospodáři.“

Již se hodně smrákalo, když se takto domlouvali; Doman si počal něco prozpěvovati, byl veselejšího ducha a myslil si: „Hoj, starý Vizune! Bude-li pak to lék nebo jed? Jinou si беру a jinou mám na mysli, námluvy jsou jinde a srdce také jinde!“

V tom ukázal starý Mirš prstem na bory.

Nad bory, nad lesy planuly záře, jedna, dvě, deset na všech stranách. Doman se podíval a vzkřikl:

„Ohnivá hesla!“

Jeho čeleď přikvačila volajíc:

„Ohnivá hesla!“

Všecko bylo na nohou, Doman pak přiskočil nepozorovaně ná-dvořím pod okénko komory a zaťukal:

„Dívčino! malino! Buď tu zdráva! Na horách planou ohnivá hesla, musím na vojnu. Jakmile se z vojny vrátím, pošlu ti námluvčích. Otcí jsem se poklonil a poprosil jsem ho — budeš mojí.“

V okénku se ozval smích či pláč, či snad obé zároveň?

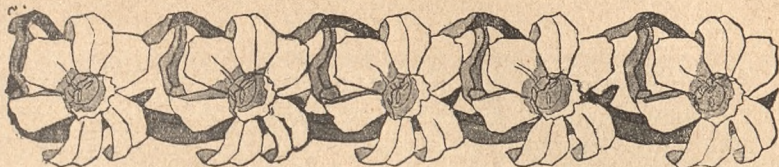
„Ó můj milý, jediný sokole milý! Jen se mi vrať z vojny zdravý. Budu seděti v okně, hleděti k nebi a plakati, pokud se z vojny ne-navrátíš a svatové nepřijedou.“

„Na kůň!“ křičel Doman na svou čeleď. „Na kůň! Zdráv buď, hospodáři, děkujeme ti za pohostěnou, nyní nemáme k odpočinku kdy, neboť ohnivá hesla planou! Buďte zde všichni zdraví!“

Jen za nimi zadunělo a zašumělo, dali se cvalem a před chaloupkou stál starý Mirš hledě na ohnivě záře, a tamtéž stále se sepiatýma rukama i plačící Mila, utírajíc si neustále zástěrkou oči. Slzami však probleskoval úsměv, a srdce tlouklo, tlouklo — tlouklo.

„Vrátí se, vrátí! Svati přijedou, Musí být mojí!“

XXI.

Na vrcholku věže stála bílá paní rozhlížejíc se vůkol; bylo to večer, právě toho večera, kdy byla roznícena ohnivá hesla. Po slunci zbývala ještě na západě červená záře, lesy a doliny vůkol zdály se již spáti.

Kněz opíraje se za ní o zeď pohlížel na hrad pod sebou, na lid přecházející po náspech, na smerdy zřizující hradní družinu, a na jezero, ve kterém nebeská záře daleko se odrážela. Ještě nebylo viděti nic, pranic...

Za kněžnou stáli dva skoro stejně vzrostlí jinochové. Na první pohled bylo viděti, že přišli z cizí země. Měli zajisté oblek z jemného sukna a jiného kroje, těžkou a pevnou obuv, a po boku každý po dlouhém meči. Z očí jejich smála se ještě mladost a živost, ale jaksi divoce a zvířecky. Ač byli ještě mladí, vypadali jako vojáci, a to jako vojáci lační kořisti a loupeživí.

Právě toho dne časně ráno, když zatarasovali vrata, přijeli k nim na hubených koních dva sprostými houněmi odění mladíci prosíce o vpuštění na zámek. Nechtěli jich tam pustit, až když starší smerda vyšed se podívat údivem vykřikl a dal odvalit klády, a teprve je vedl všecek udýchaný do vnitř raduje se a spráskaje ruce. Uvedl mladíky do světnice. Kněz ležel na lavici, neboť nemohl té noci po příhodě v chatě Piastunově spáti. Nevrlé bruče vstal, podíval se, u nohou mu leželi mladíci objímající kolena jeho.

S úžasem spráskl ruce.

„Kdo pak vás v takovouto chvíli sem poslal?“ zvolal.

Nežli ještě mohli odpovědět, dvěře se otevřely a bílá paní vletěla s křikem, se slzami, s radostí i se zoufalstvím zároveň do vnitř.

„Mé děti! Proč pak jste přišli!“

Chlapci pohlížeje vzájemně na sebe stáli jako němi.

„Zastesklo se nám po světě,“ odvětil starší, „děd nám dovolil jeti, sedli jsme na koně a jeli v noci, lesy a rozličnými oklikami až sem, abychom vám objali nohy.“

„A zde máme vojnu přede dveřmi!“ zkřikla paní. „Ó, mé děti! Kdož ví, čeho se dočkáme, co se s námi stane, kéž alespoň vy svůj život ochráníte! Všecky míry se bouří, lid se chystá udeřiti na hrad.“

Kněžna lomila rukama a Chvostek mružel:

„Neodvází se! Vybouří a vykřičí se, přijdou se domluvit a uzavřeme s nimi pokoj, ale potom ty, co pozvedli hlav...“ Ukázal rukou do výše.

„Na duby!“

Na zámku se vesele radovali právě, když nadešla chvíle nejstrašnější. Celý den se musili napájet radostí, zkalenou otravným strachem. Sotva se smích objevil na rtech, již jej obava odpuzovala. Potají vysílali na zvědy lidi, kteří se pokaždé se stejnou vraceli.

„Co pak je slyšeti?“ ptal se Chvostek.

„Co jste viděli?“ ptala se bílá paní.

Smerdi se jen drbali ve hlavách.

„Po polích zaznívají hrozby, ve dvorech se chystají, v chalupách se shromažďují, kmeti bručí, Myškové běhají od ohrady k ohradě.“

Kolem poledne se navrátil druhý a přišel se stejnou; a třetí k večeru též zvěstoval, že na noc přijdou ohnivá hesla. Chvostek se rozzlobil a dal ho zavřítí do věže.

„Lže, podvodník, kmeti ho podplatili. Oni se neopovázají ohnivých hesel zapáliti, a zapálí-li je přece, dám na věži zapáliti hranici, neboť já se jich nebojím.“

Kněžna mu padla k nohám.

„Milostivý pane! Odešletež dítky nazpět, ať jedou. Ať vezmou čluny a odvezou je daleko odtud, nechať jedou k dědovi a setrvají tam, až bouře pomine, kdo ví, co nás od té luzy čeká.“

Plakala a prosila. Chvostek byl mrzut a rozhněván. Výprava byla odložena až do večera.

Nyní stáli všichni na věži čekající a dívající se, zdali se ohnivá hesla objeví. Mladíci si šeptali:

„Nechaf je vojna! Uprosíme otce i matku, zůstaneme s nimi a napijeme se kmetské krve! Ať vědí, jak Sasové bojují.“

Nad lesy, nad dolinami bylo ticho a tma; pohlíželi s věže, jen záře od slunce pomalu hasla a její odlesk na jezeře bledl. Chvostek si opakoval:

„Luza neřádna! Neopováží se!“

V tom se něco nad lesy, nad dolinami zardělo, na chmuře, u výši plující, vytrysklo cosi jako krvavá skvrna a zmizelo, po té vybuchly kotouče červeného dýmu a za ním vyšlehl vysoko žlutý plamen. První hranice byla zapálena.

Bílá paní zbledla a zakryla si oči.

„Pasáci zapálili oheň z chrastí,“ řekl kněz a zasmál se.

V tom počali chlapi volati:

„Ó! jeden, druhý, třetí.“

Na horách se zapalovala hranice po hranici, ohnivé záře jejich obrážely se na oblacích. Celá krajina vůkol byla poseta hesly. Chvostek sebou trhl a zkřikl:

„Zapalte hranici! Ať vědí, že se jich neuleknu.“

Nahoře ležela na kamenech ohromná kupa loučí, pacholci přiběhli hned s hlavními a pochodněmi a podpálili ji. Chvostek se usmíval. Bílá paní neříkala pranic, pokynula chlapcům a počala sestupovati s věže. Synkové šli poslušně za ní.

Chvostek se pošmurně ohlédl, plívl s věže na svět a počal též scházeti dolů do dvora.

Brunhilda přecházela rozčileně po světlici.

„Děti zde nezůstanou,“ pravila.

V tom došel Chvostek.

„Proč by nezůstaly?“ zvolal. „Či chtěla bys je snad pustiti teď, aby je chátra chytla a usmrtila? Nikoliv, zde na hradě jsou jistější, nežli v poli.“

Děti se vrhly matce k nohám, aby jim dovolila zůstatí doma. Dupla nohou a stáhla obočí.

„Nikoliv,“ pravila, „nikoliv, ptala jsem se dnes věštice, pozorovala jsem znamení v povětrí, všecko nám předpovídá zle. Ohně, kterým nechtěl nikdo věřiti, již jsou tu, ostatek se potvrdí taktéž. Já vím více, zhyne-li my, ať nás alespoň má kdo pomstit.“

Chvostek se počal zlobiti, žena se též rozhněvala, málem by byli oba na sebe skočili, až kněz mruče svěsil hlavu, uhnul a řekl:

„Dělej si, co chceš!“

Kněžna poručila chlapcům, aby se chystali na cestu. Zavolala Muchu, aby připravil člun. Panský oblek jim sňali a dali jim sprosté haleny, meče musili schovat. Oběma řinuly z očí slzy, ale matka poručila.

Chvostek přistoupil mlčky k synům a přitiskl je k prsům.

„Nechat si zde zůstanou alespoň do rána.“

„Ne, ne, ani hodiny, zítra bude již celé okolí duněti, počnou se stahovat, zástupy obklíčí hrad a obsadí jezerní pobřeží.“ A zalomila rukama.

Oba chlapci mlčeli, slzy jim tekly po lících. Chvostek se díval na ně a mumlal nevrle jako medvěd, kterého vyburcuje z brlohu.

Bílá paní vyšla a znovu se vrátila. Hlavu si ovinula šátkem a na ramena si přehodila sprostý plášť.

„Půjdu s vámi,“ pravila, „popluji s vámi až ku břehu. Doprovodím vás, až vsednete na koně.“

Vzala každého za hlavu a zulíbala je.

Chvost stál mlčky. Otevřeným oknem vnikaly pablesky na všech stranách se skvějících září do světnice.

„Hleďte,“ vece Brunhilda, „to jest předpověď vojny. Možná, že zítra již se započne. Hrad se bude bránit. Ztekou-li dvůr a hradisko, utečeme se do věže, jeden, dva nebo tři měsíce můžeme se tam udržet, jeďte k dědovi a přispějte nám na pomoc. Pospěšte si.“

V tom jí hlas selhal.

„A kdyby ani nás, ani dvora, ani hradu, ani věže nebylo, pomstětež otce a matku, mstěte se celý život na tom ještěřím plemeni.“

Chvostek se osopil.

„Sloupa nemohou ztéci nikdy. Přiveďte Sasy, my se udržíme.“

Synové padli ještě jednou k nohám otce a k nohám matčiným, a po té poslušně šli. Za výspou u hradiska stál pohotově člun, ve kterém seděl Mucha a ještě jeden chlap s vesly. Brunhilda vstoupila první, za ní pak vskočili chlapci, Chvostek se díval s pobřeží, člun odplul.

Celé jezero planulo zářemi a po něm se hnala černá loďka, bylo pak vidět, která zahýbala k zarostlým břehům, do stínu, aby nepozorovaně proklouzla. Chvostek zatočil očima zdlouha a pohrdavě po kraji a navrátil se do jizby.

Bílá paní navrátila se pozdě v noci se slzami po dětech v očích; Chvostek již spal. Ona si přisedla k ohni, zahleděla se do řeřavého uhlí a tak usnula teprve k ránu.

Druhého dne ráno ptali se věžní stráže.

„Není viděti ozbrojených zástupův?“

„Nic se nehýbe! Nic není viděti, vůkol jest úplné ticho a klid.“

Chvost se zasmál.

„Neopovází se, neodvází se.“

Celý den až do večera čekali, a nic. Kněz opakoval svou:

„Neopovází se.“

Noc ušla pokojně, ráno nespátřil ještě strážník s věže ničehož.

Znova se přibrala večerní tma a vůkol panovalo ticho. Bílá paní chodila s obavou a Chvostek pořád mlel toliko svou, že se neopovází.

V tom stráž na sloupě zatroubila, jednou, po druhé a po třetí. Všichni se hned vzchopili na nohy, čeleď vyskočila ze stájí, pacholci z ležení pod okopem a smerdové se zápraží u předsíně. Ve svitu večerním bylo viděti jen cosi neurčitého. S obou stran lesa mihalo se něco živého a ohromného, jako drak se to pomalu pohybovalo a kroutilo po zemi.

Strážník počal troubiti znovu v roh, ale strachem se mu zarazil dech a pozbyl sil. Se všech stran běžel lid na náspy, na žebříky, na střechy, i kněz se ženou vyšli na zápraží.

Pod lesem stály hromady, které se z něho byly pojednou vyrojily.

„Kmeti táhnou na hrad!“ volali smerdové ukazující rukama.

Za večerních červánků bylo lze určitěji a určitěji pozorovati u lesa tlumy, které se pohybovaly, posouvaly a zvětšovaly. Les vyvrhoval ze hlubin lid na dolinu. Země duněla. V pravo v levo, na všech stranách postupovaly zástupy táhnouce bez pospěchu slavnostně pomalu. Chvillemi bylo slyšet uprostřed panujícího ticha vzdálený hluk a šumot, jako by jezero mručelo. Jezero však nemručelo, nýbrž zástupy dýchaly a koně kráčeli, a na žerdích bylo viděti vysoko připjaté stanice boží, posvátné odznaky válečné.

Zatím, co takto Chvostek a žena jeho stojíce pohlíželi na to, co se na ně v kraji stahovalo, jejich líce zbledla, ano zbělela skoro jak obličej oněch mrtvol, které byly nedávno přes tentýž práh vyvlečeny za nohy ze světnice. Kněz si dal přinésti medoviny, vypil ji a číši hodil na zemi.

„Lidé, na náspy! Kde kdo!“ zkríkl. „Spalte most!“

Lidé se hnali hned za vrata, k mostu, nesouce smolu a loučí. Podlili koly smolou. Smerda sám založil ve všech čtyřech rozích oheň, a po té zase počal lid utíkat do hradu, za zábradlí.

Večerní tma překážela již všelikému rozhledu do dálky, až se plamen rozšířil a syče počal objímati mostnice, tak že se vzmohl a vyšlehl do výše. V červených pablescích objevila se věž, i dvůr, i celé širé okolí; po jezeře tekly ohnivé proudy. V dále nebylo již nic viděti, kolem panovalo ticho, rušené jen praskotem a třeskotem hořících trámčův, a k oblakům svíjel se v kotoučích červený dým jako druhá věž.

Smerdové rozkázali bořiti koly most, aby se spíše sřítíl. Počal padati s třeskem do vody, při čemž napolo spálená a kouřící břevna točila se syčice po vlnách.

Loďky a čluny stahovali od břehů do hradu a schovávali je do okopu. Na zámku panoval ruch, a Chvostek podepřen jsa v boky na všecko se díval. Jen čelo se mu vraštilo a rty jeho potichu proklínaly — ještěří pokolení.

Koly pomalu dohořivaly, oheň pouhasínal, a po něm zavládla tma ještě černější, noc neproniknutelná. Kdo mohl uhádnouti, co se v těch mrtvých temnostech ukrývalo?

Chvostek stál dlouho jako zdřevěnělý, potom nabyv života náhle sebou trhl a křikl na lidi. Počal vydávati rozkazy. Ihned se něco po nádvoří odbatolilo ku břehu, malý človíček odvázal kočádku, nepatrnou jak ořechová skořápka, cosi zašplouchalo a zmizelo.

Znosek s ostříhanou hlavou a s vystřeleným okem leže v té skořápce a skoro sebou ani nehýbaje rozhrnoval rukama pomalu vodu a plul. Člunek posouval se nešplouchaje ani se nekolísaje, jako by jej byly dole nesly bohunky na ramenou.

Lidé se uložili na valech a hledí do tmy. Na věži chodí stráž a rozhlíží se vůkol. Viděti není pranic, nahoře probleskují hvězdy, dole se míhá jezero, v pozadí stojí černé lesy a nemá dolina. Na ní též spočívá tma, nikde žádného olniště, jako by se byly zástupy propadly někam do země.

Jednooký človíček dostihl břehu, schoval skořápku do rákosí, vylezl na břeh a již se nevrátil. Tak uplynula noc. Na východním nebi svítá, mlhy se vlekou po zemi, pranic není viděti, jen země zdá se dýchat a pohybovati se. Mlha nad jezerním pobřežím opadáva pokrývajíc lesy a pole. Hledí s naspů do mlhy a nevidí nad ní pranic.

Střely zasvištěly. S obou stran počalo se sypati kameni. (Str. 233.)

Na východě se za mlhami červená a zlatí, vítr zavál po zemi, zmitá ležící na ní záslonou, trhá ji a shání zase na lesy.

Lidé pohlížejí s náspů, před nimi stojí zeď, hlava na hlavě, paže na paži, množství jako písek na pobřeží. V předu zástup Myšků na koních a stařešinstvo kmetův.

Chvostek již vylezl na druhé patro věže, stojí, počítá a spočítati nemůže. Kroutí hlavou.

„Ať si postojí, však půjdou!“

Kamkoli oko popatří, všude zří známé obličejce; tam stojí bratři těch, které pobil, onde synové oněch, co byli potopeni v jezeře, a tamo ti, co byli s Myšky na hradě; jest jich celá řada. Stojí jako zeď a hledí na hrad, jako by jej chtěli očima pohltiti.

„Nechať se podívají!“ zabručel a pomalu sestoupil se žebříku.

Tam opilí smerdové rozestavují lid a dodávají mu odvahy.

„Hoj, hoj! Totě luza, a ne vojáci, prašpatná to družina, od rozsochy a od rádla, chátra.“

Brunhilda též vyšla, rozhlédla se vůkol, lomí rukama a zakrývá si oči. Chvost se směje, ale chodí bledý jako mrtvola.

Onde, podivno, ani křiku, ani volání, stanuli, stojí; jen se posouvají, pořád blíž a pořád blíže. Někteří nesou na plecech čluny, jiní svazují u břehu plť. Zde pak chystají luky a praký.

Vyšlo slunce, nebe se zastkvělo dnem. Myškové volají z daleka:

„Ejhle, poslední tvůj den, ošklivý Chvostku! Pokloň se slunci a rozluč se s ním, neboť již ho vícekrát nespátříš!“

Kněz neposlouchá, sedl si na lavici a pije. Napínají lučičtě. V pravo v levo hromadí se čluny, jako by ze země vyrůstaly, lidé se tlačí k nim, spustili plť a plují, člun s člunem a prám s prámem v řadě svázané, až k náspům.

Na okopech ležící lid náhle se vzchopil, s obou stran zahoukl pokřik, až se země zatřásla, krkavčí stádo vzlétlo s vřeskem se sloupa a vzneslo se do povětří.

Střely zašvištěly. S obou stran počalo se sypati kamení. Dolů se válejí balvany a trámy srážejíce s sebou lidi do jezera, a kdykoliv celá řada útočníků zmizí s ohromným šplachotem vln do hlubiny, na hradě se vždy rozlehne vítězný pokřik.

Jedni byvše odrazení padají a druzí se derou na jejich místa, živí lezou po mrtvých. „Na náspy! na náspy!“ Smerdi běhají, podněcují, postrkují a křičí. Dvakrát odrazili útok, třetí hromada se valí,

vrazila na hradní zálohu, tlačí ji v nádvoří a do vrat. Lidé se svírají v půli a zápasí.

Chvostek se podíval a sběhl.

Vrazil do jizby a vynesl ženu na zádech. Ženské se ženou plačky za ní.

„Na žebřík! do věže!“

„Na sloup! na sloup!“

Snášejí uzly a opony, co kdo chytil.

„Statečný lid na věži!“

Na žebříku hemží se černo, až se pod lidskou tíží prohýbá, a nenasytná věž ustavičně pohlcuje utíkající zástupy.

Záloha byvši vytlačena s náspů vběhla se strašným vřeskem do nádvoří. Udeřili na ni se všech stran, nemohla se ubrániti, cesty jsou postlány mrtvolami, náspy jsou pokryty padlými, po jezeře plynou těla s krvavými obličejí. Kde kdo vzpíná se na žebřík, a v té ho již táhnou od vrchu do vnitř, dvéře zahrazují a podpírají deskami.

Myškové opanovali náhradí. Co se namanulo, padlo, co zahodilo oštěpy, spoutáno. Lidé se rozběhli do světnice a komor zajímat, hledat a svazovat, ale všude našli všecko prázdno. Kněžna toliko zanechala v jizbě žlutý džbán s otrávenou medovinou, ale Myško vrazil do světnice první, shlédl jej a praštil jím o podlahu, až se roztránil v kusy.

Hrad byl pln vítězného lidu. Vyhazují čapky do povětří a volají:

„Lado! Ať žijou Myškové! Chvost ať zhyne!“

Nyní hledí všichni na věži. Nelze se k ní ani přiblížiti. Kdo přistoupí, je ztracen. Shora se sype kamení a tlučé. Lid od sloupa odstoupil.

V tom kdosi hodil do stáje hlaveň, jiný založil oheň v malovaném dvorci, dým a kouř se vyvaluje, světnice hoří!

„Ať tu nezůstane kámen na kameni, trám na trámě, obraťte Pepekky v popel!“ počali volati Myškové a svolávatí svůj lid troubením dohromady. Byl dán rozkaz, aby se postavili v nádvořích, tak aby příbytky, stáje a kolny shořely do posledního uhle.

Toho díla bylo na jeden den dosti, na věž pomýšleti byl čas i zítra.

Suché příbytky a jiné budovy byly záhy v jednom plameni. Lidé z nich ještě ani neuspěli zachránit, co tam zůstalo, když oheň kolem vše obsáhl a proměnil v jedinou spoustu plamenův a žáru.

Zástup Myšků se šel radit se stařešinstvem. Šli z nádvoří na vzdálený pahrbek. Tam se zhrozili strašného pohledu.

Psi totiž povytahali nehluboko zakopané mrtvoly otrávených strýcův a synovců Chvostkových napolo ze země a zdechnuvše při nich zůstavili je porvané. Ležely tam jsouce smrti strašnější, zneuctěné a s padlými zvířaty pomíchané. Příchozí se zachvěli hrůzou.

„Poslední z rodu jejich!“ zvolal Myško. „Vyhladil je, aby již po něm nezůstal nikdo, kromě starého Miloše a slepého Leška.“

„A jeho dvou synů, kteří se pěstí v Němcích!“ doložil druhý.

„Nechť žaroviště jeho domu poslouží těmto tělům za pohřební hranici!“ řekl Myško.

Ihned byli zavoláni pacholci, aby sebravše těla zanesli je tam, kde planul nejprudší žár, aby v něm shořely, a duchové jejich mohli jíti se žalobou k otcům.

„Ubožáci,“ děli zbožní lidé, „ještě by se musili vláčeti po smrti po zemi, dokavad by jejich těla neshnila. Tutě hranice, jako by ji schválně zapálil, aby mohli shořeti na ní.“

Chvostek se díval se sloupa na to, kterak čeleď mrtvoly sebrala, vodou omyla, rouchy zahalila, a vzavši je s nosidly na ramena šla ke hranici. Napřed šli nosiči pozůstatků Mstivojových a Zábojových, potom ti, co nesli děti jejich, a všichni došedše místa, kde stála světnice, a shrnuvše hlavně s oharky na velikou hromadu, počali skládati tělo po tělu vedle sebe. Nejvýše leželi dva otcové, u nohou jejich pak děti blízko u sebe. Rozzuřený plamen uchvátil hned poskytnutou jemu potravu. Vůkol stojící Myškové hleděli zbožně na to, kterak tělesné ostatky na ohnivém, krvavém loži hořely a obracely se v popel. Blankytné ohníčky vznášejíce se nad nimi sprovázely duchy jejich.

S horních pater věže dívaly se zvědavé oči, a plamen se stavení, ke sloupu přiléhajících, olizoval jeho zdi vypínaje se vysoko, jako by chtěl vniknouti do vnitř.

Kouř se vtíral okny.

K večeru počal požár hasnouti. Hromady se položily na hradíšti pod sloupem a odpočívaly, ale hodně daleko od věže, neboť z této litaly ustavičně střely, kameny a trámy, které lid hnětly jako slámu. Myškové se staršími usedli kolem a radili se.

„Co udělati se sloupem a s nimi? Ohněm jich strávití nelze, póněvadž kámen se mu nepoddá; sekerami a mlaty tak mocné zdi

těž nerozboří, ptákem nahoru nevyletí, myši ani krtkem se do něho nepodkopají, poněvadž má základy přehluboké, jestiť prý ho ještě právě tolikéž v podzemí jako nahoře.“

„Jen hladem se jich zmocníme, jinak bychom marně vydávali lid na smrt,“ vece Krvavá šije. „Položíme se kolkol táborem. Mají-li stravy na měsíc, budeme tu ležeti dva měsíce, a mají-li jí na dva, pobudeme tu ještě déle, pokud jich úplně nevymožíme. Čím více lidu se tam uzavřelo, tím spíše je hlad zahubí. Polovic zástupů propustíme, bude nás dosti, abychom jim nedali z jámy vylézt.“

Jak řekli, tak se i stalo; část kmetů táhla domů, ostatní pak se rozložili pod věží, na hradě a na jezerním pobřeží.

Myškové se chystali k jídlu, když z poblízkého lesa vyjel zástup lidu, stanul na pahrbku rozhlížeje se vůkol spáleného hradu a zvolna popojel ke stařešinstvu. Když pak se blížili, ukázalo se, že to byl Bumír a jiní, kteří stáli při Lešcích a příslušeli k jejich krvi. Oni právě tak jako Miloš a jeho rod ohnivých hesel neuposlechli. Bumír zcela se přiblíživ nesestoupil s koně, toliko pokývl na Krvavou šiji hlavou.

„Z knězova hradu jste udělali spáleniště,“ řekl pomalu, „a kde jest Pepelek?“

Myško směje se ukázal na věži.

Bumír kroutil hlavou.

„Tím ještě všech Lešků nevyhubíte,“ odpověděl, „ještě nás tu trocha zůstane, kteří náležíme k rodu! Co chcete od nás?“

„Od vás? Abyste tiše seděli a nechtěli nám panovati,“ odušil Myško.

„Cože? Pořád vám ta stará vlčí svoboda vězí v kotrbách? Němci tu budou co nevidět, jednoho svrhnete a druhého na místo jeho posadíte.“

„Ano, ale z vás žádného!“ řekl Myško. „Žádného z toho rodu, který nás chtěl zapřáhnout a orati námi. Ne! Však nalezneme kmeta.“

Bumír se ohledl na věž.

„Hodláte snad sloupa dobývatí?“ otázal se.

„Ne,“ řekl suše Myško Krvavá šije, „posedíme pod věží, až hlady pojdou.“

Bumír seděl na koni se svěšenou hlavou.

„Jen aby potom nepřišli Němci a nepomstili se za ně,“ řekl. „Potom toho bude pykati vinný i nevinný, i můj dvůr pak bude obrácen v popel, spustoší nám pole a poberou lid do otroctví.“

Myškové se smáli.

„Což pak nemáme oštěpův?“ ozval se mladší, kterého nazývali Bílým.

„Ale Sasové mají na sobě a na střelách železo,“ řekl zase Bumír, „jich deset přemůže sto vás.“

„Ale také jich sem ze Zálabí ani sto nepřijde,“ vece starší.

„Zajisté že ne,“ zvolal Bumír, „neboť jich deset svolá si sto, nebo třebas i dvě stě Pomořanův, a ti k nám nemají daleko.“

„Těm se zase na oštěpy vyrovnáme,“ odušil Myško. „Hrozeb se nebojíme!“

Odmílčeli se, potom Krvavá šije zvedl ruku.

„E... Když vy, Bumíre, a všichni Leškové toužíte po pokoji,“ řekl, „sedte v pokoji a do našich záležitostí nám nelezte. S rodem svým bojovati nechcete, my vás k tomu také mermomocí nenutíme, ale nevyvolávejte vlka z lesa! Sedte pokojně.“

Bumír se zamračene podíval.

„Přišel jsem k vám se slovem a ne s kamenem,“ počal zase svou, „nebiju se s vámi. Pravím vám jen to, že je nás Leškův a Leškových potomků ještě přemnoho. Dnes jste vy mocnější, zítra jimi můžeme býti my. Sedíme na jedné zemi, bylo by hodno uzavřítí mír a nezabíjeti se na radost nepřátel!“

„My vám dáme mír!“ řekl Krvavá šije. „Co ještě chcete?“

„Propusťte z věže i toho, ježto chcete umořiti hladem,“ odpověděl Bumír sedě pořád na koni a pozvedaje oči k věži.

Myško se rozesmál.

„I ano, dobrá,“ odušil, „jen až nám nejprve vrátí ty, jež otrávil a pozabíjel.“

To řka odkryl šiji a ukázal svou ránu.

„A mou krev mi též musí vrátiti!“

„Což pak ještě nemáte dosti té pomsty, že jste mu spálili dvůr, zničili statek, pobrali poklady a potloukli lidi?“

„Je-liž to krev jeho?“ otázal se Myško Bílý, který byl při řeči prudký. „To jest jeho majetek, ale ne krev. My žádáme krev za krev.“

Bumír se zamyslil.

„A zítra to řeknete nám! A všem Leškům po celé naší Polaně.“

„Vojny vám nikterak nevypovídáme,“ pravili druzí, „Miloš se synem sedí pokojně, a vám se nestalo pranic. Panovati vám nad sebou nedáme, ale žiti vám nezabraňujeme.“

Znova všichni pomlčeli, a v tom něco od věže zašramotilo a zaklepalo. Chvostek odtáhl od okna ve zdi závoru a volal:

„Bumíre! Snad nebudeš hovořit se zbojníky? Se vzteklou zvěří mluvit nesluší, ta se musí práti po palici! Seberte lid a přijďte nám na pomoc. Co se týká nás, týká se i vás.“

Myško pozvedl oči k místu, odkud hlas vycházel. Vedle něho ležel luk, chopil se ho, namířil a střela zasvištěla v povětří, utkvěla však v dřevěné závoře a z věže se ozval řehot, a hned zařičela i druhá, převeliká, opeřená střela z okna, kteráž uvízla v rouchu Myškově. Tento ji vytrhl a s opovržením odhodil.

„Plemeno ještěří!“ volal Chvost shora.

„Psi vztekli!“ spílal Myško.

„Jedovaté zmije!“

„Šeredný hade!“

„Mrchy a zdechliny!“

Takovými homerickými názvy si s obou stran láli a spílali.

„Bumíre!“ zvolal opět Chvostek ochraptělým hlasem. „Jeď domů, svolaj své, nedejte nám zhynouti, jinak ta neřádná luza i vás vyhubí!“

Jezdec se s koněm obrátil. Myško s něho ani nespustil oči.

„Poslechněte rady Chvostkovy, nebo mé,“ pravil, „zvolte si, která je lepší. My však vám něco povíme a na to se svatě zaklínáme.“

To pověděv sebral hrst hlíny se země a zvedl ji do výše.

„Zaklínáme se, pravím ti, Bumíre, půjdete-li Chvosta bránit, povstane-li jen jeden z vás proti nám, nenecháme ani duše na živu. Pamatuňte si to!“

Bumír a jeho mlčící druhové pohlédli ke sloupu, odkud zaznívaly neurčité hlasy a volání, obrátili pomalu koně a krokem odjeli; Myškové se dívali klidně za nimi.

Kdo by byl v tu chvíli vešel do těsného vnitřku věže, byl by se musil zhroziti toho, co se tam už toho dne dělo.

U spodu byl stlačen lid, čeled, pacholci a nevolníci, kteří tam byli vzati pro obranu. Místa bylo tam pro ně velmi poskrovnu, kromě toho tam panovalo dusno, a čeled pojmál strach, tak že reptala naříkajíc na bědy, že raději nešla do zajetí, než aby tam

bídně hynula. Nad tímto nespokojeným množstvím stáli smerdi s holemi nařizující ticho, ale lid hrozebně mručel. Ze studně vytahovali po provaze vody, která nemohla žíznivým ani vystačit, jiného nápoje nebylo. Na druhém stropě stáli vybraní střelci chystající se k obraně; tamtéž přecházel kněz i Brunhilda.

Z koží upravené lůžko v koutě sloužilo jim k odpočinku. Třetí poschodí bylo též zaujato ženskými a branným mužstvem, nahoře pak přecházely hlídky. Ve věži bylo slyšeti sténání a pláč. Dva z pacholků při útoku raněných ihned zemřeli, taktéž jedna žena strachem a nemocí. Již ležely tři mrtvoly, s kterými si nevěděli uvnitř rady. Musili je horním otvorem z věže vyhodit, a tato na zemi padající, potlučená a zneuctěná těla byla jako by předpovědí toho, co se mělo na sloupě dít. Tentýž osud očekával i jiných.

Chvost s ustavičnými kletbami na jazyku chodil od okna k oknu a díval se, Brunhilda ležela dlouho jako mrtva nemluvic ani slova. Nemluvili k sobě, a bylo zřejmo, že si v duchu neštěstí to vzájemně vyčítali. Pepelek obviňoval ženu, žena zase jeho.

Oba se ještě hodlali brániti doufající, že jim synové přivedou pomoc. Brunhilda po dlouhé, nečinné skleslosti ducha i těla, ježto muž jen klnul a ničeho nepodnikal, zavolala Muchu a šla s ním prohlížet zásob. Obilí měli hojnost, nebylo tam však kromě dvou sešlých kamenův od starých žernovů, čím by si byli mohli připravit mouky. Pekárna tam byla též, na pečení chleba nebylo však lze pomýšleti, poněvadž dříví nebylo mnoho. Na kaši umleté zrní mělo sloužiti s vodou hladovým za posilu. Žítí tak měsíce!!

V onom poplachu při útěku na věž málo kdo s sebou co vzal, sotva měl někdo nějaký suchý kousek chleba nebo placku. Studně, z níž musili čerpati, byla stará a spustlá, první vědra vylili pryč. Žíznivý lid již po té pil, ale přece se mu ta brynda hnusila.

Když se Brunhilda skulinami na tu ozbrojenou luzu dole dívala, zdála se jí hroznou a strašnou. Tázala se Muchy, zdali jí uživí a udrží, tento pohlédl mlčky dolů a neodpověděl. Ti, již včera padali před pánem na tvář, nyní, když byl v nebezpečnosti, setřásali nevoli se šíjí a reptali. Bylo je viděti, kterak leží lhotejně, netečně na zemi a jsouce voláni sotva pozvedají hlav. Někteří po koutech ohlízejíce se něco si potajmu šeptali.

Všichni se domáhali hlasitě jídla a pití, a smerdova hůl jim stěží nařídila a vnutila ticho.

Brunhilda vzala svého důvěrníka Muchu stranou a poukázala mu dolů na lidi.

„Úst mnoho, paží málo!“ zašeptala. „Jaká pomoc?“

Dlouho šeptali. Chvostek hned přecházel, hned zase padal do kouta na kůže, hned přistupoval k oknu a díval se na Myšky, kterak pokojně nabírali přivezené pivo z kádí a kterak si na něm sami i s lidem svým pochutnávali. Tehda zaskřípav zuby odskočil od okna a vrátil se na postel. Se ženou se potkávali mlčky, pomíjeli se nemluvíce vespolek ani slova.

Brunhilda se radila s Muchou, a kněz též, když ho mlčení dopálilo, bral důvěrného sluhu na stranu a radil se s ním.

Smrákalo se, když Mucha sešel dolů a počal vybírat lidi na horní patro, na noční stráž, ale rozděloval je jaksi podivně, zcela po své vůli, jedny zůstávají dole a druhých posílaje nahoru. Ti, co byli ponecháni na shnilé slámě, nemrzeli se proto nikterak, alespoň měli pohodlnější ležení. Vybraným bylo poručeno po žebříku vylézt a kdyby se k sloupu někdo přiblížil, pouštět střely a házet kamení. Ledva že tito odešli, přinesly dolů dvě Brunhildiny ženštiny na miskách večeři. Byla to jakási sotva teplou vodou zadělaná kaše, ale i na tu se hladoví kvapně vrhli, tak že se po ní jen omželo, kdežto nepokojná kněžna dívala se skulinou, kterak jedli, po jídle ulehli a hned pousínali. Všichni usnuli, a to právě tak, jak a kde kdo seděl nebo ležel, nikdo ani s místa se nehnul. Usnuli jaksi divně, těžkým snem, který jimi lomcoval, z něhožto se zdáli s marným úsilím chtít povstati. Za hodinu, za dvě skončily se i tyto zápasy ze sna, a dole zavládlo mrtvé ticho.

Mucha sestoupil s loučí k nim, obešel jednoho po druhém, dotkl se tváří každého, přiblížil se k nim naslouchaje dechu, spočetl je a vrátil se nahoru.

Brunhilda se zbavila nepotřebných lidí. Shora bylo svedeno několik lidí dolů, kdež obdrželi rozkaz vyházet okny mrtvol. Popravčí ti byli podobnému zaměstnání patrně zvyklí, ani se nedivili, ani se nevzpírali, odřeli své druhy, podívali se na blede a zesinalé obličejce, a dali se do díla.

Když první těla počala padat, Myškové seděli se svým lidem u ohně pohlížejíce z povzdálí na sloup. Několik zvědavějších se přichomejtlo k věži, hned se jim počalo na hlavy sypati kamení, a jednoho přimáčkla padající mrtvola k zemi. Lidí těch se sypalo se

všech stran jako zralého ovoce. Oblehatelé na to hleděli s počátku s údivem.

„Sprošťují se nepotřebných úst,“ pravili si, „hodlají se tedy bránit a čekat.“

Celá noc potom ušla v tichosti, na věži se však kmitala světla v otvorech a v ležení hořely ohně. Někteří spali, jiní bděli chodíce na stráži. Leckdy zasvištěla s horního patra na vyhlédnutého střela, nebo zavrčel z praku vyhozený kámen, který mrzačil, zarýval se do země, nebo rozmetával řeřavé uhlí na ohništích.

Havrani a krkavci k těm hodům svým krákorem u výši přivzrukovali, nemohouce se ani upokojiti, ani zaujatých hnízd svých nalézt. K ránu zdálo se všecko usínati, ale Myškové porozestavěli skryté sice, ale bedlivé strážce kolkolem, tak že nikdo nemohl ze sloupa vyklouznouti.

Nad spáleništěm nastal znovu bílý den. Poslalo se do lesů pro zvěř a do statků pro chléb i stravu zástupům. Mnoho lidu bylo rozpuštěno, již ho nebylo tolik potřebí, a pomoc také nemohla přispěti tak brzo.

Pozůstali se rozložili daleko od věže, tak aby jich ani šíp, ani kámen nedoletěl a nezasáhl, ačkoliv se o to děly stálé pokusy. Zpívali a veselili se u ohňův.

Na věži se neukazovalo ani známky žádného života, jenom nahoře přecházeli lidé a dívali se do dálky. Zručnější je zapuzovali střelami, tak že se musili skrývati za zídku a mizeli. Několikrát poznali tam i Chvostka, kterého přivítali nadávkami a křikem.

Kdykoliv letěla střela nebo padal kámen, vždy povstával nehorázný smích. Leckdy na sebe pokřikovali zlolajnými slovy, jindy zase dlouho mlčeli.

Třetího dne počal kolem poledne volati z okna hlas dolů pod věž. Myslili si, že se snad již hodlají vzdáti.

Myško Krvavá šije chtěl již jíti a vstal, ale v té ho předešel nejmladší bratr, kterého nazývali pro dlouhé nohy Zoravem. Běžel pod věž a obrátil hlavu vzhůru hledě k oknu. S věže rozlehl se smích a v tom mu již také sletěl z otvoru ohromný balvan na hlavu, mozek a krev vystříkly, mladík zavrával, padl a skonol.

Myškové lomíce rukama počali křičeti:

„Krev za krev!! Žádný odtud živ neodejde!“ Strašné bylo volání, žal i hněv obléhajících, ale Chvostek se smál pořád hlučněji

a drzeji. Smělejší přiskočili chtějí zachrániti ubožákovo tělo, vrhli na ně trám, který však zasáhl a zamáčkl toliko mrtvolu.

Myškové lkali nad ztraceným bratrem. Lidé se sběhli, rozbité tělo vynesli a hned se chystali k jeho spálení na hranici.

Na žarovišti, kde včera shořela těla Lešků, položili teď ubohého mladíka, snesli dříví a započali pěti písně, kdežto shora je vyrušovali kletbami a posměchem.

Uprostřed tohoto pálení přišoulal se v přítmí do tábora malý človíček s ostříhanou hlavou a s vyraženým okem. Pohlížel úkradkem k věži, obcházel kolem ohnisek a sbíraje pohozené kosti okusoval je, neboť byl patrně hladov. Zároveň se psy usedl si na hromadě smetí, nikdo mu toho nezbraňoval. Byl úplně neznám. Tehda se takových chudobných, pomatených a slepých dědkův i bab mnoho toulalo, i bylo zvykem častovat a sytiti je.

Některým pomatencům přičítávali tehda jakéhosi nadání náměsíčnického, jiní obveselovali se zpěvem, skoky, nebo se pokoušeli o věštění. Právě takovému bezbrannému a dobromyslnému tvorů podobal se i rozedraný Znosek. Několik mu hodilo po kousku chleba, po nedohryzané kosti, ze kteréž on s velikou chutí vyssál zbytky tuku. Nevšimli si pranic toho, že se stále ohlížel na sloup a obcházel kolem něho, jako by něco po zemi sbíral. Již se setmělo, když přilehnuv nedaleko věže ke travnaté zemi zmizel.

Zemdení lidé u ohniska dřímali, stráže se dívaly na jezero, když z jednoho otvoru na věži počal opatrně padati k zemi silný provaz. Spouštěl se tak, že ho nikdo nepostřehl. K němu lezl po písku Znosek, jenžto si jej upevnil kolem pasu.

Bylo ticho a tma, vítr časem přeletěl po dolině, nad močály, zašuměl v rákosí a běžel někam jinam roznášeje s sebou ze spaliska šeredný zápach. Na pobřeží stojící strážník uznamenal něco po zdi se míhajícího a jak obrovský pavouk po hladké zdi lézti se zdajícího. Nemohlo to býti nic jiného, nežli duch.

Stín ten vystupoval ustavičně výš a výše, konečně se přiblížil k otvoru, okenice se potichu odstrčila a již již měl za ní zmizeti, když odvážlivý hlídač pustil střelu, ozval se výkřik a všecko zmizelo.

Vtažený Znosek ležel ve věži na druhém patře a sténal, uvízlaf mu střela v šíji. Přispěvší žena mu ji vyňala, ale krev jen se lila. Přiložili mu houbu a zavázali ránu plenou, aby se mu krev zastavila. Chvostek bruče popošel k němu a dotkl se ho nohou.

„Slyšíš, byl's u kněze Miloše?“

Znosek mlčel a syčel.

„Byl,“ řekl posléz neurčitě, neboť mluvit mu nebylo snadno.

Sřela mu uvízla hluboko a prodrala mu hrdlo, s každým slovem tekla mu zároveň i krev. Hleděl na Brunhildu jako pocházející pes na svého pána, přilezl jí k nohám, uchopil její chodidla, zlíbal je a skončil.

Chvostek se ho ještě několikrát dotkl nohou, ale života v něm již nebylo. Zaklnul tedy na mrtvolu a odešel. Bílá paní dala na něho vhoditi plachtu.

Druhého dne měl býti jako zbytečná mrtvola vyhozen stranou k jezeru.

Čtvrtého dne vystrčil smerda z horního okna hlavu a počal proklínati a láti, hroziti pěstmi a nadávati. Z tábora mu odpovídali posměchem.

„Pse psovitá!“ křičeli na něho kmeti. „Tak ti otevřel tlamu hlad, třebať se nám přece nad tebou smilovat a dáti tobě něco k snědku, abys ještě se nevztekl.“

Chasa uříznuvši kus masa ze zdechlé klisny podala je se smíchem a s úštěpky na dlouhé, svázané žerdi smerdovi. Ačkoli věděl, co mu podstrčili, uchopil to oběma rukama a hned zmizel.

„Už je trápí hlad!“ řekl Myško Krvavá šje. „Nu, však uvidíme.“

Když se zvědochtivá mládež v noci přikradla ke zdem a nastavovala uši ke stěnám, zdálo se tam uvnitř něco mručet a šuměti, jako v úle zavřené včely, po té pak bylo tam slyšeti cosi jako nářky a zase ticho.

Šestého dne uslyšeli náhle křik, ukrutnou vřavu a pláč, jako by uvnitř zuřil urputný boj, neboť stěny ranami sténaly. Několikrát zařval strašný hlas, jako by s ním celý život prchal, pronikl povětří a zmlkl jako přetržená struna houslí.

Potom znovu ve věžici cosi bouřilo a tlouklo, s ohromným hřmotem letělo, padalo a třískalo se. A nastalo dlouhé ticho. Jenom někdy ukazovaly se v oknech bledé obličejy a zase zmizely, i zdálo se, jako by se byli chtěli napíti povětří otevřenými ústy, jejichžto rty měly rozevřeny a jazyky převislé, ale o slitování a milosrdenství neprosil nikdo.

Desátého dne věž mlčela, havrani a krkavci se vtírali do oken, obsedajíce je, jako by se domáhali vpuštění dovnitř, a strašně krákorajíce. Zaháněli je šípy. Poodléтали na chvíli a znovu se vraceli do-
bývajíce se dovnitř s druhé strany. Myškové dali zavolati na do-

mluvu, neozval se však nikdo. Ještě stáli čtyři dni. Stráže nahoře nebylo, ve vnitřku panovalo hrobové ticho smrti. Některým se to čekání zprotivělo i žádali, aby se všemu již udělal konec. Již se jim odnechtělo dívat se na zeď, střílet do ptactva a poslouchati — mlčení.

Myško Krvavá šíje poručil navázati žebříkův. Čeď jeho nalezši ve spáleništi stará vrata přistavila k hornímu vchodu tři žebříky zároveň, a držice ona vrata pro ochranu nad hlavami, tak aby padající kamení pozbylo prudkosti a síly, počali vylézati vzhůru.

Upevňovali žebříky, nikdo se neukazoval, dostoupili zavřených vchodů, nikdo jim nezbraňoval vejíti. Počali zatarasený vchod tlouci, rozbíjet a vylamovat, zevnitř nedostalo se jim odpovědi.

Se všech stran počali přistavovati víc a více žebříkův, a v té již také vpadla vrata pod ranami mlatův a obušků dovnitř a sřítla se s temným rachotem až na dno.

Ve věži bylo tma jako v hrobě a ticho jako v noci na hřbitově, nebylo tam nikoho viděti, ale za to panoval tam nepříjemný zápach ze shniliny a z mrtvol.

Na zpodu, zcela na dně ležely kupy rozmačkaných, rozlámaných, zsinálých a hniječích těl; jedny utloukly trámy a lešení, s nimižto se sřítli, druzí se zase pozabílely, když spadli.

Na horním patře ležela dvě svinými skvrnami pokrytá těla, Chvostka a ženy jeho, kteří zemřeli hladem neb pravením.

Na živě tam již nezůstal nikdo. Vzbouřenému lidu svrhli dle všeho s horního patra na hlavy kameny obtěžkaný strop, který s ohromným rachotem se sřítiv a roztříštiv zhnětl cháturu na máčku. Jediné po koutech ležící Mucha a smerda zůstali ještě na živě, aby zdlouhavě zmírali.

Když vnikli do věže, celým táborem se rozlehl veliký jásavý pokřik. Kmetové i lid toužili již po domově, uvítali tedy vítězství s radostí a hlukem.

Myškové pozvedli čapky do výše, počalo se hrabání ve spoušti zřícenin a hledání skrytých pokladů Chvostkových, a rozbíhající se hned zástupové spěli po mírech se zvěstí, že na hradě již panovali jen havrani.

XXII.

Na příští úplňk měsíční svolána byla na spustošený Chvostkův hrad velká více kmetův.

Ale již o tři dni dříve, když se ještě mnoho měsíční tváří k plni nedostávalo, starší se počali po dvorech a ohradách shromažďovati, radit a vadit. I bylo lze dle okolností předpovídati, že na onom spáleništi, jež zřelo tolik hrůz a ukrutností, ani více se v tichosti a klidu neskončí.

Ctibor jeda za svými zastavil se cestou též u dvorka Piastunova, hodlaje ho též povolati s sebou na poradu.

„Já bych se tam mezi vás ani nehodil,“ odpověděl mu syn Košíčkův, „a raději si dohlédnu ke svým brtím. Nechať to rozhodnou zámožnější, já jsem chudák a nechci se tlačiti do předu, neboť v sobě necítím potřebných k tomu sil. Nejsem tomu zvyklý a neumím rozkazovati, nežli svým včelám, které mne poslouchají, a čeledi, která se mi nikdy neprotiví. Přeju vám toliko, abyste započali dílo ve šťastnou dobu, jakož i na to vás upozorňuji, abyste si popílili s volbou kněze, neboť jakmile Němci zvětří, že se nám nedostává vůdce, budou tu co nevidět. Stojmež k sobě po bratrsku jako jeden muž. Co se mne týče, co mi poručíte, to též udělám, a co třeba dělati, to vy lépe víte.“

Ctibor vrtě hlavou pousmál se mu.

„Potřebovali bychom, rozmilý otče, vašeho brtnického rozumu,“ řekl, „neboť u nás se neschyluje na čas, ale na strašnou

vichřici. Zůstalof mnoho krve Lešků, menší drobotiny a mezi našimi kmety vítězi je též mnoho takových, kteří by se rádi dostali na hrad a knězovali. Nebudeme mítí práce tak snadné.“

Oba povzdechli; starý hospodář trval však stále na svém, že půjde raději ke včelám než k lidem. Rozloučili se tudíž u vrat, a Piastun vzav si na záda košík odešel co nejrychleji do lesa, tak že jiní vedle statku na víci jedoucí, kteří se později čeledi a ženských o něm poptávali, dověděli se jen tolik, že ho již dávno nebylo doma.

Kmetové se sjížděli se všech stran ke Goplu, také Leškové jeji hledíce ponuře a se strachem v srdcích, ale nechtíce ustoupiti. Myslili si snad, že neshodnou-li se lidé o jiných, navrátí se opět k nim. Potkávali se cestou mlčky a měřili se nedůvěřivě očima.

Ustanovené místo bylo zvoleno pro víci asi proto, aby připomínalo důtklivost a bezodkladnost celé věci.

Čerstvé zříceniny, ledva vychladlé oharky, vyčnívající z nich černé trámy, dosud nevsáklou krví zalitá země, spustlá věž, ze které byly mrtvolvy vyházeny k jezeru, zakopány a spáleny, aby nekazily povětří, všecko to uvádělo na paměť, aby se bez odkladu vykonala volba nového vůdce, poněvadž pomsta za Pepelka již táhla.

Přicházejícími kmety, župany a vladykami se již vůkol hemžilo, a pořád ještě přibývalo nových a nových. Někteří s koni stáli čekající, brzo-li se co započne, druzí pustivše je na pastvu rozložili se na zemi, a jiní zas přecházeli od skupiny ke skupině vyzvídající a vytahující.

Všem bylo zřejmo, že oni Myškové, kteří Chvostka snědli, budou mítí první slovo, ale všichni pro ně nebyli, ani se jich nezastávali.

„Ačkoliv je to čistá naše kmetská krev,“ pravili, „zajisté by nám ukázali zuby a drápy, jak onen, kterého jsme se ledva zbyli.“

V zástupu se nalézal i uzdravený již Doman a Ludek, Višův syn, i mnoho jiných, až ze zemských končin, z hvozdův i lesů, toliko Piastuna vyhlíželi nadarmo.

„Ten by se nám zde hodil,“ pravili mnozí, „je sice člověk prostý, ale má zdravý rozum, vidí bystřeji, ačkoliv mnoho nemluví a při nikom není, snaží se jen o dobro celé obce.“

Ptali se po něm. Ctibor řekl:

„Šel ke včelám.“

Již bylo k polednímu, lidé se scházeli pomalu; někteří již se nemohli dočkatí počátku, všichni pousedávali kolkolem a nejstarší byli vyzývání k zahájení sněmu.

Věkem nejpokročilejší byl Žula, bohatý, daleko v lesích obývající kmet z rodu Jaksův, který miloval pokoj, ale poradám a vícím nebyl zvyklý. Byl jmín surovým a ukrutným, ale byl též spravedlivým v rozsuzování potřebných věcí. Stařec ten pohladil si vous a bradu a svráštiv obočí řekl krátce: „Volmež, a rychle, každý má doma co dělat. Když jste si přáli změnit pána, nuže, zkuste štěstí. Já vám tu nemám co říci, leč to, že zde již vidím knězů množství, kdežto ještě nemáme ani jednoho, větší potíž bude o poslušnou obec. Proč pak bych nemohl býti knězem i já?“ —

Jako jiní rodové, tak i Myškové seděli pohromadě při sobě, celé shromáždění rozložilo se dle mírův a rodův. Ale Myšků bylo přece skoro nejvíc a také si počínali nejhlučněji. Na ně se též obracelo nejvíc očí. Každý rod byl by nejraději dal za kněze někoho ze svých. Nejzámožnější, cítíce se Myškům rovnými býti, drali se též do předu.

Z krve Lešků také se jich dosti sešlo a stáli si s kmeny skoro na rovni, nechtíce jim ustoupiti. Pohlíželi na ně úkosem. Přišel tam i starý zamlklý Miloš s oslepeným Leškem, kterého držel při sobě opíraje se o něho, jako by se tím chtěl osvědčiti, že svou krev draze zaplatil. S ním byli spřáhnuti Bumírové a mnozí jiní.

Podobně tam seděli pohromadě rodové Jaksův, Kaňův, Porajův, Staržův, Vizimírův a mnoho jiných. Všichni se dívali na sebe zdajíce se projevovat očima své smýšlení:

„My jsme právě tak dobří, jako vy.“

Radíce se šeptali vespolek.

„Zvolme Myška,“ řekl jeden z jejich družiny. „Myška s Krvavou šíjí. Onť již podal důkaz, že vodit umí, my pak potřebujeme vítěze a vůdce.“

„Hoj, hoj!“ vskočil do řeči druhý. „Proč ne některého z Kaňův, ti též umějí dobře mávati dřevcem, a zámožného též jest nám potřeba, abychom se na něho nemusili skládat a sesýpati.“

„Višův rod je také zámožný,“ vece třetí, „a starý Viš zaplatil životem svolanou víci první.“

Již se rozmáhala vřava, svornosti nebylo pražádné. Leškové též počali volati jménem svým nastavující jednoho ze svých.

„Lešků jsme již měli dosti!“ počali křičet ostatní. „Nechceme jich! Mstili by se! Pryč s nimi!“

Tak se počali rodové od slova ke slovu v kole svářiti; propukly opět odvěké nesváry, zapomenuté pomsty a staré urážky. Povstala rozmiška, tak že někteří již i zatínali a nastavovali pěsti.

Čtení milosrdný

Když již došlo tak dalece, počal Ctibor vyzývati shromážděné, aby se vzpamatovali, že jsou na víci, kde nerozhoduje pěst, nýbrž poctivé slovo.

Rozjitrění sněmovníci poochladli vyzývající se již pouze očima a jen mručíce.

Ludek, Višův syn, ačkoliv ještě byl mlád, isa hrd na památku otcovu, směle vystoupil:

„Již se proslýchá,“ řekl, „že starý Němčin otec a knězovi synové o osudu Chvostkově již se dověděli. Povídají, že právě v den ohnivých hesel byli jeho synové na hradě, odkud je matka odvedla v čas přes jezero, aby pospíšili s pomocí. Poslali prý ke Kašubům a k Pomořanům o posily, a brzo s nimi vtrhnou, neboť jich netřeba dlouho se prositi. Dříve, nežli my se usjednotíme o vůdci, spustoší nám zemi a spálí dvory. My však si bez hlavy nepomůžeme, byť nás byla hromada sebe větší.“

V tom vystoupil Dobek. Byl zámožným županem a všeobecně znám jako statečný, zkušený muž velikého srdce. Strávil již na světě přes čtyřicet let, ačkoliv toho na něm znáti nebylo. Měl takovou sílu, že uchopiv medvěda za krk uškrtil ho hned, a vytrhnuv leckdy stromek s kořenem vládl a bodal jím místo kopí tak, jako jiný lehkým oštěpem. Neposlušného koně sedě na něm svíral nohama na smrt. Vůči lidem též si počínal zostra, ale v bitvě, při útoku a bylo-li třeba udržeti lid v pořádku, nebylo nad něho, jenom kdyby byl přílišnou horlivostí svou nekazil, co udatností dokázal. Byl znám i svou nenávisť k Němcům, neboť polapiv na hranicích nevolníka zapřahal jej obyčejně do rádlu a oral jím. Také u něho chodilo v poutech přemnoho rozličné cizí havěti, kterou živil zároveň se psy.

V čas pokoje byl veselý, přívětivý, hovorný, ke každému, koho miloval, upřímný, vždy neohrožený, a v čas potřeby ovšem tím hbitější a ráznější, tak že se zdál býti prudkým.

Tento Dobek tedy vystoupiv na kupu kamení jal se mluvit:

„Kněze jest nám potřebí jednoho a zamlouvá se jich čtyřicet, každá krev jest odhodlána podstoupiti boj ze svého, nikdo nehodlá ustoupiti. Neří to arci pranic nového. Však se u nás již dávno vypravuje, že když bylo třeba vybíratí starší, Leškové závodili v běhu ke sloupu, poněvadž jinak nebylo lze dodělati se konce. My však nepotřebujeme ani tak koňských noh, alebrž lidské hlavy. Nuže, tedy dle starodávného obyčeje vrzme hřebí, bude to spíše, když tomu nerozumějí lidé, ať tedy volí bohové.“

Všichni se zamlčeli, nebylo jim to po chuti.

„Nebudeme-li se moci ještě dohodnouti,“ zvolal Myško Krvavá šije, „potom teprve bude dosti času na hřebí. Když máme svobodnou vůli, nač bychom tak začínali?“

Vstal Doman.

„Proč pak ne hřebím?“ otázal se. „Alespoň by se tak nemařilo času. Složmež kopí, každý své, přiveďme bílého koně, a čího kopí se prvně nohou dotkne, toho bohové chtějí.“

„Nebo pošleme na Lednici, na svatý ostrov, přiveďme dívku od ohně, položme před ní čapky řadem, každý svou, a cí vybere, ten bude naším knězem,“ řekl Zhořelec.

Tu teprve povstal náramný spor a hluk; ti, kteří měli pevnou naději ve své zvolení, nechtěli o metání hřebí ani slyšeti. Nebylo svornosti a tuť již se blížila i noc.

Počali se hýbati z kola. Jedni se rozjeli nazpět do dvorů s prázdnou a s nijakou, druzí se porozložili na hradisku a jiní zase šli si vyhledat ležení v okolních hájích.

Někteří chtěli Leška, jiní Myška, jiní zase Više, ano i pro Dobka a mnoho jiných vyskytovalo se hojně přívržencův. Byli tací, již znajíce již Dobka chtěli jeho jméno provolati, on však sám jim ústa zavřel.

„Nechci!“ zvolal. „Budu raději poslouchat, nežli bych rozkazoval, a přeji si raději býti svobodným, než abych měl nad sebou tisíc pánův. Spíše bych utekl kraj světa, než bych se poddal takové nevolnosti.“

Myškové, kteří se jistě domýšleli, že budou jednomyslně zvoleni, odjeli s hněvem a zármutkem. Ale pořád se množili ti, kteří si říkali:

„My také nejsme špatnější, než oni, máme jmění tolikéž, nebo ještě víc, půdy mnoho, rod hojný, mohou-li být oni knězi, my to též dovedeme.“

A tak se všichni porozprchali jsouce se sebou i s ostatními nespokojeni, mrzuti, zamračení a netrpěliví.

Večer, právě když se Piastun od svých brtí navrátil do dvorce, Dobek přijel k jeho vratům, u nichžto sestoupil s koně.

„Vy jste šel oče Piastune, raději ke včelám, než k lidem, kdybyste si však nelenil k nám přichvátati, možná, že byste nám byl s sebou přinesl svornost. Včely by se byly bez vás obešly.“

„A co se tam u vás stalo?“ otázal se starý.

„Nic, proslýchá se jen, že synové Chvostkovi vedou na nás už Kašuby a Pomořany, kdežto my zatím ukazujeme pěsti ne jim, ale sami sobě vespolek. Více se rozchází bez výsledku. Poněvadž pak my sami voliti neumíme, radí nám jedni k volbě koně, druzí dívku, třetí metání hřebí a dřívěk, naposledy snad i předbíhání ke sloupu, jako dělávali dědové naši.“

„Vidíš, Dobku, že jsem dobře šel ke včelám,“ řekl Piastun klidně. „neboť co jsem v lese udělal, to vím, kdežto na hradě bych jakožto chudobný člověk, jehožto hlas mnoho neváží, nic nedokázal. A snad jste se již rozjeli?“

„Jedni s hněvem odešli, druzí leží a bručí, a jiní, jako já, hledají bytu. Třebať přece někoho zvoliti, jinak si nás osedlá leckdo bez volby.“

Druhého dne ráno přijel i Doman s pozdravem ke vratům, neboť starého si vážili všichni.

„Proč pak jste tak zbledl?“ otázal se hospodář, který již dávno ani ho neviděl, ani o něm neslyšel.

„Měl jsem v boku nůž, uteklo mi přemnoho krve,“ odvětil Doman.

„Kdo vás bodl?“

„Hanba povídat, dívka. Uchvátil jsem Višovu dceru, neboť se mi velmi zalíbila. Jsouc na koni v mých rukou vyrvala mi vlastní můj nůž a zasadila mi hlubokou ránu.“

„Zaplatil jste dívčinu věru draze.“

„Ani jsem jí nedostal,“ odpověděl Doman se smíchem, „vymkla se mi a prchla do chrámu na Lednici, já pak jsem musil dlouhý čas vylizovati.“

Piastun řekl:

„Najděte si jinou.“

„Však již jsem si našel,“ doložil Doman, „ale co pak z toho, když jest mi první pořád líto.“

V tom zasípál se strany pisklavý hlas.

„A kdyby nebylo té staré čarodějnice Jaruhy, již by vás dávno nebylo na světě, ha! ha!“

Ohlédnuvše se spatřili stařenu, která klaníc se jim hlavou a rukama k nohám usmívala se.

„A kam pak ty? Na víci, či z více?“ řekl Dobek úsměšně. „Možná, že by tě tam bylo potřeba.“

„Teprve na víci,“ pokračovala neohroženě stařena, „a proč ne? Slyšela jsem, že tam není pořádku. Kdož ví? Možná, že by tam se mnou přišel, neboť já nosím v míšku rozličné věci a vím také mnoho. Pověděla bych tam hromadě báji.“

„Jakou pak?“ otázali se zvědaví.

„E! Je to stará babská povíadačka,“ zašeptala Jaruha. „Jednou prý se přihodilo, že v mravenisku nebylo krále. Mravenčí pán spadnuv s dubu zabil se a potomstva po sobě nezanechal. Lakotné ptactvo zatím táhlo, aby mravenisko vyloupilo. Stařešinstvo se shromáždilo a radí se. Jedni chtějí zvoliti komára, druzí mouchu, jiní pavouka, jenom ne mravence, neboť ti jsou všichni černí a sobě vesměs rovni. Jeden jako druhý; všichni lepší. Volili, volili a zvoliti nemohli, kdežto ptactvo zatím zobalo vajíčka a shtalo všechno do posledního zbytku, všechny stejně. Jen aby se tak nestalo i zde, milostiví pánové. Ale co pak je staré babě do toho?“

Poslouchající mužové se rozesmáli, a Jaruha poklonivši se jim šla se k Řepici napít piva.

Příchozí naléhali tedy silně na Piastuna, aby s nimi zítra jel na víci.

„A nač bych tam zbytečně rozmnožoval hlavy, když ani takto tam není svornosti?“ odušil stařec. „Jen se poraďte beze mne, já se k tomu nehodím.“

Druhého dne bylo totéž. Starší se sjeli na poradu, počali se vadit a celý den se promařil za neustálých sporův. Okolo sloupa bylo viděti pohybující se zástupy, kterak hned se k sobě blížily, hned se rozptylovaly a daleko rozcházely, a hned se zase sbíhaly. Paže se zvedaly do výše, mohutné hlasy přehlušovaly všeobecný hluk a vřavu, čepice vzlétaly do povětří, potom se všichni rozešli a za chvíli se již zase hrnuli dohromady.

Nebylo pražádné jednoty. Na jedné straně opanovali pole Leškové, na druhé zase Myškové.

Již pozdě k večeru přijel ku Piastunovu domu jako černá noc zachmuřený Myško Krvavá šije.

„Buď zdrav, otče!“

„Vracíte se z více?“

„Ano, jedu z více,“ vzdychl Myško.

„Co pak nám nesete?“

„Prázdné vědro,“ řekl Krvavá šíje s trpkostí, „není vody, ani shody. Mnoho neschází, že bychom se již byli chytli za vlasy. Každý by chtěl býti knězem, ale poslouchati by se nechtělo nikomu.“

„A vy?“ otázal se stařec.

„Inu, já také, ale já mám to své právo,“ řekl Myško, „kdo pak zardousil ošklivého Chvostka, ne-li já a moji? Kdo nastavil krk a zdraví? Jsemťe právě tak dobrý jako Leškové, a jako Jaksi nebo Kani!“

„Zajisté,“ odpověděl tiše Piastun, „ale co se bude dít? Že prý Lešek a Pepelek už táhnou?“

„O volbě již nemůže být ani řeči,“ doložil přítlumeným hlasem, „kdo sebere nejvíce lidu, prohlásí se knězem sám a bude panovati na hradě.“

„A proč tedy bylo potřebí onoho svrhovati?“ odušil stařec. „Vždyť on tam také jen tím právem seděl?“

„Což pak nedojde-li k žádnému svornému konci,“ přerušil ho Myško, „bude-liž lépe, aby nás Němci pohltili, neb aby někdo z krajanů šlápl na palec?“

Hospodář se pozamkl a hleděl do země.

„Dělejte, jak sám víte, ale šetřte více,“ řekl po chvíli. „Co se stalo Pepelkovi a Leškům, mohlo by potkat i jiné.“

„Já si nad sebou od jiných vládnouti nedám!“ vzkřikl Myško s pozvednutou paží.

A po tom, jako by se byl rozhněval, odjel.

Druhého dne již nebylo na hradisku nikoho. Lítalo po něm hejno vrbců sbírajíc drobtý po koních a po lidech, švitoříc jako lidé včera, sváříc a hašteříc se o zrní, jak onino včera o vládu nad sebou.

Piastun seděl na zápraží divě se v duchu tomu, že lidé mohli tak bažiti po tom, co bylo strašným břemenem, a těše se zároveň, že byl chudobný, tak že se nemusil účastniti hádek a mohl státi stranou.

O víci se povídalo, že z ní nebylo pranic, ba ještě hůře, proto že ti, co na ni přišli jakožto přátelé, vraceli se z ní hotovými nepřátely s hořem a s nenávisí v srdcích. Zvláště Myškové si naplodili nepřátel a sokův, a Leškové se jen potichu ze všeho radovali, neboť ne jeden již k nim obracel hlavu řka: „Nechť nám raději panuje rod starý, bude-li jen stříci zákonův.“

Na hradisku bylo několik dní pusto, za to však to vřelo a vařilo se po dvorech.

Blížil se sváteční den žní. Ti, co byli v čele všech podniků, měli naději, že po druhé se sněm nesejde nadarmo a volba vykonati se musí. Započalo tedy nové svolávání na sbor a sněm ke Goplu. Myškové, jakož i Leškové, a jiní rodové objížděli své druhy sbírajíce je ke společné radě a podpoře.

Mnoho rozmrzelých nechtělo již jíti. Byliť pak i tací, již se radovali proto, že kněze neměli, poněvadž nemusili odváděti na hrad žádných dávek, ani skládek, ani tam nebyli nuceni konati rozličné služby, a bylo-li jim připomenuto nebezpečenství vpádu nepřátelského, kroutili jen hlavami tvrdíce, že Němci mají dosti práce doma a na Polabí, a že se nemohou k Vartě ani tak brzo dostatí.

Zatím, poněvadž znovu určený den byl zároveň dnem svátečním a někteří si doufali nakloniti lid chlebem, dali nabrati na vozy masa, koláčů, piva a medoviny, a vezli to s sebou na pout. Tak učinili Myškové, a Bumír s družinou dověděvše se o tom nechtěli se dát zahanbiti, naložili vše, co měli v domě, na vozy a poslali to na hrad.

Sbor nebyl sice tak hojný, jako poprvé, ale vypadal slavnostněji.

Lidé, jsouce z nedávné zkušenosti opatrnější, více poslouchali, než mluvili, a snažili se nakloniti si srdcí.

Kolo se již chystalo k zasednutí, když přišel i starý Vizun s kopím v ruce. Zdál se být umdlen dalekou cestou.

Stařec těšil se úctě a vážnosti lidí nejen pro svou zkušenost a moudrost, poněvadž za svého živobytí navštívil a prošel daleké země a znal skoro všechny krajiny, do kterých dosahovalo „slovo“, jakož i mravy, řády, zákony a práva všech kmenův i plemen obývajících až za Vislou a Dněprem, až po Tatry a v Podunají, na Polabí, v Poodří, ba i při Bílém moři, ale byl i znamenitým věštcem a viděl i věděl prorockým okem a duchem, co se mělo státi. Zhusta k němu chodívali na poradu, ačkoli v té příčině tuze štědrým nebyl. Všichni tedy projevíli z jeho příchodu veliké potěšení, doufajíce, že svým slovem přispěje k svorné jednotě.

Pročež jakmile se v dáli ukázal, šli ho Myškové a Leškové přivítat, a nežli přistoupili k řeči o věci samé, vyložili necky s masem i chlebem, jakož i nápoje, zvouce všechny — na hody.

Pousedali kolkolem vozů na zemi. Vizunovi udělili mezi sebou čestné místo a jsouce dobré mysli počali se častovati. Den byl též velmi pohodlný a krásný; všelikých nápojů měli tam do utopení, a jakmile počali jednou hodovati, uplynula jim tak při tom veliká část dne, aniž toho hrubě znamenali.

Vizun mlčel. Myškům se zdálo, že ho mají docela na své straně, Leškové byli zase skoro jisti, že proti nim nebude. Nežli se tedy usadili do kola, prosili ho, aby jim poradil, co by měli za příčinou rychlého skoncování věci té udělati.

Stařec ohlédl se vůkol a pozamysliv se pravil:

„Vždyť jsem proto přišel, abych vám přinesl pravdu, ale ne ze sebe, nýbrž z onoho zdroje, odkud vyplývá. Vykonal jsem schválně pouť na svatá místa, kdežto jsem se tázal o radu, co jest nám na uvarování pohromy činiti. A z pouti té se právě vracím. Byltě jsem velmi daleko, byl jsem v kontinách Sviatovida, Rade-gasta, Porevita, byl jsem na Kolobřehu, ve Štětíně, v Retře i na svatém ostrově Ranův, u Černého Stavu. Tam kralují bohové, roz-kazující celému našemu plemeni, Obodritům a Vilkům rovněž jako Ludkům a Polanům.

U nás arci není takových božstev a chrámův, jako jsou onyno, jež mají Redaři a Ranové, ale přes to přese všecko i my ctíme Ru-gevida o sedmi tvářích a se sedmi meči, trojhlavého Triglava, a Po-revita o čtyřech obličejích s pátým na prsou, i Sviatovida, který hledí čtyřmi hlavami na čtyři strany světa.

Tam tedy jsem k nim došel pro věštbu a radu pro nás, a odtamtud vám nesu, co mi bylo řečeno.“

Ohlédl se, mlčky ho poslouchali, a Myško se otázel:

„Kterak jste se jen do Retry dostal?“

„Kdož mohl co učiniti bezbrannému starci?“ odvětil Vizun. „Vilci mne sice nejednou na cestách zastavili, ale zase mne vždy propustili. A přístup k Radegastovi není také na mou věru snadný. Ležíť kontina na výspě, obehnané jako naše Lednice se všech stran vodou; k ní vede dlouhá hať a mosty, a když již vystoupíš na suchý ostrov, ještě musíš projíti devět bran, a u každé z nich tlouci a prositi, neboť u každé stojí dnem i nocí ostražitý hlídač, který se tebe vyptává a prohlíží. Více pak nežli tři najednou do chrámu nepouštějí. Svatyně stojí na podstavě majíc v obemýkajících ji týnech troje vrata, ze kterých jen dvoje se otvírají, kdežto tajná třetí vrata vedou k vodě. Božstvo s korunou na hlavě celé jsouc pozlaceno stojí na umělém podstavci z jeleních a srnčích parohů, pod šarlatovým přístřeším s malovanými sloupy, vedle něho pak jest jeho královské, šarlatem ustlané lože. Vůkol stojí zase jiní bohové ve zbrojích, s meči. Tam jsem se šel tázat o výrok nejprvé.“

„A co jsi se dověděl?“ počali mručet okolní.

Vizun sklopil oči.

„Bylo mi čekati na výrok, až se mi ho dostalo v jediném slově: ‚Zvolte si skromného.‘ To mi však nedostačilo, i šel jsem na svatý ostrov, k Černému Stavu, na Jasmund, do Rekony, tázal jsem se u Triglava a Sviatovida. Sviatovid mi řekl: ‚Zvolte si malého.‘ Triglav kázal říci: ‚Zvolte si chudobného.‘ Ptal jsem se i Sviatovidova rohu prostřednictvím medoviny, která v něm stojí, i bylo mi řečeno, že nás očekává nepokoj a vojna, dokud malý nebude učiněn velikým.“

Všichni poslouchající Vizuna ohlíželi se vzájemně po sobě, na jejich tvářích jevil se zármutek, a stařec pokračoval:

„Totéž, co praví mnou přinesený výrok bohů, nosil jsem v sobě i sám již před tím. Jest nám potřebí rychlé svornosti a jednoty. Procestoval jsem všechna naše plemena a národy, které sídlí v zemích od Dněpru až po Labe, všechny do jednoho, od moře siného až po moře bílé, a počítal jsem v duchu, co je nás a jak malou máme moc! Jedni z nás podrobili se již Němcům a stojí při nich; druzí bojují s bratrskými sousedy, a jiní se schovávají v lesích nechtíce se k nejbližším sousedům jakožto ke svým soukmenovcům ani znáti. Každý si žije zcela po své vůli, pročež nemůže býti věcí nesnadnější, nežli oč tu právě běží, sejítí se dohromady a hromadně se sjednotiti. Jako já tak i jiní Polané chořovali nejednou do svatyně k Ranům, kdežto se sice se Srby a Ludky i s Dudleby a Vilky, a s rozličnými jinými plemeny jedné řeči setkávali, s nimi zároveň i z jednoho řádku pili a vespolek chléb lámali, druhého dne však již se nechtěli ani znáti.

Němci mají jednoho vůdce a znesváří-li se, porovnává je asi tak, jako činívá matka se svými dětmi vštěpujíc jim oběma do hlav důrazná naučení; u nás panuje svoboda, a kdo chce, ten dře a sápe. Nebudeme-li k vůli té svobodě chtít uznávati žádného pána, dostaneme se na pospas divé zvěři.

Nemůže-li již býti jinak, nechať alespoň naše kraje a míry zachovají posvátnou svornost, a kěz si zvolí, jak věštírny děly, skromného, malého a chudobného.“

Když Vizun domluvil, panovalo dlouhé mlčení, a kdežto prve se každý vypínal a vynášel, nyní zase by se byl rád stal neb alespoň jevil co možná nejmenším. Věštby ty znamenitějšími ani nevoněly, reptali na starce.

V tom již počali netrpěliví zástupové ze zadu volati:

„K radě! Do kola!“

Všichni rodové počali se shromažďovat, ustanovovat a každý svých doporučovat. Na předpověď ihned zapomněli. Myškové se honosili vycezenou krví a prací, Leškové se odvolávali na jakási práva, a jiní se zase zamlouvali bohatstvím.

Poněvadž pak zástup Myšky Krvavé šije byl nejhojnější, počali ho již odvážlivější provolávat, sotva však to na protějším konci zaslechli, hned se strhla bouře, a polovice se s hněvem chýlila opodál, nechtíc o něm jakožto vůdci ani slyšeti.

Hned po té začali prohlašovati nejskromnějšího z Leškův, ale chabé ty hlasy přehlušila hned vřava s opačné strany.

Ti, již seděli v kole, jeden za druhým vstali, rozprchli a rozběhli se.

Nebylo shody. Mnozí odešli na okopy a pijíce stěžovali si do jiných.

Vizun opíraje se o své kopí stál opodál stranou a usmíval se. Slunce již zapadalo.

V tom na uříceném a potem zalitém koni přikvačil člověk v košili z daleka již rukou něco ukazuje a křiče.

Všichni se vzchopili běžice mu vstříc. V tom již shoupl se s koně volaje silným hlasem:

„Knězovi synové již jdou s Pomořany, s Kašuby a s Němci na nás, již překročili pohraniční hvozď.“

Po této zprávě rozběhli se všichni, jako by do nich střelil, ke svým koním; nastal poplach a povyk nesmírný.

„Toho jsme se hádkami a křiky svými dočkali!“ rozkřikl se Dobek hněvivě. „Rozběhneme-li se teď pozbyvše hlavy, zhyne všichni, neboť nás po jednom vyberou jako vrabce.“

Leškové stanuvše stranou mlčeli, s nimi nebylo právě nejhůř, protože se mohli se syny Chvostkovými snadno dorozuměti. Myškům běželo však o hlavy, svolali se zvlášť dohromady.

„Kde kdo na kůň, ať každý sbírá svůj lid!“ počali ostatních zaklínati. „Na dlouhé rady není času. Třeba jíti hromadně a zastoupiti jim rázně cestu. Nepostavíme-li se jim na odpor hned, potom už nebude na to času.“

Dobek se ozval silným hlasem.

„Domů! pro lid!“ zkřikl velitelsky. „Jděte sbírat čeledi, a zítra s čím kdo bude jen moci, všichni sem ke Goplu. Ódtud vytrhneme zároveň na nepřítele. Večer a noc nám dostačí! Na kůň! na kůň!“

A již vsedali na koně chytající je s pastvy i od vozů, kdo kterého mohl, rozesílali rychlé posly, a nežli se setmělo, hradisko již zase spustlo a oněmělo.

Když noc zalehla krajinu, bylo již viděti na nebi v té straně, odkud se vpád očekával, vzdálené záře.

Druhého dne ještě nepřirazil nikdo na shromaždiště, všichni se musili teprve chystati do pole, nejednomu nedostávalo se ještě kopí a oštěpu. Teprve třetího dne počaly se zástupy pomalu stahovati k jezernímu pobřeží. Zpráva o vpádu nepřátelském hnula všemi, tak že se scházeli i hloučkové branného lidu z osad vzdálených.

Dobek, jenžto byl na místě první, nečekaje na žádnou volbu osvojil si vůdcovství sám a nikdo mu neodřikal poslušenství. Byl též dosti silen, aby si je vymohl, kdyby se mu byl někdo vzpíral.

Tehdejší ozbrojený lid ani toho názvu skoro nezasluhoval. Polané ještě nebyli národem válečným a loupeživým, nýbrž rolnickým a mírumilovným. Nutnost obrany kázala se jim ozbrojovati, a ozbrojení to bylo špatné.

Železného oruží měli pramálo, staré měděné zbraně také nebylo pro všechny s dostatek; čeleď šla do boje jsouc ozbrojena kamennými mlaty a obušky, ježatými palicemi, luky, praky a dřevci. Kus lipového lubu sloužil za zbraň, a který štít byl potažen jednou nebo dvěma kožemi, ten již slul ozdobným. Sekery a nože, jaké kdo mohl sehnati, přivazovali si k pasům a ke koním.

Čeleď a parobci šli pěšky, kdežto přednější družina i kmetové jeli na koních, majíce na hlavách buď kovovou kápi pro ochranu nebo jen pouhou čapku, a na ramenou mosazné kruhy, které chránily před ranou meče.

Každý rod vedl svůj nepřilíš souladný zástup udržuje ho hrůzou a strachem v poslušenství. Dobek lítal prohlížeje zástupy a pořádaje jedněch ke druhým, a tu se mu počala čeleď hašteřiti, tak že ji musil uspokojovati kyjem. Služebnictvo Myšků nechtělo státi vedle Leškův. Ale Dobek již byl takový, že rozohniv se ani nespál, ani nejedl, ani si neodpočinul, dokud nesvedl potyčky. Miloval vojnu a žil teprve tehda, když uchopiv kopí do ruky vsedl na kůň. Oči se mu jen smály a ústa jeho sebou potrhovala. K večeru rozeslal nejběhlejší lidi na zvědy, aby vyzkoumali, kudy se nepřítel pohyboval. Teprve po vypátrání nepřátelských obrátův a záměrův měl vytrhnouti proti němu do pole. Zatím ustoupiv od jezera položil se s lidem svým v háji, aby jich ohně a kouře v noci neprozradily.

XXIII.

Vyslání vyzvědači navrátili se s tím, že již bylo Němce nedaleko slyšeti, ano příplíživše se blíže k nim také je viděli, jejich sil však spočítati nemohli.

Táhliť zajímavíce lidi, shánějíce stáda, pálíce statky a zahrnujíce kořisti, které se jim podařilo uchvátiti, kudy přešli, všude po nich zůstávaly poustky a spaliska.

Již bylo věru na čase vystoupiti co nejdříve proti nim, aby se jim zahradila další cesta, neboť každý dne pozbývalo mnoho obyvatelstva svých životův a statkův. Zástupy však byly strašeny bojem a ozbrojením nepřátel, a shromažďovaná kupa čeledi na takovou sílu nestačila. Dobek se tedy odhodlal táhnouti potichu, aby je mohl přepadnouti spící v ležení.

Počali se tedy tiše a opatrně prodíratí skrze lesy, po stranách, v pravo i v levo poslal lesní lidi, kteří uměli choditi po zemi i po stromech, aby pátrali, kde se nepřítel nalézal a jak by ho bylo lze nejlíp obklíčiti.

Druhého dne došli uvnitř hvozdu k celému táboru žen s dětmi, starcův a churavcův se stády a s dobytkem, kteří prchali ze dvorův i chat uchylujíce se před nepřitelem na nepřístupné pustiny.

Panoval mezi nimi pláč a strach. Seděli na zemi úpíce, bědujíce, tulíce se k sobě a prozrazujíce se křikem. Ti pravili, že již mnoho lidu padlo v zajetí, a že málo komu podařilo se životem se spasiti v čas. Lesy, křoviny i rákosí u vody poskytovaly útulku, ale

i z těch úkrytů vyplašovali poschovávaný lid psi, jichžto táhly s Pomořany celé hromady.

Pomořané s Němci táhli pustošice krajinu ohněm a mečem, jen mladší lid poutali lýčím a hnali s sebou. V čele jejich stáli kněžicové Lešek a Pepelek dychtíce po pomstě za rodiče.

Pochytané kmety věšeli bez milosrdenství na dubech.

Úpění žen, kvílení dětí, žalostné volání starců nepřidaly Dobkovu zástupu zmužilosti, ale povzbudily jejich pomstychtivost.

Sběhové vypravovali s hrůzou o lidech, okutých úplně železem, s kovovými štíty, od kterých šipy jen odsakovaly a kterých se palice ani nedotkly. Za těmi štíty prý stáli jako za železnou zdí.

Dobek nabyl odvahy a ještě většího hněvu; dověděl se, že loupíci dvory opjeli se, a že najedše a napivše se leželi vždy v noci jako vepři bez vlády, sotva oddechující, tak že kdo by je byl v tu dobu přepadl, byl by je mohl jen vázat a dobýt.

Z oněch v lese polapených uprchlíků projevil jeden ochotu ukázati jim k Němcům cestu. Pobyli tam v lesích až do soumraku, a jakmile se počalo stmívat, vytáhly hromady postupující lesním okrajem k půlnoci. Luny na nebi nebylo, tak že je zachmuřená noc úplně zakrývala.

Takto šli dlouho zahýbající v rozličné strany, až posléze vyhlížejíce z lesa spatřili v dáli široce rozložená, hasnoucí ohniska.

Dobek povyjel v před rozhlédnout se po rozloze ohňův, aby dle nich mohl poznati sílu nepřátel. A bylo jich tolik, že zanechal počítání maje naspěch do seče. Do země vpadnuvší lupičové ani se patrně nenadáli, že by se kdo mohl opovážit stanouti jim na odpor, pročež si zcela bezstarostně odpočívali. Hustý les na jedné straně dovoloval přikrásti se skoro k samému ležení v dolině.

Lid přilehnuv k zemi plazil se po břiše. Tábor Pomořanů byl pro ně lákavou kořistí, byť ani nebyl obtížen lupy. Táhnul se k nim lid z celého vendského pobřeží až po ústí Labe, zbojníci a lotři z celého širého světa. Pomořané jsouce válečníci a kupci zároveň měli doma také hojnost všeho, čeho si jen srdce přát mohlo. Ve Vinedě měnili své kožešiny a jantar za železo, meče, sukna a zboží, pocházející z krajin poledních, od východu i od západu. Řeč měli arci slovanskou, ale srdce již německá; kynul-li jim nějaký lup, byli hned pohotově jíti se zbraní na své soukmenovce, sloužiti každému, pálit a zabíjet třeba rodné bratry. Ziskuchtivost a zvířecí surovost je pudila.

Proběhnuvše kus země, ve které zůstavili po sobě jen spaliska a poustku, zničivše několik osad a vyloupivše mnoho dvorů rozbili si právě tábor u lesa, na místě velmi chráněném. Kolkolem je obklopoval hvozd, jezero a blátiny. Odpočívali si beze stráží. V kotlicích se vařilo jídlo, štíty a meče ležely rozházeny isouce po zemi. Aby mohli volněji dýchat, odepjali pasy a odhodili železné plechy.

Ležíce divoce zpívali, a prostřed písní ozývaly se strašné křiky a volání.

Pásli se na ženách a dětech, cestou pozajímaných. Nedaleko jejich ležení bylo viděti skupěnou hromadu lýčím a provazy spoutaných lidí, byli to plenníci, kteří isouce hladovi, pokrváceni a pobiti leželi na písčině, aniž jim kdo kousek chleba hodil. Na ně sápal se hejno psův. Naříkati si nesměli, neboť všichni slabí byli zabijeni. Ženy držely na rukou mrtvé již děti, živí a mrtví leželi pospolu.

Dobkův lid přiblíživ se blíže poznával s ustrnutím své krajany mezi nevolníky, srdce jim vzkypěla hněvem. Trochu dále stáli Kašubové a Němci, těch bylo méně. Dobře ozbrojení, od děda vnukům přidání Sasové stáli stranou, isouce při nich na stráží. Kněžici pak sami odpočívali bezpečně v salaši na pahorku.

V táboře bylo plno smíchu, řehotu a zpěvu. Toliko někdy dva zbujnící nevyhověvše si slovy vzchopili se, doráželi na sebe, uchořpili se pažemi a zápasili vespolek válejíce, mačkajíce a tahajíce se. Jiní si z nich zase tropili smích. Leckdy některý vstal, šel k zajatcům a zkusil na nich své lučičtě.

Polané měli dosti času dobře se rozhlédnouti a rozmyslíti. — Nejblíže nich ležící Pomořané zcela ničeho netušíce hlučeli a vřeštili tak, že ani nemohli blížících se útočníkův uslyšeti. Šumot větru a zpěv ohlušovaly šramot, povstávající pochodem a s ním spojeným lámáním haluzí. Dobek došel se svým zástupem až kraj lesa, tak že ho od nepřítele dělilo jen několik krokův.

Jízdecké koně pásli se opodál na luhu. Dobek uměje jakožto brtník lézti na stromy rozhlédl se dobře s vrcholku staré sosny po rozloze tábora a poručil svým lidem, aby se před udeřením na odpočívající snažili kolkolem jako zvěř v léči je obklíčiti, tak aby se jim zamezila cesta k útěku.

A tak se i stalo, toliko s jedné strany od pole nebylo jich obstoupiti možno, poněvadž by se tím byli předčasně poplašili, a teprve na dané znamení měli je i tam lidé zaskočiti, tak aby nikdo se životem nevyvázl.

Jistou část svého lidu Dobek oddělil k tomu účelu, aby se hned příhradla k zajatcům a rozřezala jejich pouta. I tito se měli vrci na vraha a pomoci svým krajanům při řeži k vítězství.

Když již bylo vše pohotově, tehda důmyslný Dobek stanul s mečem v čele a vzav od pasu roh dal znamení k útoku na Pomořany.

V táboře sice ten zvuk uslyšeli, ale nikdo se ani nehnu, poněvadž se domnívali, že někdo z nich samých dává znamení, pročež ani se neulekli, ani nepoplašili. Hluk a smích panoval jako prve.

V tom se Polané vyřítili z lesa horem pádem letíce a vrhajíce se na krky ležících dřívě, nežli tito uspěli chopiti se zbraně.

Po lese rozlehl se strašný, z tisícových výskřů složený křik jako hřmot, a již zuřila krutá řež. Zajatci se také s pokřikem vzchopili ozbrojujíce se hlavněmi a koly, a zoufalé ženy uchvacovaly bližších rukama za hrdla rdousíce je dřívě, nežli mohli vyskočiti na nohy.

Jenom pluk opodál tábořících vstal, ale ve zmatku a poplachu potírali sami sebe vespolek prchajíce s holýma rukama, ježto na zbraň zapomněli, tu k jezeru, tam do lesa, kdež jim zastupovali cestu.

Ačkoliv byl učiněn útok na ležení se všech stran zároveň, ani Dobek, ani jeho kmetská družina nemohli na pahorek, na němžto stáli kněžici a Němci, dospěti.

Němci postřehnuvše shora, že Pomořané byli přepadeni a vraždění, rozkázali hned železným lidem chopiti se meče, ale již bylo tuze pozdě.

Sevěření Pomořané svíjeli se jsouce bezbranni a padajíce pod oštěpy a mlaty. Někteří plazíce se utíkali do houští a cestou hynuli, jiní zase ležíce na zemi nadarmo prosili o darování života.

Opodál stojící Kašubové s počátku též uchopivše se zbraně povstali do boje, ale vrhla se na ně převeliká síla, která je zahrnala na bojiště a mrtvoly, na těla pobitých, k lesu, kde již na ně zase čekali jiní.

Nevalný hlouček osamotnělých Němcův obklopil Leška a Pepekla, jejichžto koně stáli u salaše, a počali s nimi sotva dechu popadajíce prchati do pole. Tmavá noc útek ten podoprovala. Dobek šel se jich s mnohonácti koni pronásledovat, ale upalovali tak rychle, že nebylo ani nejmenší naděje v jejich dostihnutí.

Vrátili se tedy doufajíce, že ta malá hrstka toulajíc se po zpustošené krajině zajisté bude buď zajata, nebo zničena.

Ukrutná řež na bojišti pomstila napáchané spousty. Málo kdo od-tamtud vyvázl životem. Vlastní, po zemi rozházené meče Pomořanů sloužily ke vraždění, a jejich lýčiči k poutání těch, jenž prosili o milost slibující za sebe výkupné.

Zajatci, kteří v poutech svých ještě před chvílí úpěli, nemajíce pražádné naděje v opětne spatření svých statků, jako by se byli znova narodili, div nezšileli radostí líbající nohy svých osvoboditelův. Jiní jak opilí doráželi mrtvoly na bojišti.

Vítězství bylo veliké, neboť z Kašubů, kteří vzali do zaječích, podařil se útek toliko nemnohým, a i těch byla část pobita cestou.

O půlnoci bylo vše skončeno, po lese zaznívala zpěvem ne-výslovná radost. Dobek ležel pod dubem utíraje si s čela pot. Dal hned na místě zarazit stanice bohů na kopích do země, rozdělat ohně a mrtvoly padlých obrati, stáhnouti na hromady a spáliti na hranicích. Zajatci počali hned nositi haluzí a váletí kmeny. Pobité vházeli na oheň, mnozí byli sestrkáni do jezera, a ohnivě pahorky na bojišti se zvedající ohlašovaly svou září vítězství do širého kraje. Sedíce kolem nich zpívali písně.

Lupu, zbraní rozličných a kovů, lukův a mlatů, koží pošitých a plechem pobitých štítů nabrali tolik, že toho ležely kupy jako hranice dříví. Z pout uvolnění starcové, ženy a děti stáli u ohňů vypravující, žalující si a děkující obrancům. Ačkoliv byl málo komu život darován, přece se našlo i zajatcův asi dvě kopy. Ty hned lýčím a provazy silně spoutali a sehnali je zpět na totéž místo, kde nedávno leželi sténající rodáci.

Když se pomalu vše upokojilo, tehda šli starší prohlížet zji-maných, pátrající, zdali mezi nimi nebyl někdo z vůdcův a vůbec osob znamenitějších. Ti však leželi obličejí k zemi, tak že chtěje se jim podívatí do očí byli nuceni pozvedati jejich hlav za vlasy. Divocí Pomořané nebyli pokoře a prosbě o milost zvyklí. Leželi tak zkrváceni schovávající oči a čela, ani nemukající, ni nesyčící, ačkoliv byli staženi provazy až do krve a rány též je třísnily krví.

Když pak urputným a zatvrzelým zajatcům násilně pozvedali hlav, nejeden z nich ukousl vítězi ze vzteku a prchlivosti prst, ačkoli věděl, že bude za to hned sklán oštěpem k zemi.

Když takto Dobek, Ludek, Višův syn a Bolko Kaňa dotýkajíce se ležících nohama pokračovali, shlédl Ludek stranou rudého, svázaného člověka, který vypouliv naň oči snažil se rychle skrýti svou

hlavu za zády druhovými. Hned ho vytáhli za nohy z hromady, a když umouněná tvář vyšla na jevo, Ludek zvolal:

„Aha! To je ten, co vypátrav nejprve cesty jistě je sem přivedl! Já ho znám, je to Němec jménem Hengo. Chodil pod záminkou výměny po domech, byl u našeho otce, lámal s námi chléb a poznáv zemi naši přivedl teď bratry slouže jim proti nám.“

Dobek prudce zkřikl:

„Na větev s ním!“ Ludek ho však okřikl.

„Nikoliv, dejte ho mně, dám mu na nohy klády a zapřáhnou ho do rádlu, zastane vola, je silný. Nechať žije, nechci, aby měl k vůli mně smrt, býval naším hostem.“

Ludkova čeleď hned ho na pokyn odvedla, nežli však odešel, padnuv k zemi plakal doprošuje se slitování. Přisahal, že se zrady nikterak nedopustil, protože prý ho knězové chytili a násilím s sebou vzali, vědouce, že býval u Polan, ale cest že jim neukazoval. Ale musil jíti, neboť mu hrozili smrtí. Nenalezl však sluchu, byl odtažen v poutech nazpět.

Shromážděné družiny ulehly na bojišti k odpočinku, veselice se a skládajíce bohům za vítězství oběti díkův.

Hranice s mrtvolami, na které přihazovali dříví, vzplanuly tak jasně, že se noc ta proměnila takořka v den. Jako zlatem oblité lesy vůkolní se chvěly, vzdálené nivy planuly zářemi, ohromné sloupy rudého dýmu nade hvozdy vzrůstající a vypínající se nade chlupy roznášely v dál i v šíř jedněm postrach a druhým předtuchu vítězství.

V kótlích se znovu ponastavělo jídel, vařilo a peklo se, stařešinstvo pousedalo zavazovat ran, vyprávět o způsobu i příhodách boje, čeleď zatím shromažďovala lup rozkládajíc zvlášť meče, štíty a šatstvo. Bylo se čím obdělovat a v čem si vybírat, neboť loupeživý námezník nesl s sebou přemnoho rozličného jmění, a lidé ani hojnější kořisti nepamatovali. Pročež měla čeleď radost přenáravnou. — Na stíhání zbytku Kašubův a Němcův již nikdo ani nepomýšlel, ano kmetové tvrdili na jisto, že kněžicové jsouce tou porážkou nadobro zatrašeni již se druhého nájezdu neodváží, ani že nenaleznou podruhé Pomořanův a Kašubův k pomoci tak ochotných; a Němce z dálky přivést nebude jim možno. V táboře se nyní nalezla hojnost všeho; veřelci loupíce cestou vezli s sebou i po dvorcích pobrané bečky s medovinou a s pivem, v zásekách u lesa stála celá stáda

dobytku, i zabijelo se pro nasycení lidu, pokud bylo potřeba, a tak se prodlelo hodování s obětmi až do rána.

Uprostřed té radosti a hojnosti všeho povstala před úsvitem tak veliká, až přílišná bujarost a rozkoš, že kdyby se byla ona hrstka Kašubův tehda na bojiště vrátila, mohla snad snadno nad veselíci se hodovníky zvítěziti.

Jen zajatci poděkovavše svým vysvoboditelům a vzavše si ze stád, co kdo poznal za své, počali hned brzo ráno odcházeti do sežžených ohrad. Ostatní pak rozestavivše stráže ulehli po zemi a usnuli.

Slunce již stálo vysoko, když bdělejší počali procífovati, a tu již opět se ozýval hlad, pročez se navrátili k masu, pivu a medovině, a znovu hodovali do noci.

Když je noc překvapila, nebylo již na odchod času, všichni cítili zemdlenost a zůstali tedy na bojišti. Poněvadž je však obtěžoval smradlavý dým ze spálených mrtvol, uložili se trochu dále přihodivše dříví, aby těla dohořela zúplna.

Večer pak Ludek dav si předvésti Henga a nasativ ho z milosti počal ho s Dobkem zkoumati. Domnívali se o Němci, že věděl více nežli to, k čemu se přiznával. Ale přese všechny hrozby nemohli z něho vytáhnouti skoro pranic. Pravil jen, že děd obou mladých synů Pepelkových, který sídlil za Labem na pomezí a měl hojnost branného lidu, byl s to, aby se za příčinou pomsty své dcery a za účelem pomoci svým vnukům odvážil všeho, že mladí byli též vztekli a odvážní, a proto, že kdyby se nemohli dostat jak náleží ke svým, budou znepokojovali Polany neustále. Dával též na srozuměnou, že by se dalo snadno dosíci shody, jen kdyby se o to někdo zasadil.

S tím ho propustili nazpět. Dobek se šel poradit se starostami, co měl dále podnikati, zdali jíti na pomezí pomstit se Pomořanům za ustavičné jejich vpády, nebo se vrátiti domů.

Všichni jsouce ještě rozehřáti nedávným vítězstvím byli odhodláni jíti třeba kraj světa a bojovati, i bylo ustanoveno spustošit alespoň hranice a postrašiti nepřátely v jejich vlastní domovině. Na úsvitě mělo se tedy táhnouti dále. Jen Ludkovi a Domanovi byli odevzdáni pomořští plenníci, aby je odvedli a rozdali jakožto nevolníky po kmetských dvorcích. Ke dni počalo se vojsko hýbati na výpravu, stanice byly pozvednuty do výše, jízda posedala na koně, pěší hluky počaly se shromažďovati. Ludkova čeleď jsouc usta-

novena ke hnaní Pomořanů počala jich biči donucovati ke vstávání se země. Byl to věru strašný pohled na ony zoufající sobě divousy, kteří nechtíce se podrobit osudu svému vyli, zmítali sebou a sáпали se, dokud nebyli jako stádo přinuceni k pochodu bičisky. Byli hnáni pěšky jsouce obklíčeni jezdci, majíce ruce do zadu svázané a souvi-sejíce vespolek. Táhli se tak nemohouce utéci, aniž se hnouti jinak, nežli že jedni vlekli druhé za sebou. Jsouce polonazi, rozedřeni a po-ranění sotva se vlekli, klesali a skučeli. Tvrdošijnější byli přivázáni ke koňským ocasům. Henga vedl na postraňku Ludek sám, aby mu neutekl.

A tak zatím, co Dobek šel ke hranicím, Višův syn vracel se se za-jatci a s dobrou zprávou, rozdávaje do statků po několika nevol-nicích, kteří byli o žních právě velmi vítáni.

Všude pozdravovali toho posla vítězství s velikým jásosem, neboť v noci se skvoucí záře naplnila krajinu postrachem.

Lidé vybíhali se dívat na ty zajaté zbužníky, proklínat a tlouci je. Ti, kteří zůstali na místě, byli hned uvrženi do klad, aby nemohli utéci.

Stařešinstvo však závidělo Dobkovi dobytého vítězství bojíc se snad, aby maje v ruce vojsko nesáhl po vládě, i bylo jeho dlouhou nepřítomností jakož i odkládáním kněžské volby velmi znepokojeno.

Bručeli opětující rozkazy věštíren, aby si zvolili skromného, chudobného a malého.

Myškové a Lešci zas již objížděli dobré své známé. Jak ti tak oni zastavovali se často před ohradou Piastunovou, žádajíce si od něho rady a vytýkajíce mu, že miloval více své včely, nežli celého míru se týkající věc, které se velice stranil.

Stařec se mlčky usmíval.

„Kdybych mohl pomoci,“ říkal jim, „milerád bych ruky při-ložil. Ale co pak dokážu já, chudák, nemůžete-li svěsti nic kloudného ani vy, takoví velmožové? Tu třeba prositi více bohů, než lidí, aby nám přispěli na pomoc. Snadněji bylo zlého shoditi, než o lepším se dohodnouti.“

Leškův nechtěl nikdo, aby se nemstili za svou krev. Myšků se zas obávali, aby svých nepřátel a nepřiznivců nepronásledovali. Ví-tězstvím na čas pojištěný klid a pokoj poskytoval oddechu a vhodné doby k přípravám na nový sněm. Zámožnější již tušili, že se vzá-jemně ke vládě nepřipustí.

Věštírna si též počínala se svou radou opáčně, vznikala tedy ve všech myšlenka, aby se zvolil takový, který jsa skromný a malý osvědčil by se za prokázanou jemu čest a povznesení vděčným a nakládal s nimi vlídně a mírně. Neběželo již o nic, jen o takového člověka. Při vyslovení každého jména bylo více těch, již se mu vzpírali, nežli těch, kteří by je hodlali podporovati.

XXIV.

Doman těže z poklidu chystal se k veselosti. Chtěl ji míti hlučnou a zvučnou, a starý zdun, provdávající dceru za bohatého kmeta, chtěl též ukázati, že je s to, aby pohostil a poctil sebe více hostí. S obou stran děly se tedy veliké přípravy.

Doman oděv se nádherně a vystrojiv i čeleď putoval nejprve dvůr ode dvora zova si na veselku družby.

Když takto jel a cestou stanul i před ohradou Višovou, sevřelo se mu srdce úzkostí, bezděky si vzpomněl na Divu.

Ludek opět nebyl doma, neboť odevzdav zajatce na patřičná místa chvátal za Dobkem k pomezí; mladší bratr hospodařil.

Setkavše se spolu u vrat podali si ruce.

„Beru si dívku,“ řekl mu Doman, „prosím vás, buďtež mi za družbu.“

„Budu vám družbou milerád,“ odvětil mladík. „Těší mne, že jste již na tu naši zapomněl.“

Doman mu pohlédl do očí a nevesele se zasmál.

„Ale nemysletež si,“ odpověděl, „že jsem si namluvil dívku, jako jest vaše. Přál jsem si jen krásy, jiného pranic, je hezká a mladá! Beru si dceru hrnčíře od jezera Lednice. Což mi na tom záleží? O to, co mi přinese, já nedbám! Oči se jí smějí, možná, že i já se obveselím, jestli mi jaksi nevolno. Vezměte si tedy koně a přichystejte se na cestu, budete mi bratrem, nechať lidé vědí, že nehledám pomsty a že jsme přátelé, jako jsme jimi bývali jindy.“

Znova si stiskli ruce, chvíli spolu veselě požertovali, a Doman jel zas dál. Zpráva o tom překvapila velmi ženské u Višův. U ohně

stojící Živa neobyčejně zčervenala a sklopila oči. Domnívalať se snad, že s ní promluví a vezme si ji. Byloť jí teď bez otce i bez matky smutno v té nudné prázdnotě. Bratřiny zhrdly, bratři tuze nebránili. Byla by s ním šla, ale — bral si jinou. Osud již tomu tak chtěl.

Starý zdun chystaje veselku pozapomněl na hrnce. Dcera též mu nepopřála ani chvílku pokoje, tolikerých věcí potřebovala. Mirš nelitoval na nic.

Dávno nasycený med stál již k veselce té pohotově, počalo se vařiti pivo, a do něho nasýpali hojnost chmele, onoho chmele, o kterém stará píseň pravila, že v něm, ve čtveráku, není nic dobrého, že „z děvčat dělal mužatky,“ poněvadž o veselkách se mnoho pilo.

Beranův a kuzlat bylo též určeno dost na porážku, ano i několik vepřiků mělo padnouti za obět. Suchá, přesitá mouka na koláče stála v truhle pohotově.

Jednoho dne vyskytla se na prahu statku Jaruha, zvolivši si patrně chvíli takovou, když byl starý hrnčíř zaměstnán u peci. Pohlédla na Milu a tvář se jí od smíchu zkrivila a svraštila tak, jako hřib, který člověk přimáčkne nohou.

Čarodějnice sí podepřela boky.

„Nuže, Miluško? Nu, co? Neví-liž stará? Neumí-liž učarovat a zažehnat? Nepůsobi-liž její byliny? Dej mi přec piva, vždyť mám sucho v krku.“

Děvče se zaruměnilo, zmátlo se, a honem běželo stařeně pro koflík piva. Tato si sedla na prahu, položila torbu na zem, vyndala kousek placky a s rozkoší pozvedla oblíbený nápoj ke rtům.

„Vidíš,“ pravila pomalu mžourajíc usměvavě očima, „dala jsem ti župana a budeš panovati, a kdyby nebylo mne a mého libečku, ho! ho! buďto by k tomu nedošlo nikdy, neb alespoň ne tak brzo. Staré baby mohou také býti mladým v něčem prospěšny. Učarovat a začarovat, přitáhnout, zapudit, to my všecko umíme. Bude tě míti rád,“ doložila tišeji, „a má-li snad již nějaké jiné, ty ti budou sloužiti jak otrokyně. Bohatí jich mívají mnoho, ale co pak ti to uškodí?“

Mila se opět uzarděla a zakryla si oči ručkama.

Nyní, když již měla, po čem toužila, jaksi se bála a strachovala. Tak snadno se jí to poddalo! Pojíkala ji bázeň.

Jaruha však nečekajíc odpovědi pila pivo a potřásala hlavou. Koflík již byl prázdný, mlčky jej podala Mile a děvče jej naplnilo podruhé.

Jaruha jej dychtivě vyprázdnila.

„Na počest Trojglavovi, Miluško,“ pravila, „ještě mi dej třetí číši, potom již potáhnu dál po svých. Mám slabé nohy, musím pít na jednu a potom na druhou nohu, a na ruku, co drží hůl, také, protože to jest jako třetí noha.“

Jaruha se smála začínajíc již prozpěvovati.

„Ó! ó! Co zde nadělali, co na tom našem bílém světě nadělali!“ počala náhle smutným hlasem pokyvujíc hlavou s ramene na rameno. „Kněz i bílá paní, oba šli k otcům bez hranice a bez pohřbu! Líto mi jich, hrad je pustý! Na spalisku tráva roste. Kněžna zelinám rozuměla, věděla, co s nimi dělali! ó! ó! i já jsem jí nosívala zeliny, natrhané za nového měsíce po mohylách. Dávala mi někdy pít a jíst, po dva i tři dni, kousek plátna, ostřížek sukna. Kněz mne štvál psy z nádvoří, poněvadž on objímal jen mladé, a starých nemiloval, ale mne žádný pes neukousne. Hned by se vztekl. Teď na hradisku, hle, poustka, uhlí, nikde nic. Jen straky tam skřečí. Byla jsem tam hrabat v kupách popela, jen kostky leckde se bělají. Škoda malovaného dvora! škoda!“

Dopivši třetí číši znovu se rozveselila, otřela si ústa, oči se jí zablyštěly, chtěla vstát, ale nemohla. Děvče ji pozvedlo se země. Opřela se o hůl, namohla se, a pokynuvši hlavou vlekla se dále zpívajíc:

„Ó, libečku, býlí krásné! Jakés převýborné, vzácné; či pán, či chlap, netáže se, hned se zmocní jeho srdce, ó, libečku, dobré zelí, pozvi mne přec na veselí!“

Slibujíc si, ač nezvána, na ně přijíti, Jaruha, nemohoucí nikdy dlouho na místě vytrvati, táhla se dále.

Ve druhé chatě přestala kráva dojiti, bylo jí třeba nakouřit, aby se způsobené čáry a úroky zapudily. Dále zas někdo zavázal v žité uzel na nemoc, a celý záhon stál nedotknutý, až teprve Jaruha jej mohla beze škody rozplésti. Znalaf mnoho tajemství, odnímalá zimnice, uspokojovala těch, kterými duchové bili o zem, a sama se časem sobě divila, že tolik uměla.

Po tom chmelovém pivě zdál se jí svět býti podivně veselým a jasným, ačkoliv nohy se jí za to vlekly.

Doman poslal dle obyčeje svaty; den veselí byl určen. Na tyči nad chatou vetknuté kolo, ohlašující mladíkům, že tam bylo něco na vývoz, bylo sundáno.

Mila si zvolila šest družek, samé příbuzné z okolí, za které se jí nebylo nikterak stydět, neboť všechny byly ladné, mladé, svěží a veselé jak ona, ačkoliv nad ni nevynikala krásou žádná.

Doman též si přivedl s sebou šest družbův, a to zcela stejných, švarných a statných synů kmetských, z nichžto se mohl každý pochlubití kamizolou, kolpačkem, pasem a koněm, jakož i obratností, ducha-přítomností a silou. Smluvčího neměl; zastupoval mu ho Viš veda družby za sebou. Nejprve následovalo dle starého obyčeje pořadové zvaní dvůr ode dvora, s věnci a zpěvy, od dívčina otce i od ženicha.

V hrnčířově chatě hemžilo se bez počtu bíle oděných ženštin; sestra starého Mirše zastávala matku.

Ale jak to zhusta před svatbou bývá, ačkoliv všichni se radovali, Mila, ježto si byla provdání za kmeta tak přála, cítila jakousi bázeň, a Doman, ačkoliv se mu v kráse své líbila, mrzel se na sebe, že ho srdce táhlo někam jinam. Bylo mu líto jak jí, tak i sama sebe. Ale což? Slovo bylo dáno, svatba se tedy musila dle úmluvy vykonati.

Starý Mirš, ačkoli se osudu neprotivil, chodil též zachmuřen, ze zármutku nad tím, že mu chata brzo zpusťne úplně. Bratří též zasmušile mlčeli. Pravili si po tichu za rohem: „Raději bychom viděli, kdyby si brala zduna. Kdo ví, co jí tam očekává a kolik je jich tam?“

V předvečer svatby bylo vše pohotově. Chata byla vybělena, vymetena, jalovcem a ládanem vykaděna, kosatcem posypána, u dveří bylo navěšeno věncův a všude stálo nové nádobí. Kolem dívčiny, jak obyčejně zádušivé a smutné, otáčely se veselé družičky a přijatá stará matka. Mila byla v poslední tento den vystrojena nejjemnějším plátnem a nejkrásnějšími prsteny a kroužky, které od otce měla; pečlivě zapletené panenské vrkoče ještě naposledy jí zdobily. Od samého jitra neustávaly písně v chatě ani na chvíli, neboť každý okamžik těch slavnostních dní měl píseň svou, kterou zapětí musily.

Před příchodem ženichovým počaly již mísiti na svatební koláč, na jehož přijetí pec již se jasně a vesele vypalovala.

Děvčata stála kolem díže nasypavše do ní sedm mírek sněhobílé mouky, lijíce do ní medovinu, lijíce studničnou vodu, a ke každému násypu i nálevu družila se nová vysvětlující jej píseň. Po té hnětly ženské bílými rukama dle případu písní těsto, smějíce se a žertujíce se smutnou nevěstou, v jejíž dělaný smutek nikdo příliš nevěřil, ačkoli měla oči opravdu uplakané.

Když Doman z červeného šátku vysypal dárky, děvčátům se v očích až zajiskřilo. (Str. 271.)

S písní se odbyl i tanec kolem díže, ve které těsto rostlo, s písní počal se dělat umělý svatý obětní koláč, na kterém seděl upletený nevěstin vrkoč, jakož i ptáčkové, zatknuté zelené větvičky, červené jahůdky a zralé klasy. Byly to samé odznaky panenství, mladosti a veselosti, čemužto všemu tím dnem již byl konec; zároveň se jím počínal život plný trudu, slz a práce, které měla osladiti jediná láska.

Když byl koláč udělán a vyzdoben, odnesly jej slavně s novou písní do peci, do níž házely zároveň i z těsta uhnětené zezulky, ptáčky, zasvěcené božství života — Živě. Po té zavřely pec, u které zůstaly starší ženy na stráži, kdežto nevěstu posadily slavně na úl, ubrusy přikrytý, a družky zapěly smutnou loučící píseň, obsahující v sobě celé děje mladosti, žal po dómovských prazích, po zřídle, z něhož nabírala vodu, po zahrádce, kde sázela routu, po dobrých bratrech, po otci a milené matce, a po zlatých dnech májových. Když Mile rozplétaly rulíky, znovu jí řinuly slzy z očí. Ženicha tam ještě nebylo, ale čekali ho již, stále ho vyhlížejíce. Jeho místo při sestře zaujímal bratr, jakožto bývalý její strážce, opatrovník a ochránce právem pokrevním. Již se počínalo stmívat, když na cestě se ozval dupot, a — družky tleskajíce v ruce počaly volati:

„Mladý měsíc jede!“

Měsícem toho dne byl Doman, kterého sprovázelo na koních šest junáků v kožešinových kolpacích s péry, v kutých pasech, v bohatě lemovaných pláštích a s hojně vyšívanými ubrousky na ramenou.

Ženich, ačkoli byl dosud bledý, vynikal slíčností a úpravou nade všecky. Seděl na dlouhohřivém, červeným sukнем pokrytém bělouši, kterému zářil na čele lesklý chochol. Na sobě měl pás, složený ze samých zlatotřpytných kroužků, pod bradou lesklou záponku, po boku blýskavý meč, na hlavě čapku s pérem a s řetízem.

Na hon od chaty rozjeli se k ní cvalem, tak že když stanuli u prahu, až země zaduněla. S počátku jim zbraňovali přístupu jako násilnickým útočníkům, číhajícím na cizí statek, nedali jim překročiti prahu, tak že se musili přití, ospravedlňovati a vykupovati. Teprve když rozdali některé dárky, byli vpuštěni. Doman jich vezl s sebou množství, a když je pod nohy nevěstiny z červeného šátku vysypal, děvčatům se v očích až zajískřilo. Byly tam zámožské, z daleka přivezené skvosty, prsteny, ohrdlí, náramky, korunky na hlavu, jehlice a několik hrstí stříbrných penízkův i dražší snad ještě barevné

pásky, pestré stužky, které přicházely jen z Vinedy, kam každý cesty neznal a vykonati nemohl. Byla tam i číše, jako zlatá, a průzračná nádobka z drahého kamene, které se všichni obdivovali, poněvadž byla jako z ledu a slunce jí prosvítalo veskrz.

Těmito dary si ženich vykoupil místo u dívčiny, které mu též bratr její postoupil. V té již přinesli také koláč a zelenou svatební rozhu, ozdobenou hustě stužkami, plíšky, peřím a střípky, s červeným vyšívaným ručníkem.

A zase zavzněla polo žalostná, polo radostná píseň, vyjadřující žal po domově, po svých, obavu před budoucností, předtuchu těžké práce, modlitb k bohům a věštby.

Hned za ženichem vstoupili do světnice též dva húslaři a dudák s kobzou — svatební hráči, již uměli nejen přizvukovati písním, nýbrž i písně řídit a do skoku zahousti.

Chata již byla plna, jako by nabil. Starý Mirš častoval a zval, bratři chodili se džbánky zavdávající, pivo a medovina se nalévaly bez ustání. Protože v jizbě nebylo brzy volného místečka, otáčeli se junáci s děvami v kole na dvorku, kdež usedla na náspí i hudba. Píseň následovala za písní bez přestávky.

Zpívalo se za nevěstu, za bratry, za ženicha — a zpěvy ty protáhly se skoro do samého rána. Byla noc letní, hvězdnatá, měsíčná a teplá, nikomu se něchtělo spáti. Leda staří zdřimli si po medovině sedíce na lavicích a někteří též na trávníku pod stromy, ale hudba neustávala. Jakmile jeden přestal, hned zase počal druhý.

Ženich seděl u Mily, hleděl na ni a vzdychal, a jí bušilo srdce strachem. Ach! Za bývalých dní, když by byla málem ulétla ptáčkem z chaty, neměla o tom smutku a bázni ani zdání. Odkud se jen jí teď oněch slz a té bázně nabralo?

Doman též se bavil pasem, díval se na stěnu, zdálo se, jako by se byl mlčky jen usmíval, ale kde byl myslí svou, o tom nevěděl nikdo.

Družky zatím pěly.

„Žehnej mi, práhu domovský, žehnej, routová zahrádko, studánko, z nížto jsem vodu čerpala pro své stádečko. Žehnej mi, sestro miléného, žehnej mi, ó, bratře rodný, a tobě, šedivý otče, padám se slzami k nohám . . . Odcházím do světa, s cizím, můj věneček plyne s proudem, zezulka na bříze věští, pláč mi kalí jasné oči. Ó, můj otče, rodní bratři, kdy pak já vás opět spatřím? Tam mi obtíží ramena, nikdo pro mne nezapláče.“

Cesta duní, lesy šumí, potok na dolině hrčí. Bzučí cos, hučí cos, kdosi pádí do chaty. Líce má jak měsíc, oči jako hvězdy, toť pan králevic — pro naši dívčinu. Celý ve zlatě, v jasném šatě, s ním družbové králevici, stříbrem, zlatem opásaní, jak jablíčka malovaní. Hej! otevřte vrata chaty, jede celý zástup pro dívčinu, pro malinu. Vezou velké dary otci, bratru, sestrám i mateři. Neplač, oťi černé oči, vzdej mu věneček s radostí. Máť on dvorec malovaný, zlaté prahy, hojnost stříbra. Ach! já pláči, slzy roním, nebude mi jak u matky.

— — — — —
 O východě slunce hnul se celý průvod na úročiště pod svaté duby; starý otec měl jim tam udělití požehnání. Družbové pousedali na koně a nevěstu posadili na vůz, celý pokrytý sukmem a ověšený kvítím. Za ní se zpěvem a nářkem jely družky, hosti a množství zvědavých divákův.

U starého dubu šli mladí snoubenci od jednoho ke druhému prosit o požehnání, padajíce k nohám otci, přijaté matce, všem okolo stojícím, až do malých dětí. Potom vzavše se za ruce rozlomili si spolu koláč, na hlavy jim vložili koruny, oba pili z jedné číše, ruku v ruce obešli sedmkrát okolo dubu a otec je posypal třikrát zrním, kdežto za nimi stojící rozjařená družina pěla ustavičně veselé svatební písně. Vylili oběť bohům, zapudili čáry a úroky, kadili býlím, házeli listím, kropili vodou, a po té se počal průvod ubírat nazpět do chaty. Tam opět zavzněly nové a nové písně. Děvčeti rozplétaly vlasy, ustříhly panenský vrkoč a hlavu pokryly čepcem, a když bílý závoj otočil nevěstino čelo, vyhrkly jí z očí lítostné slzy, kolem ní pak zazněly truchlivé a žalostné zpěvy. Panenské družky se s ní rozžehnávaly, ale húslař udeřil silněji ve struny, a pláče již nebylo slyšeti. Svatebníci musili vstáti do skoku a veseliti se vší mocí, aby večer ten nebyl pro život zlou předzvěstí.

Zapěli písně chmelové, neboť chmel již také započínal ovládati hlav.

„Chmeli, kazisvěte, co ty děláš z lidí, dnešní panna zítra manželkou se vidí. Chmeli, ty můj chmeli, jak pokazíš hlavy, včera byl svět černý, dnes je červenavý. Chmeli, jenž se zvíjíš po tyči u výši, leckterá by se tě chtěla přichytiti. Děvčata, děvčata, utíkejte stranou. chmel již jde, pán již jde, ochromí vás ranou. Ó, chmeli, ó, chmeli, zázračné ty's býlí, mnohých oblažuješ, mnohý bēdou kvílí. Ó, svatební chmeli, pane náš a králi, kéž bychom se s tebou jitra dočekali!

Ó, chmeli!“ Tak duněla chata Miršova od tance a křepčení celou noc, a rovněž dunělo i rozléhalo se malé nádvoří; někteří ledva si na zápraží od únavy oddechnuvše hned zase šli pit a křepčit.

Mladí manželé již byli ve své ložnici, ale pivo a medovina kolovaly mezi hostmi neustále. Kdo přišel, každý si nabíral z kádě sám dle libosti, neboť v takový den byl každý milým hostem. I skupení na Lednici jdoucího lidu obracela se zvědavě k chatě, pozastavovala se, popocházela k ní, dudák hrál a húslaři pěli.

Slunce se již skoro probouzelo, když uzřeli starou babu, pospíchající o holi z kraje. Chvilkou se pozastavovala, ohlížela se jako by se něčeho děsila, pozvedala hole a křičela pronikavým hlasem, ale slov nebylo lze pochytiti, neboť i dudák zvučně hrál, i húslaři pěli, i mládež plesajíc povykovala.

Čarodějnice celá jsouc udýchána běžela spěšněji a spěšněji. Již z daleka poznali, že je to Jaruha. „Co pak se jí stalo?“ zvolal starý Mirš. „Letí jako šílená.“ „E! Tak dělá vždy!“ smáli se jiní. „Ráda si přihne piva, a chmel si potom s ní dělá co chce, že by se málem ještě také dala do skoku.“

A Jaruha šla, běžela, ohlížela se ustrašeně za sebe a ukazovala kamsi holí. Vlasy měla rozvázané, rozčuchané, oděv zmačkaný a rozedraný, nohy zkrvácené. Sotva dechu popadajíc doběhla ke vratům a křičela; „Utíkejte! utíkejte! Drak, saň jede, již se valí! Pomořani jdou! Nepřátelé jsou mi v patách, hned tu budou...“

Všichni to uslyšeli, ale nikdo nechtěl svým uším a šílené ženštině uvěřiti.

„Mlha se valí, kotouče dýmu se zvedají, země duní! Utíkejte, komu z vás je život milý, utíkejte. — Lidé, spaste se. Pomořani jdou!“

Křičíc tak, zvedla obě ruce do výše a zemdlením sklesla. Starý Mirš pohlédl mlčky do dálky a vrazil do domu.

„Kde kdo, na koně!“ zvolal. „Jaruha přiběhla se zprávou, záplava Pomořanův již se valí. Na útěk! Stará se možná zbláznila, možná, že shlédnuvši někde stádo ovcí pokládala je za Pomořany. Ať se někdo jde podívat. V dáli jest viděti jakési mraky.“

Tanečníkův se zmocnil postrach, jako když uvízne káně nad hejnem koroptví, — ale rozjařeným hlavám nechtělo se příliš věřiti. Zmužilejší vyrazili ze dveří, děvčata se ženskými uprchla do komory, — na místo zpěvu opanoval mnohem hlučnější pokřik.

I Doman vyběhl z domu veda za ruku přestrašenou a plačící Milu, která zakrývájíc si čelo i oči rukama bědovala: — „Ó, má sudbo, — ó, sudbo!“

Všichni tlačíce a chumlajíce se ve dvorku volali jako šílení rozličnými hlasy:

„Němci! — Kašubi! — vrazi!“ Mládež pádila na pastvu pro koně. Ale což mohla ta nepatrná hrstka dokázati vůči návalu nepřátelskému! Na obranu nebylo ani pomyslití možno, zbýval jim leda jediný útěk. Parobek, který chytiv u plotu starou kobyllu, první jel na kopeček, spatřil v dáli šedý oblak prachu, uslyšel břinkot a vřavu, a hned se zase vracel volaje: „Jdou, již jdou!“

Všichni pozbyli hlav, — ani nezbývalo skoro času na rozmyšlenou o tom, kam a kterak by se bylo lze ukryti; také nebylo jiného vhodného útulku, mimo ostrov Lednici, — ale kterak se tam zase dostat, když první, již u břehu kolísající čluny dopadli, zmocnili se jich a chopivše se místo vesel pouhých žerdí — odráželi na široou hladinu. Doman spěchal do stáje pro bělouše, za ním pak lomíc rukama a rozplývajíc se v slzách Mila s rozpuštěnými vlasy, bez věnce.

Muž, nemysle již o jiných uchopil ji v půli a vsadil na koně, sám též na něho vyskočil, vyjel před stavení, ohlédl se a vzkřikl na své:

„Druhové! za mnou!“

Družbové již také sváděli koně, a kde kdo stál, jakýkoliv se komu namanul, všichni prchali. Ženy běžely na pobřeží spínajíce ruce a klesajíce. Nedostávalo se člunův. Některé z nich vrhaly se směle do vody a pluly.

Každý v tom víru a poplachu hledal úkrytu, kdekoli jen mohl, pomýšleje toliko sám o sobě.

Starý Mirš měl v zemi vyhrabanou díru, jejíž vchod byl ukryt, před lidmi se s ní nechtěl prozraditi, jenom se synem vidouce utíkajícího Domana ohlédl se na sebe, zašli kamsi ke kolnám a zmizeli. Starý zdun přečkal již nejedno podobné přepadnutí sedě bezpečně ve vykopaném brlohu, jehož průchod byl dobře zakryt. Za horou dunělo silněji a silněji, a bylo též odtatud slyšeti divoké pokřiky. Mrak Pomořanův a Kašubův letěl s oblakem prachu žena se k jezeru. Z oblaku toho prokmitovaly časem hlavy a kopí. Umdlená Jaruha dýchajíc z posledních sil ležela na zemi jako mrtva. Před malou chvílí veselím zaznívající chalupa stála teď otevřena a pusta, s olá-

maným koláčem na stole, s káděmi piva a s bečkami nedopité medoviny. Ve dvorku nebylo ani živé duše, — u vrat se vztekali psi.

Někteří zmocnivše se koní uháněli cvalem po břehu jezera zachraňující sebe i žen, jiní zase očekávali nepřítele hodlající teprve, až přitrhne blíže, vrci se do jezera a pokusí se plavmo o spásu před smrtí neb otroctvím.

Po děsném výskotu nastalo ještě strašlivější ticho.

Kde a jak kdo mohl, každý se skrýval, krčil, plazil a přiléhal.

Starší ženy srazivše se v opuštěnosti své v těsnou hromádku stály u vrb na pobřeží. V dálce již bylo viděti Domanovu družinu a bílý šat Milin, který nadouván jsa větrem vál kolem oře. Za nimi se valil oblak prachu a prozrazoval prchající.

Pomořané vrhli se s divokým vřeskem s návrší za prchajícími sekající koně a zběsile jich pronásledující. Druzí již obklíčili dům a ohradu zajímající vše, cokoli živého se jim namanulo v cestu. Jediní strážci, domácí psi, leželi u vrat pobíti.

Hlouček na břehu stojících lidí vrhl se do vln jezerních, rozběhl a pouschoval se v rákosí a síti. Pomořani na ně počali střileti, několik šípů v nich utkyělo, zazněly výkřiky, po té zmizeli. Pozůstali vzdalovali se od břehu, který byl nepřátely hustě obsazen.

Z Miršovy chaty vynášeli plná náručí lupu a nevěstina věna, ženichových darův a nahromaděného jmění starého zduna. Proto že nádobí bráti nehodlali, — počali je vztekle tlouci a rozbíjet o stěny strhující po každé ráně nehorázný pokřik.

Celé návrší, kamkoli jen oko dosíci mohlo, bylo zaujato nepřátely. Uprostřed jejich množství bylo viděti na koních dva mladé vůdce, kolem nichž ostatní vzdávající jim čest se otáčeli. Dle kroje mohli býti pokládáni za Němce, také byli Němci obklopeni, tlum se před nimi rozstupoval, a sesednuvše s koní šli se svou družinou do prázdné chaty.

Jsouce oba světlovasí, bledolící, černoocí a sobě na vlas podobní, byli též opravdu vlastní bratří.

Synové Pepelka Chvostiska šli znovu mstíce se za rodiče a za nedávnou porážku. Za nimi táhli na provaze šedivého starce, třímajícího v ruce roztržitěné housle. Chytili ho někde na cestě, a Němci těch slepých pěvců netrpěli, poněvadž zpívali o starých, lepších časech. Houslař šel se svěřenou hlavou jako němý, a pobízen jsa holemi i biči ani nesténa, ani neplakal, ani se neohlížel na ty, co ho s posměchem a s útržky šlehalí a tloukli.

Doman seděl na koni, jsa napolo spoután provazem,
a před ním ležela mrtvola mladé ženy ... (Str. 277.)

Na prázdné lavici; na které nedávno seděla nevěsta, vyhrazeno bylo místo kněžovým synům. Dvorská čeleď jejich plenila zatím po domě, vynášejíce kde co bylo. Některé náčiní loupili sami, jiné snášeli mladíkům. Utrmácené náčelnictvo nabíralo dychtivě pozůstateného tam ještě piva, a ze zákoutí vydobývali nalezené tam placky jakož i maso na mísách.

Starý houslař u prahu sklesl, ale vtáhli ho na provaze do světnice. Bradatý, kusy železa ověšený chlap se zbělelými očima přistoupil ke starci a kopl ho nohou. Chtěli z něho vynutiti zprávu o bohatém chrámě a pokladech na ostrově; vyhrožovali mu oběšením a postrkovali jím.

„Dejte si mne oběsit!“ zvolal stařec.

Chtěli věděti, kolik lidí a jaká stráž hájí na Lednici přístupu ke svatyni, a jak by se do ní mohli nejsnáze a nejjistěji dostatí.

„Můžete tam jako pták doletěti, nebo jako ryba doplouti,“ úpěl stařec uštěpačně.

Vyzvídali o nejbohatším dvoře v okolí, o nejbohatších stádech, ale stařec jen úpěl, neodpovídal jinak, leč úšklebky. Počali ho nemilosrdně šlehati. Smál se a pěl zároveň jakýmsi strašným hlasem, až ukrutníkům ruce dřevěněly.

„Ó, naše sudbo, ó, sudbo! Veselí a hrob. Připravovali svatbu, uvařili pohřeb. Ó, náš osud, ó, osude! Mrskejte, a rychle, ať již duše z těla vyletí, co nejdříve, již se dost natrpěla! Ó! Lado! Kolado! Kupalo! Pomozte jí z těla!“

Stařec jako by již krvavých šlehův ani necítil, přibelhal se k vědru s vodou, nahnul si je rukama k ústům a počal pít. Jeden se naň rozpřáhl s oštěpem, ale neudeřil ho.

Od nábřeží táhli k chalupě chycený tam lid, který byl svázan a hořekoval. Německé stařešinstvo obklopujíc mladé pány radilo se. Naloupivše se do syta chtěli si tam odpočinouti, na Lednici nemajíce ani pomyslení, poněvadž přístup na ni byl obtížný a útok nebezpečný.

Tak se ještě radili, když v nádvoří zazněl jásavý pokřik. Stojící ve vratech volali:

„Vedou je! Již jdou s nimi!“

Někteří běželi k pobřeží. Hluk Domana stíhavšího lidu táhl tohoto chytiv ho na útěku. Seděl na koni jsa napolo spoután provazem, a před ním na koni ležela mrtvola mladé ženy, v jejížto prsou tkvěl oštěp, a jižto se z nich řinula i stydnoucí krev. Obličej měla

bílý, život již z ní uprchl. Doman ji přidržoval zuby za košili, poněvadž svázanýma rukama nemohl vládnouti, sám byl zbrocen krví, raněn, ale nezdál se cítiti bolesti.

Lid ho hned stáhl s koně, on však roztrhav provazy uchvátil s sebou i mrtvolu; chtěli mu ji odnítí, ale objímal ji tak pevně, že ani dva, ba ani tři ho nemohli přemoci, až padl i s ní na zemi.

Dle oděvu a tváří poznali snadno, že je to zámožný vladyka, a z domu vyšli k němu též synové Chvostkovi i jiní Němci obklopující zvědavě raněného.

Jeden z kněžicův zvednuv pěst nachýlil se k němu. „Pse psotivá!“ zvolal. „Zajisté, že's i ty byl při tom, když hrad náš pálili a našince zabíjeli, možná, že jsi zbujníkům rozkazoval.“

Druhý na něho počal naléhat, aby pověděl, kdo vedl na hrad, kdo vše spískal? Hrozili smrtí.

Doman neodpovídaje pranic pohlížel němě na mrtvolu.

Tak nad ním stáli hned ho šfouchající, hned bijíce, nebo se zase radíce a snažíce se mermomocí nějaké zprávy z něho vynutiti. Báli se snad, aby nebyli znovu zaskočeni, ale nešťastný ženich zatínal rty a slova nebylo lze z něho dobytí.

„My jsme vaše knížata!“ zvolal mladší.

Tu teprve Doman pozvedl hlavu a pomateným zrakem se ohlédl.

„Z vašeho rodu nebude již u nás nikdo knížetem!“ zabručel. „Toho se již nedočkáte. Vy jste vrahové a zbujníci, vám, hadí plémě, panovati nesluší.“

Skončil kletbou a odmlčel se. Poručili jej odvléci a mrzutě odešli. Němci ho trýznili a sužovali dlouho tropíce si z něho úšklebky, ale přetrpěl to všecko. Odvedli ho svázaného i s jinými ku břehu, kde již ležela hromada jiných.

Padl bez vlády u Miršovy vrby na zemi. Ruce měl spoutané, ale nohy volné.

Večer ležela mrtvola zabité Mily na břehu samotna. Doman se připlazil k vodě, když stráž usnula, vrhl se do jezera a zmizel.

XXV.

Na ostrově, na Lednici, stálo u břehu přemnoho mlčky hledícího a poslouchajícího lidu. Vitr mu přinášel od vzdáleného pobřeží řev a dým, ve kterém bylo cítiti hořící ohrady, voda mu nesla od kraje mrtvoly, které připlývaly k ostrovu, jako by prosily o pohřeb.

• Plynulať tam děvčata ozdobená zelenými věnci a vystrojená jako na svatbu, i starší ženy v bílých závojích, které voda rozvazovala, i děti se sevřenýma ručkama a se strašně otevřenýma očkama.

Smrákalo se již, pouze na pobřeží bylo vidět ohně a dým, který se na večer rozestýlal jako modravé šátky.

Skoro všichni vyběhnuvše z chrámu stáli na břehu, i o hůl se opírající Vizun, i šedivá Naňa, i bledolící Diva, i strážkyně posvátného ohně, při kterém sotva jedna zůstala. Stáli mlčky, dívali se a poslouchali, a pokaždé, kdykoli některá mrtvola jsouc hnána větrem připlynula ke břehu, někdo se shýbal k ní prohlížeje, není-li to někdo z jeho příbuzných nebo známých.

Přijdou-li asi Pomořané? Přepadnou-li pak asi svatý chrám? Co dělati, opustiti chrám a prchnouti, či zůstati v něm a dáti se u Zniče pozabíjeti? Tak přemýšleli všichni, nikdo se však neodvážil toho vyslovit anebo druhých se otázati.

Nikdy se ještě žádný do země vpadnuvší nepřítel na Lednici neodvážil. Nejednou již bylo vidět ohně a slyšeti vřesk, ale vždy zas odtáhl nepřítel, jak byl přišel, ačkoliv chrámové poklady jej lákaly velice.

Na zajetí do otroctví bylo na ostrově lidu hojnost, ale na obranu málo. Bylo tam nejvíce žen, děvčat, churavých starcův a dětí. Oruží bylo by se sice v kontině nalezlo, v kolnách též ho bylo na vojnách ukořistěného a darem naskládaného s dostatek, ale kdo pak se ho měl chopiti? Ruce byly na ně příliš slabé.

Všichni pohlíželi na starého Vizuna, který stoje na pahrbku opíral se o hůl, hleděl a mlčel. Snažili se vyčísti mu z tváří, co si asi myslel, ale měl tvář hořem a bolem jako zamrzlou a skřehlou. Ani vráska se v ní nehnula, ani rty se mu nezachvěly, ztrnulé oči ani nemžikly, ani slzou nezvlhly.

Ačkoliv již byl večer, tak že nebylo lze ničeho shlédnouti, pořád tak ještě stáli dívající se na Vizuna a k nábřeží. V tom něco ve vlnách zašplouchalo.

Hodila snad sebou ryba, či pomáhal si tak člověk? Pro tmu nebylo lze toho poznati. Z vody vystoupilo cosi světlého a zmizelo. Voda se hýbala.

Plul tak pomalu zesláblý člověk, Vizun sestoupil s pahrbku a popošel ku břehu, kdež oči jeho teprve se počaly dívati, jako by chtěl plující předmět rozeznati.

Nad vodou bylo viděti mokrou, dlouhými vlasy pokrytou hlavu. Plavec již se blížil k výspě. Jen chvíli ještě a již měl být u břehu, zdálo se však, jako by se mu již nedostávalo sil.

Vizun seběhl rychle sám do vody, vešel do ní po kůtky, po kolena, vztáhl ruce, tonoucí se blížil, namohl se jako by z posledních sil směřuje k němu, a uchytil se natažené ruky.

Stařec ho táhl na suchý břeh, ale již byl bez sebe. Přiběhl poslůhovač, i chopil se ho, ještě sice dýchal, ale zdálo se, jako by zemdlením spal. Bylo na něm viděti ssedlou krev a siné rány. Vizun přiklekl k němu.

„Domane! Mé dítě! Ty žiješ!“ zvolal.

Oči se jen otevřely a zase zavřely. Pozvedli ho a složili na trávnick na roucho, které Vizun se sebe svlékl, druhým pláštěm ho pak přikryli. Stařec pořád klečel u něho. Ženské se dívaly z pozdálí.

Diva, které jméno Domanovo zaznělo v uších, také se bázlivě přiblížila. Vizun na ni zavolal, aby přinesla teplého nápoje.

Doman již sotva dýchal, mluvíti nemohl, ale žil. Nad ním nachýlený Vizun otíral s něho vodu a zahříval ho svýma rukama.

Všichni chvátali na pomoc, i stará Naňa běžela uvařit býlí, které by mu mohlo navrátit život.

Utonulý zdál se pomalu procífovati ze sna, Diva zapomněvši na sebe i na stud přiklekla k němu sama ho napájejíc. Přišla šedo-vlasá, Doman otvíral oči, ale zemdená víčka mu klesala.

Již nastala úplná noc, když ho vzali na nosidla z haluzí a nesli do chaty Vizunovy. Starý mu ponechal svého lůžka a sedl na lavici k němu. Sám mu obvazoval rány. Při chrámu bylo vždy pro churavé hojnost býlí. Vizun znal staré léky i doufal tedy, že svého bývalého chovance zachrání. Tento občerstviv a napiv se usnul tvrdě a spal až do rána.

Vizun zaopatřiv ho šel opět na stráž ku břehu. Od smělých Pomořanů bylo lze nadíti se všeho, třeba i nočního vpádu nějakého hloučku na Lednici.

Nikdo také nešel spat, všichni bdíce seděli na břehu až do rána. Již se skoro rozbřeskovalo, vůkol panovalo ticho, na jezeře již nebylo plynoucích mrtvol viděti, ohně v kraji uhasly, když s očima v jezero upřenýma bdící Vizun při slabém jitřním svitu postřehl něco jako černou skvrnu na jasnější hladině. Posouvala se poneháhu k ostrovu.

Někdo plul od pobřeží, ale pomalu, jako by ho samy vlny nesly, neboť vítr vál s oné strany. Chvilkou se čluneček pozastavoval, hned zase pobídnut jsa závěvem pozahnul a plul dále.

Rozednívalo se, brzo již mohl stařec nad útlým, neckám podobným člunkem postřehnouti shrbenou, jako by spící, plachtou pokrytou ženskou postavu. Dřímala bezpochyby únavou v tom člunku, který jí zachránil život, dadouc se od něho nésti, kam chtěl sám osud. Skořápka ta přirazivši tak pomalu již skoro za jasného dne ke břehu zakolébala se a stanula. V ní sedící ženština procitla, ohlédla se, povstala, sňala se sebe plachtu, vzala si ze člunu hůl, a chtíc nejistým krokem vystoupiti na břeh upadla.

Byla to nešťastná Jaruha, kterou Pomořani nezabili, zachránila se jakožto čarodějnice, jejížto čar se obávali. Shlédnuvši v noci jakýsi zapomenutý člunek u břehu, vsedla do něho, odstrčila se holi na širou hladinu a svěřila se větrům i vodě.

Stařena upadnuvši nabyla trochu síly a sebevědomí, voda, kterou byla umáchaná, ji občerstvila, povstala rozhlížeje se vůkol. Vizun vstal, poznala ho hned, a pozvednuvši ruce šla zvolna k němu.

„Živě, mé božství, zachránilo mne od smrti. Už, už mne Maréna chytala za hrdlo chtějí mne stáhnouti do Jámy, ale Živě, dobrá máť, přikryla mne svým pláštěm, a staré kosti se spasily.“

„Mnoho lidu zahynulo?“ otázal se Vizun.

„Mnoho-li? Tolik, co ho tam bylo. Zahynuli všichni. Viděla jsem i mrtvolu té, co byla včera ještě pannou, a zemřela očepená. Vrazili jí oštěp do prsou. Ženich zhynul, družbové a družky též zahynuli, všechny pozabíjeli, i psy, do posledního.“

Stařena dívajíc se do země a utírajíc si mokrou tvář vrtěla hlavou.

„Chaty jsou spáleny?“

„Všechno je samý popel, samý popel. Krkavci mají hody, lidé však hoře a slzy,“ povzdechla.

„Odtáhli dále?“ ptal se Vizun.

Jaruha, neumějíc na tu otázku hned odpovědět, počala se tlouci prstem do čela, soužíc sama sebe, aby rozprchlé myšlenky trochu posbírala.

„Ležela jsem zabita na zemi, když mne Živě přikryla svým pláštěm, nic jsem neviděla, nic jsem neslyšela. Dlouho vůkol mne hučelo, šlapali po mně nohama. Počkejte! Co pak se asi stalo? Aha! K ránu, k ránu je něco poděsilo.“

„Bohunky a vodnice počaly vystupovati z jezera, vítr zadul a hnal je pryč. Pohnuli se, zavyli, a táhli s lupem dále, ale mrtvolky zanechali na břehu! Ó! Bělá se tam mrtvol jako vesnového kvítí na louce. Odešli, odešli, již jich není, ale kdož ví, zdali se nevrátí?“

Vizun si oddechl poněkud lehčeji; bylo-li však možno věřití Jaruze, které se pletlo v hlavě?

Jsouc tážána pořád vypravovala jinou. Potom již se jí ani nedostávalo hlasu, sedla si ke stromu do trávy, spolehla hlavou na kmen, přikryla si obličej plachtou a usnula.

Zatím připlul člun druhý. Vezl se na něm starý parobek, jenž uschovav se v rákosí stál až do rána po krk ve vodě, a teprv na úsvitě našel jakousi lodičku, na které se snažil dosíci ostrova. Ten pak vyprávěl, že Pomořani vyplenivše a vypálivše krajinu prchli nazpět do svých lesů následkem postrachu z jakési v noci jim přinesené, děsivé zprávy. Slyšel, že hodlali svazovati čluny a plěť chtějíce se dostat na Lednici k pokladům, ale poplašil je od hranic přikvapivší posel. U jezera alespoň nezůstalo nic, jen popel, zříceniny, udupaná země a nepohřbené mrtvolky.

Vizun uspokojiv se tak šel do chrámu a k svému nemocnému, tento však posud spal a probuditi ho nebylo možno. Stařec tedy připraviv jídlo sedl a čekal, až by sám ze spánku toho procitl. Jen někdy mu položil ruku na čelo a na srdce; čelo bylo vřelé a srdce rychle bušilo. Rány se uzavíraly a přischly.

Doman se s poledne s těžkým povzdechem probudil, chtěl vstáti, ale nemohl, ani nevěděl, kde byl, a teprve Vizunova řeč přivedla ho pomalu k vědomí. Tento se ho již ani neptal, poroučel mu jen jíst a pít, a teprve po odpočinku dovolil mu otevřít ústa.

Jenom jako by se mu o tom bylo zdálo, pamatoval Doman svou svatbu, náhlý poplach, útěk s Milou, pronásledování, dívčinu smrt, potom zajetí a týrání, poslední úsilí a námahu o spásu, jakož i boj s vodou, nad kterou přese všecku svou slabost přece zvítězil dostihnuv ostrova. Vzpomínal si, kterak se v zoufalé horečce bránil smrti, ztrnutí, svých údů, kterak ho vlny unášely a jím zmítaly, jak tonul a dobýval se z tůně, až posléz uzřel nad sebou u břehu známou tvář starého Vizuna. O své smutné veselce neuměl Doman ani naléztí slov, a Vizun ani nechtěl poslouchati.

„Jen se zotav z nemoci, naber sil,“ řekl Vizun, „potom všichni na kůň a Pomořanům se musí dostatí důtklivého ponaučení. Dnes jsme včely v úle bez matky, nemáme ni vůdce ni velitele, potrvá-li to tak déle, zhyneme. Leškův nechtěli, ať vezmou prvního, jenž se namane, bez hlavy zůstatí nemůžeme. Věštírny řekly: zvolte si malého, zvolte si skromného, chudobného si zvolte.“

Ani toho, ani druhého dne ještě nemohl Doman vstáti, trápila ho palčivá žízeň, ovládal ho horečný spánek, probouzel se s křikem a znova usínal.

Vizun přicházel, poposedal, vzdaloval se. Dvakrát, když Doman spal, přikradla se do chaty Diva, naslouchala za dveřmi, slyšíc pak, že spal, opatrně jich pootvírala, podívala se vždy na jeho bledý obličej, a hned zase celá jsouc červená a zděšená utíkala. Bála se, aby ji tam někdo nepřistihl, ale přála si ho spatřiti, styděla se proto sama sebe.

Třetího dne povstav již mohl seděti a byl klidnější. Diva se již neukazovala. Na večer došlo na ni zanéstí nemocnému a starci jídlo, váhala, pojímal ji strach i přání zároveň. Když tam přišla, Vizuna právě nebylo doma, Doman seděl sám. Spatřil okénkem, kterak uprchla ze síně.

„Divo! Divo!“ zvolal. „Mohla bys mi zaopatřit a čerstvým listím obložit ránu, kdybys je měla.“

„Vždyť Vizun ti to udělá sám!“ odpověděla z pozdálí chtěj odejít.

„Starci se třesou ruce!“ odtušil Doman.

Diva by byla ráda šla, ale byla na rozpacích, až přišel Vizun. Doman spatřiv jej opakoval prosbu.

„Nuže, jdiž mu přece převázat ruky!“ kázal jí stařec. „Totě přece starost jen ženských.“

Diva musila poslechnout a celá jsouc zapálena vešla zároveň se starcem do chaty. Doman seděl na lavici v košili a v halence, na prsou jeho pak, kde se plátno rozhalilo, postřehlo děvče širokou jizvu, onu, kterou mu její vlastní ruka zasadila.

Dívčině se docela zdálo, jako by ji byl tak snad úmyslně odhalil. Přistoupila poslušně beze slova k ruce, přiloživši na ni rychle čerstvé celníkové listí hned uhnula, a vyklouznuvši ze dveří běžela jako střela do chrámu.

Vizun hleděl Domanovi do obličeje, oba se zdáli němým pohledem něco si povídati. — „Dívka se tebe bojí,“ řekl Vizun, „a ty, nepoctivče, zase na ni pohlížíš.“

„Možná, že bych na ni byl pozapomněl, jenom kdyby mne sem ta nešťastná voda byla nepřinesla,“ odpověděl Doman.

„Osud,“ zašeptal Vizun.

„Osud,“ opakoval Doman a zamlčeli se. Starý šel něco spravít do koutka, jako by chtěl ukryti výraz obličeje svého.

Když se Doman druhého dne pokusil vyjít a sednouti si na práh, již se dívka ani tam, ani kolem domku neukázala. Doufal, že za několik dní se uzdraví tak, aby se mohl navrátiti domů.

Ale poseděv pozdě do noci na chladném vřese a na rose zhoršil si tím zase zdraví velice, tak že ho stařec uložil na postel s horečkou. Bylo mu líto, když ho potom užřel opět sesláblého, a z lítosti snad i sám ochuravěl stýskáje si do lámání v kostech. — Diva byla toho dne povolána k obsluze dvou nemocných. Příliš se proti tomu nezpěčujíc a vidouc, že je Doman opravdu nemocen, zaujala se mlčky jeho ošetřováním vyhýbajíc se pouze jeho pohledu a nepočínajíc s ním řeči. Doman pak jsa snad jejímu příchodu rád a nechtě jí plašiti také seděl mlčky. Teprve jsouc již ve dveřích na odchodě pozvedlo k němu děvče nesmělé oči, zavřelo rychle dvěře a uteklo.

»Á! á! To's'ty, co jsem ti hojila ránu, co ti zabili ženušku!« (Str. 285.)

Jaruha bloudila od onoho jitra neustále po ostrově. Měla se tam dosti dobře, neboť poutníci jí pořád potřebovali sytice jí za to, a od chrámu se jí též něčeho dostávalo. Nemajíc nic jiného na práci udělala si pometlo a zametala vedle plotův a před prahy. Nahovořiti se tam mohla do syta, byloť tam lidu hojnost, ač pak bylo na ostrově dosti těsno, mohla se tam i dle libosti potoulati, a spala pod stromem příkrývající se plachtami, čemuž byla již odedávna zvykla.

Zvědavost jí vedla do všech koutův. Sedávala na louce u hromádek poutníků, nebo sama jediná pod starou vrbou na břehu jezera, nebo na prahu některé chaty.

Když uzřela toho dne Divu, vycházející od Vizuna, zachtělo se jí též nahlédnouti do starcova příbytku.

Otevřela dvěře. Doman seděl na posteli, počala si ho bedlivě prohlížeti. Vidouc, že jí nezbraňuje přístupu, vtáhla se pomalu do světnice.

„Á! á!“ řekla přízřusobivši oči panující v domku tmě. „To's ty, co jsem ti hojila ránu, co ti zabili ženušku! Inu, škoda jí, byla hezká a veselá jako stehlíček, ale nebylo by jí v tvém domě tak dobře, jako se měla doma.“

„Proč?“ otázal se Doman.

„Protože vy bohatýři a župani ženskými jen plýtváte,“ vece stařena, „vy jich máte vždy hojnost! He? Vždyť přece Višova dcera tě tak uklovla?“ doložila Jaruha se smíchem, kdežto Doman sebou trhl. „A nyní ti nosí zeliny!“

„Netlachej, babo,“ zvolal, „ani mi o tom nemluv.“

„Vždyť ona je zde a panuje,“ pravila baba, „jí se nechtělo umývat u vás nádobí, raději si sedí se založenýma rukama u ohně,“ pokračovala pomalu Jaruha, „jestiž dcera kmetská, a těm se zdá i kněz špatným. Mají bílé ručky, které neumějí pracovat, a černá očka, jež pohlížejí pohrdavě.“

Za této řeči počala si prohlížeti Domana, jehož bledý obličej pojednou polil ruměncem.

„Jakž tedy? Zde na ostrově musil jste se s ní smířiti?“ otázala se.

„Málo jsem jí viděl,“ doložil Doman s padělanou lhostejností a umkl.

Stařena jako by se byla zamyslíla; tlukouc dle případu písňě holí počala si pro sebe chraplavým hlasem zpívati:

Aj — chodím já, chodím,
jak lilije bílá,
kam se neobrátím,
větřík mnou prohýbá . . .

Vyjdu na políčko,
zazpívám si ještě,
vzhlednu na sluníčko,
vysoko mi ještě . . .

Ptáci letí horem,
letí předaleko.
nechť i s mým hořem
v dálavu utekou . . .

„Aneb i to jest — osud,“ doložila skončivši píseň, „že vás voda přinesla sem k jejím nohám. Lépe by pro vás bylo, kdybyste se již ani nebyli setkali, ale takto se vám ještě může jizva otevřít, přiblíží-li se k vám dívka, jež vám ránu zasadila. Povídajíť, že nepomstěná krev se bouří, přijde-li ten, jenž ji prolil, na blízko. Ona se vás také patrně bojí, chodí jako mrazem spálená bylinka.“

Jaruha potřásla hlavou, a když Doman pranic neříkal, pokračovala znovu:

„Či snad se vám teď zošklivila? Nu, povězte jen, povězte, přiznejte se! Kdybyste k ní ještě lnul, hm, totě mou starostí pomáhati děvám ke chlapcům a chlapcům k děvčatům. Stará baba, která v žernově sama nemele, ráda by se aspoň podívala, jak se mouka dělá! Kdybych já jí udělala, musila by vás poslouchat a jíti kamkoli byste jí poručil; však by se na to vynašla nějaká bylinka, nějaký způsob a úrok! Vy si o mně možná myslíte, že nezasluhuji ani toho, abyste na mne psa pošťval, protože se courám po světě v takových hadrech, ale já se znám s takovými, kteří mají velikou moc. A jak zavolám, hned ke mně přijdou, a jak poručím, hned udělají, co jim uložím.“

Po té bručela babizna tišeji:

„Mne se můry a létavice bojí. Jak já dupnu nohou, musejí mi krosnalky zavázat obuv! ó! ó! Pozemice se rmoутí všude, kdekoli se objevím, mary a nočnice též plaším, neboť jsem sama čarodějnice.“

Doman mlčel, až teprve po drahé chvíli lhostejně promluvil.

„A co pak máte na to, když se dívka zaslíbila bohům? Ona nikoho nechce.“

Jaruha se rozesmála.

„Hej! hej!“ zvolala. „Tak se nejedna zaslíbila, ba nejedna, ale což pak jich odešlo málo od toho ohně v kontině k onomu, co hoří v chatě? Jen kdyby chtěla, však by jí toho nezabránil nikdo, třeba jen dáti do chrámu výkupné! Vizun jich má dosti k posluze.“

Doman hleděl a poslouchal s pozorností větší a větší.

„Já vám ji namluvím!“ zabručela Jaruha.

„To není možno!“ odušil rychle Doman.

„Je to možno! Já mnoho vím,“ smála se stará, „alespoň to zkusím.“

„Měla bys do života chléb na staré zuby,“ řekl jinoch.

„Pst! Já už nemám ani jediného zubu,“ smála se čarodějnice, „co pak já se suchým chlebem? Já ho neukousnu! Já potřebuji mléko, ve kterém bych si jej mohla rozmočiti — a kousek masa, neboť jím se člověk nejlépe posilní, a sním-li co, musím si také zavdati, pro dobrý spánek, vody ovšem ne. Pro starého se nehodí.“

„Vše bys měla,“ odpověděl Doman, „i kožich na zimu, ale není to možno.“

Jaruha vstala s lavice, popošla k lůžku a pohládila svraštělou rukou nemocného po hlavě.

„Neměj doma nic na spěch, přeješli si ji dostati, já mnoho vím.“

To pověděvši počala si prozpěvovat a vyklouzla z domku jdouc přímo ke kontině.

Ale nevešla do vnitř, pozvedla jen cíp soukenné záslony, nahlédla, spustila ji a sedla si na jednom kamení. Vědouc, že tamtudy musila děvčata choditi pro vodu, čekala na ně. Zatím trhala u nohou býlí a trávu, pečlivě všecko přebírala a vížic snopečky strkala je do torby.

Bylo jí tam dlouho číhat, až kterési z děvčat jí na otázku její sdělilo, že stará Naňa poslala toho dne Divu do zahrádky natrhat rozličného býlí, kterého bylo v chrámě potřebí na věnce a na kadění pro nemocné. Jaruha dověděvši se o tom teprve na večer odebrala se do zahrady za chrámem.

Byl to neveliký kousek plůtkem ohrazeného pole, na které každému nebyl přístup dovolen; u okopu je otáčejícího rostlo několik starých vrb a olší. Uvnitř byly zelené záhony, a na nich bylo naseto býlí, mateřídouška, smldník, boží dřevce, bedrník, posed, vratič a devětsil. Děvče majíc již uložené množství býlí nasbíráno sedělo si na náspu a skládalo vše otrhávajíc suché listí a vížic snopečky.

Jaruha se ukázala za plotem oslovujíc ji:

„Má dcerko, vždyť bych ti mileráda pomohla.“

Děvče pohodilo lhostejně hlavičkou, ale stará pomalu vešla, sedla si na zemi, bez prošení chopila se na zemi ležících kupek a počala je velmi rychle i zručně skládat a vázat. S počátku mlčela a mručíc něco nesrozumitelného nahlížela jí zkoumavě do obličeje.

„Ó! ó! já bych tu na Lednici nevytrvala!“ řekla posléze. „Je zde těsno, ticho, není tu viděti světa, jako by člověk žil v kleci.“

Diva svazovala trávu a neřikala pranic.

„Zajisté jest vám u ohně hrozně horko, dým vyžírání oči. Škoda vaší krásy,“ pokračovala živěji a směleji. „Že se zde, děvo, soužíte! Ó! ó! já jsem vědma, já všecko vím a znám, i skrze závoj vidím, co se v kom děje. Ano, anó!“

Dívčina velmi se zapýřivši pohlédla bázlivě na ni. „A co pak ve mně můžete viděti? co? co jen?“

„Něco vidím, něco přece, teprve se to začíná, teprve to klíčí,“ pokračovala Jaruha, „ale jakmile tráva ze země vyleze, potom již roste rychle. Ne nadarmo přinesl sem osud opět Domana! Co jest komu určeno, to ho nemine.“

Při vzpomínce o Domanovi Diva sebou škulba, spustila hlavu ke travám a počala je kvapně přebírat, stará si však dobře povšimla, že na místě, aby byla řádně ukládala, ještě hůř a hůře je mátla.

„Znáte-liž pohádku o krásné královně?“ pravila.

Děvče ostýchajíc se ještě pozvednout oči zakroutilo jen mlčky hlavou, jako by tím chtělo říci, že jí nezná, a Jaruha tedy pokračovala.

„Jeden král měl kdysi překrásnou dceru, kterou miloval více, nežli svůj vlastní život. Cokoli chtěla, to měla, ani ptačího mléka jí nescházelo. Když pak vyrostla a otec jí počal domlouvati, že již má čas na vdávání, řekla mu hned, že si nevezme nikoho, leda toho, kdo bude rozumnější a hbitější než ona, a který se jí zároveň i zalíbí.“

Nad královským dvorem bylo tedy přibito zlaté kolo, i počali k ní jezdit na námluvy, a jezdili králové, pánové, kmetové, župani a knížata, samí švarní a sliční jinoši, ale kde! Byla jí milá volnost, žádného z nich nechtěla. Jeden byl příliš veliký, toho nazývala obrem; druhý byl přimálý, tomu přezdělala ukrňádku; ten byl tuze červený, onen zase příliš bledý, jeden přemoudrý a druhý přehloupý, slovem, nezalíbil se jí žádný.

Chodic sobě po zahrádce trhala květinčky, zpívala písničky, posmívala se lidem, podírala si boky a pořád opakovala: „Žádný mne nedostane! žádný!“

Přijel-li některý, počínala si vůči němu velmi podivně a krutě. Jednomu si dala přinést živé vody, které střežil drak o sedmi hlavách. Ten šel se zlatým džbáněčkem pro vodu a již se nevrátil; drak ho polkl, a džbáněček připlýnul do dvora sám.

Druhého poslala pro zlatá jablka na ledovou horu; ten jel, jel, upadl do prohlubně a ryby ho snědly, jenom pérko z kolpaku připlýnulo ke dvoru.

Třetího vypravila, aby jí navlekl na šňůrku hvězd, tak aby je mohla nositi na krku; ten zase vzlétl vysoko a nebe střehoucí supi ho rozsápali, jen červená šňůrka spadla u dvora.

Až pak se k ní vydal na námluvy králevic Síla, veliký čaroděj, ten když ji spatřil, srdce mu vzkytělo, i řekl sobě:

„Byť i život mi bylo položit, mít ji musím.“

Jakmile ho královna spatřila, nesmírně se ulekla, počala se velmi třást a plakat.

Hned mu kázala jíti za moře a přinést jí onoho býlí, jež oživuje mrtvých, — k němuž nelze přistoupiti jinak, nežli přes plameny, kterých zase žádná voda neuhasí.

Králevic proměnil se hned ve ptáka, letěl za moře, vrhl se shora na býlí, uchvátil a uštípl je zobákem a větvičku z něho přinesl. Králi právě umřel synáček a ve dvoře panoval veliký zármutek, i přiložili ono býlí k srdci, chlapec vstal, protřel si zrak a zvolal: „Dejte mi jíst, neboť jsem se velmi dobře vyspal.“

A šťastný král ho zobímal i zvolal na dceru:

„Jinak již býti nemůže, tohoto si hned musíš vzíti.“

Královna zaplakala hořkými slzami.

„Musím-li, tedy si vezmu,“ řekla, „ale jinak ne — až se mu sedmkrát uschová a on mne sedmkrát nalezne. Potom teprve budu jeho.“

Bylať veliká vědma a mohla sebe i jiné proměňovati, jakkoli se jí zachtělo; ale králevic byl čarodějník ještě větší a uměl se převrci, jak si kdy přál.

Královská dcera vyletěla druhého dne otevřeným okénkem jako holubička, vmísila se do hejna a lítala s ptactvem. A protože v ní ptáci jiného ducha cítili, že nebyla z nich, jakmile se kdy ke skupině přiblížila, celé hejno se hned rozprchávalo, tak že zůstala se-

děti samotna. Králevic učinil se jestřábem a jal se ji honiti. Strašně se ho polekala, usedla na zemi a proměnila se v dívčinu. Hledí, jestřáb u ní stojí králevicem a běře ji za ručku.

I šla mrzuta, zavřela se v komoře, plakala, celičkou noc přemýšlela, přede dnem vklouzla do zahrádky, sedla si na záhonek a zakvetla lilijí. Všecky lilije kolem ní bělaly se jako sníh, ona jediná však, poněvadž měla krev, na záhonku se červenala. Králevic s otcem jde do zahrady, hrozně běduje, kde jí teď má hledati a kterak ji nalézt? Jaksi náhodou zastavili se u záhonu, na blízku lilije; když se k ní přiblížili, bílá lilije zarděla se strachem ještě více.

Králevic ji hned poznal dle ruměnce, dotkl se rukou lodyhy, a tuť již stojí panna plačíc.

„Dvakrát již jsi mne poznal, ale po třetí neuhádneš.“

A letí do komory, zastrkuje se, sedla na postýlku, pláče a pláče, až se slzavý potůček řine. Myslíla, myslíla, celou noc plakala, k ránu otevřela okno a vyletěla zlatou muškou.

Letí, letí, ale se strachem převelikým. Ptáčekové poletují za muškami, málem by ji některý sezobl. Králevic snad od někud nahlízel, možná také, že mu někdo našeptával, proměnil se ve strašného pavouka, zosnoval v povětří ohromnou pavučinu a čeká. Vrabci mušku nahnali tak, že vpadla do pavučiny, pavouk k ní, královna stojí a pláče.

„Ó, má sudbo, má sudbičko!“

A pavouk ji drží za bílou ručičku.

„Ach! mne nešťastné! Tříkrát mne poznal, co pak já si teď počnu, kam pak já se skryju.“

Znova jdouc do komory sedla si na lůžku, zakryla si hlavu a hořekuje. „Ó, má sudbo, má sudbičko!“

Sestry na ni fukají, přišly a praví:

„Pluj rybkou na moře, moře je široké, moře je hluboké, tam tebe nenajde.“

A ona běduje.

„Již třikrát mne poznal, co pak já si teď počnu, kam pak já se skryju? V moři jsou nestvůry, a moře se bojím.“

Celou noc plakala, když se rozednilo, běžela na břeh mořský; neviděla, jak za stromem stojící králevic ji pozoroval.

Shupla do vody rybkou zlatou, on se hned proměnil ve stříbrnou. Kamkoli se zlatá rybka obrátí, tam ji stříbrná stíhá. Udeřily do sebe hlavami; královská dci slyšela slova:

„Po čtvrté jsi prohrála, musíš býti mou!“

Když panna slova ta uslyšela, plula hned ke břehu a běžela do malovaného dvora, zavřela se v komoře a pláče.

Zase pláče celou noc, před úsvitem přemýšlela. Na břehu u vody leží tolik kaménků, kdo pak mne může poznati, uložím-li se tam bílým kaménkem? Ještě před úsvitem letěla na břeh, proměnila se v ladný kamének a leží.

Po páté již bylo králevici velmi nesnadno hádati, hrozně si zoufal. Kde již ji teď jen hledati, v povětří, na zemi, ve vodě, pod zemí, či nad zemí? I šel na pobřeží mořské chtě se utopiti. Chodí, chodí, naříká, ruce spíná, a v tom šlápl náhodou na kamének, ach! jaké to překrásné očko! Shýbne se pro kamének, a tu zas již panna vykřikne a vstává se země s pomnutým rouchem, protože jí na ně vstoupil.

„Po páté již jsem tě nalezl, musíš býti mou!“ volá králevic.

„Ještě máš do sedmi daleko! Budeš mne mít, ale až za sedmi horami a za sedmi řekami!“ Rozhněvaná panna do dvora běží, až na zemi v komoře leží, tak se rmoutí, tak se v slzách rozplývá. Shlédla myšku na podlaze, jak se švižně zatočila a vklouzla do dírky, a myslí si:

„Budu myškou, skryju se pod zemi, tam již mne nenajde.“

Na okně však seděl vrabčák, slyšel, jak si šeptala, letěl ke králevici, usedl mu na rameni a švitoří: „Panna myškou se stala, do dírky se schovala!“

Králevic proměnil se v morovatého kocoura, sedl a číhá.

Myšce zachtělo se jísti, pod stolem ležely drobečky z koláče, ledva vystrčila hlavičku, kocourek již jí zastupuje cestu. „Aha, tu jsi!“

Královská dcera se ulekla, aby ji nepolkl a nechtyl, až uslyší zase slova:

„Po šesté již jsem tě poznal, teď již musíš býti mou.“

Panna padla na zemi a pláče.

„Nešťastná hodina, ó, má sudbo, má sudbičko, co pak si s ním počnu?“

Po sedmé sešly se všechny sestřičky, družky i čarodějnice, radí se, radí celý večer a celou noc, již se rozednívá a ještě ničehož neuradily. Královská dcera usedá pláčem a nyje studem. Již by si ho byla raději hned vzala, než aby měla po sedmé dojíti hanby a po osmé upadnouti v zajetí.

V okénku svítá. Co dělat, až slunko vyjde? Musí se proměnit! A slunko tu bude co nevidět! Sestry radily, radily, až se královna změnila ve starou žebračku, svraštělou, žlutou a strašnou jako já, a šla žebrať na cestu. Děla si:

„Nepozná mne.“

Stojí, stojí na cestě, jede král na koníku, co to tam za babu stojí? Poručil jí dáti dárek, odejel. Panna si myslí: „Ani vlastní otec mne nepozná! Teď již vyhraji.“

Jede i pan bratr, jede, pohlédl na stařenu a rozesmál se. „Ach! Totě jakási ropucha, sežeňte ji s cesty.“

Panna uhnula a raduje se:

„Ani vlastní bratr mne nepoznal. Teď již mám vyhráno!“

Jede na sivákovi králevic, podepřel si boky a prozpěvuje si. Kolpaček si vsadil na ucho, vítr rozvívá mu zlaté vlasy. Nermoutí se pranic. Dívá se, stará žebračka stojí u cesty, hodí jí zlatý prsten.

V tom panna, ač ji teď nemohl poznati, rychle si stáhla strachem plachtu na obličej. Tím se prozradila. Panic hledí, a hned přiskočí k ní a nahlíží jí do očí. Očí změnití nemohla, leskly se jí, jako dvě slunéčka. Uchvátil ji v půli a vsadil na koníka.

„Poznal jsem tě po sedmé, již tě mám, ó, srdce mé.“

A král uspořádal svatbu, na kteréž i já jsem byla, kde jsem medovinu, pivo pila,“ dopověděla Jaruha.

„He? Co komu je určeno, to ho nemine!“

Diva poslouchajíc to usmála a zamyslíla se.

„Tak bude, možná, i s Domanem; marné utíkání před ním!“ dokončila svou. „V malovaném dvoře bylo by lépe, nežli na Lednici, na ostrově.“

Jaruha prohodivši to slovíčko rychle vstala, zapěla si a šla po svých. Věděla, že se zrní seje do půdy a že někdy musí dlouho ležeti, nežli vzejde.

Jsouc dobré mysli a prozpěvujíc sobě šla věstit poutníkům, léčit, zařikávat, nakuřovat, aby se za to mohla trochu posílnit a zavdati si.

Diva v zahrádce seděla, svěsila ruce, upřela oči do země a tiše si opakovala:

„Co komu jest určeno, to ho nemine!“

XXVI.

Polané neměli pokoje od Kašubův a Pomořanů, které Leškové pořád přemlouvali a přiváděli. Ledva zahnal jeden zástup, již zase vpadl do země druhý, a každý z nich zabíhal do kraje hlouběji a plnil dál a dále. Lidé nevěděli, kudy na ně udeřiti. Jednou se vedrali od půlnoci, po druhé od východu, hned od levého, hned od pravého pomezí, odkud se jich ani nenadáli.

Starostové se zatím ustavičně svolávali hned ke hradu, hned na úročiště v lesích, radili se, hašteřili a rozjížděli opět a opět bez výsledku. Kněze si zvoliti neuměli. Nebylo komu rozkazovat, ani koho poslouchat, ani nebylo vůdce, který by se nepřítelům postavil na odpor.

Lidé se sotva shromáždili a hned již se zase rychle rozprchli.

Nebezpečenství pudilo lid do lesův, ale hlad zase z nich vyháněl; spasená a zdupaná pole ležela úhorem. Byloť již i mnoho takých, již Chvostka litovali. Myškové byli dobří k boření, ale k budování se nikterak nehodili.

Ledva se jeden sbor marně rozešel, již zase rozesílali ratolesti na druhý. Na některé se scházelo veliké množství, na jiné přišlo sotva několik osob, a meč i oheň zuřily zatím na pomezí dle libosti.

Svolávali staré. „Poradte!“ Stařešinstvo vzdychalo a vypravovalo, kterak bývalo za pradávných časův.

„Staří se nehodí k ničemu,“ mluvilo se, „třeba svolati mladší.“

Scházeli se zase mladší; rozprávějice o vojně a lovech promařili celý den, k večeru si zpívali písničky o děvčatech.

Nahrnulo-li se mnoho Lešků, Myškové odešli, přitáhlo-li však těchto poněkud více, odváděla zase družina Lešků lidi své. Co počítí nevědělo se, a přec bylo třeba něco započítí.

Jednoho večera, když se na Chvostkově hradisku zase končila více daremným bédováním, uzřeli dva k němu jedoucí muže, a ti, co byli u Piastuna o postřižínách, poznali v nich tytéž cizince, s nimiž tam byli besedovali. Poněvadž pak hodlali právě jíst a po celodenním vzdýchání a volání se posilniti, vyšel jim jeden z Myšků naproti a pozval je ke společnému ohni na pohostěnou.

Sestoupili tedy s koní a přišli ke hromadě pozdravující ji ve jménu Jediného Boha.

Předložili jim koláče a maso, pivo a medovinu. Ale masa nechtěli se toho dne ani dotknouti, a jen ulomivše si po kousku chleba zavdali si též po kapce piva.

Mladší z nich vida zasmušilé tváře a zamračené obličejy zeptal se, z jaké příčiny panoval v těch polanských mírech takový zmatek, a proč oni sami byli též tak ztrápeni.

„Kterak by mohlo býti jinak!“ odvětil mu starý Ctibor. „Tuto jsme se jednoho zla sprostili, a druhé jsme si způsobili. Nechtěli jsme poroby, a nastaly rozmišky. Svrhli jsme z tohoto hradu zlé plémě, které nás utiskovalo a trýznilo, jiného si však vyvoliti neumíme. Krajiny naše pustoší nepřítel, a my se jeho návalu s prospěchem opřítí neumíme.“

„Veliké to zajisté neštěstí,“ vece mladší host, „že nemáte ve vojně žádného vůdce. Projeli jsme již mnoho krajin, počínajíc od Dunaje až po Labe i Odru, nikde však jsme nenalezli země, ve které by nebylo kněze nebo krále, nebo vůdce a hlavy. Sasové a Frankové dotírají na nás se všech stran, třeba se jim brániti, buďto státi jak Obodriti k nim proti svým, nebo se spojovati se svými proti nim. Jinak upadnou krajiny vaše v porobu. A čím pak je to,“ otázal se host, „že si nemůžete vůdce zvoliti?“

„Tím je to,“ řekl Ctibor, „že každý z nás by jím chtěl býti sám, a každý se bojí, aby jiný, jemu dosud rovný, zvolen jsa za kněze jeho neutiskoval.“

Mladší host se pozamyslíl.

„Nemohou-li se dohodnouti zámožnější, vespolek si závidějící a sebe se obávající,“ pravil, „proč pak byste nepovýšili někoho z krve své, kdo jest chudý a malý, za to však poctivý?“

Všichni se zamlčeli divíce se velmi té zvláštní shodě, že cizí mužové radili právě tak, jako věštitrny. Ohlédli se po sobě, a Ctibor se tázal:

„Což i vám snad nějaká věštitrna řekla, že si máme zvoliti malého?“

„Nikoliv,“ odušil mladší, „kdo však ja chud uměl zachovati skromnost a poctivost, ten dovede býti spravedlivým i ve štěstí a povýšení svém.“

A starší doložil:

„Chudobným je zajisté i onen, který nás o postřižinách syna svého u sebe pohostil, jeho si tuším všichni vážíte. Proč pak by třebas on nemohl býti vašim knězem? Rozum na to má.“

„Piastun!“ zvolali všichni jedním rázem. „Piastun!“

A jako by teprve nyní byli jasně prohlédli, všichni počali mluvit o něm, ačkoliv byl z kmetů nechudobnějších. Poněvadž se schylovalo na noc, cizí pocestní rozloučivše se brzo po tom s poradníky odjeli odtamtud hledající přístřeší.

Hromada se dlouho po tichu radila a někteří vsednuvše na koně jeli odtamtud přímo k chatě Piastunově.

Starý stál právě ve vratech prohlížeje si z pole se vracející stádo, které vidouc pána svého vesele ržalo. Díval se, kterak se hřibata tlačila k matkám a kterak mlád vespolek dováděla a se kousala. Od pobytu dvou cizincův a od pádu Pepelkova ovládaly jeho hlavu trdné a podivné myšlenky.

Ctibor, Bolko a jeden z Myšků přijedše ke vratům sesedli s koni a vešli do statku pozdravující starého hospodáře.

„Milerád u sebe hosty vidím,“ řekl jim vesele, „pojdte si odpočinout pod střechu, nebudu však valně míti, čím bych vás uctil. Mám v domě, jak by vymetl, zatím nežli se něco shledá, ulomíme si chleba. Zdali pak alespoň jedete s dobrou, zdali pak již jste nám dali pána?“

Kmetové si povzdechli ohlížejíce se jeden po druhém.

„Pána dosud nemáme, svobody však až příliš. Pomořští vlci hladoví pustoší nám zatím zemi, a zahnatí nám jich nelze. Sotva dýcháme. Pozůstalí Leškové pořád nám uvalují na krk nových a nových. Čas marně utíká.“

V tom Bolko podotknul:

„A což vy hledě si svých brtí nechcete s námi ani na poradu jíti? Vaše moudré slovo by u lidí něco vážilo.“

„Co pak pomůže slovo tam, kde již krev mluvila, a přece jí neposlechli?“ odvětil Piastun tiše. „Já jsem člověk malý a chudobný.“

Příchozí, kteří slyšeli věštbu Vizunovu a radu cizích hostí, zaslechše ta slova z úst jeho pohlédli na sebe, jako by byl ústy jeho sám osud promluvil.

„Já jsem člověk malý a chudobný!“

Jako by je byla pojala nějaká bázeň, zdálo se jim, že bylo vůlí nebes i bohův, aby se zvolil on a nikdo jiný.

„Zítřka bude poslední den této více,“ zvolal Bolko. „Není možná, abyste s námi nešel. Přijeli jsme sem pro vás, musíte jít, všichni vás volají. Nepůjdete-li, více se rozplizne znovu a bude nárek nesmírný.“

Starý neodpověděl nikterak.

Tak povzdechující ještě seděli, když na prahu objevil se ještě bleďý a slabý Doman, vrací se z Lednice.

Bylo na něm patrné, co přestál, byť ani pranic byl nepověděl. Již tam něco o jeho nehodě zaslechli, všichni ho tedy obklopili vyptávající se, co se s ním dělo, a kterak Pomořanům vyklouzl.

Počal jim vyprávěti, kterak slavili jeho svatbu, a jak, sotva že se tato skončila, byli přepadeni od Pomořanů s Lešky v čele. Obnažil jizvy, které mu zůstaly od šípův a od provazů, jimiž ho do kosti utáhli, počal se jítřiti a naříkati na bědy volaje o pomstu.

Otázkám o tom, jak se mu podařilo prchnout a se zachránit, nebylo ani konce. Ani mu skoro nechtěli uvěřiti, že mohl potom o svých vlastních silách doplout až k ostrovu. Druzí vyptávali se zas po Pomořanech, po jejich síle, po Leších a Němcích, kterak byli ozbrojeni a zdali země ohrožovali. Doman byl nucen odpovídati na všecko, snaže se zároveň pomstychtivostí, kterou mu vlastní srdce vřelo, nadechnout i jiné. I rozpálili se taktéž a počali vyhrožovati.

Doman též volal, že jest pilná a nutná potřeba zvoliti vůdce, a že i nejhorší bude přec lepším, nežli žádný.

„Nevyvolíte-li si ho co nejdříve,“ doložil, „každý bude pak pamatovati pouze na sebe. Branné hluky se shromáždí, a kdo se bude cítiti nejsilnějším, ten sehne ostatním šíje. Co se mne týče, já stáhnou všechen svůj lid, cokoli ho mám, ať si pole leží ladem, nechať stáda pozdechají, ať si je vlci vyhladí. Třebať nám jíti na utiskovatele a trapiče, třeba jíti do jejich hnízda a pordousiti tam to plémě, abychom již přece domohli se pokoje.“

Tak dlouho u ohně rokovali, až pak ulehnuvše u něho na zemi usnuli.

Jakmile se počalo rozbřeskovati, Piastun si počal po tichu chystati košík do lesa, ale Bolek a Ctibor postřehnuvše to vzali ho za ruku.

„Dnes musíš s námi,“ řekli mu. „Hromada si toho žádá, té třeba poslouchati. Nechať i Doman s námi jede, aby ukázal rány a sdělil, co oči jeho viděly.“

Starý se chtěl ještě vzpírati.

„Já se hodím ke včelám a ne k vícím,“ pravil.

Ale nepomohlo mu pranic, všichni na něho hlasitě naléhali, musil se jim tedy podvoliti.

Dosavad spící byli hned zbuzeni a všichni vsedli na kůň pospíchájice ke hradu. Poněvadž pak čeleď Piastunova rozešla se již na úsvitě po práci, jel s nimi na koni hospodářův syn Zemek, aby měl otcovu kobylu na péči.

Sněmovníci leželi táborem pod věží, bylo jich toho dne dosti hojně a pořad ještě přicházeli jiní a jiní.

Hradisko, na jehožto zuhelnatělých zříceninách již tráva rostla, bylo od ustavičných porad celé zdupané a jako mlat ubité, a přec dosud ze všech těch úrad a sněmů nebylo viděti pražádného výsledku.

Návěstí o Němcích a znovu hrozícím vpádě jejich netrpělivě stařešinstvo pobídlo. Někteří přicházeli se žalobami, neboť Pomořané již jim dali o sobě citelné uvědomění; vyhledávali a nejčastěji též přepadávali dvory zámožnější, chudší mohli se snáze s dobytkek uschovati v lesích.

Všichni již leželi kolem, když Ctibor, Bolko, Myško, Piastun a Doman přijeli. Spatřivše starce v prosté haleně přicházejícího, pohnutí jsouce vzpomínkou o věštbě jakož i z úcty k jeho šedinám povstali.

Ihned byl zván do kola, udělali mu místo a volali:

„Poradte nám, otče, zachraňme se, neboť již hyneme! Již jsme se mnoho namluvili, mluvtež i vy, nechať uslyšíme, co nám nesete.“

Odevšad na něho voláno, aby promluvil první.

„Nevíte-liž, co dělati?“ zvolal. „Já vám nepovím nic nového. Potřebí svornosti a rychlé volby. Ustrňme se sami nad sebou a nad svými dětmi. Pořádku se nám nedostává, nepořádek jest u nás teď pánem. Udělejte pořádek.“

Následovalo dlouhé ticho.

V tom jeden ze stařešinů, jehož nazývali Krakem, a který prý byl ze starého kněžského rodu, povstal se země, pozvednul čapku do výše a zkřikl z plných plic:

„Ten bude naším knězem! Piastuna si zvolíme!“

Na chvíli vše utichlo, ale po tom se všech stran pojednou zahouklo:

„Piastuna volíme.“

„Piastun knězem! Naše krev!“

I nebylo tam ani jednoho, kdo by těch slov byl neprovolal, ani jednoho, jenž by se tomu byl protivil.

Stařec ustoupil dělaje rukama, jako by od sebe odstrkoval ony hlasy, které se rozléhaly pořád silněji a pořád radostněji.

„Já jsem brtník, sprostý a chudobný člověk,“ zvolal, „já neumím lidí spravovati. Jsem již stár, má ruka jest již na to slabá. Zvolte si jiného, netropte si ze mne posměchu.“

Za těch slov, zatím co rozčilené množství se tlačilo a hemžilo, stařec pokynul synovi, který stál s koni opodál. Nežli prohlédli, co hodlá udělat, a než uspěli tomu předejít, vyklouzl jim z rukou, neboť se domnívali, že jde ke druhým, taktéž jej provolávajícím hromadám.

V okamžiku, nežli jim vpadlo v mysl zadržení jej, již byl na koni a letěl i se synem cvalem ke své ohradě.

Kde kdo všichni se rozběhli ke koním, ale nežli je chytili, Piastun již byl na kus, a kobyla větříc domovskou ohradu směřovala k ní cvalem.

I byla to prazvláštní podívaná, kterak asi sto jezdců pronásledovalo zvoleného kněze, kdežto ostatní na hradisku pozůstali přísahali, že s něho neodejdou, dokavad nebude kněz vrácen a k přijetí volby donucen.

Stihatelé tedy pádili sotva dechu popadajíce a Piastuna ani na okamžik se zřetele nepouštějíce, ale podařilo se jim zmocniti se tolika syna, jehož kůň nebyl tak ručí a který byl pronásledováním všecek ustrašen, poněvadž nevěděl, proč je stíhali, i boje se o otce i o sebe zaléval se slzami.

Piastun dostihnuv první lesního kraje zmizel v něm kmetům, kteří ho chtěli chytiti, s očí. Tito tedy zvolnili krok vedouce s sebou syna a doufajíce, že v ohradě naleznou i otce.

Přijevše do dvora ptali se nadarmo, nikdo o něm ani nevěděl, protože nepozdržev se doma utekl do lesa a v něm se skryl, pustiv

jen sivou, která přišla dle zvyku ke vratům a položivši na ně hlavu ržala, aby ji pustili do ohrady.

Když se na hradisku o zmizení Piastunově dověděli, pojal všecken převeliký zármutek — ale jak si byli s počátku umínili, tak chtěli vytrvati a nehýbati se s místa, dokud by zvoleného nenalezli. Nejlepší znalci lesův a okolí pustili se hned do hvozdu na zvědy domnívající se, že sběha snadno naleznou. Ale minul den, minul druhý a třetí, a Piastun nikde. Všichni stihatelé jeho se pomalu znavraceli vyznávající se, že se skryl tak chytře, že nejen ho vyhledat, ale ani na stopu přijíti mu nemohli. Ti pak, již bažili po vládě, divili se tomu, kterak mohl chudobný člověk před nabízenou mu vládou utíkati a jí nechťiti. Co chvíle vydávali se buď jednotlivě nebo po několika zároveň do lesů za Piastunem, ale pořád nadarmo. Toliko mladičkého synka jeho drželi jako v zástavě, doufající, že tak starého, k jedináčkovi svému velmi lnoucího starce spíše donutí k návratu.

Nemohli ho však ani v lese nalézt, ani v ohradě, kolem níž ustavičně číhali, polapiti.

Tak uplynulo šest dní, když se u hradiska vztyčila věčně putující Jaruha.

Stařena dověděvši se od čeledi u koní stojící, že Piastun prchl do lesa a tam se skrývá, rozesmála se nevěřic ani, že by se mohlo tolik za ním vyslaných stihatelů navrátiti s prázdnou. Po té šla ke Ctiborovi a ke stařešinstvu, ti však nechťeli se ani na ni podívat, ani s ní promluvíti.

„A já ho sem přivedu,“ pravila. „Lépe nezná zajisté lesů nikdo nežli já, kterážto jsem nejednou noclehovala u kmene zrovna vedle medvěda; přede mnou se neuschová — já ho najdu.“

Tím více pak, že se jí vysmívali, umínila si stařena, že půjde Piastuna hledat, a poněvadž se zdála jíti tak najisto, přišlo posléz i jiným na mysl, že to beze vsí příčiny přece býti nemůže, pročež dva mladší jí z pozdálce následovali.

Ledva se rozednilo, Jaruha již se ubírala míříc přímo k lesům, a to s takovou jistotou, jako by již napřed byla věděla, kde má skrýše starého brtníka hledati. Jdoucí za ní sotva jí stačili a stěží se prodírali skrze houští, uprostřed něhož ona znala divokou zvěř ušlapané stezky tak dobře, jako by byly její vlastní. Na mnohých místech byl hvozd jako zásekami zavalen od vichrův a staroby polámanými stromy, které tvořily neproniknutelné náspy, jsouce zarostlé

hustým chrastím a na zpráchnivělině bujícím křovím. Bylo třeba přecházeti močály, bahnité lesní potoky, jakož i sezelenalou vodou zaplavené nížiny. Pod nohama jim vyskakovalo zplašené divoké živočišstvo, z trávy pozvedali náhle hlav ohromní hadi. Ale žádný z nich se nevrhl na Jaruhu, která je chlácholila jakýmsi divnými slovy. Kolem poledne sedla si stařena na svalený peň k odpočinku; vyndavši z torby kousek chleba, snědla jej, a napravivši si nohy šla znova. Les pomalu vystupoval do výše a skládal se z neobyčejně velikých dubů, lip a habrů, podrostlých lískou, která se též vypínala převysoko. Ušedše jim kus cesty spatřili cosi podobného starému, zelenou travou porostlému náspu, též obrostlému stromy, kteréž označovaly jeho stáří. Uprostřed něho byl jeden vchod na staré hradiště. Jaruha rozhlížeje se vůkol vešla jim do vnitř, a následující jí kmetové stanuli bedlivě pozorujícíce.

V rohu, kde se dvě stěny náspů stýkaly, byla bouda, a v ní na suchém ustlání z listí spatřili Piastuna, který pletl z lýka prostou obuv, jakou tehda nosívali nejhudší lidé...

Jaruha vešla — a Piastun shlédnuv ji trhl sebou, jako by se jí byl ulekl.

Stanula proti němu opírajíc se o hůl.

„Přece jsem vás konečně našla!“ zvolala. „Však, však, že již! Tamo lidé leží čekající na vás, a malý Zemko pláče, neboť se zdá, jako by ho drželi v zajetí! Slitujte se nad dítětem a vraťte se.“

Piastun neodpovídaje pokynul jí rukou, aby mlčela, když v té i oba vyslaní kmetové, Bolko se Soběslavem, vstoupili na hradiště klanějíce se knězi. Stařec uzřev je spráskl ruce.

„Jsme posláni pro vás,“ pravili, „všecek sněm čeká na vás, lidé vás prosí, abyste se vrátil, neboť je to vůle bohův. My bez vás odtud nepůjdeme.“

A popošedše blíže k němu počali ho snažně prosit, aby učinil vůli hromady zadost. Již neřekl pranic, jen: „Půjdu s vámi.“

Na zemi sedící Jaruha smála se samou radostí.

„Však jsem vás, milostivý pane, já prozradila,“ pravila. „Nechaf lidé vědí, že baba též něco dokáže. Kdyby nebylo mne, chodili by měsíc a přece by vás nenalezli.“

Kdežto Bolko, Soběslav a Piastun šli hned nazpět, protože se již ani nezdráhal, ani nevzpíral, stařena si usedla na hradišti, uvolnila svým nohám a zůstala tam samojediná chtějíc si odpočinouti. Nebála se ani tak divoké zvěři, jako spíše hadův a všeliké havěti.

Piastun pokynul jí rukou, aby mlčela, když v té i oba vyslaní kmetové vstoupili na hradiště . . . (Str. 309.)

Uvelebivši se hned pohodlně v opuštěné salaši — chystala se na nocleh.

Piastun vedl sám své druhy k ohradě přes louku, na které zastali pasáčka se stádem, z něhož si vzali na pospěchu koně. Nemohouce však lesem pro houští pospíchat, dostihli Piastunovy ohrady teprve před samou nocí, odkudž pak se Soběslav vydal sám napřed na hradisko se zprávou, že kněze našli a zítra ho přivedou.

Hospodář přiseděl na levici celý večer mlčky. Bolko vstav záhy ráno byl již na stráži. Piastun nevzpíraje se vsedl též na kůň a jeli.

Stařešinstvo vyšlo jim od hradu na půl cesty vstříc.

„Milostivý pane!“ zvolal Krak vztahuje k němu ruce. „Proč jsi nás opustil? Vždyť pak je to vůle samých bohův, abys nám panoval a rozkazoval. Jediné o vás usjednotily se hromady.“

„Necítíl jsem k tomu v sobě dosti sil a necítím dosud,“ odpověděl Piastun, „pojímá mne strach. Ustrňte se nade mnou. V chudobě své vím, co dělám a jak si počínám, ale mohu-liž věděti sám, kterak bych moci od vás mi dané použil?“

Veliké volání jej ohlušilo.

„Piastun! Piastun!“

V té se tlum rozestoupil a oni dva neznámí hosté, které v ohradě své pohostil, stanuli před ním. Blížili se k němu s úsměvem a s poklonou.

„Přicházíme ještě jednou, nesouce spravedlivému muži ve jménu jediného Boha požehnání.“

Nový křik nedal jim ani domluviti, množství opanovala veselost. Myškové, majíce patrně kněžský kolpak s pérem pro sebe přichystaný, prodravše se tlačenicí přinesli jej Piastunovi, a mladší host udělav nad ním znamení vložil jej na šediny starcovy.

A znova povstal hluk, radost, křik a volání. Stařec stál zamýšlen, skoro smuten.

Když pak se k němu všichni tlačili, řekl:

„Viděli jste sami, že jsem po vládě nebažil, ani se jí nedomáhal. Poručili jste mi, abych se jí ujal, béřu ji, budu ji držeti tak, aby podporovala pořádek, aby přinášela spravedlnost, přinutíte-li mne však, abych byl přísným, budu jím, pomnětež jen, že jste mne k tomu donutili.“

„Rozkazuj a vládni!“ počalo zaznívatí volání se všech stran.
„Budiž, jak ty řekneš — budiž.“

Ještě jednou provolali knězem Piastuna, a Ctibor klaněje se mu hluboce řekl:

„Bdi nad námi, jako jsi pečoval o své včely.“

Vůkol bylo velmi hlučno a veselo.

Shledali, že zvolený neměl meče, Ctibor hned odpásal svůj a zavěsil ho Piastunovi na znamení vlády na bedra. Druhý mu dal do ruky bílou hůl.

Cizí hosté byli znova prošeni, aby meč a hůl požehnali, i vyhověli té žádosti pozvedajíce oči k nebi, skládajíce ruce a cosi potichu šeptajíce.

Množství přítomného lidu pokládalo je za jakési věštce z daleka.

Piastun jako by byl ještě pořád zaražen nad tím, co se stalo, ani svým vlastním uším a očím nevěře dlouho v pochybnosti mlčel. Konečně k okolostojícím zašeptal:

„Staniž se vůle bohův i vaše. Když jste si mne zvolili, jste povinni mně pomáhati.“

Všichni se k němu hrnuli a tlačili jako k otci svému vyčítajíce mu, že jim utekl a vůli osudu se vzpíral. Leškové a Myškové stýkajíce se poprvé svorně v jednom kole provolávali zároveň nového pána.

Osvobozený Piastunův syn zatím přiběhl, padl otci k nohám, zulíbal jeho ruce a pocítiv se na svobodě chopil se hned koně, aby mohl rychle zvěstovati matce radostnou zprávu.

Stará Řepice stála po odjezdě mužově právě u díže, když Zemek vrazil do dvora zvěstuje jí s veselou tváří, že otci vsadili na hlavu kněžskou čapku, že mu připásali meč a dali bílou hůl, a že se mu všichni klaněli k nohám.

Žena se rozplakala lomíc rukama a cítíc, že se teď již jejich svobodný, tichý život končí a na místě něho trvalá, starostí a nepohodlí plná služba se začíná. Z očí se jí vyřinuly slzy, přitulila dítě k sobě, neříkala nic, ale snadno bylo poznati, že před sebou neviděla radosti, nýbrž smutek a starost.

Utřevši slzy zástěrou pocelovala Zemka na čelo a šla opět ke své díži, neboť nyní bylo potřebí chleba v domě víc, než kdykoli jindy.

Hodina, dvě uběhly za radostných projevů, potom šli zase na hrad hodlajíce se raditi, či spíše tázat po rozkazech, co začítí.

„Dnes již nezbývá nic jiného, než aby všichni, kde kdo jakou sílu má, vsedli na koně,“ vece Piastun. „Dokud je v domě vojna, o jiném pomýšletí nelze, totě první starost. Pročež kdokoli může, na kůň! Stařešinstvo nechať sbírá lid pod stanice a svádí jej.“

Po tom začalo se rozléhati hlučné provolávání:

„Na kůň!“

To bylo první slovo a rozkaz nově zvoleného pána.

Hned k sobě povolal i stařešinstvo, ustanovuje si z něho k ruce své radu, jakož i vojevody v mírech a krajích.

Když takto kněz na zříceninách hradu Pepelků věci pořádal, zvolal kdosi, aby spáleništi teď podobné hradisko znovu obehnali srubem, aby je zas obnovili a v něm pořídili zvolenému pánu dvorec, jaký knězi slušel.

„Nikoli,“ řekl Piastun, „toto místo jest nešťastno a znečištěno, nechci seděti tam, kde by nás rozdělovaly vzpomínky na Chvostka a spálenišť. Můj hrad a nová stolice bude tam, kde prvně zvítězíme. Nechať tu sloup ostane na věky pustým, aby svědčil o tom, kterak nepravost bídně zahyne, nechať toto ošklivé smetiště zaroste chrastím.“

Večer vrátil se Piastun do své chaty. Již nejel toliko sám, nýbrž byl obklopen hojnou družinou, která ho nechtěla opustiti. S hradu se s ním loučili táhlým provoláváním.

Cizí hosté, kteří mu byli žehnali, uprostřed všeobecného zmatku nepozorovaně zmizeli. Bylo poručeno ohlédnouti se všude po nich, ale nikdo jich ani nespátřil, aniž kdo byl uznamenal, kdy a kterak uklouzli a zmizeli.

Když nově zvoleného kněze vedoucí průvod stanul u vrat statku, Řepice jsouc ještě uplakána vyšla svému pánu v ústrety. Osud bývalých knížat skličoval jí srdce, sehnula se k zemi a objímajíc nohy jeho usedavě plakala.

„Milostivá kněžno,“ řekl starý zvedaje ji, „připrav, co máš nejlepšího, přichystej stoly a kádě, aby ti, co mne povýšili, neodešli od našeho prahu hladovi.“

Bylo by se však stalo to, čeho se chudobný muž obával, kdyby hned od rána, jakmile se zvěst o zvolení Piastuna po bílém světě roznesla, nebyli kmeti pospíšili s dary, aby se pán z jejich krve nemusil styděti. Věděliť, že byl chudobný. Byly tedy komory plny a nescházelo ničehož.

Jako byly tlupy z okolí, ze sousedních dvorův a chat již po cestě krále brtníka vítaly, tak nyní zas obléhaly dvorec, Piastuna provolávající, k němu se tlačíce a zároveň prohlašující za div divoucí zvolení nového pána, kterého jim věštecny naznačily. Onino cizí hosté byli vůbec jmíni za posly boží.

Jako v kupalové noci byly zapáleny hranice loučí a den byl slaven jako svátek, poněvadž s sebou přinesl naději míru a svornosti. Mládež běhala celou noc až do bílého dne s pochodněmi budíc po dvorech a roznášejíc veselou novinu, tak že kmeti neustále ještě chvátali do dvora nového pána pozdravující a provolávající.

Po nich pak byly na všechny strany rozesílány ratolesti, aby každý, kdokoliv jen mohl oštěpem vládnouti, stanul s rodem a čeledí u svého vojevody.

Parobci chytajíce a měnice si koně na pastviskách letěli s ratolestmi dvůr ode dvora, z chaty do chaty.

Tichý statek starého brtníka byl teď dnem i nocí pln hluku a vřavy. Odtamtud odebrali se ustanovení starší, tisícníci, setníci a desátníci do svých okresů svolávat a vybírat všelikého lidu.

Ani čtvrt měsíce neuplynulo, a na pobřeží jezera rozkládalo se již na tisíce tábořící mládeže. Piastun je sám každodenně s vojevody roztřířoval, rozestavoval, prohlížel a povzbuzoval k boji.

Pomořané s Kašuby a Němci v čele spustošivše nemalý prostor země v dél i šíř, vrátili se ovšem s lupem a se zajatci z okolí Lednice ze strachu před zálohou a před ztrátou kořisti, ale bylo dobře povědomo, že Leškové se svých práv a hledané pomsty ještě nezřekli.

Po lupu se shánějící tlupy jsouce jim obtíženy ustupovaly obyčejně do lesův, aby odpočinuvše si a zbyvše se břemene s novými dobrodruhy podnikly vpád nový.

Tak ustupovali mladí synové Chvostkovi s hrstkou najaté luzy k Pomoří, jsouce však ustavičně činni a přivádějíce si nové a nové řady. Za pomezí na zvědy vyslaní lidé přinášeli zprávy, že se chystala výprava nová.

Teď již se jí neobávali, naopak si jí skoro žádali, majíce čím útočníka obklíčit a nad ním zvítězit. Dráha, kterouž obyčejně do země vpadal, byla již docela spustošena, nemohl tedy nových škod napáchat, v lesích pak doufali ho zaskočit a potřit docela.

Chvostkovi synové mohli též upadnouti/snadno jim do rukou.

XXVII.

Zvěst o zvolení Piastunově rozlétla se v několika dnech po celé zemi, sdělovali si ji od ohrady k ohradě. Všichni se divili, a čím dále od Gopla, tím rozmanitějších změn pověst o zvláštním výroku bohův a jejich vůli doznávala. Všichni též věřili, že se to stalo řízením vůle, která vládne světem.

Jacisi zcela cizí, neznámí lidé, jako by schválně byli posláni bývali, přišli a prohodili slovo, mocní zemané se jim nemohli protiviti, jedním hlasem a jednou myslí byl prohlášen za kněze starý brtník z lesa, kterého, když utekl, chytili a k panování přinutili.

Jen Leškové a jejich přátelé i příbuzní neopovažující se ničeho říci velmi se rmoutili. Ti, kteří náleželi k jejich rodu, obávali se vyhlazení a pomsty.

Starý Miloš, hlava celého rodu, již se na pozdějších vicích ani neukazoval. Uzavřel se s oslepeným svým Leškem v osamělém hradě, obestavil jej stráží, zdvojnásobil posádku a tiše seděl. Stařec žil již teď jediné té naději, že se dočká po slepém dítěti potomka, a že se rod jeho ve vnukovi obnoví.

Vyhledli Leškovi manželku, a stará máť stala se pěstounkou dvou dětí, nad nimiž bděla neustále. Dalí mu patnáctileté děvče, a poněvadž i on slepotou zdětiněl, bavili se oba pod starými duby u matky tak, jako by teprve začínali žítí. Leškova žena, které říkali Bělka, slepému a u ní sedícímu muži svému zpívala, on hrál na húsle, stará matka jim vyprávěla báje o starých bohatýrech, a tak jim dni pomalu ucházely.

Otec někdy z úkrytu naslouchával veselý hovor smutné té dvojice, nikdy se neukazuje a do řeči jejich se nemísí, aby jim nějakým neprozřetelným slovem bolu a neštěstí nepřipomněl. Snažili se oslaviti život ubohému mrzákovi, jehož celý svět uzavíral se v jediném hlase a v jediném srdci.

Tak nepozorovaně míjel den po dni, jeden jako druhý; zřídka se ozval u vrat hlas cizího člověka, a ještě řidčeji vpustili koho do hradiska. Starší s Bumírem žádali několikráte o vpuštění k Milošovi.

Toliko jednou je dal vpustit, ale řekl jim hned, že se nechce do ničeho plést, s čímž byli úplně odbyti; když se pak ještě dotěravě vraceli, již jim ani vrat neotevřeli.

Jednoho dne, bylo to brzo po volbě Piastunově, když se Leškové počali o sebe strachovati, ozval se s poledne u vrat silný tlukot.

Starý Miloš ležel stranou pod dubem, za druhým seděli Leško s Bělkou opřeni jsouce o mohutný peň, a s nimi byla i stará máť. K Bělce slétali se s dubů holubi celým hejnem, ona pak je krmila házejíc jim zrní. U Leška leželi jeho psi, kterými se rád zabýval. U nohou starého Miloše ležel téměř nezbytný, natažený medvěd, mimo nějž tam skotačily i dvě domácí straky.

Když se u vrat ozval hlomoz, holubi uprchli na stromy, psi se štěkotem a řvaním vyskočili, medvěd též zamumlal, ačkoliv se mu nechtělo hlavy se země pozvednouti, ano i straky natropily vřesku běhající hned a poskakující po zemi, hned zase poposedající na větvích. Strážník u brány vylezl zatím na horní patro a díval se, kdo to přišel.

Stálo tam dvě vetnými pláštiky zahalených, chudobně a bídě vypadajících lidí se zakrytými obličejí.

Po náspech popocházející stráž viděla je před chvílí, kterak vyšli rychlým krokem z lesa, kdež asi zanechali svých koní, neboť v lesině se cosi míhalo.

Strážník nemohl shlédnouti tváří, ale z pohybův a hlasů domýšlel se lidí mladých. Oba se netrpělivě domáhali vpuštění za příčinou nutné rozpravy s Milošem.

Vrátný je odmrštil.

„Kněz jest churav — k němu nikoho nepouštějí.“

Nadarmo naléhali a hubovali, nespomohlo jim to pranic.

Posléze jeden z obou do brány tak se vtírajících mladíků sňal prsten a podáváje ho strážníkovi velel mu, aby znak ten donesl ihned pánovi.

Strážník vzav otvorem ve vratech prostrčený prsten, který byl rozpůlen a držel se na prstě jen pomocí řetízku, táhl se pod duby k pánovi a uhodiv před ním na zemi čelem odevzdal mu jej do ruky.

Miloš se podíval, vzdychl, po lících a vousech splynulo mu cos jako slza, pokynul ženě, aby odvedla děti do dvora, a poručil ony hosty vpustiti.

Všecko z nádvoří uprchlo, i psi se utáhli za Leškem. Odstrčili záporu, otevřeli vrata, a dva příchozí pomalu vstoupili. Hned za náspem úplně své postavy a tváře změnili. Onde stáli skrčeni a pokorní, zde však se jim záda vzpřímila, čela pozvedla a oči zaleskly.

Byli to Lešek a Pepelek, dva synové Chvostkovi. Ohlížejíce se téměř pohrdavě kolem počali se blížit k Milošovi, který spatřiv je sice povstal, ale vstříc jim nevyšel. Jen k nim obrátil oči chtě si je z daleka prohlédnouti. Když stanuli před ním, uvítal je rukou a čekal.

Tehda jej starší oslovil.

„I my jsme se k vám, knězi, s nebezpečenstvím života dostali, neboť, ačkoliv jsme zdejšího pána dědicové, přece nás jako divokou zvěř pronásledují. Vy jste zavřen, nechcete hájiti práv svého rodu. Přišli jsme vás donutit, abyste nám šel pomáhat a dal nám lidi.“

Miloš se podíval na oba s hrozebnou tváří.

„Vy? mne? donutit?“ zasténal pomalu.

„Ano,“ pokračoval starší, „ano, já, ačkoliv jsem mlád, zdědil jsem po otci vládu, a jsem pánem celé země i vás. Alespoň nedopustím, aby vlastní rod a krev proti mně povstávaly.“

Miloš poslouchal, chvílkou se mu zablesklo v očích, u nohou jeho ležící medvěd cítě cizí hlas a neznámé lidi divoce mručel. Zdálo se, jako by jen čekal pokynu, aby se na ně vrhl.

„My musíme svou zemi a hrad opět opanovati,“ pokračoval starší. „Všichni Leškové musejí jíti s námi. Tu chátru a luzu, jež pozvedá hlav, třeba zdrtit a vyhladit, pozabíjet a spoutat.“

Mluvil pomalu každé chvíle pomlčuje a vyčkává, zdali Miloš promluví. Kněz mlčel.

„Přišli jsme se vás oba zeptat, zdali stojíte k nám, či k té luzě a holotě?“

Ve starém Miloši patrně již vřelo a bouřilo, ačkoliv s řečí svou otálel. Jen někdy pozvedl oči s krvavými víčky, zakousal šedivé

vousy, a zhubenělá, ohromná, jako ze samých kostí složená ruka jeho, kterou držel na koleně, netrpělivě sebou zalomcovala.

Po oné poslední, vyzývavě pronesené otázce již se zdržeti nemohl.

Ruka jeho se pozvedla.

„Stát nechci ani k vám, ani k nim,“ vzřikl hřímavým hlasem, „nechci vás znáti — neznám vás! Vy dva zdrávi a živi stojíte tu přede mnou, kde však jsou synové moji? Kterak jste se mohli opovážiti sem přijíti, vy... Víte-li, že otec dal mého syna zabit a druhého oslepit? Přišli jste mi připomnět, že jsem krvi svých dětí povinen jednoho z vás tu dáti stít — a to hned, druhému pak vyloupat oči a hodit je psům.“

Oba Chvostkovi synové začervenavše se chopili se bezděky mečův a ohlédli se poněkud bázně po sobě.

Stařec též patřil na jejich mladá, kvetoucí líce, na jasné jejich oči, a lítost i hněv ovládaly ho víc a více. Mladí kněžici mlčeli.

„Vy mně, sem, na mé nádvoří, jdete rozkazovat? mne donucovat? Vy? mně!“

Starší se hněvem všecek zapálil.

„Mám totéž právo jako můj otec!“ zvolal dupnuv nohou a pozvedaje pyšně čelo do výše. „Volám vás do boje za náš i váš vlastní rod. Otec kázal tvého syna zabiti, protože se proti němu bouřil a povstával; druhého pak oslepil, poněvadž následoval prvního ve všem, dosti té milosti, že mu daroval život.“

Miloš náhle povstal se země, za řadry měl roh, pozvednul jej k ústům a zatroubil.

Se všech stran nádvoří počala se sbíhati čeleď.

Chvostkovi synové jsouce v nejistotě o tom, co se stane, svírali jen rukama meče, sestoupili se rameny k sobě a pobledli poněkud.

Napřed běžel starý knězův smerda dívaje se překvapenýma očima, co se s jeho pánem dělo. Miloš stál a třásl se, vztáhl ruku k mladíkům a ukazuje na ně počal změněným hlasem volati:

„Svažte ty lidi, uvrzte je do díry! do díry s nimi!“

„Nás svázati?“ zavřískl starší vrhaje se k Miloši. „Snad byste nebyl tak opovážliv?“

„Sami jste se po tom pídili, vešli jste mi do rukou, abych pomstil své syny. Jejich krev požaduje krve vaší. Jeden z vás zahyne, druhý oslepne.“

Odvrátil se ukazuje sbíhajícím se lidem rukou na ně.

„Svažte je! Do vězení!“

Čeledí obořila se okamžitě na kněžice, tito pak opřevše se zády o sebe dobyli mečův a počali se brániti. V tom jeden z pacholků padl na zemi a chytiv mladšího za nohy svalil ho, druzí již je zase chytali za ruce.

Povstal křik a volání. Přese všecek odpor obou na zemi ležících svázali je.

Na ten hlomoz vyběhly ze dvora ženské, služebnictvo, a kde jen co žilo, vyhrnulo se ze všech koutův, psi se počali vztekati, a medvěd vypínaje se na tlapách zařval. Oba kněžice vedli do vězení.

Nebyla to jizba, nýbrž jáma, vyhrabaná zpola v náspu, zpola pod zemí, obestavená deskami, tmavá a jako studna těžkými dveřmi uzavřená.

Ode vchodu vedla dlouhá šije dolů do vlhké jeskyně.

Chvostkovi synové byli přes všecko své zmitání a vzpínání na rukou nesení, strkáni, tažení a vhození dovnitř, dvěře byly nad nimi hned spuštěny, a na ně se svalil těžký kámen.

Pojednou celá vřava ustala. Starý Miloš počal přecházeti po dvoře šhubaje si košili na prsou, strašně supaje a sténaje; mnul si čelo a lomil rukama; vítr mu vlál dlouhou šedou bradou.

Zdál se zápasiti se samým sebou. Chvilkou se mu tvář rozpozhozovala, a hned zase divočela, zasmušovala se a vyjasňovala. Pomýšlel o pomstě za vlastní děti, ale ti, na nichžto se chtěl pomstiti, byli jeho bratrovci, sirotci bez otce i matky.

Kdežto Miloš takto běhal hodlaje co chvíle zavoláti Hula, aby výrok jeho splnil, ve dvoře panoval přese všecko ticho nepokoj a strach.

Kněžův lid poznal děti posledního pána, a přes to přese všecko, že vyplnili na nich, co jim rozkázáno bylo, zhrozili a zděsili se toho, co musili udělati. Vzbudila se v nich útrpnost.

Všechn Lešků dvůr byl srdcem na jejich straně. Jsa otrocky poslušen byl též otrocky svým pánům nakloněn. Podivně vespolek mručeli pohlížejíce na Miloše, který mluvě cosi sám sebou přecházel velikými kroky pod duby.

Hula, který slul též Obrem, stál již opodál tuše, že by ho mohlo býti potřebí. Kněz Miloš sám byl též hřmotný silák. Tehda slynu silou ne jeden rod, ale popravčí Hula převyšoval ve dvoře vzrostem a mocí všecky. Povídalo se, že byl potomkem onoho rodu Obrů, kteří kdys vložili jařmo Dudlebům, jichž utiskovali zapřahující si

jejich ženy do vozův, až jejich vlastní, z nešťastnic těch zrození potomkové nad vetřelci zvítězili a je zahnali. Obr Hula byl člověkem jen zpola, podobaje se více zkrotlé zvěři, jak onen medvěd, jenž poléhal u nohou starého Miloše. Do žádné jizby nemohl se vejíti, dokud se napolovic nesehnul; vůz se senem sebral na záda a nesl jej jako jiný otep sena. Zvíře se mu neopřelo ničím, a lidi hnětl v hrsti jako slámu. Jsa všecek porostlý hustými chlupy ani skoro nepotřeboval přikrytí. Živil se nejvíce syrovým masem a v zimě spával ve sněhu. Vyplnití rozkaz neukrutnější bylo pro něho nejmilejším vyražením.

Místo řeči jenom jaksi nesrozumitelně mumlal a smál se. Na hradě stál Hula za mnoho jiných, neboť se nehrozil ani zdivočilého koně, ani žádného tvora, jen když jej mohl chytiti. Kněz již na Obra obracel oči, tento stál hledě klidně na něho; potřeboval jen pokynů, čekal.

Třikrát k němu Miloš hlavu sklonil, ale vždy mu slovo zamrzlo na rtech.

V tom se kdosi počal úsilovně dobývat do vrat, u kterých se ozvalo i volání, aby kněžice vydali.

Stráž vystoupivši nade bránu spatřila silný, z lesa táhnoucí sbor, který se stále zvětšoval, dle krojův a oruží bylo lze poznati Němce, Pomořany, Kašuby a s nimi pomíchané domácí Lešky. Ustavičně zazníval křik silnější a silnější, vši mocí knížat se domáhající.

Miloš by byl hned Obrovi poručil oba zardousit a mrtvoly jejich za vrata vyhoditi.

Obléhající tlum ustavičně rostl, v lesích ukrytý sbor se na dané heslo stáhl a počal se všech stran obkličovati hradisko. V popředí stojící dovolávali se s hrozbami obou svých pánův. Posádka, která zvybíhala na okopy, počala dle tehdejšího obyčeje rozmluvu vzájemným spíláním.

Starší smerda shlédnuv s ustrnutím, co se pod zámkem děje, chvátal Miloši hned ohlásit, že u vrat stojí celé vojsko a že mu nebude možno ubrániti se. Starý však nikterak se nezaleknuv odehnal sluhu svého kletbou. Přiběhla žena, i osleplý Lešek přišel k otcí, ale nikdo nemohl s rozvzteklým starcem promluvití. Vzpomínka na děti jen pomstylačnost jeho podněcovala. Neosmělil se však vydati rozkazu, který mu těkal na rtech.

Zatím již se chýlilo k večeru, nastala tma, a stojící za okopy počali se za neustálého pokřikování rozkládati pod hradiskem táborem. Útočných krokův nezapočali se žádné strany, nikdo se neobořil na druhého, jen se vzájemně daremnými a prostořekými slovy haněli.

Zavládla černá noc, které hvězdy nemohly ani dost málo objasniti. Kněz ještě neřekl pranic, ale povoláný Obr stál za ním a hleděl mu do očí.

Smerda přišel již v noci nade vrata a vzkřikl na starší, vydání Lešků se domáhající, že, opovází-li se na hrad udeřiti, hned jim hlavy spadnou.

Ačkoliv bylo tma, všeccka ozbrojená posádka rozložila se na náspech. Byli to lidé, kteří pochodíce rodem z otrokův a sloužice od pradávna rodu Lešků byli jim zvyklí a vidouce vše to, co se nyní dělo, litovali starých časův. Ti, jež měl nyní Miloš, pamatovali ještě Pepelkova otce a svou službu na jeho dvoře.

Miloš byl přísný, báli se ho, živobyť tam bylo nuzné a nesnesitelné. V noci započaly se u vrat jako by nic z lání šepty a domluvy o zradě.

Kdežto Miloš ještě v pozdálí chodil jsa všecek rozkvašen a bojuje sám se sebou, co započne, zdali povolí, nebo se pomstí, oblehatelé přemlouvali sliby jeho lid, aby jim otevřel vrata.

K ránu vše utichlo, zdálo se, jako by obapol umdlené hromady byly usnuly, když se dvěře potichu rozevřely, a nejprve hlouček, potom již hustý tlum ozbrojenců vrazil a vedral se v nádvoří. Třeskot vrat, která při tlačení rozlomili, starého Miloše probudil. Zatím, co on s Obrem a s hrstkou věrného lidu, který měl u sebe, postupoval s oštěpem ke vchodu, hrad již byl v rukou s hlukem a křikem do nádvoří běžících a hradisko zaplavujících Pomořanův a Němcův. Kdos odvalil kámen od díry, ve které byli mladí kněžicové uzavřeni, a vypustil je z vězení. Zdivočelé množství pádilo mstivě řezat a vraždit.

První padl starý Miloš proražen jsa kopím. U něho stojící Obr uchvátiv několik lidí roztránil jim lebky o dubové kmeny, ale i jej konečně zavalila spousta hrnoucích se Pomořanův a na zemi svaleného zavraždila.

Jiní zase vtrhli do dvorce, kde neměli slitování ani nad ženami, ani nad dětmi, zároveň drancující a sbírající lupy dřívě, nežli by někdo založil oheň.

Jitro uzřelo krvavé pole pōseté mrtvolami, neboť i vrata otevřevší zrádcové byli od zběsilého množství pozabijeni; neživili nikoho.

Opojená sběř jásala radujíc se svému vítězství.

Dva synové Chvostkovi stáli pod duby, uprostřed mrtvol, jsouce bledí a ještě zaraženi nebezpečenstvím, z něhož byli vysvobozeni, jakož i neštěstím, které svou drzostí zaviniili.

Teprve když se docela rozednilo, shledali, že Bumír i s ostatními doprovázevšími Lešky opustili je a zmizeli.

I porozuměli, že toto vítězství jakož i ta krvavá pomsta byly porážkou jejich. Poslední podporovatelé jich odstoupili. Osaměli s hrstkou Němcův a s námezdníky, kteří se mohli též na ně obořití.

Hradní nádvoří vypadalo hrůzoděsně, jako bojiště. Ležely tam celé kupy rozházených a orvaných mrtvol. Uprostřed nich bylo viděti zvláště šedivého Miloše, jeho starou ženu, slepého Leška, pobité psy, shroceného a zamačkaného Obra, jakož i medvěda, ve kterém tkvělo několik oštěpův. Vysoko na dubových větvích lítali poplašení holubi a skřečely dvě straky.

Zbytky po koutech ukryté zálohy vytahovali a svazovali. Kašubové zachovavše Bělku na živě vedli ji provazy staženou, zkrvavenou a v slzách tonoucí vítězům v dar. Padla ubohá na zemi k mrtvole Leškově zakrývajíc si obličej rukama a hořekujíc useдавým hrobovým pláčem.

Sběř již vytahovala paty vleknouc nákladní koně s lupem, jsouc obtížena kořistí a radostně prozpěvujíc.

Spustošené budovy dvorní uprostřed starých dubů hořely. Byly udělovány rozkazy k pochodu, tłum se pomalu vyléval z okopů na rovinu.

Plynul dlouhým proudem skrze vrata vtékaje do lesa, v jehož nitru též se ztrácel. Napřed se valil hustý tłum, potom již jen prořidlé skupiny, posléze pak opožená chátra po několika jakož i jednotliví loupežníci, kteří se nechtěli o uchvácenou kořist s nikým dělití.

Již i poslední přešel udupanou přes pole cestou a zmizel v lese.

S opáčné strany vyšel z houští slepý húsílař s pacholetem, které ho mlčky vedlo k okopům. Vítr mu donášel ze spáleniště pronikavý, čpavý zápach. Stanul ve vratech, hůl jeho dotkla se ležící mrtvoly, chlapec všecek se třesa přitulil se k němu a plakal.

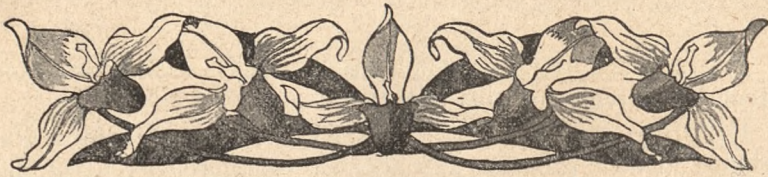

„Starý Miloš leží s rozbitou hrudí, slepý Lešek je zkrvácen, mrtvola na mrtvole, ani živé duše.“

Húslaři se zachvěly nohy, sedl si ve vratech na kámen. Ruka jeho hledala strún samotna, ústa neuměla písňe pronésti, zapěl toliko teskným a přesmutným hlasem:

„Když na hnízdo perun padne, čeho v něm hrom nepobije, samo v sebe spáry zatne a svou vlastní krev vypije. Když určeno rodu navždy bídně zmizeti se země, bratři se vespolek vraždí, s otcem rve se jeho plémě. Leží v poli bez pohřbu, krkavci je posápali, vítr kosti z nich roznosí, památka se vsákne v zemi.“

XXVIII.

Když již se chystali na výpravu proti Pomořanům, Piastun poručil jich roztroušené, ve dřívějších pútkách zajaté nevolníky sehnat do hradu nad Goplem a zavřítí je tam ve věži, poněvadž tak bylo jich nejsnáze uhlídati. Střící zajatců v ohradách nebylo ani valně komu, zhusta pak se stávalo, že i do klad sevření na polích se jich sproštovali, utíkali do lesův, přikládali se ke svým a potom znajíce tamější cesty a osady přiváděli je tím jistěji na Polany.

Ludek, Višův syn, odeslal s ostatními také svého Němce Henga, jehož byl sebral s sebou. Tento pak, poněvadž se tam již druhdy toulával po dvorcích, dobře je znal, u Piastuna též býval; i vyprosil si u vedoucí ho čeledi, aby mu dovolila jíti nejprve ke knězi a s ním promluvíti. Na věžici s chátrou jíti strašně se mu nechtělo.

Prohnaný a obratný Němec doufal, že se u něho lichometným jazykem a přetvářkou vyprosí na svobodu.

Když ho spoutaného přivedli, padl před starým nejprve na kolena žaluje si, že se mu tam ode všech děla ukrutná křivda, že ho, když se pokojně vracel domů, Pomořané sebrali násilím s sebou, podezřívajíce ho z přízně k Polanům, potom že byl v jejich táboře zajat do otroctví a nařčen nevinně z přivedení Pomořanův.

„Já s nikým nebojuji, já nejsem nepřitelem nikoho,“ pravil Hengo dělaje velice pokorného, „měl jsem i ženu z vašeho rodu a vaší řeči. Já se starám jen o výměnu a o svůj výdělek, sloužím lidem, vojny se bojím, pozbyl jsem celého svého jmění, jsem teď na žebrotě. Smilujte se, pane, naďe mnou.“

Piastun vyslechnuv jeho stížnosti odpověděl klidně, že válka má svá práva, že se musí země bránit a opatrovati své bezpečnosti.

„Kdybyste byl uvolněn,“ doložil, „snadno byste na odchodě svým vrazil na Němce, kteří by se vás ptali, co se u nás děje, musil byste se jim jakožto svým krajanům ze všeho vyznati a nás tak prozraditi. Bude tedy jak pro vás, tak i pro nás lépe, zůstanete-li až do konce vojny zde.“

Tehda počal Hengo úpěnlivě prosit a zaklínat, aby ho alespoň na sloup nevsazovali, protože tam asi krutá bída panovala, chtěl raději v kládě sevřený nebo v lýčených poutech svázaný mlíti někde ve dvoře na žernově.

Poněvadž se Němec uměl výtečně přetvařovati, tak že se až rozplakal úplně nevinným se dělaje, podařilo se mu přece starcovo srdce obměkčiti.

Dovolil mu zůstat v jeho domě, žádaje od něho jen přísahy na Boha, kterého Hengo vyznával, že neuteče. Hengo složiv prsty křížem klekl a přísahal, že se ani ze dvora nehne.

Druhého dne počal již onen chudobný zajatec leccos vyměňovati; neboť ačkoliv byl odřen skoro o všechno, přece se ještě v jeho cárech vyskytly nějaké zázračně zachráněné zbytky; poděloval již ženských kroužky a mužských malými nožíky, o nichž nebylo zhola známo, odkud je bral.

Tuze si toho nevšímal. Na útěk ovšem ani nepomyslí, za to však se vtíral všude tam, kdekoliv bylo mnoho lidí, nabízel se ke všelikým úsluhám a pořád se vychloubal tím, že měl ženu tétěž krve a řeči jako Polané, a z ní syna. Tím jako by se byl chtěl osvědčovati přítelem. Na Pomořany a Kašuby huboval strašně vytýkaje jim surovost a lupičství. Snažil se též ukazovati svou užitečnost tím, že uměl lépe než jiní meče a nože ostříti, polámané spravovati a v čistotě držeti.

I přihlašovali se k němu přerozliční lidé, on pak sloužil ochotně každému bera vše, cokoli mu kdo dal, třeba i bezcennou kůžku jehněcí.

Když se jednoho dne zabýval pod kolničkou svým řemeslem, přišel k němu náhodou i Dobek, jenž tam právě přijel pro knězovy rozkazy; ten ho poznal, a vida, kterak zručně si při práci své počíná, lítoval před ním velice, že neměl doma též podobného sluhy, kdežto se u něho nalézalo množství rozličného polámaného oruží, s nímžto si jeho lid nevěděl rady.

„A proč pak jste si mne po zajetí nevzal k sobě?“ odvětil Němec. „Nyní leda byste milostivého pána poprosil, aby mne k vám na čas pod přísahou pustil, já bych vám podělal, čeho třeba.“

Tak se i stalo, že Hengo opakovaně přísahu, když i Dobek se zaručil, že ho sám též dá stříci, nabyl povolení, jeti s ním. Posadili ho do zadu za jedním čeledínem na koně a tak se dostal na nový dvůr. Tam nalezl podivný život, úplně jiný, než jaký byl ve statcích kmetův obyčejných. Dobek byl milovník vojenského života od maličkosti, ačkoliv pak měl znamenité pozemky ve svých rukou, sám se jimi, ani rolí, ani koňstvem, ani svými bratry nezabýval.

Na to měl správce, brtníky, koňáře, posluhovače, sám jen užíval života. Také nebyl ženat, ačkoliv měl plný dvůr ženštin, které mu, kdykoli rozkázal, musily zpívat a plesat.

Jsa na lovech a v poli jako zběsilý a neunavný po návratě domů poléhal obyčejně u ohně nebo pod stromem na drně. Plný korbel musil u něho státi pořád, veselá cháska mu vyprávěla báchorky, nebo ženské ho bavily hádankami a písněmi.

Tak ubíhaly celé hodiny a dni za ustavičného popoléhání a smíchu, potom se obyčejně vzchopil náhle na kůň, do lesa, vzal s sebou svůj lid, a lově několik dní v zimě a hladu ani se do dvora nepodíval. Napil se ledakde z louže a požívil se ledačím. Taktéž na výpravě hodil se výborně k mocnému, prudkému útoku, ale nikde dlouho nesetřval.

Uměl též někdy osvědčiti takové přátelství, že nasadil svůj život pro druhu, avšak nepohodnul-li se byt i sebe méně s bratrem svým, ihned byl hotov zabiti jej, a potom toho litoval.

Ačkoli byl Dobek tak prudký a podivný, nescházelo mu přece též prohnanosti a chytráctví; uměl se tajiti se svou podtud, dokavad nespátril vhodné doby a sám se ukrčuje snažil se z člověka vytáhnouti co nevíce. V té příčině ho kromě vlastních jeho lidí málo kdo znal.

Hengo seznámiv se s ním počal si ho velmi pečlivě prohlížeti, cestou nespustil ho ani s očí, ani s uší, bedlivě pozoroval, a když dojeli dvora, byl již Němec skoro jist, že ho má celého v kapse.

Jeho pobyt na dvoře započal tím, že se dal horlivě do čištění, spravování a broušení. Všecko polámané oruží v komoře uvedl do dobrého stavu. Za několik dní uměl již, ačkoli jen škobrtavou řečí, bavit Dobka tak, že se ho dovolával a dal si ho vytáhnouti z kouta. Vyprávěl mu o tom, kterak to neb ono bylo ve světě zcela jinak,

než u Polanův, kterak tam lidé žili, jak se ženy odívaly a zdobily, jak se vojáci ozbrojovali, a jaký znamenitý, pohodlný život panstvo tamější mělo. Uměl to vše tak stkvěle a vábně vylíčiti, že Dobka pojímala nehorázná touha ty přezajímavé věci spatřiti.

Tak si jej Němec pomalu obšlapoval a vida ho povolným nadcházel si ho se všech stran, zvláště nebylo-li tam ani bab, ani čeledi, která by byla jejich hovor poslouchala. Dobkovi prostírali pod lipami kůže, na kterých maje při ruce medovinu se protahoval a leže tak na břiše poslouchal pohádky nebo písně.

Když již byli jiní bavením pána svého unaveni, tehda se zase příkrádal Němec. S počátku se vždy pokusil jen ledabylo a nesměle prohazovati cos o Němčích a obyčejích své země, Dobek pak ze zvědavosti, kterak to neb ono asi dopadne, nechal ho mluvití, ještě mu při tom pomáhaje. Cítil, že to nebude zcela nadarmo. Němec však se domníval, že má před sebou sprostáka.

„U nás je zcela jiný svět,“ pravil Hengo. „Tam byste měl býti, vaše milosti, tam byste měl jinší živobyť, zde však jest velmi krušný život, nezřídka tu bývá hlad, vpády, vojny, lidé se rozbíhají po lesích, nelze tu ničeho dostati, ani spatřiti, všude jen půda, voda a lesy. Zde žijí všickni lidé jako vespolek sobě skoro rovní, pánů není a otroků jen pramálo. Ba ani kněžům hromady veliké vůle nedají, u nás je však i každý bojovník pánem. Královské a císařské dvory září zlatem, stříbrem a drahým kamením, domy jsou tam z kamene a z tesaného dříví, nádherné a překrásné.“

Dobek nechal ho mluvití ještě ho povzbuzuje. „Jen vypravuj, vypravuj, já rád poslouchám.“

„U nás lidé nesídlí tak jako po lesích rozprchlá zvěř, drží se ve svých domech pohromadě v podhradích. Stavějí si veliké a vnitř světlé domy kamenné. Boží chrámy jsou ztepilé a pozlacené. Také tam jinak pijí a jedí. Žena, která se vystrojí, zdá se ještě desetkrát slíčnější. Kdybyste spatřil naše města, vykřikl byste podivem. Řemeslníci naši též umějí udělati z kovu, cokoli si smyslí.“

Tak mu to všecko vychvaloval, že Dobek až se země povstal poslouchaje, oči mu jen hořely, zvláště když počal vypravovat o tom, v jaké zbroji tam rytíři chodili jsouce ověšeni řetězy, jaké nosili železné zbraně a malované štíty, na kolpacích železo a kabátee ze železných šupin. Vyprávěl též divy o sněhobilých paních s očima jak uhel černýma, které čarokrásně na varytech hrály a zpívaly.

Dobek se těšil tím, že všechno to bude někdy též u Polan, ale přemýšlel o tom, proč Němec před ním tak ustavičně a důrazně své vlasti vychvaloval? Bez příčiny to jistě nebylo!

„Zajisté, že by to též u Polan bylo,“ pravil Hengo, „ale vy si toho sami nepřejete. Měli jste kněze, s německými spříbuzněné, kteří by byli i zde tytéž řády a mravy zavedli, vy však jste je zavrhlí a na místě nich jste si zvolili prostého sedláka.“

Dobek již teď zcela dobře pochopil, kam řeč Němcova směřovala, a že ho zrádný Hengo zkoušel, i dal na jevo, že on též podobně smýšlel, ano doložil i to, že přijal volbu Piastunovu jako jiní přes to přese všechno, že mu mohla býti velmi nepohodlnou a nemilou.

„Kmet jako kmet,“ pravil, „mohli-li zvoliti jej, proč pak ne mne?“

Němci již se zdálo, že ho měl úplně v hrsti, počal tedy pomalo popouštěti své výmluvnosti uzdy obraceje ho na stranu Lešků, čemuž Dobek neodporoval. Mluvil o dvoře Chlostikova tchána, jaký byl krásný, co bylo při něm rytířův a jaký veselý život na něm panoval.

Dobek mu jen pořád pořádkem přisvědčuje dal se mu ze srdce vymluviti.

Druhého dne se mu již sám o tom zmínil, a Hengo počal tlachati beze vši obavy naváděje ho na stranu mladých knížat.

Vící by nebylo žádných, ale poslušnost a pořádek výborný. Dobka již někdy při tom poslouchání počínala svrběti pěst, ale pořád mu povoloval zkoušeje ho, daleko-li se pustí. Hengo se mu potají přiznal, že byl ve službách u děda mladých Pepelkův, ano osmělil se mu i pošeptati, že by Dobkovi slušelo s nimi se někde sejítí, přestoupiti na jejich stranu a přemlouvati i jiné ke skutku podobnému, že by se mu pak za to dostalo rozsáhlých pozemkův, jakož i sypaného a daní z nich.

„Ale jak se k nim jen dostati?“ otázal se schytralý Dobek.

„Jenom kdyby to vaše milost udělati chtěla,“ zašeptal Němec, „však bychom si snadno věděli radu a pomoc.“

Tak se naskytlá vhodná příležitost, poznati lépe nepřítele před vojnou, a Dobek, jenž byl milovníkem neobyčejných výprav, nemohl se zdržet, aby nezatoužil po provedení toho, co by byl nedokázal nikdo. Strachu neznal, neměl však valné chuti býti jmín za zrádce. Třetího dne pod zástěrou myslivectví nepověděv Němci o ničem odešel z domu a běžel se poraditi k Piastunovi, co by mu bylo

udělati. Navrátil se s rozhodným úmyslem, z Němce těžiti, překrásti se do nepřátelského tábora a co možno nejlépe si jej prohlédnouti.

Druhého dne o samotě s Hengem se radili, aby jich nikdo nemohl poslouchati. Dobek zavolal svého starostu a poručil mu hlídati domu, potom dav Němci koně sám vsedl na druhého, a neříkajíce nikomu, kam a proč jedou, vyjeli směrem k lesům.

Němec nemaje ani tuchy o tom, jaké nebezpečí mu hrozilo, těšil se převelice, snaže se zároveň utvrditi Dobka v domnělých úmyslech tlacháním o tom, že bude pravou rukou mladých knížat a pánem na jejich dvoře, že získá převeliké bohatství, pojme jejich příbuznou za manželku, jen aby při nich vytrval a též ostatních potichu naváděl k tomu, aby zanechavše kmeta ujali se bývalých pánův. Dobek přikyvoval mlčky hlavou, ale co se v něm dělo, toho mu nebylo možno z očí vyčísti. Toliko časem pohlédnuv úkosem usmíval se. Tak jeli prodírajíce se skrze lesy a noclehujíce po několik dní na pustých úročištích, až vjeli do hvozdu na pomezí země Pomořanské. Tam znal Hengo stezky ještě lépe, věděl také, kde třeba hledati lidi, a s pomocí jejich bylo pak již snadno nalézt i tábor Pepelkův.

Tam právě čekali ještě Kašubův a jiných zástupův ku vpádům a vojně přivyklého lidu, když se Hengo s Dobkem přiblížili po oklikách k ležení.

Dva mladí kněžicové stáli se strýcem Chlodvíkem na hranicích v lese, který slul Divokým hvozdem.

K ležení zvolené místo bylo samo sebou branné, jsouc objato rameny dvou tam se stýkajících říček a v povzdáli obklopeno blatiny. Na starém hradišti byly rozbity salaše a plátěné stany. Již tam byl shromážděn nemalý tlum ozbrojencův, kterých ještě pořád novými příchozími přibývalo.

Když se u stráže, stojící na úzké k ležení vedoucí hati, opověděli, vzal je jakýsi starší a vedl je k mladým pánům. Pro knížata byla prostřed hradiště na kvap zřízena na neotesaných sloupech spoléhající, ledajak deskami a haluzím pokrytá kolna, jejížto stěny byly vyplněny ploty a záslonami. Okolo ní hemžilo se po německu oděné rytířstvo v pestrých vyšívaných kabátcích, se železem u pasu, ba někteří je měli i na hlavě. Nosili též okutá kopí, z nichžto byla některá opatřena praporečky, ačkoli ani kamenných mlatův a obušků nebyl mezi nimi žádný nedostatek.

Dobek vstoupiv do kolny, ve které mladá knížata seděla se svým německým příbuzným na špalcích, sukнем přikrytých, teprve mohl uznámenat onen skutečný rozdíl, o němžto mu Hengo tolik vypravoval, jakož i ono bohatství, které mu popisoval.

Na sbitých, za stůl sloužících deskách uzřel kovové, pozlacené náčiní, jakož i červené vzorkované opony, a na nich samých též oděv řemeslně ušitý, vyšíváný a lemovaný. Oba měli blankytné, až po kolena sáhající, zlatými plíšky po krajích ovroubené kabátce, na ramenou velikými kruhy sepiaté pláště, a na nohou těsný, řeménky úpravně otočený oděv a ozdobné škorně.

Čemu však se Dobek nejvíce divil a čeho jim nejvíce záviděl, to byly přímé, dlouhé meče ze skvoucího kovu, jakož i vykládané, k nim náležející pasy, a opodál u stěn stojící pavězy, nabitě knoflíky tak hustě, že pod nimi nebylo kůže téměř ani viděti. Jiné, červeně malované, leskly se zase kovovými, kolkolem k nim přibitými pruty. Na hlavách měli knížata též pozlacené, řemeslně zhotovené čapky.

Bylo tam plno Dobkovi dosud neznámého náčiní, o němž ve své prostotě ani nevěděl, k čemu se ho používá.

Když vešli a Hengo padl k zemi, v čemž ho Dobek následovati nikterak nemínil stoje a volně se rozhlížeje, započalo se nejprve dlouhé a nesrozumitelné brebentění.

Němec doporučoval a vychvaloval onoho, jež tam přitáhl, jako svou převelikou kořist a zásluhu, za kterou mu slušela znamenitá odměna. Strýc a mladá knížata zdáli se chovati v sobě obavu, aby příchozí nebyl vyzvědačem a zrádcem, vyslaným, aby prohlédl jejich sílu a zvěstoval o ní Polanům.

Teprve po dlouhé rozpravě s Hengem promluvil starší, lešského jazyka zcela ještě nezapomněvší i k Dobkovi, zmiňuje se trpce toho, jakou krutou nevděčností odměnil se národ otcí jejich za přemnohá, od něho obdržená dobrodiní, jakož i připomínaje s rozhorlením, kterak jim nyní od krajanů na místě pomoci bylo zakoušet i pronásledování, kterak sotva vyvázli z nebezpečnosti života, při čemž padl i jejich děd Miloš, a kterak byli nuceni vyhledávati pomoci u rodiny matčiny nebo si jí zakupovat, aby se mohli k dědictví svému navrátiti.

Po té druhý z nich počal i se svým ujcem Chlodvíkem proklínati strašně Polany, při čemž oba vztekle vyhrožující mlátili pěstmi na stůl.

Dobek nemoha nic odpověděti musil trpělivě poslouchati. Stál jako němý, dokavad se rozprava nestala poněkud mírnější a pokud pánové neochladli.

Starší zmírniv se a přijav vliďnější tvář počal ho přemlouvati, aby jak on, tak i přátelé jeho, které by mohl získati, přešli k němu, Chlodvík opakoval totéž po německu, a Hengo mu to přetlumočil přidav sám ze sebe slibů velikých milostí.

„Byť byste i s námi šel,“ pravil ujec, „z vás jediného bychom velikého zisku nenabylí, leda byste nám ukazoval cestu, k čemuž však máme dosti lidí svých. Dvě, a byť i nejudatnější paže, toť věru pomoc velmi malá. Jste-li však ochoten, mohl byste nám posloužit jinak.“

„Navraťte se domů, chopte se vůdcovství, táhněte s lidem na výpravu proti nám a postavte se v zadu. Až dojde k bitvě, vrhnete se na ně s jedné a my s druhé strany. Sevřeme je jako do kleští, tak aby neušlo pranic. Dle možnosti navedte co nejvíce náčelníkův, aby udělali totéž.“

Ačkoli v Dobkovi krev vřela a žluč mu překypovala, trpělivě poslouchal. Počali ho zahrnovati sliby, přiřkli mu mnoho půdy, vládu, náměstnictví, znamenité poklady, a když Hengo něco našeptal, přislíbili mu se smíchem i německou, pokrevnou pannu za manželku, s věnem, kterého by ani na deset vozů nesebral.

Dobek jen poslouchal, klaněl se, pohlížeje úkosem na svého Němce, a přes to přese všecko, že se hněvem div nezadusil, přece se přemohl a přijal milostivé ty projevy a sliby, jak toho bylo potřebí.

Potom ho posadili s velikou srdečností k sobě na lavici a počali ho napájeti. Lešek sňav prsten dal mu jej na znamení míry, druhý mu věnoval skvostný meč, a třetí chtěje se též osvědčiti štědrým příviv mu z kovového poháru na zdraví daroval mu jej.

Teprve když bylo přinešeno víno a medovina a když se při kvasu rozbodřili, Dobek se vmohl na kloudnější myšlenku, a těše se již v duchu, kterak Němce podvede, počal rozprávěti tlachaje a breptaje, jako nejhlopější sprostáček. Lešek tlumočil, čemu ostatní nerozuměli.

Tak jim při džbánkách uběhl čas až skoro do večera, i zůstalo na tom, že se Dobek navrátí domů, přihlásí se jistě o vůdcovství (které mu také příslušelo) a také jiné převede na stranu Leškův. Dobek všecko to arci jen polohlasně přislíbil. Čekal již jen brzo-li se vymkne, aby si mohl poněkud i tábor prohlédnouti.

Když byl tak nadělen a podnapit, odvedl ho Hengo do salaše, záhy pro ně na hradišti vyprázdněné, a uloživ ho tam k odpočinku sám chvátal ještě ke svým.

Nyní měl Dobek i čas i příležitost, prohlédnouti si, čeho byl tak zvědav, neboť byl tábořícím vojskem obklopen se všech stran. S místa, na kterém salaš stála, byl volný rozhled na veškero kolkolem rozložené vojsko, na jízdu, jejížto značná část měla odění ze železných šupek a plechův, i na pěchotu s pavézami, ozbrojenou pikami, oštěpy, meči a obušky. Nejpodivnější mu byla vojenská kázeň a pořádek, které byly u Polan neznámy. Stařešinstvo drželo všecek ten lid zostra jak otroky, a pro nejmenší vinu byli jedni mrskáni pruty a druzí zas obtíženi břemeny. Byli tam i tací, již musili pro přestupky choditi v kládě. Starší s nimi nakládali jako se zajatci, a jakmile některý setník zahoukl, všecko se před ním třásl. Dobek uznal, že ačkoli v čas porážky nebyl takový voják jistý, přece s ním bylo snadněji vésti válku, poněvadž poslouchal alespoň do času.

S místa, na němžto salaš stála, nebylo lze počet vojska určití, ale nezdál se mu býti tak značným, předčil Polany jen zbraní a oružím.

Když již si byl Dobek lid i řád jeho dobře prohlédl, přitáhl se k němu pozdě v noci též Hengo a lehl k němu na stráž, vyptáváje se ho zvědochtivě, jak se mu tam líbilo. Dobek, ačkoli by byl měl chuf ihned ho zabiti, chválil mladé pány, že byli uhlazení, sliční, přívětiví a veselí. Dělal, jako by měl z jejich úcty velikou radost a sliboval Hengovi hōjnou odměnu.

Dary, které byl nucen přijati, aby se s barvou neprozradil, pálily ho jak oheň.

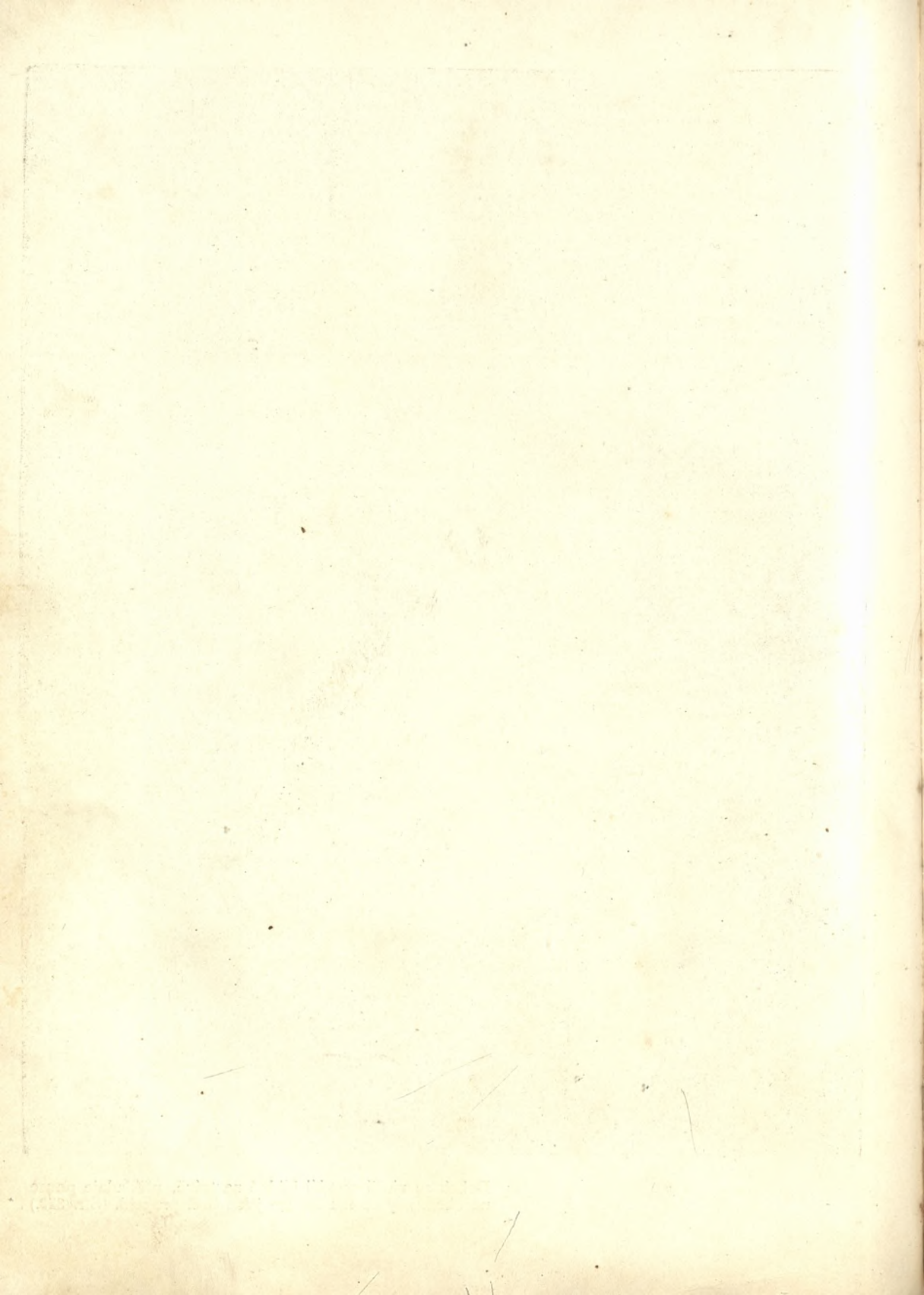
V ležení mladých pánů bylo již povědomo, že Piastun směřoval s veškerou mocí ke hranicím, aby se postavil proti nim a zahradil jim cestu, pročež se rozhodli rozeslati hned druhého dne rychlé posly pro najatý lid a chtěli ho nenadálým vpádem předejiti.

Hengo a Dobek s nikým již nemluvivše ani se nerozloučivše dali se brzo ráno přes tábor nazpět k lesům, při čemž si Dobek zamířil tak, aby si ještě mohl jízdu i pěchotu prohlédnouti. Hengo měl ho všude doprovázeti.

Vzal s sebou s dostatek rozmanitých darův, aby jimi Dobka při najednávání lidí podporoval. Již ráno téhož dne počínaly se některé zástupy v táboře hýbati, a ty měly jíti napřed, druzí pak měli

Dobek se uložil opodál klidně na trávě, přikládaje pouze na oheň, aby se mu Hengo jak náleží propekl. (Str. 323.)

hned táhnouti s posilami za nimi, neboť chtěli rozhodně vkročit od pomořských hranic do země dřívě, nežli by se k nim Polané přiblížili.

Všude panoval veliký ruch, jevila se divá, nedočkavá touha a zaznívaly strašné pohrůžky. Dobek prodíraje se skrze shluky té chátrý musil se toho vrchovatě naposlouchati, a sotva se od projevu nevole své zdržeti moha pobízel jen koně, aby co nejdříve vyvázl na svobodu.

Minuvše tábor a pole posléze dojeli lesův. Hengo byl velice hovorný, Dobek však posupně mlčel. Prsten ho na ruce pátil, meč po boku mu vadil, pohár za řadry ho dusil, tak pilil s pomstou za doznané zneuctění: Do noci odjeli daleko od ležení, o nalezení cesty se již Dobek nebál, rozvažoval pouze, co by měl udělati s Němcem. Probodnutí ho mečem bylo až příliš snadno, ale pro člověka rozjitřeného tak velikým bolem byla ta pomsta tuze malá.

Již v noci, když stanuli na noclech a bylo třeba spoutati koně, aby mohli býti spuštěni na pastvu, Dobek se počal vytáčeti řka, že ztratil postraňky, kdežto u sedla se našlo jenom několik svazčků lýka v zásobě. Němec jakožto povždy prozřetelný člověk nabídl mu svou silnou šňůru, ale Dobkovi se zdála příliš tenkou. Počali z ní tedy spolu kroučiti provaz silnější, Hengo ochotně pomáhal. Po starým dubem již byl roznícen veliký oheň, který jasně plápolal.

Dobek udělal na provaze velmi zručně oklesku, přistoupil mlčky k Němci, a nežli se tento nadál, hodil mu ji pod paždí. Nebezpečnoství ještě se nedomnívající Hengo přijal to za pouhý žert, když Dobek přehodiv druhý konec provazu přes haluz chytil jej a smýknuv jím dolů zavěsil křičícího již Němce nad ohněm, stahuje ho tak pevně, že se vymknouti nemohl. Po té Dobek provaz upevnil a sám se uložil opodál klidně na trávě, přikládaje pouze na oheň, aby se mu Hengo jak náleží propekl. Stalo se to tak rychle a hbitě, že náhle přepadený Hengo pozbyl skoro zcela duchapřítomnosti. Dobek byl až příliš pobouřen, než aby mu byl mohl také ještě spílati, oči se mu jen jiskřily, ležel, díval se a nasycoval se pomstou.

Němec doprošoval se úpěnlivým hlasem smrti, nedostávalo se mu však ani slova za odpověď, Dobek jen rozpaloval větší a větší oheň přihazuje naň haluzí, cokoli ho jen stáhnouti mohl. Kouř a plameny šlehajíce výš a výše zasahovaly již zrádce. Úpěl a sténal slaběji a slaběji, a provaz pohybován jsa pomalu se s ním uprostřed plamenův otáčel. Když již sténání ustávalo, mstitel přivedl koně

s pastvy nazpět vložil na ně náklad, dal jim uzdy a čekal jen, brzo-li Hengo v mukách skoná, aby se mohl od mrtvoly vzdáliti. — Hengo zmitaje sebou ještě ozýval se pořád slaběji. — Dobka již dlouhé čekání patrně omrzelo, neboť uchopiv oštěp vrazil jej nešťastníkovi do prsou a dobil ho.

Potom odešel od ohniska, a za malou chvíli spadlo s haluzí utržené tělo do ohně rozestříkujíc žár a jiskry vůkol. Plameny je objalý. Teď již nebylo ani nejmenší pochybnosti o tom, že Hengo nemůže nikterak obživnouti, Dobek tedy vskočil na kůň a plivnuv na mrtvolu rychle odjel.

Pak již mu ulehčilo; a poněvadž dosti jasná noc dovolovala mu další cesty, sotva koně na palouku poodpočinuli, ubíral se po svých pospíchaje nikoli k domovu, nýbrž přímo k jezeru Lednici, kdežto již doufal zastati vojevody a kraje na pochodě.

Kdo by ho byl tehdá uzřel, kterak s nabytými na výpravě své zprávami pádil netrpělivě ke svým, byl by se mohl domnívati, že ho pronásledovali lesem jezinky a víly, tak měl na pilno, aby co nejdříve dostihl Piastuna a svého zástupu.

Piastun sebral nejprve u Gopla ze všech polanských žup všecko, cokoli bylo oštěpu a praku schopno. Tam dal to množství od tisícníkův, setníkův i desátníkův rozdělití a nad oddíly těmi ustanovil vůdce, vojevody, kteří byli povinni poslušností toliko jemu. Piastun sebral vojsko mnohem větší, než jakého bylo na obranu potřebí. Ačkoli pak nebyl vojínem, nýbrž prostým brtníkem, uměl si s těmi roji tak výborně poraditi, že sestavil poprvé na místě neladných, po lesích a polích se rozbíhajících tlup řádné vojsko, které mohlo býti postrachem i Němcům. — Ozbrojení, ačkoli jen prosté, bylo nyní také přece lepší, poněvadž vojevodové a jejich tisícníci sami každého prohlíželi, aby nešel s holýma rukama. Ti, kterým se nedostávalo koní, šli pěšky ozbrojivše se těžšími oštěpy, luky, praky a štíty. Poněvadž jiné zbraně na těle neměli, zastávaly jim ji ony pavézy. Bylo jich pořizeno veliké množství, z lipové kůry a takovéhožto dřeva; potom se jich užívalo ještě po dlouhé časy.

Když Piastun jednoho podzimního dne vystoupil na pahorek, kolem něhož již veškeren lid stál se svými vojevody v poli, a s něhož bylo lze všecky míry a kraje s jejich bohy a stanicemi, na vysokých žerdích vetknutými, zřetelně rozeznati a spočísti — telída srdce jeho zplesalo — zástupy stály v pořádku vesele mu odpovídajíce.

Byl tedy vydán rozkaz po všech krajích, aby Meziříčané, Kujaváci, Pozňané a Bachorci i s ostatními táhli v pořádku pod svými vojevody postupující třemi cestami k pomezí. Všecky kraje měly zůstávat ve stálém spojení nepřekážeje si v tažení, ani na pastviskách, a nepustošice vlastní své země. Měli jít v tichosti nerozprchující se, tak aby se o nich nepřítel předčasně nedověděl, aby neupláchl nebo jich neobklíčil, a aby neměl času přichystati se na výpad. Piastun sám i se synáčkem, kterého přese všechno jeho mládí připravoval k vojně, šel uprostřed, aby měl sám všechno na očích.

Bylo též cosi zvláštního, že ustanovil za vojevody lidi, kteří se toho ani nenadáli, kdežto těch, již jimi býti chtěli, pomínul. O Dobkovi věděl on jediný, kde byl, ostatní si jeho nepřítomnost vysvětlovali všelijak, na místě něho pak byl ustanoven zástupce.

Když takto veškerá válečná moc postupovala ohromným proudem ke hranicím, stanuli jednoho večera na nocleh u lesa. Piastun se synem a s několika staršími sedli si k ohni zhřívající se. Pekli si na dřívkách maso ze zabitého srnce a potichu hovořili, když na blízce z nenadání zašustělo a kněz uzřel před sebou Dobka, stojícího s bledou tváří, velmi rozčileného a cestou patrně vysíleného, neboť se nohy pod ním třásly, takže se na nich ledva udržel.

„Dobku!“ zvolal Piastun pohlédnuv na něho, jako by o ničem nevěděl. „Kdes byl? Co se s tebou dělo? Lidé měli o tě velikou starost, nepříhodilo se ti snad nějaké neštěstí?“

„Děly se ovšem se mnou věci, kterých by se věru nikdo ani z daleka nedomyslíl,“ řekl Dobek, „také jim uvěřiti nesnadno, ale přes to přese vše nestalo se mi nic zlého. Vracím se přímo z ležení Leškův v divokém hvozďe, jak tu stojím před vámi, ještě smrdím Němci.“

Všichni zkřikli údivem, a Dobek počal vyprávěti.

„Vzal jsem si od vás — milostivý pane — na správu mečův takového Němce, že by mne samého byl málem zkazil. Chytrá zmije, chtěla mne přemluvit na stranu Leškův a ke zradě. I dělal jsem, jak vám povědomo, jako bych šel na vějičku, a jel jsem s ním až na pomořské pomezí do ležení Leškův. Bylo záhodno nahlédnouti z blízka, jaké mají síly a co zamýšlejí. I stalo se, že mne pustili k sobě a počali mne naváděti ke zradě, já pak drže stěží jazyk za zuby musil jsem se tvářiti, jako bych jim byl nakloněn. Prohlédl jsem si jejich zbraně, lid a vojsko. Chtěli mne zakoupiti dary,“ doložil házeje Piastunovi pod nohy prsten, pak meč a pohár, „tu jsou. Sliby také

vůči mně neskrblili. Prohlédnuv si všecko vydral jsem se jim — a — tu jsem.“ — Dobek stříleje divoce očima z hluboka si oddychl.

„A Němec, co byl s vámi? Co se s ním stalo?“ zvolali starší.

„Již jsem ho nemohl při sobě déle strpěti,“ odpověděl Dobek.

„Upekli jsem ho za noclehu vlkům na žhavém uhlí, aby jim více chutnal, jinak ani by se ho snad nedotkli.“

Všichni poslouchali s velikým údivem, až se počali sypat otázky, kterak Pomořané, kterak Němci, a jak celý nepřátelský tábor byl obrněn i ozbrojen, co si povídali, jak a kam hodlali táhnouti. Dobek vypravoval, že rychle sbírali posily a že chtěli táhnout obvyklou cestou k Lednici, kam již byly poslány předvoje, aby Polanům od pomezí zaskočily cestu.

Bylo tedy potřebí i s jejich strany postupovati, aby nebyli předstiženi. Z toho, co mohl Dobek shlédnout a seznat, jakož i dle všeho, co slyšel, bylo snadno usouditi, že se veškera družina Leškův od Piastuna sebrané moci nikterak nevyrovnala, že však byla strašna svým oružím. Stařešinstvo nabylo odvahy a veliké bojechtivosti, a jakmile se rozsvitlo, bylo dáno znamení, aby vše táhlo v tichosti k jezeru Lednici.

XXIX.

Ozbrojené zástupy pokračovaly lesy, poli a ochozemi k jezeru s takovým tichem, jako by se bály poplašiti zvěř. A podivným jakýmsi řízením se stalo, že ačkoli vévodové pramálo na pochodě o sobě věděli, přece táhnouce s různých stran vyšli téhož dne a tétéž hodiny z okolních pralesťův do planiny. Mohlo se to nazvati šťastnou předpovědí, a kdyby byli neměli rozkázáno mlčeti, byla by jim radost vyloudila z prsou jáсот převeliký. Piastun se mohl s návrší dívati na to, kterak míry a kraje v pořádku šly a vedle sebe se stavěly.

Bylo ustanoveno, pozdržeti se tam až do zítřka, vyčkati nepřitele, a kdyby se neukázal, pokračovati ohromným zástupem ku hvozdu u Pomoří.

Ještě nebylo poledne, po chladné noci nastával podzimní, ani horký, ani zimavý den, v lesích byla ještě na listí rosa, venku svítilo vesele slunce. Míry se pomalu se tří stran stahovaly a pořádaly v šíky, když mužové stojící na návrší postřehli na pokraji lesův se pohybující zástupy, které vystupovaly ze hvozdu proti nim. —

Byli to Leškové se svou mocí. Nenadáli se zastati Polany proti sobě pohotově, a první jejich z lesů vyšedší hluky spatřivše na rovině rozložený tábor stanuly jako do země zaražené.

Záměry nepřátel se tím zřejmě zmátly, jezdci počali vyjížděti po stranách prohlížejíce sílu protivníkovu. Nad oběma voji panovalo veliké, slavnostní ticho.

Polané pranic se nepříteli nezalekše ani se skoro se svých míst nehnuli. Pomořané již též, ačkoliv by snad byli rádi uhnuli, neměli na ústup času.

Na té dolině u Lednice mělo tedy mezi Lešky a kmety dojíti k řezi rozhodné. Mladá knížata důvěřující ve své Němce, v oruží, a spoléhající snad i na Dobkem příslibenou jim zradu veleli svým, aby vystupovali dále do pole.

S počátku neveliká ta hromada počala vůči Piastunovi vzrůstati, roztahovati, zvětšovati a posouvati se proti Polanům, on se svými vojevody stál a díval se — žádných rozkazů dosud nevydávaje.

Leškové, chovavší se s počátku v tichosti, ubezpečení jsouce svou převahou, na kterou spoléhali, vydali pojednou heslo k pokřiku, který jakožto předchůdce bitvy sloužil k postrašení protivníka. Divý všesk rozlehl se nad řadami. Polané stáli dosavad tiše.

Šest vojevodů, starců s bílými a šedivými bradami, stojících vedle Piastuna, hledělo mlčky na to, kterak onde zástup útočníků rosti, prodlužoval, rozdmýchoval se a vyhrožoval.

První mezi starci byl Ctibor, který vedl junácký, statečný a silný lid od Varty, muž v radě a boji výborný, jinak mlčelivý, vytrvalý a jak vzhledem k sobě, tak i na lid svůj přísný a bezohledný. Seděl poněkud jsa shrben na koni, a protože nositi čapku nebyl zvyklý, vlál mu vítr hustými, bujnými a převelikými vlasy jako hřivou. Na odhalené, hustě obrostlé hrudi jeho byly patrný jizvy od starých ran.

V ruce měl železem okutou píku a na krku starožitné měděné kruhy, které sloužily ještě dědům.

Druhý u něho, právě tak bílý, v jehožto vlasech prokmitaly ještě světlé, kdysi ryšavé praménky, v obličejí ruměný a svěží, ač věkem Ctibora starší, slul Nahým. Na hlavě měl čapku z vlčí tlamy. Ohnivá krev jím netrpělivě pohrávala.

Očima těkal hned po svých, hned zase po nepříteli, ústa jeho vysílala neustále kletby a potupy. Kdyby velel on, byl by se již na Pomořany vrhl nedada jim k rozvoji času. Mával oštěpem, jako by ho v ruce pátil. Pohazoval jím a chytal jej, a kůň pod ním, jako by s pánem stejně cítil, poskakoval do výše a napjatá uzda sotva ho udržela.

Za ním stál vůdce Meziříčanů, Lítý, suchý, bledý, vyčouhlý skoro bez vlasův i vousů, žluté kůže, malých, černých očí a nízkého čela. Byl to rovněž náruživý lovec jako voják, a nejednou vtrhl na svou vlastní pěst s malou hrstkou dovnitř Pomořan nemilosrdně tam

pleně a pustoše. Kopí nebyl tuze zvyklý, měl v ruce ohromný obušek a u pasu sekeru, neboť vůdcové za oněch dob nejen vojsku rozkazovali, ale sami je musili do boje předcházeti.

Čtvrtým byl Bolko Černý, kterýžto název mu pozůstal z oněch dob mladosti, kdy měl vlasy a vousy ještě havraní. Teď již zaujaly obé napolo šediny. Byl zavalitý, ramenatý a silný, a na malé hlavě, v níž oči, nos a ústa seděly nad vyklenutým čelem, načechrávaly se mu vysoko kadeřavé vlasy. Osmahlý obličej sotva mu bylo lze uprostřed té spousty vlasův a vousů spatřiti.

Bolko Černý otvíral ústa málokdy, mluvil jen v čas nutné potřeby, a to krátce a velitelsky. Nebyl muž řeči, nýbrž práce, také nerad zbytečně řeči poslouchal, ale nikdo ho nikdy neviděl ani doma, ani mimo dům se založenýma rukama. Neměl-li nic jiného na práci, strouhal cepy.

Na druhé straně stál Myško, řečený Kulíkem, jako všichni z rodu toho bujného vzrostu, zdravý, ohnivý v boji, i v seči jazykové; trval vždy urputně na svém, ale také byl neohroženě statečný. Byl znám tím, že kdykoli si něco zamlul a řekl, že se tak má státi, neuhnul, a byť mu to třeba i životem zaplatiti bylo. Děle s ním ve svornosti setrvatí nebylo možno, komu však jednou přislíbil bratrství, tomu v něm dostal za všelikých okolností a zcela. Nikde mu nebylo veselí, nežli tam, kde se měla strhnouti nějaká pútká. I nyní se mu rty jen usmívaly jako před nejmilejší pochoutkou, poněvadž věděl, že okusí krve.

Poslední, z vojevůdův nejmladší, Poraj, sotva pod sebou koně udržeti moha hleděl k Piastunovi čekaje, brzo-li rozkáže, aby lid vytáhl k pútkce. Byl to muž v nejlepším věku, podivuhodně obratný, s koněm takořka srostlý, s očima zářícíma veselým ohněm, s usměvavými ústy a krásně vystrojený, neboť se velmi rád zdobil a třpytivými blýskotami ověšoval. Kamkoliv přišel, všude chtěl býti prvním, o čež se také všemožně snažil nelituje na to potu ani trudu. Již několikrát pošeptal knězi, že by slušelo dáti znamení k boji, ale Piastun pořád ještě nepospíchal, prohlížeje si onu moc, která plynouc ustavičně z lesa pořád ještě se nepřestávala rozmnožovati, jako by ji hvozď na pokyn rodil.

Posléze kníže rozmysliv se obrátil se k nim, i zdálo se, jako by se jich tázal o radu, co mají počít, zdali čekat, až se na ně Pomořané první vrhnou, a odporovati jim, nebo na ně celým proudem vytrhnouti?

Na dvou výšinách stály dva voje jsouce rozděleny dolinou. Prostředkem vinul se mezi nimi nepatrný, vyschlý potok. Z vojevodů neřikal žádný ani slova, když v neveliké vzdálenosti spatřili směrujícího k nim Vizuna s okutou pikou v ruce. Šel zčerstva, vesele, jak omládlý, a sotva vystoupil z ložky pospíchal s jasnou tváří k vůdcům.

„Jdu z chrámu od ohně a věštebny!“ zvolal. „Nesu vám dobrou předpověď! Ptal jsem se osudů prostředkem ohně, prostředkem vody, prostředkem ptačího letu, prostředkem litého vosku a kouře ze svatého ohniska, a dostalo se mi od nich odpovědi té, že vraha očekává záhuba! Vizte! Tuto nad vašimi hlavami vznáší se pták, bílý jako holub, a tamo u lesa viděti jest hustá hejna krkavců! Lado! Kolado!“ zkríkl. „Jděte na ně! na ně! Udeřte na ně! Nechať odtud noha jejich nekročí. Lado! na ně!“

Za Vizunem opakovali ten pokřik šťastné věštby též vůdcové jakož i bližší řady.

Piastun ukazoval rukou k lesům.

Ctibor vytrhl hned s lidem na levo stojícím nadcházející nepříteli s levé strany. Lítý šel zas po pravé, Bolko Černý následoval jeho, Myško pak onoho, Poraj s Nahým zůstali při Piastunovi v prostředku. Šiky počaly se chutě jako jeden muž hýbat a kupiti, stanice byly vyzvednuty, tisícníci a statečnější mužstvo vystupovali v popředí, všecko se chápalo pavéz na zemi a řady se ježily oštěpy. „Lado!“ volali všichni.

Naproti již bylo lze rozeznati tři napřed jedoucí vůdce v červených pláštích a pozlacených čepicích, a při nich železem ověšené Němce, kteří cosi ukazovali rukama mávajíce na pravo i na levo. Za nimi se míchal a rozsýpal v jednu kupu sražený, dosud nerozdělený tlum. Němci, které bylo snadno rozlišiti, obklopovali v nevelikém počtu mladá knížata, za nimi se hrnuli Pomořané se železnými meči jakož i se svazky provazcův a pasův, určenými k vázání otrokův a lupu.

Když se Polané počali hýbatí volajíce: Lado! Pomořané taktéž pokročili v před s pokřikem, kterého nebylo lze rozeznati. Vůdcové v červených pláštích ukryli se i s průvodem Němcův uvnitř šikův, a do předu vyskočili nejběsílejší, výpravám zvyklí Pomořané. Mávajíce meči a pikami počali běžeti, jako by vyzývali Polany, kteří jich očekávali na úpatí výšiny.

Vyschlý, zbytkem vody dolinou tekoucí potok rozděloval je. Ctibor a Lítý rozstoupivše se široce nadběhli Pomořanům s bokův.

Nových sil již nebylo vidět z lesů vycházeti, již i poslední hloučky z nich nesměle vystoupily dohánějíce předních.

Srážku věštící vřava pořád vzrůstala, nadávali a spílali si psův a hadův, mrch a scípých zdechlin, a jinak slovy nejškaredějšími. V předu jdouce po sobě plivali a hrozili si pěstmi, a když rozzuřenost nabyla obapol stupně svrchovaného šílenství, první mlaty zazvučely temně na pavezách, v předních řadách stojící se sevřeli; vrhli se na sebe a hned se smísili v jedinou spoustu lidskou, ve které nebylo lze nepřátel ode svých rozeznati.

Z předákův těch povstal záhy pouhý násep skonávajících a mrtvých, který dalším zahrazoval cestu. Jedni ležice na zemi ještě se rdousili a vraždili, kdežto druzí šlapajíce a běžíce po nich podnikali boj nový.

Se strany lid svůj vedoucí Lítý shlédnuv naproti sobě na koni sedícího Chlodvíka probil se skrze množství přímo k němu a padl naň jestřábem. Dle čapky a pláště poznal v něm vůdce. Pozvednul obušek do výšky a mávaje jím vrhl se na Němce, tento s místa, na němžto stál, rychle s koněm uhnul, přiskočil a mečem uhodil Litého do obnaženého krku. Na šíji se objevil krvavý pruh, ale krev nevytryskla. Lítý pak zamiřiv svým obuchem Chlodvíkovi do prsou srazil ho s koně na zemi.

Němci s hrůzou vykřikli obklopujíce hromadně Litého, který mávaje obuchem na všechny strany urputně se bránil. Jejich meče ho sekaly nemohouce mu však zasaditi rány větší než byla ona první. Zdálo se, jako by železo jeho ztvrdlé kůži ani ublížiti nemohlo, sotva jizvami ji označovalo. Lítý musil z obklíčivší ho náhle kupy ustupovati, kdežto dokonávajícího Chlodvíka uchopili jeho druhové na ruce. Z úst lila se mu krev.

Bolko Černý vrazil taktéž dovnitř zároveň s Myškem stíhaje mladé Pepelky. Němci a Pomořané však jsouce zděšeni osudem Chlodvíkovým obklopili Lešky jako zdí jich ohražujícíe.

Zpupnost a vzteklost Pomořanův ihned počaly jaksi ochabovati, jakmile se při první srážce s nepřítelem potkali s nezdarem. Bili se, ale zároveň ustupovali, kdežto hluky Polan mocně na ně dotíraly a je tiskly a zaujavše návrší s obou stran svírali je úz a úže. Volná cesta k lesům víc a více se sůžovala. Leškové postřehli s hrůzou, že dva zástupy zaujímaly již lesní okrají. Pomořané též počínali rychleji a rychleji ustupovati.

Nejurputnější boj zuřil však v samém středu bojiště; srazilil se tam lidé, kterým nešlo o vítězství, nýbrž jen o to, aby se mohli do syta navraždit.

Kolkol nich ležely mrtvoly krvavým okopem, pospolu s koni smíchaná těla lidská, ve kterých tkvěla roztráskaná kopí. K bystřině tekly odtamtud jako hadi černé potůčky zahoustlé krve. Tam tvrdošijný zápas trval ustavičně. Byl-li na okamžik z únavy přerušen, hned se rozzuřil se vzteklostí novou. Bylo viděti, kterak oživující mrtvoly povstávaly náhle z hromad padlých těl vrhajíce se s novou zuřivostí na nepřitele a kterak následkem nových ran opět klesaly. Koně se kousali vespolek a vrhali se vztekle na lidi, psi Pomořanův a knězů vyli napadajíce vojákův a kláni jsouce oštěpy padali.

Dávno již chýlilo se slunce k západu, vřava a boj dosud trvaly, ale pozůstatky Pomořanův již jen co nejrychleji ustupovaly, chtějíce pořád patrněji utéci do lesův. Leškové ze strachu, aby nebyli chyceni, uprchli s malou hrstkou nepozorovaně již dříve. Ostatním byla cesta uzavřena. Lítý sehnal utíkající s návrší zpět na bojiště, Polané je zajímali se všech stran.

Otrokův nechtěli bráti zhola žádných, i započala se divá řež a potírání té zoufale se bránící hrstky lidí, jimž mlaty roztříštovaly lebky a oštěpy klály prsa.

Celá dolina, jakož i úbočí výšin byly pokryty těly, a když se setmělo, nebylo již komu bojovat, ani koho zabít. Starší jezdili na koních po poli, a hluky šíleností omámených vítězův dobíjely těch, kteří sebou ještě šhubali a sténali.

Poslední večerní červánky osvětlovaly hrůzoděsný, úžasný obraz: pole postlaná zabitými, které smrt v rozmanitých okolnostech boje zachvátila. Jedni leželi jsouce obráceni tváří k zemi, druzí zase k nebi, jsouce opření na zkostnatělé ruce a majíce nohy zvednuty do výše, jako by ještě chtěli povstati. Leckde ležel nepřítel zároveň s tím, jenž ho dorazil, nemoha se z posledního objetí vymknouti. Nad mnohými stáli věrní koně čichajíce k mrtvolám a hledajíce padlých pánův.

Piastun a krvaví vojevodové hleděli k návrším, obklopující je hluky zvedajíce zbrocené paže provolávaly vítězství.

Když nastala noc, Polané roznítli porůznu ohně a počali zpívat písně. Kupy čeledi obcházely s pochodněmi v rukou bojiště odírajíce padlých. S pohřbíváním nekvapili, tak aby se i nepokojně u výši se vznášející plectvo nasýtilo.

Později vyšel ze mraků měsíc a zazářil nad rozsáhlým polem mrtvol. Když bledé paprsky počaly je osvětlovati a ve tmách odhalovati, zdálo se, že snad povstanou, ale zůstaly mrtvy, a vlci táhli se z lesa na hody, z daleka vyjíce a svého podílu se dovolávajíce.

Piastun obklopen jsa vojevody sedl k ohni. Radili se o tom, co počítí, zdali táhnouti dále, nebo si odpočinouti.

Starý kněz nekvapě svým rozumem na veřejnost poslouchal dle svého zvyku, co říkali jiní. Když se všechny hlasy vystřídaly, posléze řekl:

„Dva z vojevodův budou prchajících pronásledovat a pomstí se za vpád na Pomořanech. To k zastrašení nepřátel postačí. My pak zde na místě, kde nám bohové dali vítězství, na kostech vetřelcův založíme sídelní hrad a nazveme ho *Kněz n e m*. Zítřa pohřbíme těla, aby nekazila pověť a země, až pak si lid odpočine, bude hned potřebí započítí se zakládáním náspův kolem hradiště a se stavbou.“

Všichni opakovali s radostným jásotem: „Kněžno!“ Vojevodové pak se snažili vespolek se předejítí se žádostí, aby mohli jíti na Pomoří. Každý z nich se na něco odvolával a málem by byl o to povstal spor, kdyby Piastun nebyl učinil všemu konec rozkazem, aby Lítý a Bolko Černý sami zítřa vytrhli. Ostatní pak, ačkoli na ně pohlíželi okem závistivým, již umkli.

Stranou u ohniska ležel raněný Dobek: u něho stáli Ludek, Višův syn a Doman. Bojoval toho dne s velikou vzteklostí a pobil celé kupy vrahův, ale jeden z nich, ačkoliv již byl skolen, vrazil mu s vynaložením posledních sil oštěp do nohy. Ačkoli mu z nohy dřevce hned vytáhli, zůstala mu bluboká rána, noha byla pochroumána, a přikládané listí s houbou nemohly ani zcela krve zastaviti. Ležel jsa bled a bolestí jen syče, obličej však se mu smál a oči zářily radostí, a oslábl-li na chvílku, hned ho zas občerstvovala myšlenka, že se přece dosáhlo pomsty na sběři, která jeho vlast tak pustošila.

„Hej,“ vece Doman, „ležeti zde na pastvině a dívati se na mrtvoly není zdrávo. Vizun smočiv své kopí krví vrátil se již na ostrov, dovezeme tě k němu, na ostrov. On ti rány líp opatří a zalije svatou vodou. Mně tam tak zachovali život. Já tě povezu a budu veslovati.“

Za Ludkem stojící Sambor též se ozval:

„Mne byste také mohl s sebou vzíti, já bych mu držel hlavu na klíně.“

Všichni vůkol žádali si jeti na ostrov, Doman, Ludek, Sambor, a všechny tam táhla Diva, kterou by byli rádi spatřili.

„Já bych velmi rád jel,“ řekl bratr její Ludek, „ale kdybych se tam podíval na vlastní sestru, připoutanou k ohnisku, kdežto někde jinde mohla býti paní v domě, zabořelo by mne srdce... Nepojeď, vyřiďte jí tam ode mne jen pozdravení... A ty, Domane?“

„Já pojeď,“ zvolal Doman, „pojeď. Ranila mne sice a procedila mou krev, ale když jsem potom připlul, jsa raněn a nemocen, pomáhala mi a ošetřovala mne.“

„Pozdravte ji ode mne!“ opakoval Ludek. „Ode mne, od bratrův, od sester, od stěn, jakož i od domovského prahu a ohniště.“

Dobek neřikal pranic, vzali ho do náručí a odnesli jej do člunu. Doman položil si sám jeho hlavu do klína zůstaviv veslo Samborovi, který raněnému zase zakrýval nohy.

Pluli pomalu. Noc byla jasná, viděli tudíž, kterak bohunky v měsíčních paprscích po vodě se sháněly, kterak jejich hlavičky vyskakovaly v pozdálí nad hladinu jezerní mízejíce hned, jakmile se k nim blížili, kterak jejich bílé ruce sbíraly nad vodou vrkoče, z nichžto se řinuly jasné krůpěje; zdálo se jim, jako by slyšeli jejich zpěv, připluvše pak blíže nalézali jen zčeřený povrch a vír, v něžto jej plesavší bohunky změnily. Posléz objevil se břeh ostrova se stromovím, v dále nad chrámem se červenající sloup kouře i červená okénka domkův. a na louce tábory lidu, který skryv se tam před Pomořany slyšel bitvu toliko v šumotu větrův.

Když se počal člun blížiti ku břehu, čekal tam již zvědavý zástup a prostřed něho Diva, hledící do dálky, jako by někoho očekávala.

Doman ji poznal první, ještě skoro dříve, než ji spatřil.

„Ona tam stojí!“ zvolal. „Diva! Diva! Kteráž jiná mohla by takovou postavu míti? Aby tak hlavu nesla? Jak ona vévodila?“

Čluněk se již zaryl do písku. Sambor vyskočil na zemi, aby jej vytáhl, a Diva nejsouc nikterak udivena, nýbrž úplně klidna, jako by se jich byla nadála a je tušila, přistoupila k nim.

Když Sambor líbaje lem jejího roucha padl jí k nohám, uvítala ho úsměvem, Domana přivítala s ruměncem, a k Dobkovi, který záúpěl bolestí, zvědavě se nachýlila. Tamtéž stál i Vizun i stará Naňa s několika strážnými děvčaty.

Věštec, který se záhy před ukončením bitvy navrátil do chrámu, nesa s sebou krvavé kopí v obět, neptal se již po dalších osudech jejich. Hleděl hrdě a vítězně.

„Porazili jsme je!“ zvolal Doman povstávaje z člunu. „Dobře jste nám to již napřed zvěstoval. Málo jich uteklo se životy, jeden vůdce padl, Leškové však uprchli do lesův...“

Vizun skoro ani neposlouchal, schýlil se k raněnému dívaje se, kde ho nepřítel zmrzačil. Dobek mu poukázal na nohu.

„A kdes mu tu ránu oplatil?“ otázal se.

„Leží tam v poli, krkavci se nad ním radují; dal hrdlo pod týmž německým mečem, jímžto mne obdařili.“

„Doneste ho k posvátnému zřídlu,“ vece stařec, „když onen, jenž ho zranil, již není na živě, vyléčí ho voda sama.“

Vzali tedy Dobka nesouce ho na rukou a všichni šli, Diva kráčela napřed. Někdy se ohlédla za sebou a setkavši se s pohledem očí s ní nespouštějícího Domana vždy se začervenala.

Mlčky došli až k chatě Vizunově a ke chrámu. Tam, na témž místě, kde prve ležel Doman, složili raněného, a Diva běžela nabrat vody, neboť přístup k prameni byl nesnadný.

Doman vyklouzl hned za ní, stála zadumána u zdroje opravujíc si vrkočův a věnce. Když přichozího spatřila, její líc se zarděly, obrátila se a sklopila oči.

„Já vám pomohu nabrati vody, já za vás vody zanesu,“ zašeptal Doman chápaje se džbánku.

Ona mu neodpověděla, oči její přeběhly po jeho tváři, a stydlavý pohled její padl na zemi.

„Co pak si lidé pomyslí? Co pak řeknou, spatří-li vás tady?“ zašeptalo děvče.

„Že jsem vám přinesl od bratra pozdravení. Ludek vám vzkázal sám dobré slovíčko a pozdrav od bratrův i sester, ode stěn, od prahu i ohniště.“

Diva vzdychla.

„Všichni po vás teskní...“

Děvče poslouchajíc pořád se odvracelo, potom, jako by se chtělo hovoru co nejrychleji vyhnouti, uchopilo džbánek s vodou a počalo rychle běžeti, neopovazujíc se ani za sebou se ohlédnouti. Chvátajíc, ano skoro utíkajíc pospíchala se svěšenou hlavou do domku Vizunova, kde bylo kolem lože plno lidu. Stará Naňa obvazovala ránu, Vizun sháněl byliny; když přišla Diva se svatou vodou, všichni ustoupili, ona pak smočila plenu a přiložila ji mlčky na ránu.

„Budete brzo zdrav!“ zašeptala tiše usmívajíc se na něho. „Ale nyní jen si odpočiňte.“

Vizun též poukázal na dvěře a všichni počali vycházeti. Diva zmizela první, tak že ani sám Doman nepostřehl, kdy se mu vytratila.

Odejíti též nemohl, neboť ho obklopili naléhajíce naň, vyptávajíce a zkoumajíce ho, aby jim vyprávěl o vítězství, kterak se bojovalo a mnoho-li bylo padlých.

Sedl tedy na kámen u chaty, a když jej obstoupili, počal vypravovat o boji: kterak se všechny kraje sešly zázračně s rozličných stran v tutéž hodinu jak jím neopatrný nepřítel sám padl do rukou, kterak vrčice šli do boje, až mlaty udeřily o štíty, meče a měděné kruhy, i kterak vojevodové sami konali divy vedouce lid za sebou.

„Když již jsme je zevšad obemkli a jako had kolkolem sevřeli,“ pravil, „neměli kam utéci, hájili svých životův, i musili tedy vztekle bojovati. Váleli se jako snopy, káceli se jako dřeva, řvali jak divoká, oštěpem dobíjená zvíř. Otroků jsme nechtěli, padli bezmála všichni, sotva si kdo vyprosil život.“

Již nám nesli sepjaté ruce, abychom jim dali pouta, padali nám k nohám bijíce hlavami na zemi, nic to nepomohlo, lebky jejich pukaly jak ořechy, krev se lila jako potoky po dešti, tekla do bystřiny a z bystřiny do jezera, kteréž u břehu zčervenalo.“

Dále vyprávěl Doman i to, kterak se nad hlavou Piastunovou vznášel bílý pták, kdežto nad Lešky poletovali černí krkavci, kterak zanechali těl na noc hladovým vlkům a psům, povídal, pomlčoval, a poslouchající množství volalo:

„Ještě, vypravuj ještě, vypravuj dále!“

Teprve pozdě v noci bylo Domanovi možno umlknouti, a chtě ještě složit obět bohům šel do chrámu, kdežto snad také doufal spatřiti dívku, která mu zmizela s očí. Ale tam již jí nebylo. Stará, šedovlasá Naňa ho však bedlivě sledovala, neodstupujíc od něho ani na krok.

I vyšel tedy Doman z chrámu na louku a tíhl k pobřeží, hodlaje si tam ulehnutí do člunu, když v tom za sebou uslyšel šustot.

Stará Jaruha smějíc se šla za ním. Vidouc ho, že stanul a obrátil se k ní, pozastavila se též potřásajíc hlavou.

„Táhne vás to sem . . . táhne . . .“ zabručela, „ó, však já vím, co! A co jsem vám slíbila, pamatujete snad, tomu dostojím. Já, panečku, umím čarovat i zažehnat umím.“

„A co jste mně učarovala?“ odtušil Doman. „Dívka přede mnou utíká, jako jindy!“

„Aj! aj!?“ zvolala stařena. „A což pak vy tomu nerozumíte, že která utíká, chce tím, aby se po ní druhý sháněl?“

Ohlížejíc se kolem, jako by se bála, aby jí někdo neposlouchal, přistoupila k němu, zakryla si rukou ústa a pošeptala mu do ucha:

„Jakmile ji teď uchvátíte, již se vám nebude opírat, neporaní.“

„Ale kterak ji mohu uchvátiti z chrámu?“ otázal se.

„I to někdy bývalo! Ani to nebylo nic nového! Bývalo to také!“ řekla Jaruha. „Jen se zeptejte Vizuna. Knězové, ba i kmeti mu brali strážkyně, a do chrámu skládali za to výkupné.“

Jaruha sotva těch slov dopověděvši ohledla se jako polekaná, položila prsty na ústa, stáhla si plachtu na čelo, skryla se ve chra-
stinách a zmizela. Doman se zamyšleně vtáhl do člunu, lehl do něho, ale spánek mu nechtěl za celou noc ani zamhouřit oči. K ránu vyšel s mrzutostí ke kontině.

Z pozdálí již spatřil u sloupu při malovaném roubení stojící Divu. Neviděla ho, hlavu měla spuštěnou, ruce svěšené a tiše si zpívala.

„Ó, má létka, mladá létka, má spanilost krásná, s větry, s vodou mi utekly, jak vodička jasná.

Zapřahejte sívé koně, zapřahejte hnědky, vsednu a pojedu pro ně, pro své krásy svědky.

I dohnala mladá léta na kaliny mostě, navraťte se mi ze světa, alespoň za hostě.“

Panenská tato písnička zněla tišeji a tišeji, až se rozplynula v teskném pění. Doman se opatrně, nepozorovaně blížil, až zakašlal, aby naň oči obrátila.

Pozvedla je, jako by se ho tam byla nadála, jsouc pouzarděna a smutna. Pozvedla k ústům zástěrku, pohled její zdál se blouditi, jako by se s ním nechtěl střetnouti, ale neutíkala.

Vesele ji pozdravuje popošel k ní.

„Kdybyste chtěla paslechnouti,“ oslozil ji, „pověděl bych vám hádanku.“

„Jakou pak?“ otázala se.

„O vás a o sobě,“ řekl junák. „Co by to bylo, kdybych já za vás položil výkupné a vás si z Lednice vzal do své světnice? Nože bych u pasu neměl, čím pak byste se bránila?“

Zapýřená Diva sklopila oči a zavrtěla hlavou.

„Co nemůže býti, to nemůže býti,“ odtušila tiše, „toho udělati nemůžete!“

„A kdyby se stalo?“

Když Doman po marném očekávání odpovědi pozvedl oči, dívčiny již u plotu nebylo, seběhla do chrámu, sedla si tam na kámen, rukou svírala srdce své, hleděla na ohnisko a bázlivým okem se ohlížela za sebe. Doman přilehnuv těsně ke stěně pohlížel na ni dlouho skulinou mezi oponou a sloupem a pak uhodiv ve dlaně odskočil.

„Bývalo-li to nejednou, může se to stát i nyní. Nepůjde-li po dobrém, alespoň se sprostí vůči mně své viny. Bez ní mi žítí nelze.“ Uhodil se rukou do prsou. „Buď jak buď, mítí ji musím! Zaplatil jsem ji svou krví!“

Vzchopil se chtě jíti ke člunu a před sebe se již ani nedívaje, když ho Vizun uchopil mocnou paží za rameno.

„Co se tu točíš a kroutíš?“

„Včerejší bitva dosud mi hučí v hlavě, to je to, a rozličné věci, o kterých mi, když jsem nemohl v noci usnouti, lidé vyprávěli. Je-li to pravda, starý, že knězi Leškové uchvacovali dívek od ohně?“

Vizun pohodil hlavou.

„A že se to i kmetům někdy podařilo?“ doložil Doman.

Stařec mlčel a posečkav chvílku řekl zasmušile:

„Zlí lidé páchali zlé skutky, ký to div? A co je tobě do toho?“

„A co pak se jim za to stalo?“ tázal se Doman.

Pohlédli si do očí. Vizun tloukl holí do země, díval se na sebe a po slunci.

„Máš již čas k návratu,“ řekl, „na báchoroky není kdy.“

Obrátil se a odešel.

Doman utrhnuv se stromu list podíval se skoro posměšně za ním. Ve čluně ho již očekával Sambor. Pluli tedy oba mlčky nazpět měříce se jen očima, a Doman si v duchu opakoval: „Musí býti mou!“

XXX.

Z dálky již bylo viděti, kterak zástupové skládali mrtvoly ve hranice, takže z nich vyrůstaly kopečky, které pokrývali mohylami. Lidí se tam jen hemžilo, a přes to přese všecko, že práce byla smutná, zpívali si při ní a hlučně pokřikovali.

„Kde jsou hrozby vaše, rode loupežnický? Kdež vaše vítězství, lupy a zajatci? Hrst hlíny na oči, oštěp v prsa tlačí, toť vaše záplata. Ženy jsou na prahu, čekají návratu, vyhledí si oči, vypláčí zorničky. Vráti se upíry ssát krve svých bratří.“

A zpívající nasýpali mohyly, po celý den se střídali, nasýpali druzí, nasýpali třetí, až útrpná země přikryla všecky. Na čestných hranicích spálili Polany, jejichž těla byla zvlášť složena.

Když již bylo pole očištěno a vítr odnesl ze spalisek dým, Piastun shromáždil vojevody a starší na jezerním pobřeží.

„Kde prvně zvítězíme, tam bude sídelní hrad, tak jsem řekl, a tak se i stane. Ještě však není čas k nasýpání okopův a ke svážení dříví, dokud se naši s pomstou nenavrátí.“

Není čas k nasýpání okopův a k roubení dříví, dokavad Leškův nezajmeme, tak aby na nás nenaváděli sousedův.

Nechť si hromady odpočinou, nechať zasmolí nových pik a oštěpův.

Našich není od pomezí viděti, půjdeme i my na Pomoří a na Lešky.“

Knížecí vůle byla ochotně přijata, všickni se dali do oštěpův. V Miršově z nedohořelých zbytkův nakvap znova sestrojené chatě

hostil kněz-brtník — u starého zduna. Tak stáli den, dva dni, a třetího dne přišli vojevodové ohlásit, že lid maje oštěpy přichystány byl pohotově k pochodu. Čtvrtého dne ráno měli vytrhnouti do pole.

V žádném kraji, ani v žádném zástupu nebylo z Leškův docela nikoho, ani Bumír, ani žádný z jejich příbuzných nechtěl do boje proti synům Chvostkovým táhnouti. Zanechali jich v pokoji, krev své krve nebije.

Na úsvitě čtvrté doby, když počínalo býti v ležení hlučno, objevila se s návrší od lesův sjíždějící družina o několika koních. Napřed jel Bumír a za ním Leškové.

Jsouce sražení v hlouček mlčky se zachmuřenými čely, se spuštěnými očima, jeli nikoho nepozdravující. Nikdo jich též ani slovem, ani rukou nevítal. Ohlédnuvše se vůkol dojeli k chýži, u které již stáli vojevodové na koních. Stanuvše tam sestoupili.

Čtyři vojevodové změřili je přísnými pohledy, ale Bumír též nesklopil oči. Pokynul svým a nesnímající kolpakův vstoupili do chýže, ve které Piastun sedě za stolem lámal černý chléb.

Postavili se řadem před něj, Bumír napřed.

„Znáte nás,“ řekl. „Jsme Leškové, jako vy staří dědicové této země.“

„A dnes kmetův, ještě starších této země dědicův, nepřátel,“ odvětil Piastun.

Bumír těžce vzdychl.

„Nemluv tak,“ počal pyšně, „vy jste první naši krev prolévali.“

„Nikoliv, my jsme svou vlastní krev pouze mstili,“ vece Piastun klidně, „proléval ji Lešek, Pepelek, starý i mladý, mnoho se jí napili, nežli jsme ji mohli pomstiti.“

Bumír se podíval na své.

„Ba, což ještě horší nežli krev, vy jste nám chtěli vzítí naše více, vymoženosti a svobody, těch si však odníti nedáme. Jestli to dědictví po otcích.“

„Piastune,“ oslovil ho Bumír prudce, „nejdeme k vám dnes se sváry, s hněvem a se žalobami, nýbrž s pokojem.“

„Pověztež tedy, s čím jdete,“ vece kněz.

„Neseme pokoj a mír,“ pokračoval Bumír, „sídlili jsme v jednom kraji společně od pravěkův, žili jsme v pospolitosti a přátelství — a všem se nám dostávalo hojnost povětří, vody i chleba. Chcete-liž vyhladit a vyhubit Leškův rod do ostatka? Mluvtež!“

„Leškové na nás činí s cizinci nájezdy,“ řekl Piastun. „Protože si Pepelkovi synové počínali jako nepřátelé, bojujeme s nimi jako s nepřátely.“

„Mstiliť otce a matku, a krev rodičův jest pro děti svatou,“ řekl Bumír.

„Mají-liž dosti té, kterou již prolili?“ otázal se Piastun.

„My neseme pokoj,“ opakoval Bumír, „učíňmež tedy pokoj a zapřísáhnež se sobě na svatý oheň, na ‚kámen do vody‘. Nechať Leškové i kmeti žijí v míru. Dovoľte Pepelkovým synům, aby se mohli navrátiti a sedět na své půdě, a také nám všem, již k jejich rodu patříme, dejte mír.“

Piastun se hluboce zamysll.

„A proč pak vy za ně prosíte? A proč pak neprosí ti, co nám prve způsobili vojnu a nepokoje?“

„Však oni také přijdou,“ řekl Bumír zprudka.

„Nechať svobodně přijdou, nechať předstoupí přede mne, před starší a kmety, a nechať se vyjádří, co chtějí. Nezdaří-li se mír, dovolíme jim bez úrazu odejiti. Byli jsme dnes na odchodě ke hranicím, stojíme však zde a budeme čekati, má-li to s nimi dojiti k míru a domluvě.“

Bumír si žádal ruky na to, co Piastun řekl, a kníže mu ji přede svědky podal.

„Jděte,“ pravil, „a přiveďte je.“

S tím Leškové pokojně odešli, vsedli na koně a jeli prostředkem lidu, aniž jich kdo rukou nebo slovem zdržoval.

Piastun vyšel za nimi do nádvoří k vojevodům.

„Viděli jste je,“ vece, „přinesli nám mír, poraďte, co dělati.“

Mezi staršími a vojevody povstal šumot.

Ohnivější chtěli vojnu, jiní zase kruté potrestání celého rodu, a někteří nechtěli ani slovům, ani přísaze jejich uvěřiti.

Při pouhé vzpomínce na to, aby se vojsko od pochodu zdrželo čekajíc v ležení, obličeje skoro všech se zachmuřily.

Poprvé se Piastun setkal s lidmi, kteří chtěli jednati jinak, než on, ale řekl klidně:

„Pozdržme se s pochodem, až pak Leškové přijdou, raďte se všichni, já budu poslouchat a co se mi uzdá slušným, pro to se rozhodnu.“

Ihned byli propuštěni poslové do tábora a lid se počal zase rozkládat u ohňův, ale mnozí reptali. Z vojevodů nebyl ani jeden domluvou spokojen obávající se pomsty jejich.

Piastun mlčel.

Den, dva a tři dni, a pořád se nikdo neukazoval; reptání se rozmáhalo, mnozí pronášeli podezření, že Leškové chtějí toliko získati času podvedli starého brtníka Istí.

Někteří vojevodové a starší počali již knězi vyčítati, že se dal oklamati, ale on na to neodpovídal. Domáhali se rozkazu k vytrhnutí do pole, on však jim řekl krátce a klidně, že budou státi potud, dokavad on jim nedá povel k pochodu.

Pátého dne objevil se po ránu na cestě od lesa ne již malý hlouček, nýbrž okázalý průvod Leškův. Nesli nad hlavami svou stanicí s dračí potvorou. Uprostřed jeli dva bratři Lešek a Pepelek, jsouce skromně oděni a knížecích odznakův úplně prosti, za nimi Bumír a vše, co k jejich krvi a rodu příslušelo. Táhli jediným sraženým proudem vážně a mlčky až k chatám, kdežto pohromadě mlčky stanuli.

Piastun uzřev je z daleka svolal již vojevody a stařešinstvo. Sám se oděl starou halenou, připásav si toliko meč po boku.

Poněvadž bylo třeba zasednouti kolem k poradě, dal si jako nevěsta postavití na místě sedadla převrácený úl na památku, že byl brtníkem.

Vojevodové si zas oděli, cokoliv kdo měl z roucha a oruží nejlepšího. S kopími v rukou, v kolpacích, pláštích, s meči a obušky obstoupili kněze kolkolem. Dlouho se měřili s obou stran nedůvěřivými a nevlídnými pohledy.

Leškové popošeďše pomalu stanuli a Bumír vstoupil v před k rozmluvě.

„Zde jsme,“ promluvil, „přicházíme s pokojem a mírem.“

„Raďte se, kterak jich dosíci,“ odpověděl Piastun, „nechaf se starší vyjádří.“

Ještě na sebe hleděli, když se nahromaděným a zvědavě se dívajícím množstvím lidu prodrali s protější strany dva cizí hosté, titíž, co se již třikrát byli vždy v rozhodných okamžicích objevili, blíže se s úctou k Piastunovi.

Tento shlednuv je povstal s úlu, na němžto seděl, jda jich uvítat. Počali se ho hned udiveně ptáti, jaká by to byla porada a sběh lidu.

„Domáci to nesvár dvou na jedné půdě sídlících rodův,“ odvětil starý kněz. „Již nás stál mnoho krve. Dnes nám Leškové nesou mír a svornost, žádajíce pokoje a ruky.“

„A vy?“ otázal se mladší host.

„Starší se budou raditi, vstuptež, posadte se, poslouvejte a vyslovte se také.“

Šli tedy onino pobratimové do kola, a všichni poznavše je a vzpomenuvše si na ně velmi upřímně je přivítali, jsouce z jejich přítomnosti ve své radě opravdu potěšeni.

Po té ohnivější, které pánilo slovo v ústech, vystoupili s hrozbami a s výtkami proti Leškům, vrhajíce jim ve tvář vinu otcovu a vyčítajíce jim choutky po novém přivlastnění vlády v zemi.

Zvláště někteří z Myšků vystupovali a počínali si zprudka, nemírně vychrlující svůj vztek na nenáviděný rod. Počali popuzovati a podněcovati, tváře bledly a ruce sebou u mečů trhaly, když uprostřed vřavy mladší z hostů vstal a prosil, aby mu bylo jako druhovi dovoleno promluvíti.

„Jsme sice jeň hosti a přichozi,“ vece, „ale v řeči vaší promlouvá nám všem společná matka k nitru každého z nás. Vzácní mužové, upokojte svoje srdce, podejte si ruce, odpusťte si urážky, zapomeňte na křivdy, žijte svorně. Díte sami, že rozsáhlá země vystačí všem a poživí všech. Máte společné nepřátely cizí řeči a cizího plemene, proti nimžto jste povinni se brániti. Kdož jiný bude míti prospěch z vašich rozmišek, rozbrojův a bojův, ne-li jediní nepřátelé, kteří z nich budou kořistiti? Nebylo-liž by lépe podati si ruce? Brániti se spojenými silami!? Učiňte pokoj a mír, učiňte!“

Cizí host mluvil tak dlouho a vše, a jakkoliv se starší s počátku bouřili a reptali, vynikal takovým darem duší hýbající výmluvnosti, že se lid pomalu mírnil, upokojoval, konejšil, a dle tváří jejich již bylo zřejmo, že byli náchylni k dohodnutí. I řekl především Bolko Černý:

„Budíž tedy svornost a mír mezi námi, ale jaký pak nám dáte základ a jakou jistotu, že přislíbíme-li vám míru my, i vy jej zachováte?“

„Němečtí dědové nebo strýcové Pepelkův se na nás zítra umluví, a jakmile propustíme lid, překvapí nás opět voinou?“

„Vždyť i my sídlíme a budeme sídlit odzbrojeni uprostřed vás,“ řekl Bumír, „naše hlavy jsou základem ustavičně.“

„Kdo se nám zariučí,“ doložil Myško, „že místo dnes od nás požadovaného bratrství nezatoužíte zítra po panství?“

„Učiňmež slavnou přísahu na ‚kámen do vody‘;“ odpověděl Bumír. „Co více možno nám kromě slova, hlav a přísahy ještě dáti?“

Následovaly mnohé rady, opakovaly se rozličné hlasy, a Piastun jakož i cizí hosté mlčky poslouchali, dokavad se trpká slova a palčivé výtky nevyčerpaly.

Tehda kněz povstal a řekl:

„Pojďmež tedy ke svatému jezeru, nechať každý z nás vezme na znamení přísahy kamének a hodí jej vůči bohům na dno vody řka při tom, jako říkali naši otcové: ‚Nechať naše nesváry a nepřízně upadnou v zapomenutí jako kámen do vody.‘ Jako kámen do vody!“

„Jako kámen do vody!“ zvolali všichni Leškové slavně jedním hlasem.

Vojevodové a starší mlčeli, kněz však pohlédl velitelsky na ně a bera kamének u nohou svých řekl: „Pojďme všichni.“

I dali se tedy napřed Leškové, za nimi pak vojevodové a Piastun se stařešinstvem slavnostným pochodem k jezernímu břehu, nesouce všichni po kaménku v ruce, a když po příchodu k vodě kněz hodil první kámen, vrhli je všichni s radostným, po okolí se rozléhajícím pokřikem taktéž do vody.

Potom si počínali podávati rukou, a když se roznesla mezi zástupy potěšitelná zvěst o tom, že vojna již nebude, ale že má u Polan, mezi Lešky a kmety, kterým dle starodávného zákona přísluší žiti vespolek bratrsky, panovati svornost a mír, nastala veselá chvíle.

Synové Chvostkovi, ačkoli byl pro ně mír ten bolestný a pokořující, poněvadž dříve panovavše nyní se musili klaněti a podrobovati, přijali jej a mlčeli. Jinak by se jich byl celý rod odřekl.

Chovali snad nějakou nadějí, že se mohou okolností později změnit v jejich prospěch.

Všecko se položilo ihned u jezera táborem a čeledí byla rozeslána po kmetských dvorech, aby ze stád a komor přivedla, čeho bylo ke společným hodům potřebí.

Měl se slaviti svátek míru a zároveň zakládání hradu. Prvního dne sestrojivše si salaše a stany všichni čekali v poli, teprve druhého dne měla se započítí slavnost. Bylo tedy posláno pro staré húslaře, pěvce a věštcy, na Lednici pro Vizuna a pro svatý oheň k zapálení prvního ohniska, jakož i pro vodu ze svatého zdroje. Co se toto dělo, jak již dvakrát jindy tak i nyní cizí hosté nepozorovaně zmizeli.

Přišel tedy den zakládání hradu, a slunce si přivstalo s jasnou, veselou tvář, aby jej osvětlovalo. Piast se staršími, vojevody, húslaři

a věštcí vytáhl do pole, kdežto se měly dle starého obyčeje dvěma černými voly oborati hranice příštího hradu.

Stalo se však, že kdežto o vše jiné se zavčas postarali, na voly a na pluh si nevzpomněl nikdo, až teprve nyní, když se jich nedostávalo. Z toho povstal velký zármutek.

V tom, co se tak na všechny strany rozbíhají hledající očima člověka, který by jim z té nesnáze vypomohl, hle, na poli stojí bez pána nový, dvěma černými voly zapřažený pluh a isa obrácen vzhůru čeká toliko pána.

Piast s pějícími húslaři, se staršími, jakož i s pomíchanými kmety a Lešky přišel k němu, uchopil se ho rukou, obrátil jej a zapustil do země, a volí jako by jenom na něj byli čekali, počali zvolna táhnouti orajíce černou a lesklou brázdu.

V tom, jak onoho dne boje, objevili se u výši dva bílí ptáci, poleťující oráči nad hlavou, a dva čáповé jdouce obapol pluhu družili se k němu nebojíce se ani zpěvu ani zástupů lidstva. Všichni kráčeli za Piastunovým pluhem, a za první knězovou brázdou, kteroužto kněz na hon vyoral, odevzdal pluh nejstaršímu po sobě řka:

„Moje brázda budiž první, ale nikoli jedinou, nechať se všeliké síly spojí ke zbudování sídelního hradu, nechať každý přiloží ruku ke pluhu, aby byla práce svorná a silná.“

„Lado!“ vykřikly hromady lidu. Po knězi uchopil se tedy pluhu u věku nejstarší, a po něm druzí až do posledního, dále pak i jiní, kdokoliv chtěl a mohl se dotřítí, dotýkali se pluhu alespoň na okamžik. Tak oborali kolokolem příští hrad zůstávajíce jen místo pro vrata.

Na výšině u jezera byl roznícen z ostrova Lednice přinesený svatý oheň, na místě, kde již byly přivezeny základy pro příští kněžský dvůr. Bylo pak obyčejem prastarým, zakládati domy, dvory i chaty k vůli zapuzení zlých duchův „na hlavy“. Kdo nemohl jinak, zabil alespoň kohouta pod první břevno.

Stálo tam již tedy dvanáct německých zajatců pohotově k tomu, aby dali hlavy pod základy, když na skopaném místě spatřili převelike množství lidských kostí, což Vizun prohlásil za nejlepší předzvěsti, tak že života zajatcův již ani nebylo potřebí, poněvadž osud sám již před lety obět Kněznu připravil.

Břevna padla tedy na prastaré to žároviště a na zemi stál již nízký srub. Uprostřed něho byl již postaven vyšívanými ubrusy pokrytý stůl, na kterém ležel chléb, aby ho doma nikdy nescházelo.

Když již srub i prahy byly založeny a první člověk je měl překročiti, vehnali tam nejprvé berana, který byl u prahu zabit na obět, a po té teprve vstoupil bezpečně kněz se staršími. Kdokoliv pak přišel, každý byl počastován, jedli a pili celý den a celou noc za zpěvu písní a veliké radosti.

Druhého dne počali rozpouštěti voje do dvorův a chat, s nimi pak odpravovati vojevody, ponechávajíce v poli toliko nepatrnou část lidu k obraně nového hradu a osoby nového kněze. Rozcházející se hluky táhly škrze lesy zpívajíce a blahoslavíce pokoj, který po nájezdech a bouřích opět zasvítl.

Lid se počal hned čile chápati díla buduje hrad a stavěje chaty. Nejen pro kněze, nýbrž i pro jeho družinu povstávaly nad Jelením a poblíž zámku dvorce, tak že skoro vůčihledě rostla nová osada, která tam již kdysi dle podání stávala.

Piastun zatím, dokavad dvůr pro něj nebyl dostavěn, přebýval v prosté salaši, dojížděje leckdy do své staré lesní chaty, po níž ustavičně tesknil. A když již byla posléze i střecha hotova, i dvěře bylo lze zavřítí, i oheň na ohnisku zapáliti, převezli od Gopla všecken Piastunův majetek a statek na hrad nový, aby dřívější jeho chudoba jakož i prostota mravův jak jemu tak i potomstvu jeho vždy připomínaly, že byl povýšen ze stavu zemanského.

Ačkoliv si starý oblekl kněžský plášť a čepici, ve své komoře měl pověšenou halenu, aby ji měl stále na očích, pod oknem malovaného dvora pak si dal postavit úl, aby mu připomínal jeho lesních brtí. Na jaře stala se opravdu přepodivná věc: čáp, kterýž obýval na staré chatě, založil si nové hnízdo na dvorci.

Jediného syna Zemovida choval a pěstoval otec tak, aby nezapomněl mravů zemanských, aby se mohl rovněž jako chudobní obcházetí s málem, neboje se práce, hladu, znoje ani zimy.

— — — — —
Zbývá nám již pouze dopověděti osudy Domana a Divy, které se také v brzce rozhodly.

Když se kmetové rozjeli po dvorech a Doman se též navrátil domů, dlouho chodil přemýšleje, co začítí, má-li totiž buď vyhostiti dívčinu ze srdce, nebo ji znova uchvátit, unést a v domě svém učinit paní.

Dobek ještě ležel se svou ranou na Lednici nabýváje pomalu opět zdraví a sil, i měl tudíž přítel jeho dobrou záminku tam ho

navštívit, čemuž se nikdo nemohl pranic diviti. Ale nešel sám. Vybral si několik svých nejsmělejších čeledínův a poručil jim, aby ho doprovázeli.

Knězno a hrad svedly tam právě k pobřeží značný nával lidu, tesařův a dělnictva, Piastun též dohlížel, kterak se osada pozvedala. Doman doraziv tam zastal tedy více svědků, nežli mu bylo vhod, a byl nucen hledati dále břehu osamělejšího, odkud by mohl přeploviti na Lednici.

Vyhlédl si tedy jezerní chobot mezi pahrbky, pokrytý třtinou a křovím, ve kterém se koně zastavili. Rybáři poskytli člunův a jednoho dne vydal se Doman ještě s pěti lidmi pod večer na Lednici, poručiv jim dříve, co mají dělati.

Připluli k takovému místu za chrámem, kde málo kdo přistával, tam uschovali čluny do vysoké trávy a Doman se pustil pěšky nejprvé k chatě Vizunově.

Tento ledva ho shlédnuv hned vstal natahuje k němu ruce, neboť svého vychovance vždy miloval a měl z něho velikou radost. Nepochyboval též o tom, že tam přišel navštívit Dobka, který, ač ještě dobře nohou nevládl, mohl již vyjít na práh a o holi přecházeti.

Když potom stařec odešel, přiznal se Doman příteli, s jakou vstřícností přišel.

„Až se starý vrátí,“ pravil, „bavte ho, a kdybyste snad i nějaký křik uslyšeli, hleďtež, aby mne nemohl docela hned stíhati, tak aby mé ložky mohly alespoň odrazit od břehu. Složím za ni do chrámu výkupné, jakéhokoliv budou žádati, ale vzítí ji musím. Koupil jsem si ji svou krví.“

Poněvadž se schylovalo k večeru, šel tedy Doman do chrámu, kdežto doufal Divu nalézt, protože sedávala nejčastěji u ohně.

Tam jí nebylo.

I vyběhl co nejrychleji hledaje u vchodu k zahrádce, pátraje skoro po celém ostrově, ale nespěje se nikoho po ní zeptati.

Již se počínalo smrákati, když konečně jí z pozdálí shlédl, ana šla po jezerním pobřeží, a hned počal chvátati k ní.

Divu poznavši ho chtěla s počátku zrychlit kroky, aby se s ním úplně sama nesetkala, ale mladík jí tak obratně nadešel, že se mu vyhnouti nemohla.

Divu se zastavila nechtíc vůči Domanovi dáti své obavy před ním na jevo. Doman popošel k ní ani jí nepozdravuje, jako by s ní byl mluvil teprve včera. Šťastnou náhodou se stalo, že právě nedaleko

toho místa byly ukryty jejich loďky; Doman tedy přistoupiv mlčky k ní — přemýšlel již jen o tom, kterak by ji mohl v onu stranu zavést, tak aby ji mohl beze vešlíkého strachu před pronásledovateli chytnouti a zanésti do lodi dříve, nežli by lidé mohli přiběhnouti.

„Jsem tu pro Dobka,“ řekl vesele, „ale je špatný, ještě se z rány nevyhlízel. Příliš jste se o něho nestarali.“

„Staral se o něho Vizun, i Naňa i já,“ odvětila tiše Diva, „ale měl ukrutnou ránu, možná, že mu byla zasazena oštěpem jedovatým, nechtěla se dlouho hojiti.“

„Má, ačkoli byla na prsou, mnohem dříve se zatáhla!“ řekl Doman.

Diva sklopila oči a zamlčela se. On se přiblížil k ní — počala tedy uhýbati ke břehu, a tak ušli několik krokův. Patrně ji počínala pojmáti jakási bázeň — ohlížela se, zdali někdo nejde, a kudy by mu mohla uklouznouti. Zatím však šla poblíže břehu, on pak popocházel blíž a blíže.

Několik jen krokův od sebe spatřil Doman hlavu jednoho ze svých lidí, který povstav opatrně ze sítě nahlížel a poslouchal, kdo se blíží.

Vúkol bylo jaksi pusto, a v témž okamžiku, když Diva pozvednuvši zástěrku hodlala se dáti v útěk, Doman přiskočil, uchopil ji v půli, pozvedl od země a přese všecek její křik a volání o pomoc běžel s ní přímo ke svému člunu. Průvodčí jeho čekali již pohotově. Nesa ji rukama lomící v náručí pustil se s ní přes vodu k nim, skočil do člunu, který byl upevněn ke dvěma jiným, k jeho tažení určeným, a kázal odrazit od břehu.

Diva zakryvši si oči plakala, ale již se Domanovi nevytrhovala; sklesla na dno loďky zaslánějíc si studem obličej.

Naňa asi její první výkřik zaslechla, neboť se hned objevila u břehu, kdežto čluny již odrazily na přítmi třtiny a chrastiny. Nemohla z dále postřehnouti pranic, jen rychle prchající lidi. Stála tedy nadarmo poslouchajíc a hledíc, když přišel i něčeho se snad domýšlející starý Vizun.

Ten bystrým okem uznamenal a uhádl ihned, co se stalo, a pozvedl hůl hroze jí v povětří. Čluny však uháněly, co jen vesla stačila, a záhy ve večerní tmě zmizely.

Byla již noc, když Doman svou nejmilejší děvku převezl na břeh. Stále plakala, mlčela, ale již se nevzpírala proti tomu, co pokládala za svůj osud a za své určení. Vezl ji tedy s sebou na koní — ale

nikoli do vlastního dvora, nýbrž k chatě Višův, ačkoliv jí o tom neřekl ničehož.

Chtěl si ji vzíti z domu otcovského, aby se neříkalo, že uchvátil dívku jako loupežník. Když Diva hledíc usazenými očima shledla k ránu známou jí krajinu, ústa se jí rozesmála a uplakané oči se vyjasnily. Tichým pohledem Domanovi poděkovala.

Bylo podzimní, chladné jitro, když stanuli u vrat statku. Živa a bratruše nabírali v nádvoří u studně vody, Ludek se chystal ve dveřích na lov. Když přijíždějící spatřili a zároveň poznali Domana, an veze ženskou se zakrytou tvář, všichni jim vyběhli naproti.

V tom Diva seskočila na zemi a zapomenuvši na všecko běžela s pozvednutými rukama pozdravit svých domácích, všecka jsouc dojata a blažena.

Dvě sestry padly si radostným výkřikem kolem krku, bratryně se taktéž hnaly chtěje ji uvítat, ale bratr běžel táže se, co se stalo.

Doman sesedal u vrat.

„Ludku, brátře,“ řekl. „Odvážím vám sestru, osud mi ji určil, musí býti mojí, ale chci ji míti z vašich rukou a zpod otcovského krovu.“

Pořídtež tedy svatbu a požehňte nám!“

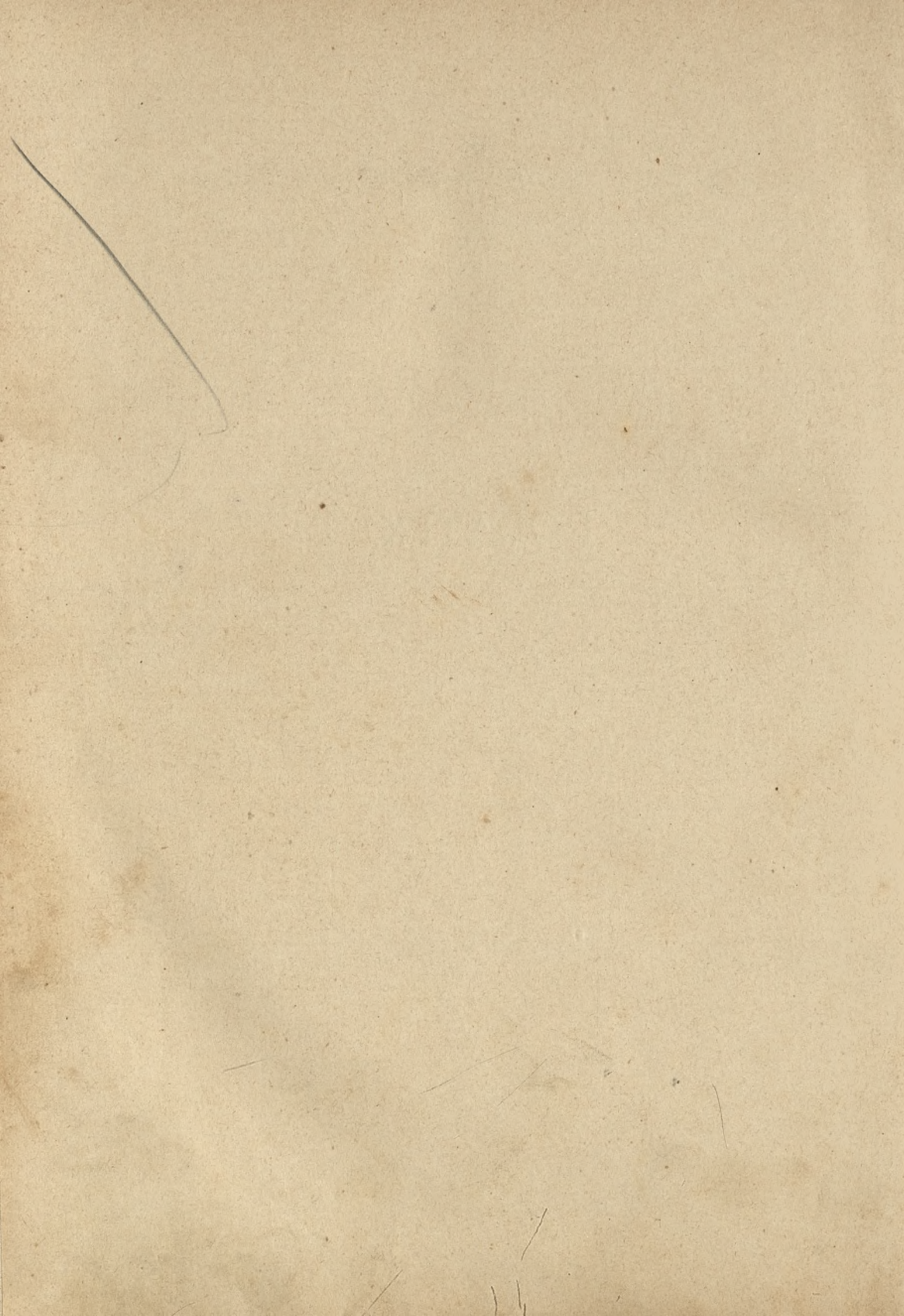
Diva tulila se zaruměněným obličejem v sestřině náručí plačíc a zároveň se smějíc. Ludek s druhým, z domu vyběhlým bratrem tleskali ve dlaně.

Brzo pak přišli svatové na námluvy, byli pozváni družbové, ženich přijel v královském průvodě, a byla svatba, na které hosti sedm dní jedli, pili, zpívali, skákali a veselili se.

I já jsem tam byl, medovinu, pivo pil, vždyť jinak se žádná stará báje ani skončiti nemůže.

DODATEK.

Dějepisné legendy.

Jako jest nesnadno vylíčiti děje dětského věku člověka, tak jest i s oněmi prvními tajemnými dny vzrostu a rozvoje, které svědkův, jižto by o nich vyprávěti mohli, nemají. Jako dítě přišedši na svět obrovsky roste a rychle sil nabývá, taktéž i celou, z kolébky přinesenou mocí dosavad obdařený národ uzpůsobuje a utváří se v oněch tmách počátečního bytování ku příštím svým osudům.

Není opravdu nesnadnějšího úkolu, nežli pozvednouti záslonu, začátky národního bytu zahalující. Okamžiky ty zůstávají po sobě málo památek a stop. Toliko obdoba, přirovnání a jisté stálé zákony, kterým lidský byt podléhá, připouštějí o tom nějakých domněnek.

Z rodin vzrůstají rody, plemena, obce a konečně i národové, ale průběh tohoto tajemného pochodu nedá se ve skutečnosti stopovati, ani postihnouti, ale znalost prvopočátečního rozvoje národního zůstane povždy omezena pouhými pravděpodobnostmi a domněnkami.

Dějiny Slovanů vůbec zakryty jsou dlouho takovka neproniknutelnou mlhou, nikdo jich nezná, nikdo se o nich nezmiňuje. V onom tichu, uprostřed něhož toliko jisté ukázky, jisté povahové znaky zřejmě velí domýšleti se jejich bytování v týchže zemích, ve kterých se později objevují, rostou zatím nesčíslná plemena jedné krve a řeči, zde neznámá a skrytá, onde zase k jiným neprávem počítaná.

V Herodotově Skythii tušiti lze zaobalené Slovansko, taktéž je vidíme mnohem později zahrnuto v Tacitově Germanii. — A není to skutečně bez důležitějšího významu. — Kdežto jiná plemena a národové domáhají se slávy a věhlasu, Slované přejí si toliko míru a

skrývají se v zátíší nalézající u domácího ohniště vše, co jejich život tvoří. S touto jejich povahou v minulosti srovnává se úplně první jejich zjevení v dějinách.

Poslyžmež onoho svědectví o nich, které má v sobě cos mysticky dojmavého, pomyslíme-li si, že je to první objev Slovan světa. Kolem r. 629. Theophylakt Simokata píše: „Následujícího dne byli od královské stráže chyceni tři muži, rodem Slované (Sklabenoi). Neměli při sobě žádného železa, ani žádné zbraně, nesli však v ruku housle, ostatně pranic u sebe nemajíce. Král (řecký císař Mauricius) vyptával se jich po národě, kde měli svá sídla, a proč se u římských hranic potulují? Oni pak odpověděli, že jsou rodem Slované, že přebývají na pobřeží západního moře, a že Chagan (avarský chán) vypravil až do oněch končin posly se vzácnými dary náčelníkům národa, aby mu u nich zjednali vojenské pomoci. Náčelníci oni dary sice přijali, ale ke spolku přistoupiti nechtěli vymlouvajíce se obtížností dalekého pochodu; i byli tedy onino zajatí mužové vysláni k Chaganovi, aby je u něho omluvili. Cestu tu vykonali za patnáct měsícův. Chagan však zapomenuv na právo poslancův umínil si jejich návrat do vlasti překaziti. Poněvadž jim byla sláva jak bohatstvím, tak i lidskostí nejproslulejšího římského národa (což lze tvrditi směle) dobře známa, použili příhodné chvíle a uchýlili se do Thracie. Pravili dále, že chodí s houslemi, poněvadž nošení mečův nebyli zvyklí, ježto jejich země železa nezná a dovoluje jim proto žítí v míru a pokoji; že tedy neumějíce zacházeti s troubami hrají na housle. Neboť komu prý jest vojna neznáma, tomu že sluší míti zálibu v obírání se hudbou. Panovník slyše to zamiloval si jejich národ a počil je ze všech barbarův, kteří se s ním setkali, jedině pohostinným přijetím, a obdivuje se jejich vzrostu a statné postavě odeslal je do Herakleje.“

V tak ideálním světle objevuje se nám poprvé to plémě Slovan, neznající mečův a kráčeující světem i životem s písní a houslemi, k avarskému chánovi, na dvůr císaře Mauricia. Rovněž mírumilovné a ve válkách nesběhlé povahy starodávné společnosti slovanské potvrzuje i Jornandes, píše o nich „armis disperiti“.

V onom tichu a za těch zpěvův utváří se tam jakás ideální společnost, jejížto řády, pozdějšími styky s jinými národy porušené a poškozené, prozrazují vlastní a velmi rozvitou vzdělanost. Čím hlouběji v onen mythický prýbyt zasahujeme, tím ideálnější se nám objevuje.

Víra v jediného Boha, manželství, čistota mravův, šetrnost cizího majetku, dosahující takového stupně, že nebylo třeba ani domů zavíratí, neomezená pohostinnost, patriarchální obyčeje, zřízení obcí a jejich federativní spojitost, všecko to jest na dně starého Slovanska makavě patrno. Jakmile však války, potřeba obrany před nepřitelem, připásání zbraně k boku, vtírání cizích národův a mravů toto slovanské, samo sebou zcelené ústrojí zprorážely, následuje ihned pochod jeho rozkladu, rušení a stváření něčeho, co se musí přizpůsobovati k bytu a poměrům Slovansko otáčejícím. Zbývají již jen nepatrné pozůstatky bývalého zřízení, které nemajíc samostatné síly k dalšímu rozvoji a vytváření musí překonati nesnáze nové proměny.

Jen osamělost, v jakéž onino Slované s houslemi žili, dovolovala jim ve shodě s povahou jejich se rozvíjet a vlastní vzdělanost si tvořiti; styk s cizinou mění okolnosti.

Není pražádné pochybnosti o tom, že první doby takového přepjetí v národním ústrojí jsou vždy úpadkem a ochabnutím, vzdáním se a dočasným poblouzením.

V celém zápase Slovanstva, zvláště s kmeny německými, vidíme jen pozůstatek starého ústrojí, kteréž i nepřítelé velice vychvalují, a jakožto první následek nové vzdělanosti bezvládnost, chorobu a úpadek. Ztrácejíť, co si sami v sobě vytvořili, nemohouce si však ihned osvojití toho, co se jim v málo pochopitelné a jejich povaze nepřiměřené i nepřizpůsobivé formě naskytá.

— Ti železa neznající lidé houslí prozrazují v sobě po dlouhé věky svůj původ zůstávající pořád blouznivými snílky a nechávající se podmaňovati, podrobovati a ujařmovati.

V pozdějších dobách podléhají rozličná slovanská plemena vlivům rozmanitých sousedův, podnebí, životních podmínek a rozvíjejí se každé zvlášť pro sebe. Slovansko rozděluje se, ale nikoli v národy, nýbrž v nesčíslné malé skupiny, které potřeba obrany slučuje v nepřiliš obsáhlé celky. Totě právě ono tajemné období, ve kterém se tvoří prvky příští Lechie.

U této druhé kolébky, Polsky, panuje tatáž tma, která zahaluje i počátky Slovanstva. Zde i onde poskytuje dějinné látky toliko podání, legenda, to jest poesie. Kromě toho přispívá k poznání doby té i vše, cokoli se vykopává ze země ve hrobech a mohylách, ačkoliv určití přesně, které době ty neb ony pozůstatky náležejí, je tu velmi nesnadno.

Skoro až do té doby, kdy se pokřtěná Lechie poprvé v boji a vyjednávání s Germány objevuje, máme o ní jen temná podání. Ani pak těchto podání nelze nám již dnes čerpat z původního pramene, z úst lidu, který jich zapomněl, jestli nám jich vyhledávati na listech kronik, které snažíce se utvořiti něco ponětím své doby odpovídajícího napsaly je nevěrně a nesprávně.

Všichni naši badatelé shodují se v tom, že podání o prvopočátečních dějích národních jsou směsí v nepořádný celek spojených žvlů rozličného původu. Ale jako z ostatků pohrobních lze i z nich přece něco vytěžiti.

Není pochyby, že děje Lešků, Popelů, podání o Vandě, Krakovi a p. vztahují se k jistým obrátům a rozhodným změnám v minulosti národa, či spíše jeho jednotlivých částí, poněvadž před Piastem a potomstvem jeho není o nějakém státním celku ani ponětí. Uvnitř hvozďův a v tichu lesův utvářejí se teprve malé začáteční družiny, které mají ve své příští spojitosti založiti říši Boleslavovu.

Kronikáři ani neumějí s počátku dáti zemi jednotného názvu, neboť hned sluje Polany, hned zase Lachy a Lechy. Když pak říše ta vystupuje za Měška i syna jeho Boleslava pojednou na listy dějin, lze se domyslit, že objevení to musil předcházeti vnitřní rozvoj, který jí dal sílu k životu.

V patnáctém století dle tehdejších názorů polské dějiny sestavující Dlugoš sepsal a spořádal historické období předcházející podání svobodně a beze vší kritiky právě tak, jak pozdější představil zas ve světle svého času. Toho mu však nelze míti za zlé, neboť každému pokolení se musí zdáti, že jen a jen ono postihuje skutečné pravdy.

U Dlugoše počíná se tedy nejstarší podání od Lecha, od něhož pochází též jméno země, Lechie, i Lechitův. Dlugoši jest však též dobře povědomo, že rozmanitá s Lechity spříbuzněná, ano spíše k nim náležející plemena nazývala se dle míst jmény rozličnými.

Onen mythický Dlugošův Lech odchází se světa bez potomkův. Ani není dobře známo, kdy žil, jak dlouho jeho rod panoval, dosti na tom, že shasl jako bezdětek.

Po těchto prvních vládách monarchických či spíše patriarchálních vládách otce rodu i národu, který spravoval rozroděnou rodinu, následují lidovlády tak řečených dvanácti vojevůdův.

Podání, které staví na počátek vládu monarchickou a po ní onu lidovládu malých obcí, neprotiví se nikterak přirozené povaze věci.

Právě v tom pořádku musil se onen průběh národního rozvoje díti. Dvanáct vojevodů, náčelníkův mírův, obcí a p. nabývá v pragmatickém Dlugošově výkladě nepravé tvářnosti.

Po nich všinutý Krak isa patrně českého původu s lešskou legendou nikterak nesouvisí. Sloužil ve stavbě podáním dochovaných dějů ke spojení Lechie s ostatním Slovanskem, a ráz pověsti o něm jest úplně jiná. Slovanská báje lidová, jakási stará rozervaná báseň, mísí se v ní s chabým úsilím vyznačiti historicky jistou dobu. Krak jest panovníkem Polan i Čechů zároveň a zakládá Krakov, který nastupuje v dědictví prvotního Hnězdna. V tomto polskočeském městě soustřeďuje se veškeren život. Ale pod zámekem na Vavelu zjevuje se v jeskyni netvor neslýchané velikosti, báječný smok (olophagus), který pohlcuje dobytek a stáda a nezná slitování ani vůči lidem.

„A když umořen isa dlouhým hladem nenalézal vhodné nebo podhozené sobě kořisti,“ píše Dlugoš, „tehda vyřícuje se s divou zuřivostí ze svého brlohů a vychrluje z tlamy pronikavý ryk vrhal se na bíledni a zcela veřejně na nejzrostlejší hovada, do vozu nebo do pluhu zapřažené koně a voly, které rdoušil a zadavoval; byl také rovněž krutým žroutem lidí, kteří jeho lakotě nemohli ujíti.“

Všechno obyvatelstvo jsouc pojato strachem chce opustiti Krakov. Krakovi přišlo na mysl nakrmiti potvoru sírou, troudem, voskem a smolou naplněnou mrchou, do které byl založen oheň.

Drak podhozenou mu stravu lakotně sežírá a trápen isa plameny ve střevách zdechne. Krak osvobodiv takto zemi od pohromy panuje v blahu a míru, vděčný lid pak nasýpá mu po smrti na hoře Lassotě nedaleko Krakova mohyly, a to právě takovou, jaké nasýpal národ na památku svým vladařům u staré Upsaly ve Švédsku. Z této mohyly zrodila se legenda o Krakovi. Proč jedna ze tří po Krakovi pozůstalých dcer panuje potom samostatně v Čechách, toho podání nevysvětluje. Toť opět nový uzel, který má Kraka a Polsku pojiti se Slovanskem a s legendou, požívající již domovského práva.

Ze tří Krakových dcer vidíme vystupovati v podání toliko dvě: Libuši a Vandu. Mimo ně zanechává po sobě také dva syny: Kraka a Lecha, kteří by mohli býti jmíni zástupci dvou později sloučených oddílů, totiž chorvatského a lešského.

Závistivý Lech zahlazuje zrádně staršího bratra Kraka, jeho tělo rozčtvrcuje a zasype pískem předstíraje, že ho divoká zvěř na lovu rozsápala. Lech oželev bratra klamavými slzami panuje pak sám, a to dosti dlouhá léta, konečně však se zločin vyjeví, naleznou se

důkazy jeho, a Poláci svrhnuvše ho s vlády vypovídají jej do věčného vyhnanství. Jiná legenda zase vypravuje, že Lech nedoznav prazádného trestu dokonal svůj život za trýzně vyčítavého svědomí a bez potomstva.

Ona bratrovražda, která se ve starých písních zhusta opakuje, jeví na sobě ráz lidové pověsti. Povšimnutí také zasluhuje ta okolnost, že se ono rozčtvrcení těla ve mnohem pozdější legendě o životě sv. Stanislava opakuje.

Jakožto dědička vystupuje po bratrovi Krakovadci Vanda; o ní utvořená pověst má přese všechny dodatky známky podání mohylného a byla prvotně zajisté výtvorem lidovým. Legenda tato má v sobě tolik vnady, že již lákala nejednoho básníka, avšak uvedení té vzdušné bytosti na zemi vždy ji toliko zmenšuje a odnímá jí půvab, kterým se v pověsti lidu honosí. Vanda nechce znáti muže, přeje si zůstati svobodnou a paní svých osudů, panenství své zaslibuje bohům. Pohraničný allemanský kníže Rytogar, rodem a bohatstvím znamenitý, vypravuje posly prose o ruku Vandy, která propouští námluvčí s odmrštěním jejich žádosti. Rytogar nemoha jí ke sňatku jinak nakloniti, překročuje s ohromným vojskem hranice.

Vanda stane v popředí své moci a vyzvání jeho přijímá. Rytogar ji hledí ještě jednou ke vdaní nakloniti, a Dluoš ví také, jak výmluvně si jeho poslové před královnou počínali a jak krásně ona jim zase odpovídala. Potom dají trouby heslo k boji, ale Němci spatřivše spanilou královnu prchají před jejím zjevem s pověrečným strachem.

Vanda vítězí nad nimi mocí svého ženského panenského vděku. Rytogar nemoha jich přiměti k boji probodne se po krásném monologu ze zoufalství mečem. Vanda uzavřevši s Němci mír slaví po třicet dní své vítězství a vrhají se dobrovolně do Visly dává se bohům v oběť. Její z vody vydobyté pozůstatky tělesné pochoval lid u Dlubně, míli od Krakova, kdežto jí též jak otci nasypal mohylu.

V umělé úpravě pověsti o Vandě, zvláště v jejích zevrubnostech a příkrasách, patrný jest vliv časů pozdějších, beze vší pochyby však je to staré podání, porušené oněmi lepotvárnými ozdobami, které mu byly přidány.

Po Vandině smrti opět se vracející vojevodové označují zcela dobře, kam byly všinuty mohylné pověsti, kterých kronikáři, ježto je vzali z úst lidu, chtěli použiti ke spojení oněch báječných dějů s podáním slovanským, zvláště pak českým.

Vracející se lidovláda vojevodů sblíží nás ve příčině národního rozvoje se skutečností. Na základě této pravdy vystupuje zase pověst, nikoliv už chorvatsko-česká, nýbrž lešská, která má ráz podání právě tak, jako předešlé.

Útoky nepřátel — dí podání — Uhrův a Moravanův, nutí Poláky ku hledání vůdce. „Tehda,“ píše Dluhoš, „byl u Poláků statečný rytíř, jménem Přemysl (jméno jest lešsko-české, ano spíše staroslovanské), ve vojenství vycvičený a na svůj stav vojenského řemesla neobyčejně znalý, výtečnější vtípem a důmyslem, nežli znamenitým rodem, jsa mimo to znám i svou poctivostí a mnohými vzácnými vlastnostmi, pročež požíval u lidí velikého věhlasu. Poněvadž tedy v sobě spojoval vrozenou udatnost s obratností a chytrostí, kterých v hojných příhodách a bitvách nabyl, vzbuzoval ve svých krajanech obzvláštní důvěru. Postřehnuv, že si nepřítel počínal nedbale a neopatrně, pojal úmysl více důvtipný, než odvážný. Hned za prvního zásvitu vycházejícího slunce dal na chlumech proti nepřátelským táborem rozvěsiti převeliké množství přílbicím podobných blyštidel (?); když se od nich sluneční paprsky počaly odrážeti, překvapilo to nepřátely tak, že uchopivše se co nerychleji zbraně pádili slepě a rozohněně bez náležitého pořádku v tu stranu, kde domnělé přílbice zářily, toužíce po novém vítězství na Poláky.

Dluhoš popisuje dále obšírně, kterak Přemyslav zaved takto nepřítel v nástrahu potom ho přepadl a porazil. Za šťastné toto vítězství byl Přemysl prohlášen za krále a nazván Leškem.

— Celá tato pověst prozrazuje se jakožto jakýs umělý výrobek, kterého bylo zase potřebí ke spojení legendy s Lešky a s prvotním Lechem.

Docela na dně podání jest jakási temná tradice o panování plemene či třídy Lechů nad zemí. Povšimnutí zasluhuje pouze to, že tradice ta zmiňuje se o prostém původu Přemyslovu, jakož i to, že národní cit povznáší stále zásluhu nad krev, jakož jest i později v legendě o Piastovi. Přemysl je též chudobný voják nevysokého rodu. Prvku lidového zde příliš cítiti není, spíše jest patrna práce kronikářská, a to nevalně vkusná. Tento Přemysl Lešek zase zmírá bez potomků jsa na půdě lidové vlády dvanácti vojevodů přilepen jako fantastická okrasa pro zmínku o Lešcích.

Následují volby nového krále (v čemž již jest patrný duch období jagellonského). O korunu se uchází přemnoho nápadníků, z čehož povstává závodění a neshody; volba jest nesnadna, pročež se (dle

Dlugoše) po dlouhých sporech k uvarování rozmišek usjednotili na tom prostředku, aby se zvolil sloup za cíl, ku kterému by všichni nápadníci vlády v jistém určitém čase na koních rozličných barev a skvrn jeli ručím pádem o závod, a kdo by stanul na dostihu u sloupce první, tomu měla býti bez ohledu na stav, jenom následkem rychlosti v běhu přiřknuta hodnost knížecí. — Dostihy ty měly se konati nedaleko Krakova u Proudніка, na travnaté rovině. Soudci v té příčině měli býti zvláště k tomu zvolení starší. Chytrý mládenec jménem Lešek napíchal v noci do cesty železné hroty, které pozasypal pískem ponechávaje toliko pro sebe po straně jen sobě známou stezku. Dva mladíci chtějí se pěšky baviti běháním k cíli, podvod ten odkrýli, ale nepověděli o něm nikomu. Dostihy byly určeny k 15. dni měsíce října, i shromáždily se na ně ohromné tlumy lidu. Dlugoš vypravuje, že pro starší byly zřízeny lavice, a ohněm proniknutí diváci zabývali se již napřed výsledkem shonu. Koně ostatních soupeřů poranivše se počali padati hned od počátku, kdežto Lešek, jenž kromě toho koně svého podkul, první dostihl po známé stezce mety a chopil se sloupu.

Zároveň s ním však doběhl za všeobecného smíchu ke sloupu též pěšky onen, jenž byl jeho lest odkrýl. (Dlugoš ví zcela jistě, že Lešek měl koně barvy jablkové.) Lest i hroty vyšly na jevo, Lešek byl rozsápán a onen pěší skromný mladík prohlášen za knížete.

Legenda, v nížto se děje zmínka o podkutém koni, zdá se poukazovati na dobu, kdy heraldikové cítili již povinnost, onu v polských znacích tak obyčejnou podkovu nějak vysvětliti. Všecko se vztahuje s podivnou neohrabaností k Leškům. Přemysl byl nazván Leškem, onen, jenž lstí doběhl ke sloupu, sluje Leškem, a onomu chudobnému mladíkovi dostává se téhož jména, „neboť,“ jak dokládá Dlugoš, bylo tehda všeobecné a dávalo se k vládě povýšeným knížatům, jako nějaký název na znamení hodnosti.“

Toto podání o významu slova jest právě tak zajímavé, jako Dlugošova pověst, ve které líčí zevrubně Leškovu povahu. Přičítat mu neobyčejné, výtečné vlastnosti, rytířské schopnosti, zavedení vojenských cvičení, skromné mravy a neustálé pamatování na svůj chudobný původ. „Často na veřejných shromážděních,“ píše, „když bylo nevyhnutelně potřeba odfti se v roucho knížecí, dal svou starodávnou hrubotkanou halenu a jiný prostičký oděv, ve kterém byl na knížecí stolec povýšen, rozvěsiti na místě zrakům nejpřístupnějším, aby vůči němu připomínaly prostoty stavu dřívějšího.“ Zdáť se věru,

jako by to byl přímo z báchorky vyňatý příběh o nějakém chudákovi, o jednom z několika bratrů, který byl za svou pokoru povýšen a vyznamenán.

Od tohoto Leška druhého pocházel skrze jeho syna Popel (Pompilius). Podání praví, že byl pravým synem Leška III., a to z jeho ženy, kdežto pak ze dvaceti souložnic zůstalo mimo něj i jiné potomstvo Boleslav, Kazmír, Vladislav, Odon, Barvín, Přibyslav, Přemyslav, Jaksá, Zeman, Zemovít, Zenomysl, Bogdal, Spytihněv, Spytimír, Zbyhněv, Soběslav, Vizimír, Čestmír a Vislav.

Jména tato zdají se též býti utvořena od heraldiků za příčinou odvození šlechtických rodin, což jest u Jakse, Vizimíra, Barvína a jiných skoro zřejmo. Potomstvo prý se rozsídlilo na Raně, u Polaban, Bodrcův, Kašubův a t. p.

Dějiny Popelův jsou u Dlugoše zpracovány velmi obšírně a zevrubně. — Nutná potřeba byla příčinou přenesení stolice z Krakova do Hnězdna, a kronikář tu přechází ano spíše přeskakuje maje to za zcela přirozené, že se hornaté krajiny Popelovi zošklivily, jakož se mu znechutilo i Hnězdno, odkud se stěhuje do Krušvice. Po tomto Popelovi, který se neproslavil ničím, následuje ještě jeden Popel, kterého posazuje ku vládě dvacet strýcův (dvacet slovanských plemen).

Tento mladý nástupce velikých předků projevuje hned z mládí nejhorší náklonnosti, a Dlugoš líčí jeho povahu nejvýznačněji řka, že „se sháněl po neslušných zábavách a rozpustilostech, že se zabýval pořádáním hostin, douhotrvajících pitek, hýření a tancův, i že si rád hleděl věnečkův a ne zbraně.“ Kromě toho byl lenivý k boji a zženštilý, pročež mu přezdívali Ch v o s t k ů v, to jest ničemných lidí. Byl oženěn s kněžnou německého rodu, ze sousedství, která byla znamenitého původu, slíčná, ale pyšná a lakotná, a jež ovšem svého chotě zcela opanovala. Příchod dvou synův, Lecha a Popela, na svět, její důležitost a převahu ještě zvětšil.

Marně starali se strýcové tak hluboce pokleslého synovce opět pozvednouti, nepořídili s ním pranic, za to však na sebe uvalili nenávisť jeho manželky, která strachujíc se, aby někdy místo jejích synův nedomohli se vlády oni, počala muže naváděti k jejich vyhlazení ze světa. Dlugoš uvádí z té příčiny celou její řeč k muži, velmi přesvědčivou a dovozující, že jest nevyhnutelně povinen strýcův se zprostiti.

Prohnaná žena trvala tvrdošíjně na svém, Popel se dělá těžce

nemocným a pozývá strýcův k sobě, a jako by již tušil svou blízkou smrt žádá, aby zároveň s ním oslavili stypu, to jest pohřební hostinu.

Padělané nářky a zoufalství nad knížetem, již jako umírajícím, byly prý tak dojemné, že „i královský zámek zdobící spěžové sochy vůči tak usedavému pláči a nářku rozťály slzavým potem.“ Tyto spěžové sochy na zámku Popelově jsou zajisté věcí prazvláštní. Byl tedy vykonán jakýsi náboženský obřad, po němžto následovala skvostná hostina. Ona komedie nemoci, zoufalství a doporučení příští vdovy na péči strýcův trvá dlouho.

„Za těch rozmluv,“ vypravuje Dlugoš, který skládá svou pověst neskrbale podrobnostmi, „počalo slunce odváděti záři svou s oblohy a Popel již skončil celou svou kejklířskou hru, kterou jeho prohnaná žena za příčinou obelstění strýcův a pánů vymyslela. Strýcové a pánové pak vykonavše zcela všecko, co se při umírajícím nebo zemřelém knížeti dělávalo, očekávali dle ujišťování o zjeveném výroku bohův posledního okamžiku smrti. — Tehdá Popel jako na rozloučenou se strýci a staršími dal si od sluhův přinést medoviny, aby umluvený s nimi pokoj a mír vyprázdněním řádku při posledním objetí upevnil. Měl pak pozlacený, důmyslně, pečlivě a uměle rytinami okrášlený a královnou obratně podstrčený pohár, ve kterém se nápoj, ač ho bylo jen málo, pěnil a bouřil tak, že vystupuje šumivě s půl nádoby do výše po sfouknutí pěny opadával a postupně se konejšil, jako vidáme na vařicím úkropě, odstaví-li se od ohně. Do poháru toho nasrkli usmrcovací nápoj, podali nejprve králi Popelovi, aby ho okusil a druzí, aby jej ujímali za čistý a zdravý. Král dělá, jako by přítomným pánům připíjel, a sfouknuv pěnivé bubliny z nádoby vyvstávající, zdánlivě ji vyprazdňuje; skutečně se však nápoje ani rty nedotkl, tím méně ho okusil, a z pozůstalé, silně otrávené polovice upíjeli krále líbající strýcové jeden po druhém.“

Uvedli jsme tuto celý ten odstavec, abychom Dlugošovu pověst poněkud znázornili. Strýcové bolestí šílí a umírají a Popel prohlašuje smrt tu za zasloužený trest pro zločin, proti bratrovci zamýšlený.

Mimo to zakazuje pohřeb jejich těl, sám pak vede i na dále život spustlý, pořádá hostiny, utápí se ve víně a voňavkách a opíjí se rozkoší. Zatím se z mrtvol strýcův líhne neslýchané množství myši, které „u stolu hodujícího“ Popela i jeho rodinu přepadají. Marně snaží se služebnictvo je zahnat, vpadají do dvora v celých kupách, dnem ani nocí jim nedají odpočinku, ano vrhají se i na zahánějící je

stráže a prodírají se i přes ohně, na jejich zastrašení rozpálené. Popel se zachraňuje na korábě uprostřed jezera, potom se uchyluje do „dřevěné věže“, obklíčené se všech stran vodou, myši však plují za lodí, ženou se na věž, požírají před očima rodičův děti, potom ženu a naposled i Popela, kterého rozhodaly v tak droboučké kousky, že po něm nezůstalo ani nejmenší památky. Potom následuje pohřeb pozůstalých těl strýcův a svolání sjezdu do Krušvice za příčinou volby nového krále.

Tu povstaly následkem soupeřství neshody a potrzky a vznikly strany. Z opovržené a zhnusené rodiny nechtěli nikoho zvoliti. Sousedé zatím sužovali zemi svými nájezdy.

V takovémto stavu země přivádí prozřetelnost pro spásu její jako již v několika předešlých pověstech opět člověka nízkého, všedního stavu. Piast nazvaný tak dle vypravování kronikářova pro nízký vzrůst a zavalitou, silnou postavu těla, byl muž prostých obyčejův a vrozené poctivosti, chudobný živící se z kousku vzdělávané role. Jeho stejně poctivá žena slula Řepicí. Měli jen jednoho syna. Jednou ještě za živobytí Popelova dva neznámí poutníci prosivše u knížete o přístřeší a byvše odmrštěni přišli do chaty Piastovy. Tam byli pohostěni soudkem medoviny a vykrmeným vepříkem, které byly určeny k poctění na synovy postřížiny pozvaných sousedův. Chudobná ta hostina stala se zázračnou jako onano v Káni galilejské, neboť působením poutníkův se nápoj a maso velmi rozhojnily. Synovi dali jméno Zemovíta. Dlugoš vidí v nich buď anděly, aneb apoštoly Jana a Pavla, neboť prý jsouce v té příčině tázání jmeny těmito se nazvali.

Předpovídají Piastovi jeho příští zvolení a ujišťují, že hladový tlum na víci shromážděný nasytí a napojí. Nasycení a napojení to naklání mysl k volbě chudobného Piasta (kterak je to charakteristické, připomeneme-li si sněmů pozdějších). Vzpírá se přijetí vlády, až se konečně zřejmému řízení prozřetelnosti podrobuje.

Jak onen Lešek, jenž dával pro upamatování na chudobu svůj oděv rozvěšovati, tak i Piast vzal své krpce z dubové kůry s sebou, dal je uschovati ve svém paláci a ukazovati všem potomkům, aby se odřekli pýchy a marnivosti.

Tím se jistější děje u Dlugoše předcházející legendy končí; legendy ty jsou již u něho tak vyplněny a tak zevrubných, význačných rysův plny, jako by byly čerpány z nějakého prastarého pramene, který je v té barvě dochoval.

Nesnadno jest věru dnes určití, co kdy k vypravování lidu, které sloužilo za základ a podklad, přirostlo. Ve mnohých příbězích patrný jsou příměsky heraldické, pověsti z dob rytířských, snad z časů Křivoústého, v jiných prokmitá útek časů ještě pozdějších a posléze ruka dějepisce, která zušlechtuje a rozšiřuje, dramatisuje ty staré báje, stírajíc s nich zároveň prvotní prostotu jejich. Postavy, jako Skuba, jenž pomohl Krakovi k otrávení saně, Popelův strýc Jaks, jsou vzaty z erbovních legend. Pověsti o Leškových dostizích, o Přemyslavovi a přílbicích jsou patrně novější, jednotlivosti jejich samy toho dosvědčují. Dluhoš vyhledávající v těch vypravováních mravního významu dává jim barvu, jakou mají jeho dějiny vůbec.

Báje stává se u něho vzdělavací historií, která dokazuje, že viníky stíhá spravedlnost Boží, že trest nikdy přestupku nemine, ale že, ať dříve nebo později, jistě se dostavuje, kdežto ctnost bývá odměněna.

Souborný celek těch legend, jak z prvního pohledu na celý jejich průběh snadno vysvítá, jest velmi neladný a neohrabaný. Úsilí o jejich spojení jakousi chronologií, s jistějšími dějinami řídí jiných, nesnese ani kritiky nejhovívavější. Skoro tytéž jednotlivosti opakují se několikrát, dějiště se stěhuje z Krakova do Hnězdna a z Hnězdna do Krakova bez viditelné příčiny. Leškové mizejí a opět se vracejí. Zjevno jest, že podání o mohylách Kraka i Vandy, jakož i tradice české byly vloženy na místo zcela libovolné. Přes to přese všecko nejen jména, nýbrž i hlavní rysy lidového podání jsou v těch legendách patrný. Marně by se kdo namáhal z této potrhané a libovolně sklížené tkaniny vyvésti souvislou posloupnost událostí.

Leškové a jejich panování, prvotní lidovláda, svržení knížecí vlády Lechův od kmetův, jejichžto zástupcem jest Piast, to jsou jediné jasné historické pozůstatosti, které mají jistý svůj význam.

Ve všem tom jest však plno poesie, plno krásných pomyslův, o kterých pracovali věkové, a umělecká cena toho plodu národní obrazotvornosti a národního ducha jest nepopíratelná. Jsouť oním na mohylách vyrostlým květem, který má z pokrytých jimi tělesných a duševních pozůstatkův přece něco v sobě.

